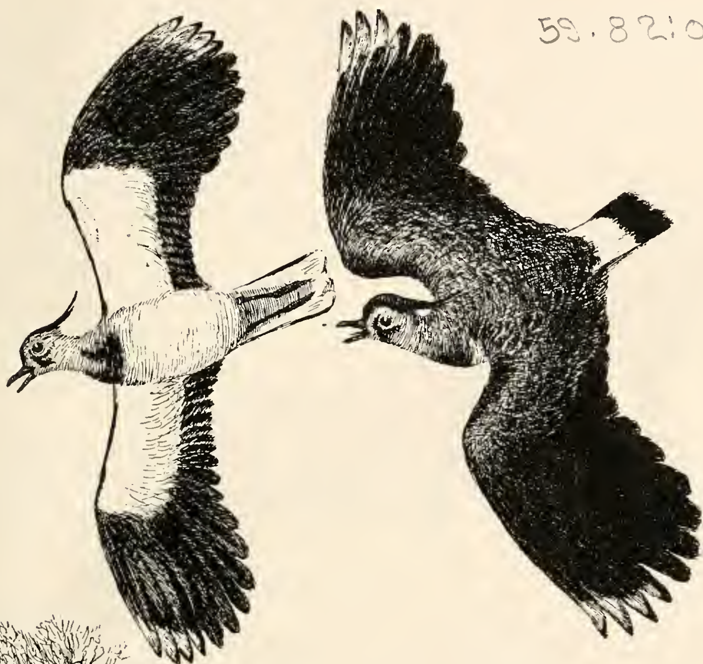
DANSK ORNITHOLOGISK FORENINGS TIDSSKRIFT

Kjøbenhavn

REDIGERET AF

O. HELMS

1916—1917

18-74411 Um-2

H. H. THIELES BOGTRYKKERI. KØBENHAVN

INDHOLD AF AARGANG 11.

HÆFTE I.

HÆFTE II.

HÆFTE III—IV.

Udsigt fra Vardø over Havet mod Nord.

OM FUND AF GEJRFUGLEKNOGLER PAA VARDØ (NORGE)

AF

A. CHRISTIANI.

MED EN TAVLE.

I Sommeren 1914 blev der paa Vardø bygget et Vejstykke, til hvilket der som Fyld væsentligt benyttedes Skalgrus. Paa denne Vej fandt jeg i September samme Aar en Del Fugle- og Sælknogler, som øjensynligt var kørt derop med Vejfylden. Blandt Fugleknoglerne var en Overarm af Gejrfugl *(Alca impennis)*.

Vejfylden var taget fra en som Grusgrav benyttet Strandaflejring, der ligger N. N. V. for Byen paa Fæstningens Grund; sammesteds fandt jeg yderligere en Del Knogler af Hvaler, Sæler, Vandrotter og Fugle. I 1915 besøgte jeg Stedet igen og benyttede Lejligheden til yderligere at samle nogle Knogler, hvoriblandt kan nævnes et Albueben, et Skinneben samt endnu en Overarm af Gejrfugl. Desværre har Tiden ikke tilladt mig at foretage nogen virkelig grundig Undersøgelse af Lagene;

imidlertid har Hr. Toldkasserer A. Brantenberg-Larssen, hvem jeg herved bringer min bedste Tak, med stor Elskværdighed fulgt min Anmodning om at indsamle Materiale, saaledes at han i Januar 1916 kunde sende mig en større Kasse fyldt med Knogler fra dette Findested; heri fandtes 2 Brudstykker af et Overnæb samt en Hjærnekasse, hvilke Stykker dog ikke tilhørte samme Individ. Senest har jeg i August 1916 fundet endnu en Overarm af Gejrfugl paa Vejen, saaledes at der nu foreligger følgende Stykker: 3 Overarme, 1 Albueben, 1 Skinneben, samt Brudstykker af 2 Kranier, som, med Undtagelse af den ene Overarm, er afbildede paa vedføjede Tavle.

Strandaflejringen, som har en ikke ubetydelig Tykkelse og Udstrækning, ligger i en Sænkning i Skiferfjældet, og man faar, ved at betragte de stedlige Forhold, Indtryk af, at der paa Aflejringens nuværende Plads fordum har ligget en grund Vig, hvorind døde Sødyr har kunnet føres af Strømmen og af Bølgeslaget, som ved Vardø kan naa en Styrke, hvis Lige jeg ikke andet Steds har set. Vigen er da efterhaanden bleven dækket med et Lag af disse Dyrs mindre forgængelige Levninger, som ved Landets Hævning har faaet den nuværende Plads. Aflejringen er nu dækket af et tyndt Lag græsbevokset Muld.

Denne Forklaring af Lagenes Tilblivelse støttes ogsaa af, at der ved Vest-Vardøs Sydspids nu findes en lignende Vig, hvor jeg flere Gange har iagttaget opskyllet brede Bræmmer af Bløddyrskaller, og hvor jeg har fundet Knogler af Sæler, Fisk og Fugle samt friske ilanddrevne Fugle af Arterne: Alk *(Alca torda)*, Lomvie *(Uria brünnichii)*, Sølvmaage *(Larus argentatus)*, Ride *(Rissa tridactyla)* og Mallemuk *(Fulmarus glacialis)*. Det ser ud til, at der paa dette Sted er under Dannelse en Skalaflejring af lignende Art som den, hvor jeg har gjort Knoglefundene.

Det maa formodes, at Aflejringen skriver sig fra en ikke fjern Fortid, thi de fleste af Knoglerne — deriblandt Gejrfugleknoglerne — er meget smukt bevarede og gør ikke Indtryk af at have ligget længe i Jorden. De har glat Overflade (kun enkelte bærer Mærker af Planterødder) og klæber ikke paa Tungen; behandles de med Saltsyre, viser de sig at indeholde saa megen organisk Substans, at de fuldstændig beholder deres oprindelige Form. De Bløddyr, blandt hvilke Knoglerne findes, lever da ogsaa endnu den Dag idag paa Stedet. Desuden ligger Aflejringens Overflade kun 3—4 Meter over Havets Middeloverflade.

Vardøs Stadsingeniør, Hr. A. K. Nielsen, har meddelt mig, at man fandt særdeles mange større og mindre Knogler — bl. a. Hvalknogler —, da man udgravede Byens nye Vandbeholder, som ligger paa Fastlandet lige over for Vardø i henved 60 Meters Højde over Havet. Ved at sammenligne de to nævnte Højdetal for Knoglefundene bestyrkes man i Formodningen om, at Skalaflejringen maa være en ret ny Dannelse. Man maa saaledes tro, at Gejrfuglen har levet ved Vardø i en ikke fjern Tidsalder.

At ville slutte, at Gejrfuglen har ynglet paa eller ved Vardø, er naturligvis ikke berettiget, fordi man der finder nogle Knogler af dette Dyr. Men man maa paa den anden Side ikke overse, at Klimaet paa Vardø neppe er barskere end paa Eldey eller Funk Island. Virkningerne af »Golfstrømmen« har ikke tabt sig paa det Tidspunkt, hvor denne passerer Vardø, og ihvorvel Luftens Middeltemperatur her i Aarets koldeste Maaned, Februar, er ÷ 6,2°, og Aarets Middeltemperatur kun er + 0,6°, saa falder dog aldrig Temperaturen i Havets Overflade saa meget, at dette fryser til. Havet er tvertimod her aldeles isfrit, og fra denne Ø til Isgrænsen skal den mindste Afstand være 40 geografiske Mil. Det maa saaledes antages, at de klimatiske Forhold ikke har været afskrækkende for Gejrfuglen, og samtidig er, som bekendt, Ishavets Rigdom paa Næringsmidler for Alkefugle overordentlig stor.

Det synes mig derfor vanskeligt at se, hvad der skulde tale imod den Antagelse, at en Stamme af Gejrfugle har haft et Ynglested ved Finmarkens eller muligvis Nordlands Kyster, og at det netop har været i disse Egne, at Arten, takket være den daværende Kystbefolknings Faatallighed, har kunnet holde sig længst, før dens sørgelige Skæbne indhentede den.

Er denne Hypothese rigtig, turde de i R. Colletts Afhandling: »Nogle Bemærkninger om *Alca impennis* i Norge« citerede Angivelser af Linné, Brünnich, Lilljeborg og Brodtkorb om Artens Forekomst i Norge i de senere Aarhundreder være korrekte; man vilde da ogsaa faa en langt sandsynligere Forklaring paa Tilstedeværelsen af de 4 Brodtkorb'ske Gejrfugle ved Vardø end den af Collett fremsatte, nemlig at disse skulde være svømmet hid fra Island.

I første Halvdel af forrige Aarhundrede opfattede de fleste[1]

[1] Foruden de velkendte Litteraturangivelser kan jeg henlede Opmærksomheden paa det lidet kendte Billedværk af Johann Ernst Christian Wal-

Gejrfuglen som en Art, der havde sit Hjem i Norge og det høje Norden; dette var vistnok urigtigt, men naar man senere har villet hævde[1], at Arten ikke overskred Polarkredsen, gaar man for langt i den modsatte Retning.

Foruden det af R. Collett i førnævnte Afhandling beskrevne Fund af Gejrfugleknogler fra en Køkkenmødding paa Jæderen og det her omtalte Fund har man i den senere Tid fundet Gejrfugleknogler flere Steder i Norge; saaledes har Dr. O. Solberg fundet nogle Knogler paa en Ø i Varangerfjord, altsaa lidt Sønden for Vardø.

Hr. Docent R. H. Stamm, som paa mange Maader har været mig behjælpelig med denne lille Afhandling, og Hr. Viceinspector H. Winge, som har bestemt flere af de fundne Knogler, bringer jeg herved min Tak.

TAVLEFORKLARING.

Knogler af Gejrfugl *(Alca impennis)* fra Vardø.

Naturlig Størrelse.

1. Hjærnekasse.
2. Overnæb.
3. Hojre Overarm.
4. Venstre Overarm.
5. Hojre Albueben.
6. Venstre Skinneben.

ther »Nordisk Ornithologie eller troværdige efter Naturen egenhændig tegnede, stukne og colorerede Afbildninger af danske, færoiske, grønlandske og islandske Fugle med tydsk og dansk Beskrivelse«, Kjobenhavn 1828. Heri skrives om Gejrfuglen: »Hvor denne Fugl for nærværende opholder sig er ubekjendt; den findes maaske endnu i Norge; derimod synes den at være aldeles forsvunden fra Færøerne, Island og Gronland, hvor den tilforn var talrig.«

[1] Jevnfør Alfred Newton: A Dictionary of Birds, London 1896, Pag. 305 og Naumann: Naturgeschichte der Vögel Mitteleuropas, Gera 1905, Bd. XII, Pag. 198.

Fototypi. Pacht & Crone.

Knogler af Gejrfugl *(Alca impennis)* fra Vardø.

TRÆK AF FUGLELIVET I STOREHEDINGE

AF

H. ARCTANDER.

Efterfølgende lille Skildring er fremkommet af ca. 35 Aars Optegnelser. Jeg har formentlig saaledes faaet med, hvad der kan siges om indtraadte Forandringer, idet nogle Fugle er forsvundne og andre komne til. Der er kun Tale om ynglende Fugle, idet Fugle paa tilfældigt Gennemtræk ikke har kunnet gøres til Genstand for stadige Iagttagelser.

For at afgøre, om en Fugl yngler, er det ikke nødvendigt at se Reden; naturligvis er dette Kriterium godt; men jeg har altid haft en Uvillie mod at lede efter Fuglereder endsige mod at samle paa Æg, idet jeg forhen og i de senere Aar mere og mere er kommet til den Overbevisning, at denne Sport er til største Fare for Artens Bestaaen. Hvor ynkeligt end hensynsløs Forfølgelse har reduceret vor Fugleverden, saa er jeg ikke fri for at tro, at enkelte Fuglearter, som nu er i Færd med at forsvinde eller er forsvundne, muligt endnu vilde tilhøre vor Fauna, om Æggejageriet desværre ikke var saa udbredt, som det er; jeg tvivler paa, at 1 blandt 10 af dem, der paabegynder en Æggesamling, har noget virkeligt Udbytte deraf, hvorimod det er sikkert, at Fuglebestanden lider meget derved. Selvom adskillige Fugle atter bygger ny Rede, vil Yngelen blive svag og for Størstedelen gaa til Grunde, særligt blandt Trækfuglene, og tages Æg fra Arter, der er i Færd med at forsvinde, saa er dermed deres Saga hurtigt ude. Kunde jeg derfor bevæge en og anden til at lade Fuglereder i Fred, undlade saavel at kigge til dem som navnlig at tage Æggene, skulde det meget glæde mig, og man kan som sagt meget godt blive klar over, om en Fugl yngler, selvom man ikke ser Reden. Naar man under et Træ finder de tomme Æggeskaller, kan man ret rolig gaa ud fra, at Fuglen har Rede der eller i nærmeste Nærhed. Naar man hen paa Forsommeren ser de gamle ledsagede af Unger, der endnu fodres, kan man slutte, at Reden har været i Nærheden. Naar man ser en Fugl travlt beskæftiget med at samle Føde, flyve bort med Næbbet fuldt af Føde, kort efter komme tilbage, atter samle Føde, som holdes i Næbbet, og atter flyve bort, kan man gaa ud fra, at den fodrer sine Unger; mindre

paalideligt er det, at Hannen hen til Sct. Hansdag vedbliver at synge, men i de fleste Tilfælde sker det dog næppe, hvis Reden ikke findes i Nabolaget; ogsaa naar man ser de gamle stadig flyve ud og ind af et Hul i et Træ, kan man gaa ud fra, at de yngler der, særlig naar de saa senere præsenterer sig med et Kuld Unger[1]. Kort sagt, der er mange andre Kendetegn end just Fundet af Reden, der beviser, at Fuglen yngler paa Stedet. Med dette som Udgangspunkt til Bevis for ynglende Fugle har jeg i Aarenes Løb fundet følgende i Storehedinge By:

Natugle *(Syrnium aluco)*, Ringdue *(Columba palumbus)*, Mursvale *(Cypselus apus)*, Skade *(Pica caudata)*, Krage *(Corvus cornix)*, Allike *(Corvus monedula)*, Tornskade *(Lanius collyrio)*, Bysvale *(Hirundo urbica)*, Forstuesvale *(Hirundo rustica)*, Stær *(Sturnus vulgaris)*, Gjerdesmutte *(Troglodytes parvulus)*, Træpikker *(Certhia familiaris)*, Musvit *(Parus major)*, Blaamejse *(Parus coeruleus)*, Graamejse *(Parus palustris)*, Tornsanger *(Sylvia cinerea)*, Gjerdesanger *(Sylvia curruca)*, Munk *(Sylvia atricapilla)*, Havesanger *(Sylvia hortensis)*, Gulbug *(Hypolais icterina)*, Løvsanger *(Phyllopseustes trochilus)*, Sangdrossel *(Turdus musicus)*, Solsort *(Turdus merula)*, Rødstjert *(Ruticilla phoenicura)*, Rødkjælk *(Erithacus rubecula)*, Nattergal *(Luscinia philomela)*, Graa Fluesnapper *(Muscicapa grisola)*, Spurv *(Passer domesticus)*, Skovspurv *(Passer montanus)*, Bogfinke *(Fringilla coelebs)*, Stillids *(Carduelis elegans)*, Svenske *(Ligurinus chloris)*, Irisk *(Cannabina linota)*, Gulspurv *(Emberiza citrinella)*, Bomlærke *(Emberiza miliaria)*. Altsaa ialt 35. Hvis man tog de tilstødende Marker med, vilde Tallet jo forøges med nogle enkelte; jeg regner kun, hvad der yngler i Haver og ved Husene. Af de 35 findes i de senere Aar ikke ynglende mere: Skade *(Pica caudata)*, Rødstjert *Ruticilla phoenicura)* og Nattergal *(Luscinia philomela)*, om der end nok er Mulighed for, at de atter vil indfinde sig, hvorom senere. Til Gengæld er der i de senere Aar fundet som ynglende: *Certhia familiaris, Columba palumbus, Turdus musicus* og *Lanius collyrio*.

Forholdene i Storehedinge er saadanne, at der omtrent til hvert Hus findes en Have; saaledes er hele Vestsiden af Byen — set med Fugleøjne — en sammenhængende Have, idet de Hække og Hegn, der skiller de enkelte Smaahaver, yderligere

[1] Hvad Fugle paa Land, Eng og Strand angaar, vil der kunne paapeges andre Forhold endnu, som jeg ikke nærmere skal komme ind paa.

ved deres Nærværelse bidrager til gunstige Opholdssteder for Smaafugle; og tidligere fandtes der endnu 2 til 3 gamle Haver med Krat og større Træer. Her var et sandt Eldorado for byggende Fugle; men nu er de for en Del indtagne til Gader, hvorfor Fuglene har maattet fortrække; dette er vel Grunden til, at Nattergalen f. Eks. er forsvunden, omend de mange Katte maaske ogsaa har deres Part i Skylden. Men endnu findes der dog som sagt en Mængde Haver og enkelte store, f. Eks. Præstegaardens, hvortil kommer flere store nye Gartnerier, saa at der fremdeles er god Plads for ynglende Fugle, hvad der viser sig ved, at omend Arterne ikke er særlig talrige, saa er Individernes Antal ganske godt. Den gamle Kirke med sine mange Huller yder ligeledes Ly for mange Fugle; endvidere findes hist og her, f. Eks. i min Have, Lindetræer, der er omspundne med Vedbend lige op til de tyndeste Grene, og hvori der saaledes findes Skjul til en Mængde Fugle baade til Ophold og Yngleplads.

1. *Emberiza miliaria,* Bomlærke, findes ikke inde i Byen, men i Stakhaverne i Udkanterne. Jeg har ikke fundet dens Rede der — for at finde Reden af Bomlærken skal der søges godt, hvad jeg af anførte Grunde ikke gør — men da den er talrig og stadig til Stede paa nævnte Steder, yngler den sikkert her eller i umiddelbar Nærhed.

2. *Emberiza citrinella,* Gulspurv, er meget talrig; dens Rede har jeg fundet i Stakhaver, og den kommer om Efteraaret og Vinteren ind paa Gaderne for at opsamle Affald sammen med Spurvene.

3. *Cannabina linota*, Tornirisk, er talrig og yngler overalt, selv i umiddelbar Nærhed af, hvor Folk færdes i Haverne. Det er for saavidt mærkeligt, som jo Fuglen er sky og forsigtig; men Yngleplads vælger den med stor Tillidsfuldhed; med sin lille Kvidren liver den op i Haven, og Hannens smukke røde Farve er det en Øjenlyst at se paa. Men man skal sidde stille, da den er meget paapassende og flygter, naar den mærker Uraad.

4. *Ligurinus chloris*, Grønirisk, Svenske, hører ogsaa til de ret almindelige Fugle her i Haverne, om den end ikke er talrig. Om Vinteren flokkes den med Spurv, Bogfinke og Gulspurv i Stakhaverne; dens smukke, grønlige Dragt med den gule Stribe paa Vingekanten gør den til en Pryd.

5. *Carduelis elegans*, Stillids, optræder i vekslende Mængde. I nogle Aar fandtes den meget sparsomt; derpaa blev den talrigere og holdt sig saaledes en Række af Aar; men i de senere Aar er den igen formindsket i Antal. Aarsagen hertil har jeg ikke kunnet finde; her findes ingen Fuglefængere, og om Salonbøsser end er ret talrige, har jeg en Formodning om, at de kun bruges lidt til Jagt paa Smaafugle, og Rovfugle kan ganske udelukkes. Det maa afhænge af andre Ting, muligt Ernæringsspørgsmaalet. Den hedder jo ikke *carduelis* (*carduus* = en Tidsel) uden Grund, hvorfor den vel søger hen, hvor saadanne Planter findes rigeligt.

6. *Fringilla coelebs*, Bogfinke. Om den end er til Stede hele Aaret, maa den dog for en Del være en Trækfugl, da den om Efteraaret og Vinteren optræder i saa store Tal, at det umuligt kan være Egnens egne allesammen; oven i Købet er den ikke meget talrig som ynglende her i Haverne. Allerede i første Halvdel af Marts begynder Hannen at synge; men det er kun nogle Strofer, den kan huske; først efterhaanden — muligt ved Samøvelse med andre — lærer den hele sin kønne Sang, som forresten ikke synges ens af de forskellige Individer; en Del ender Strofen meget poetisk med noget, der lyder som »Souvenir«, uden at jeg dog derfor tør paastaa, at han kan Fransk.

7. 8. *Passer montanus*, Skovspurv, og *Passer domesticus*, Husspurv, er naturligvis almindelige, dog er Skovspurven ikke ret talrig. Disse Fugle er jo hadede og foragtede. Hvorfor de er foragtede, er ikke godt at sige; Tegningen og Farveblandingen paa Hannen er køn, naar man har Sans for sligt, og saa er den vor trofaste Fælle hele Aaret. At man ikke skal flytte den til andre Egne, end hvor den er hjemmehørende, er en Sag for sig. Omkalfatring af Naturen ved Flytning af vilde Dyr fra et Sted til et andet er en Uting og har hævnet sig umaadeligt, og at Spurven paa fremmede Steder, hvor den er tilført, har vist sig som højst skadelig, er rimeligt; men her i dens Hjemstavn, hvor alt er indstillet paa dens Færden, gør den Gavn ligesaa meget som Skade, f. Eks. ved at fortære Larver og Pupper af Natsværmere samt Oldenborrer og andre Insekter; det er derfor ogsaa med nogen Uret, at den er forhadt, og godt er det, at den har enkelte Fristeder, hvortil netop Byerne med Tegl og Stenbro hører. Lader man være med at jage den, viser den en

Mængde morsomme Egenskaber; dens Forsigtighed forlader den vel ikke helt; det lille Øje er stadig paa Vagt, men den bliver til en vis Grad tillidsfuld, saa at den tør søge Æde helt hen til en; hurtigt hopper den til Side, hvis den opdager noget mistænkeligt; lille som den er, løfter den sig op paa Benene og strækker Halsen for at se saa vidt om som muligt, og vips, er den borte, hvis ikke alt er, som den ønsker. Hannen er især den, der samler ind af Redematerialer, hvorimod Hunnen som Regel ikke giver sig af dermed; men det er Hr. Gemalen, der slæber de lange Straa, Fjer, Hestehaar, Bomuld osv. af Sted. Madningen af Ungerne, naar de er ude af Reden, tilfalder derimod væsentligst Hunnen. Der er noget kendt menneskeligt heri.

Imod hele Finkeslægten har der i de senere Aar i stigende Grad været ført Klager fra Haveejernes Side. Jeg skulde ikke have berørt Sagen, naar der ikke var fremkommet haarrejsende Artikler i et ret udbredt Blad, der hedder »Haven«, og hvor ogsaa Folk, der smykker sig med Videnskabsnavn, og som burde vide Besked, har været fremme med haarde Angreb. Alt er kun set med ensidigt Blik; aldrig drages andet frem end den utvivlsomme Skade. Og dog behøver man kun stille og roligt at se efter, saa vil man let ogsaa se Medaillens anden Side. Lad mig tage et Par Eksempler: I 1911 var et af mine Kirsebærtræer fuldstændig ødelagt paa Bladene af en blaasort Bladlus, Bladene krøllede sammen, og Kirsebærrene visnede; næste Aar bemærkede jeg, at Spurvene havde meget travlt i Træet, da Blomsterknopperne var ved at bryde gennem Svøbet; med nogen Ærgrelse saa jeg, at næsten hver eneste Blomsterknop blev revet bort. Ved nøjere Eftersyn bemærkede jeg imidlertid paa de endnu ubeskadigede Knopper et klæbrigt Overtræk, og jeg tænkte mig Muligheden af, at dette stod i Forbindelse med Bladlus, som jo afsondrer en sød Vædske, og at Fuglene derfor aad Knopperne; i hvert Fald forsvandt Bladlusene dette Aar og de følgende ligeledes, og jeg har hverken før eller siden set, at Spurvene er faldne over Kirsebærblomsterne.

En Forsommer bemærkede jeg endvidere, at 2 Grønirisker havde travlt i et Æbletræ, som stod i Udspring med Blomsterne; den ene Blomsterknop efter den anden faldt ned; jeg saa efter paa nogle af dem, som Fuglene havde været i Lag med, og fandt enkelte af dem bidt af Larver; det er naturligvis Larverne,

Fuglene har taget, hvorved tillige Blomsterknopper er gaaet i Løbet.

Lad altsaa være, at Smaafugle kan være generende i Haven, Nytte gør de ogsaa, og derfor er det smaaligt at erklære Krig paa Kniven mod dem, særlig mod Arter med faatallige Individer, hvortil netop vore smukkeste Finkearter hører: Grønirisk, Bogfinke, Kernebider, Stillids osv. Som et lille Eksempel paa, hvad man kan finde paa af Smaalighed, er nævnt af en Indsender, at Bogfinken »skader Radiserne«!

9. *Muscicapa grisola*, Graa Fluesnapper, er meget almindelig ynglende; den er særdeles tillidsfuld og vælger ofte sin Redeplads tæt op ad Steder, hvor Folk færdes, f. Eks. i Lysthuses Plantebeklædning, i Slyngplanter op ad Væggene osv. Den bliver her i hvert Fald til Slutningen af August, muligt længere.

10. *Luscinia philomela*, Nordlig Nattergal. For ca. 30 Aar siden fandtes den talrigt i Haverne her i Byen; men i de senere Aar er den næppe ynglende mere; den kommer her nu kun paa Gennemtræk, synger et Par Dage og forsvinder saa; Forholdene er heller ikke længere indbydende for den; dels er gamle Haver nedlagte, dels er Haverne nu for kultiverede ɔ: uden Undervækst; imidlertid er det ikke udelukket, at den atter vil komme tilbage, naar Forholdene atter bliver indbydende for den.

11. *Erithacus rubecula,* Rødkjælk, ikke talrig, men findes her omtrent til alle Tider.

12. *Ruticilla phoenicura*, Blodstjært, har jeg kun set ynglende her en Gang, og det gik ilde; den havde valgt til Redeplads et Hul i et stort Træ i Skolegaarden; trods al Paapassenhed fra Lærerens Side lykkedes det dog Drengene at faa Reden ødelagt, og dermed forsvandt Fuglen som ynglende. At den naturligvis hvert Aar findes paa Gennemtræk, er en anden Sag.

13. *Turdus merula*, Solsort. Som overalt er denne Fugl ogsaa her bleven talrig og tildels ogsaa overvintrende. Den Skade, som der klages over, at den gør, kan bemærkes, naar man er meget nøjeregnende, men f. Eks. i Kirsebærtræer ødelægger den ikke en Tiendedel af, hvad Stæren kan præstere, og hvor er den ikke oplivende med sin Sang og sin Færden. Allerede i Februar og Marts begynder den at øve sig i Sangen, endnu kun spædt og usikkert, men i Slutningen af Marts kan

den hele Lektien — b, a, d, f, d, b. er Grundtonerne, hvorfra den varierer — og hvor bliver den ikke tillidsfuld paa Steder som hos mig, hvor Fugle aldrig fortrædiges; den færdes mere roligt i Have og Gaard end Stæren, og det er en Time værd at sidde og se paa dens Færd; snart løber den hen ad Jorden, snappende et Insekt, saa staar den pludselig stille med Hovedet lidt paa Skraa; som et Lyn slaar den ned med Næbbet og haler en Regnorm ud af dens Hul. Nogle raske Slag med Næbbet til Ormen er rolig, saa samler den den sammen og af Sted til Ungerne med den fede Bid. Naturligvis tager den ogsaa et Jordbær, nogle Kirsebær og Ribs; men det er egentlig kun overfor de sidste, forekommer det mig, at den maa siges at være lidt ubeskeden. Det er en prægtig Fugl. Hele dens Bygning er harmonisk, og den udviser baade Kraft og Behændighed i al sin Færden.

14. *Turdus musicus*, Sangdrossel. Denne herlige Sanger er først i de sidste Aar optraadt som ynglende i Storehedinge. For nogle Aar siden var der kun et enkelt Par, i Aar har der ynglet mindst 3 Par; den forlader os naturligvis om Efteraaret, men i Forsommeren glæder den med sin Sang, særligt om Aftenen.

15. *Phyllopseustes trochilus*, Løvsanger, yngler sparsomt, f. Eks. i Præstegaardshaven og paa den nye Kirkegaard.

16. *Hypolais icterina*, Gulbug, yngler næppe hvert Aar, men som Regel findes den her dog.

17. *Sylvia hortensis*, Havesanger, findes jævnligt som ynglende. Jeg har hørt dens Sang helt hen i August Maaned.

18. *Sylvia atricapilla*, Munk, yngler, men faatalligt.

19. *Sylvia curruca*, Gærdesanger. Af vore Smaasangere er denne den talrigste; den findes i næsten hver Have, hvor der blot er en tæt Stikkelsbærtorn og lidt Vand; men Vand ønsker den ligesom i øvrigt alle Sangfugle.

20. *Sylvia cinerea*, Tornsanger, findes i Byens Udkanter i Stakhaverne og paa lignende Steder, ikke hyppig.

21, 22, 23. *Parus palustris*, Sumpmejse, *Parus coeruleus*, Blaamejse og *Parus major*, Musvit, findes i nogenlunde Tal, dog er Musvitten nok den talrigste. Som Bevis paa, hvor let man kan faa Mejser til at yngle, tjener, at jeg for et Par Aar siden savede en hul Gren ned med et lille Hul i Siden og slog et Bundstykke paa den, hvorefter den blev slaaet fast i Val-

nøddetræet i min Have; nogle faa Dage efter var en Sumpmejse travlt beskæftiget med at bygge i den. Musvitten vælger undertiden ret ejendommelige Ynglesteder. I Lystanlæget findes ved Pavillonen en Brønd med en Jernpumpe. Da for et Par Aar siden Pumpen i lang Tid ikke var bleven brugt, men en Foraarsdag skulde bruges ved en Fest, pumpedes først en forvirret Fugl ud af Tuden og derpaa en Rede med 6 Æg. Det var en Musvit, der havde fundet denne Redeplads egnet til Brug.

24. *Certhia familiaris*, Trælø ber. Kun i 1910 har jeg bemærket den ved Sommertid, i Juni Maaned. Den var travlt beskæftiget med at søge mit Valnøddetræ efter, og naar den havde Næbbet fuldt af Larver, fløj den over i Præstegaardshaven. Dette fortsatte den med adskillige Gange; den har altsaa utvivlsomt haft Unger, som den bragte Føde. Om Efteraaret almindelig paa Træk.

25. *Troglodytes parvulus*, Gærdesmutte. Denne fornøjelige lille Fugl er ikke meget talrig, men dog altid til Stede, og dens skingrende Sang klinger ofte i Vinterens Hjerte. For et Par Aar siden iagttog jeg, hvorledes den lavede en »Fixerrede«. Mellem Gaard og Have staar et gammelt Lindetræ beklædt med tæt Vedbend; en Eftermiddag bemærkede jeg, at en Gærdesmutte havde travlt med at bringe Blade hen i Vedbenden. Ud og ind fløj den, op og ned; med største Anstrengelse bar den i Næbbet visne Blade, der var af dens egen Størrelse, og i Løbet af en Timestid var der dannet hele den udvendige Beklædning af en Rede; selv sad den lidt i Hullet, saa hen paa mig, som om den vilde sige: »Mon jeg ikke narrer Dig,« hvad den da ogsaa gjorde, idet dette store Arbejde aldrig blev færdigt; den byggede et andet Sted, og dette var kun en »Fixerrede«, som jo denne Fugl af en eller anden Grund jævnligt laver.

26. *Sturnus vulgaris*, Stær. Dens Ankomst er noget uregelmæssig; i 1915 sad en (ikke overvintrende) allerede ved Kassen og fløjtede d. $^{15}/_{1}$; men som Regel kommer Spejderne først i Begyndelsen af Februar, og Hovedmassen først i Slutningen af Februar eller Begyndelsen af Marts. I Aar, 1916, kom den særdeles sent, idet Hovedmassen først indfandt sig sidst i Marts, d. $^{28}/_{3}$. Hvad Grunden har været, er ikke godt at vide. Hvad Redeplads angaar, er denne Fugl lidet kræsen; dog forlanger den et Hul med betydelig Dybde; den gaar derfor ikke i Kasser der er for korte fra Flyvehullet og til Bunden; men ellers er den

tiltakketagende. For nogle Aar siden havde et Par fundet Byggeplads i de hule Jernbanebomme, som sænkes ned over Gaden, naar Togene passerer; naar Bommene var oppe, forsvandt Stærene ind i dem gennem Hullet i Spidsen; men naar Bommene var nede, sad de stille paa en Telefonpæl og ventede. Desværre kunde Ungdommen ikke taale dette; Reden blev ødelagt med en lang Pind en Dag, Bommene var nede. Drenge har jo deres egne Fornøjelser.

27, 28. Om *Hirundo urbica* og *rustica*, By- og Forstuestuesvale er ikke videre at meddele, end hvad jeg har nævnt i en tidligere Meddelelse om Fugle paa Stevns (Aargang 4, Hefte I). Dog kan bemærkes, at den Nedgang, der den Gang sporedes hos Bysvalen, synes ophævet, saaledes at den nu forekommer i ret betydelig Mængde. Almindeligt regnes jo Svalen til de fromme Fugle; men ogsaa mellem dem findes Stridigheder. Et Par Forstuesvaler havde netop faaet Reden klinet færdig i min Port og skulde nu til Æglægning, da de blev forstyrret af en ugift Hr. Svale, som var stærk nok til at jage dem bort og ikke tillod dem at komme i Reden. Skønt han hver Dag sad og kvidrede paa Telefontraadene i Gaarden, blev han ikke gift, og Reden forblev ubenyttet.

29. *Cypselus apus,* Mursvale. Om dens Ankomsttider kan jeg henholde mig til forannævnte Meddelelse; dens Bortrejse falder for Hovedpartens Vedkommende inden Udgangen af August Maaned. I 1901 noteret allerede som borte d. $^{13}/_{8}$. Antallet har nu i flere Aar næsten været konstant ca. 30, ɔ: 15 Par. Mursvalen hører jo til de Fugle, som man ret let kan holde Tal paa, idet de navnlig hen paa Eftermiddagen jager afsted i Flokke efter hinanden med deres skarpe Skrig, snart lavt som i Leg, snart meget højt oppe, formodentlig efter Insekter. Desværre falder der aarlig een eller flere ved at flyve mod Telefon- eller elektriske Traade, der er farlige for Fugle med en saa utrolig hastig Flugt som disse. Det er en af de sidste Fugle, der flyver ude om Dagen, idet de vedbliver med Jagten til efter Tusmørkets Indtræden; formentlig er det dem, som har ruget, og som nu maa søge Føden lidt sent paa Dagen. Helt uden Fare er den sene Jagen ikke, hvad senere skal omtales.

30. *Lanius collyrio,* Tornskade. Først i de sidste Aar er denne smukke Fugl kommet som ynglende til Storehedinge; dette skyldes dels, at Lystanlægget er vokset stort og tæt, dels

Anlægget af en Del store Gartnerhaver. Der er mærkeligt nok mange Mennesker, der ikke har hørt den synge, og dens Sang er dog ganske pudserlig, idet den nemlig — omend med svag Stemme — i høj Grad kan efterligne andre Fugles Sang; men den er jo noget sky, hvorfor man skal forholde sig meget rolig for at faa Sangen at høre.

31. *Corvus cornix*, Graa Krage. Kun i een eller to Haver faar den Fred til at bygge Rede, da den jo er noget slem efter Kyllinger; men findes gør den som ynglende. For nogle Aar siden fandtes en Kragerede i Præstegaardshaven i et Lindetræ beklædt med Vedbend; i samme Træ havde en Ugle *(Syrnium aluco)* sin Rede. Da Ungerne voksede til, udspandt der sig mellem de gamle nogle vældige Slagsmaal med stort Spektakel; det endte dog med, at begge Familierne fik Ungerne ført frem, og da de var fløjne af Rederne, ophørte dermed Fjendtlighederne.

32. *Pica caudata*, Skade. For Øjeblikket yngler Skaden ikke i Storehedinge By. Den var tidligere fast ynglende, f. Eks. i min Have i et gammelt Valnøddetræ; men Maaren blev i nogle Aar meget talrig i Stevns, hvad der havde Skadens nære Udryddelse til Følge. I al Almindelighed fredes den af Landboerne, og nu synes Maaren atter aftagen, og Skaden breder sig igen, saa at den nu yngler overalt i Byerne tæt op til Storehedinge og maaske snart atter kommer her tilbage. Den forladte Skaderede i min Have blev brugt af

33. *Corvus monedula*, Alliken. Om Foraaret hentede de, da de mærkede Reden ubenyttet, alt Materialet og bar det til deres Boliger, væsentlig i Kirken; der findes 10—15 Par, næsten alle ynglende i den gamle Kirkes Huller. Et Foraar havde et Par fundet Anledning til at bygge Rede hos Genboen i en Skorsten, som sjældent blev benyttet. Da der dog engang blev fyret i en Kakkelovn, viste det sig, at der ikke var Træk; Reden blev da opdaget og fjernet. Den var fastgjort med et Kors af ret tykke Grene inde i Skorstenspiben, og derover var stablet saa mange Pinde, at der var omtrent et lille Vognlæs, da de kom ned i Gaarden. Man forbavses over den lille Fugls Energi.

34. *Columba palumbus*, Ringdue. Denne Skovfugl har nu i omtrent 15 Aar haft Redeplads i Storehedinge. Oprindelig byggede den i en Hængeask paa den gamle Kirkegaard, og uagtet Reden kun fandtes 6—8 Meter over Jorden, fik den dog,

trods jævnlige Eftersyn af Drenge, sine 2 Unger flyvefærdige. Senere har der været indtil 2—3 Par her i Byen, og af dem har i flere Aar et Par bygget i mit Lindetræ, der, som nævnt, staar mellem Gaard og Have og er tæt beklædt med Vedbend. Første Aar, den indfandt sig her, var 1909; den $^{17}/_{5}$ er noteret, at den ligger fast paa Reden, og at Duerne skifter regelmæssig i Rugningen Kl. ca. 9, 11, 2 og 5; d. $^{10}/_{6}$ fandtes Æggeskallerne paa Jorden, men kan have ligget der nogle Dage forud; d. $^{20}/_{6}$ var Ungerne hoppede af Reden og sad i Linden. I 1910 var Reden anlagt højere oppe i Træet, og Fuglene var i det hele tidligere paa Færde. Ungerne var af Reden d. $^{29}/_{5}$ og fodredes endnu d. $^{19}/_{6}$; de kan altsaa ikke staa paa egne Ben endnu 3 Uger efter, at de er flyvefærdige, noget man burde mærke sig overfor en ny Jagtlov. I 1911 fløj de først af Reden d. $^{15}/_{7}$. I 1910 skete det mærkelige, at Natuglen byggede i Træet samtidig; jeg var noget spændt paa, hvorledes det vilde gaa; men Duerne tog ikke mindste Notits af Uglen, og Ungerne led ikke Spor af Overlast.

35. *Syrnium aluco*, Natugle. Jeg har aldrig bemærket mere end et Par Ugler her i Byen, skønt her maa være god Lejlighed for flere og Føde nok, da Mus og Rotter forefindes rigeligt, idet her er flere store Avlsgaarde beliggende i selve Byen. Dens Redeplads er som Regel Kirken, men, som nævnt, kan den ogsaa finde paa at bygge i vedbendklædte Træer. Der er jo mange Mennesker, som ikke kan lide Uglen, og som finder dens Skrig uhyggeligt og ildevarslende. Jeg kan ikke forstaa dette; tværtimod forekommer det mig, at netop dens natlige Skrig kan gælde for en Vægter, der med sin Sang, — just ikke harmonisk — angiver, at alt er, som det skal være; hvis der var Uro eller Sligt, tav Uglen sikkert stille. I mindst 6 Uger fodrer den sine Unger, efter at de er fløjne af Reden, hvad jeg bemærkede det Aar, den byggede her i Gaarden; hvis derfor de gamle forulykker inden den Tid, er Ungerne fortabte. Trods dens tilsyneladende Tunghed er Uglen meget behændig; en Aften saa jeg den 3 Gange slaa ned i Naboens Have og hver Gang komme op paa Grenen med en Rotte i Kloen. Før 1911 var her i min Gaard rigeligt med Rotter; fra den Tid findes saa godt som ingen mer. Men den kan gøre mere endnu. Den $^{19}/_{5}$ 1912 sidder jeg i Haven og bemærker Uglen siddende i Nabohaven i et stort Pæretræ; Tusmørket var faldet paa, og kun

nogle Mursvaler sværmede af og til tæt forbi Uglen. Den sad tilsyneladende ligegyldig, kun drejende Hovedet lidt imellem, og jeg tænkte: Ja, min Ven, saadan Steg faar du aldrig at smage. Endelig var Mursvalerne klare til Nattero, og en enkelt fløj for sidste Gang tæt forbi Uglen og forsvandt i Naboens Pakhus mellem Tagrende og Tagskæg; i samme Øjeblik retter Uglen sig; med et Par lydløse Vingeslag er den ovre i Tagrenden; jeg ser den slaa nogle Slag med Næb og Vinger, og i Sandhed! kommer den ikke tilbage med Svalen i Kløerne! Jeg maa tilstaa, jeg blev forbløffet. Aldrig havde jeg tænkt mig, at Luftens hurtigste Flyver kunde falde for en Ugle. Naa, det er utvivlsomt ogsaa en uhyre Sjældenhed, ligesom dens Føde i det hele taget kun undtagelsesvis bestaar af Fugle. Ved Undersøgelse af Uglegylp af H. Winge og O. Helms er jo til Evidens godtgjort, at Størsteparten af Uglens Føde er Dyr at Museslægten; af de faa Fugle, den tager, er Spurven absolut i Majoritet, og naar den lader f. Eks. Ringduen i Fred, forulemper den neppe større Fugle. At den kan kives med en Krage er en Sag for sig, især naar de bor Dør om Dør, og det er vel mest Kragen, der er den ufredelige.

BIDRAG TIL SIDENSVANSENS (AMPELIS GARRULUS, LIN.) BIOLOGI OG MORFOLOGI

AV

H. THO. L. SCHAANNING[1].

MED 10 FOTOGRAFIER TAT AV FORFATTEREN.

I.

Et skjær av mystik har altid fulgt Sidensvansen, den tause beboer av Lapplands ødemarker, hvad enten det nu skyldes dens eventyrlige farveprakt med de eiendommeligt formede »lak-prydelser«, eller det skyldes den pludselige masseoptræden, hvormed den periodisk demonstrerer sine uberegnelige vandringer; mest sandsynlig turde det dog skyldes vort manglende kjendskap til de forholde, hvorunder dens forplantning foregaar, og ihvertfald har den just paa grund av dette hemmelighetsfulde over sin hele tilværelse opnaaet en av de fremste plasse i ornithologernes interesse.

I Pastor F. L. Grundtvigs: Samlinger til Fuglenes Historie[2] findes optegnet en hel del gammel folketro om Sidensvansens Vandringer, som antoges at foregaa hvert 7de aar og varslet krig eller pest.

I denne forbindelse kan det være av interesse at nævne, at saavel i danske og svenske som i norske dialekter benævnes fuglen ikke Sidensvans, men derimod ofte Sibensvans, hvorunder den forøvrig ogsaa første gang er indført i den norske litteratur (Sibensvantz av Rasmus i 1715). Ellers forekommer i Norge dialekterne Sivelsvans (Romerike), Siversvans (Knapper, Odalen) og Sivensvans (Østtorpet, Grue, Solør), det siste ogsaa i Sverige, desuten Simensvans (Opdal) og Tap-Simen (Hoff i Solør).

Uten at ville paastaa noget synes jeg, det ligger nær at utlede disse folkenavne av tallet 7 i forbindelse med fuglens for-

[1] Professor, dr. L. A. Jägerskiöld, Göteborg, har velvillig gjennemgaaet Manuskriptet.

[2] Manuskript i Dansk Folkemindesamling i Det Kongelige Bibliotek i Kobenhavn, et omfangsrikt arbeide paa ikke mindre end 37 Bind med tilsammen c. 20000 sider. Om gammel folketro i forbindelse med Sidensvansen citeres her: Jäckel: Aberglaube aus Franken s. 241; J. A. Naumann: Naturgeschichte der Vögel Deutschlands, 1822, II. s. 148; E. Rolland: Faune populaire de la France, 1877-79, II. s. 311; samt »Zeitschrift für Deutsche Mythologie und Sittenkunde«, 1-4, 1853-60.

modede vandringer hvert 7de aar, istedenfor at forklare dem som forvanskninger av det moderne Sidensvans, der — som bekjendt — utledes av Siden (tysk: Seiden) = Silke og saaledes er et ganske andet ord, som — ikke umulig — her oprindelig er feil anbrakt enten ved en misforstaaelse av eller paa grund av sin likhet med folkedialekterne.

Som bekjendt var Sidensvansens forplantningsforhold helt ukjendt indtil sommeren 1856, da englænderen John Wolley jun. (18) gjennem en finsk lapp erholt et rede med egg, tat 7 Juni ved Saais Nybygge ved Ounasjokki i Finsk Lappland; ved Kyrö, 5 August, samme sted og aar tok Wolley selv en netop utfløien unge i fuld rededragt. Gjennem sine samlere erholt han forøvrig denne sommer hele 6 kuld egg, henholdsvis paa 5, 5, 5, 5, 5 og 6 egg og alle fuldlagte før 12 Juni.

De næste redefund — ialt 8 — blev gjort allerede aaret efter og paa flere forskjellige steder i Nord-Finland; saaledes fandt Wolley, efter J. Montell (10), selv sin første rede med egg ved Munio 16 Juni 1857; likeledes tok han, efter Nordmann (12), flere reder ogsaa dette aar ved Ounasjokki, og endelig blev, efter Nylander (13), et rede med 5 egg fundet medio Juni av lappen Pehr Kyrø paa øen Ajos i Kemielvs utløp i Botniske Bugt. Ogsaa paa Sandø utenfor Uleåborg skal, efter Jägerskiöld og Kolthoff (Nordens Fåglar, 1912, cit. efter Dresser), et rede med unger være fundet 3 Juli dette aar.

Men i det paafølgende aar, 1858, steg redefundene til c. 150 i antal, og ikke mindre end 666 egg blev denne sommer indsamlet til Wolley mellem Tana- og Munioelv i Finsk Lappland, foruten 6 kuld (c. 30 egg) til Berlineren Keitel.[1]

Senere er der frem igjennem aarene med visse mellemrum ogsaa gjort en hel del nye redefund saavel i Finsk som i Svensk Lappland, derimot saa godt som ingen i Norge[2] — før nu sommeren 1915.

[1] Jägerskiöld, L. A. & Kolthoff, G. opgiver (loc. cit.) 666 egg, mens Montell, J. (10) opgiver dels 600 (efter Brehm's Thierleben, 4 Udg. Bd. 9, S. 200), dels 660 (efter Naumann's Naturgeschichte der Vögel Mittel-Europas).

[2] I Zoologisk Museum i Kristiania fandtes saaledes indtil Juli iaar blot et eneste kuld — 6 egg — av Sidensvans, tat av forf. i Syd-Varanger 9 Juni 1906. Dette fund er tidligere omtalt av forf. (14) og er i virkelikheten det eneste hidtil med fuld sikkerhet beskrevne norske Sidensvansrede.

Ogsaa ved Karasjok og Kautokeino blev forøvrig 2 kuld egg tat allerede i 1897; av disse blev dog det ene ødelagt, mens det andet fortiden befinder sig i Fiskeri-

Denne periodiske optræden av Sidensvansen paa rugeplassene under forplantningstiden har saaledes længe været kjendt fra Svensk og Finsk Lappland, og den finske forstmester Montell (10) forklarer denne periodicitet som en forskyvning av rugezonen og paaviser ogsaa dette forhold som en kjendsgjerning for Nord-Finlands vedkommende; saaledes skal Sidensvansen i begyndelsen av 1890aarene endog fuldstændig ha forladt de gamle rugeplasse saavel i Nord-Sverige (efter 1891 ifølge dr. Ottoson) som i det nordlige og vestlige av Finsk Lappland og utvandret mot Øst og Sydøst.

I syvaarsperioden 1903-10 kjendes saaledes intet exempel paa dens forekomst i de nordfinske lappmarker omkring Enontekis-Munio-Kittila, mens den i de senere aar atter er paatruffet almindelig rugende i disse trakter, av J. Montell (11)[1], omkring Munio i 1913 og av C. Finnilä (3, 4)[2] i Sodankylä Lappmark baade i 1913 og 1914.

Den kjendsgjerning, at Sidensvansen saaledes i løbet av 1913 og 1914 atter efter aarrækkers fravær er rykket nord- og vestover igjen til sine gamle rugeplasser, har denne gang særlig interesse for os, idet invasjon av rugende sidensvanser i endog

inspektør Landmarks samling. Om artens forplantningsforhold i Norge foreligger ellers tidligere blot ældre usikre opgifter samt sommerobservationer av fugle, som i virkelikheten ingenting beviser. R. Collett (2) nævner saaledes en ældre opgift fra Nordvi om redefund ved Annarjok i 1868 samt en sommerobservation av ham selv (Collett) av 3 sidensvanser i Alten i Juli 1872, og anfører herom, at »andre sikre observationer om dens rugeforhold i disse egne foreligger endnu ikke.« Videre anfører samme forfatter: »Enkelte aar forekommer den derimot ogsaa rugende i landets sydlige skovegne, i Valders, Gudbrandsdalen og Østerdalen, under 60° 50′ N. B.« Men som bevis herpaa nævnes saa blot sommerobservationer av fugle: nemlig et par individer i Land i 1858 og 1862 (av dr. Printz); en ungfugl i Vaage 5 August 1860 (av Barth); et par individer i Valders i Juli 1882 samt paa flere steder i Østerdalen samme aar 15 og 24 Juli, 24 August og i Sept. (av Guldberg) og endelig observation av et individ i Ringebo 13 August 1892 (av Huitfeld Kaas). I realiteten foreligger saaledes ikke en eneste helt ut sikker observation om, at Sidensvansen nogen gang har ruget i Norge før 1897; thi selv Barth's ungfugl fra 5 August 1860 kan forutsættes at ha streifet viden om helt fra begyndelsen av Juli engang, da ungerne vanlig forlader reden.

[1] Her nævnes flere fund av reder med egg og unger, samtlige beliggende i blandet bjerkeskog, blot med enkelte furutrær indimellem, og egglægningen synes at ha foregaaet saa sent som i første halvdel av Juli.

[2] Her nævnes fund av henholdsvis 5 og 2 reder, dels med egg og dels med unger.

tildels meget betydelig antal samtidig har foregaaet til Norges nordøstlige hjørne, Syd-Varanger i Øst-Finmarken. I Pasvikdalen — beliggende mellem 69° og 69° 30′ N. B. — var Sidensvansen saaledes sommeren 1915 uten overdrivelse egnens almindeligste fugl, et forhold som kanske best illustreres ved, at jeg i løpet av et enkelt døgn, 23—24 Juni, her fik anledning til at undersøke ikke mindre end 13 nybyggede reder av denne art, hvorav 5 med egg og unger, foruten at en mængde — c. ett snes fjorgamle reder — ogsaa blev paatruffet.

Da der hidtil — som tidligere fremholt — faktisk ikke foreligger nogen beretninger om sidensvansens liv og optræden under forplantningstiden i Norge, likesom ogsaa blot et av de 3 hos os med sikkerhet gjorte redefund er beskrevet, turde følgende resultater av mine undersøkelser fra sommeren 1915 i Øst-Finmarken ha interesse, særlig da al indsamling av materiale herom vedrørende saavel artens biologi som dens morfologi er foretat samtidig og i samme trakt og saaledes har været underkastet ogsaa nogenlunde de samme forhold.

II.

I løpet av de 25 aar, som er gaat siden den ovenfor nævnte store forskyvning av rugezonen i 1891—92 foregik fra Svensk og Finsk Lappland mot øst-sydøst, foreligger blot 6 spredte iagttagelser om Sidensvansens optræden i Pasvikdalen, hvorav de 2 tidligste, henholdsvis fra vinteren 1890, da 4 individer blev skutt heroppe, samt fra vinteren 1897, da større flokke blev iagttaget sammesteds, begge er omtalt av Wessel (17).

De 4 øvrige iagttagelser er alle gjort av mig selv under mit 12aarige ophold i disse trakter (14); de er i korthet:

1) Aar 1900, 7 Juli, blev 4 individer paatruffet, hvorav 1 skutt i Vaggatim, Øvre Pasvik.
2) Aar 1901, 3 September, blev 1 unge i rededragt skutt ved Hestefos c. 12 km. Syd for Vaggatim.
3) Aar 1906, 9 Juni, blev et rede med 6 friske egg tat ved Langfjordvand i Nedre Pasvik.[1]

[1] Ovennævnte rede fra Langfjordvand laa indtil stammen i et større furutræ i c. 3 m høide fra marken. Underlaget bestod av tørre furukvister, selve redekoppen av fine gule straa, rigelig indvævet med sort skjæglav. Mellem underlaget var ogsaa benyttet lidt mose, noget renlav samt ganske lidet hvid *Salix*-uld; indvendig var ogsaa indvævet en lang, dunet fjær av *Syrnium lapponicum*.

4) Aar 1906, 9 September, blev 4 stk. — ♂ ♀ + 2 jun. — skutt av en flok paa 9 individer mellem Vaggatim og Hestefos.

Sidensvansens tidligere optræden i Syd-Varanger maa saaledes i det hele betraktes som rent tilfældig like til sommeren 1914, da utvilsomt en større invasjon har fundet sted, hvad baade de talrige fund av fjorgamle reder (ca. 20 stk.) bekræfter og efter oplysninger forøvrig fra traktens almuejægere; derimot foreligger intet, som tyder paa, at den har haft tilhold ogsaa den mellemliggende vinter 1914—15 i Pasvikdalen.

Med hensyn til fjærfældingen foregaar denne hos de gamle fugle i september, og disse synes da først at fælde de sorte fjær i den skarpt markerede strubeflek samt i tøilerne, hvorved eiendommelig utseende, nøgne partier opstaar.

Ungfugledrakten i begyndelsen av September er derimot mere graabrun end hos de ældre fugler, og den sorte strubeflek samt tøilerne mangler helt eller er blot antydet ved en og anden sort fjær. Panden og en strek bakom øiet er hvidgraa, mens fjærtoppen paa hodet neppe er synlig. Haandsvingfjærenes spidser har desuten blot fremsiden med hvidgul kant; armsvingfjærene har optil 6 lakrøde gehæng. (Ad. ♂ ♀ i fælding samt jun., alle skutt av forf., opbevares i Tromsø Museum).

Om Sidensvansens optræden heroppe sommeren 1915 hidsættes følgende utdrag in extenso fra min dagbok:

De første Sidensvanser blev iaar paatruffet strax efter min ankomst til Øvre Pasvik 27 Mai, og senere utover hørte jeg ofte deres visslende fløiten runt om paa fururabberne indenfor Pasvikvasdraget, særlig om Ellenjavre, Mutkavarre og Raudagorre. I første halvdel av Juni syntes flokkene at bli talrigere; ihvertfald iagttok jeg nu daglig saavel enkelte individer som flokker, fra paa et par stykker og optil 6—8 i antal, som uavladelig trak frem og tilbake over de furubevoksede *Cladonia*-myrer langs Pasvikelven, helt fra Noatun av og via Hestefos-Tangfos optil Nautsoando under Grænsefos, en strækning paa omkring 20 km. Særlig den 22 Juni »vrimlet« det formelig med Sidensvanser paa

Redets utvendige diameter c. 13 cm, indvendig c. 7 cm, dybden c. 5 cm. Det første av kuldets 6 egg var lagt den 3 Juni. Av farve var eggene graablaa med fiolet anstrøg og bestrøet med skarpt markerede sorte pletter og punkter. I størrelse varieret de indbyrdes meget: Længde 22, 22, 23, 24, 25 og 25 mm, bredde 16, 16, 16,5, 16,5, 16,5 og 17 mm. (Opbevares paa Universitets-Museet i Kristiania).

denne strækning, og samme dag iagttok jeg ogsaa paa Noatun for første gang noen ganske eiendommelige flyveøvelser, maaske en slags lek — hos denne fugl. Det var en liten flok paa 5 individer, som »deltok i leken« mellem en del spredt staaende smaa-furuer paa en myr tæt ved husene, og paa den maate, at fuglene paa sitrende vinger holt sig i samme horizontale stilling i luften tæt utfor spidsen av en furugren og med nebbet rettet mot grenspidsen — en øvelse, som, foretat samtidig av flere fugl og om den samme furutop, virket formelig praktfuldt.

Med hensyn til kjønsforholdet i disse vandrende Sidensvansflokker blev min tidligere fremsatte hypothese om regelmæssig hankjønsmajoritet her helt ut bekræftet, thi hvert eneste individ, jeg fældte av flokkene, viste sig uten undtagelse[1] at være unge hanner; hunner lyktes det mig overhodet blot at erholde ved redet, og ialt kun 4 exemplarer, hvorav endog de 2 var unge hunner (et aar gamle) og endnu ikke fuldt utfarvet; at de tiltrods herfor allikevel deltok i aarets avl[2] skyldtes sikkerlig blot den almindelige mangel paa hunner her iaar i forhold til hankjønsmængden; av tilsammen 16 kjønsbestemte individer iløpet av Juni maaned var saaledes de 12 hanner, hvilket gir et hankjønsoverskud paa 200 %.

Ogsaa et andet biologisk forhold vedrørende Sidensvansens forplantning fik jeg iaar anledning til at konstatere, — av særlig interesse derved, at det baade belyser den ovenfor nævnte mangel paa hun-individer iaar og desuten ogsaa synes at bekræfte min tidligere fremsatte hypothese om visse fuglearters lystreder;[3] thi

[1] Ogsaa i Torneå Lappmark blev et lignende forhold konstateret i sommer — efter velvilligt oplysning pr. brev fra Konservator G. Kihlen. Av en flok paa 6—7 Sidensvans, paatruffet her 23 Juni 1915, blev 4 exemplarer skutt, og samtlige disse viste sig at være ♂, hvorav blot det ene var en ældre ♂ med vinkelplettede vingespidser, men blot med 6 lakspidser, henholdsvis paa 3—8 svingfjær. De 3 øvrige var alle unge ♂.

[2] Hos Sundevall (15) nævnes ogsaa exempel paa, at den aarsgamle, ikke utfarvede Sidensvans ♀ vistnok parrer sig, men dog lægger egg senere paa sommeren end de gamle hunner; likeledes at hanner og hunner skiller sig om vaaren og trækker i særskilte flokker.

[3] I min avhandling: »Dyrevandringer og Kjønsforhold« (»Norsk Jæger- og Fiskerforenings Tidsskrift« 1915, H. 1) fremsættes følgende: »De blandt flere medlemmer inden sangerfamilien velkjendte exempler paa, at den samme ♂ — som man *tror* — straks efter ankomsten om vaaren fordriver ventetiden indtil hunnens ankomst med bygning av flere reder samtidig, mon ikke denne redebygning i virkeligheten foretages av flere hanner (like saa

av de 13 nye reder, som blev fundet isommer, var blot de 5 beboet av et par (♂ og ♀) og indeholdt egg, mens de øvrige 8 reder vedvarende forblev tomme, tiltrods for at enkelte Sidensvans gjentagende gange blev paatruffet ved dem, og i de 2 tilfælder, denne enslige redefugl blev skutt, viste det sig at være unghanner; hos den ene av disse (expl. 9 i Tabel A) var testes tilsyneladende vel utviklede, mens hos den anden ♂ (expl. 8), venstre testis blot var halvt saa stor som den høire; forøvrig manglet begge disse ung-hanner endog antydning til de for de ældre Sidensvanser — baade hanner og hunner — saa karakteristiske »vinkelplettede« svingfjærspidser.

Disse »lystreder« — om de da kan kaldes saa — var bygget paa samme maate og av samme materiale som de normale reder, men syntes gjennemgaaende alle at mangle de indvævede fjær, hvorav idetminste en eller et par altid pryder Sidensvansens rede. Deres beliggenhet var ogsaa karakteristisk ved, at de alle laa forholdsvis tæt indtil et av de reder, der allerede var beboet av et Sidensvanspar. Herved fik man det indtryk, at et

Egg av Sidensvans; største egg 27,3 mm langt.

rede, som var beboet av en han med en hun, dannet centret i en spredt koloni, hvor de øvrige reder blot var »lystreder« eller beboet av han uten hun; mens der saaledes altid var minst 300—400 m mellem hvert rugende par, laa alle de 8 »lystreder« fordelt kolonivis — henholdsvis 4, 2 og 2 lystreder omkring hvert rugende par og neppe 60—70 m fjernet fra dette.

Endnu 4 Juli var situationen uforandret den samme ved de 6 lystreder, hvor redefuglen var ladt tilbake — som da jeg første

mange som paabegyndte reder), av hvilke dog blot den ene lykkelige ♂, der kommer i besiddelse av en av de faatallige (?) hunner, bygger sin rede færdig, mens de øvrige (overflødige ?) hanner liketil forlater sine paabegyndte reder av mangel paa hunner.«

gang undersøkte dem 23 Juni. De 5 benyttede reder indeholt tilsammen 21 egg og 2 unger, fordelt med 5 i hver rede undtagen i en enkelt, hvor dog egglægningen ikke var avsluttet. Det normale eggantal synes saaledes at være 5, hvad enten de lægges av en ung — ikke utfarvet hun — eller av en gammel fugl, og at dette aldersforhold hos fuglen heller ikke har noen indflydelse paa størrelsen av eggene turde best fremgaa av følgende tabel:

I	II	III	IV	V
1ste egg lagt 18 Juni 1915 av ung ♀	1ste egg lagt 18 Juni 1915 av ældre ♀	1ste egg lagt 16 Juni 1915 av ung ♀	1ste egg lagt i beg. Juni av (ældre ?) ♀	1ste egg lagt 6 Juni 1915 av ældre ♀
Længde × Bredde i mm.	Længde × Bredde i mm.	Længde × Bredde i mm.	Længde × Bredde i mm.	Længde × Bredde i mm.
27,3 × 18	24,2 × 18,2	23,8 × 18	27,8 × 18,3	23,8 × 16,4
25,7 × 18,2	23,8 × 18,4	23,5 × 18	26 × 18	23,5 × 16,4
25,5 × 18	23,6 × 18,4	23,5 × 17,8	25,4 × 18,4	22,8 × 16,4
25 × 18,2	23,5 × 18	23,3 × 18	ukomplett	redet indeholt
24,8 × 17,2	23,5 × 18	23,3 × 17,5		desuten 2 unger

Som det fremgaar av tabellen, varierer eggstørrelsen relativt mest indenfor det samme kuld, likesom de minste egg overhodet (Serie V) endog er lagt av en gammel hun. Eggenes farve varierer derimot yderst lidet. Normalt er Bundfarven graaagtig blaa med et svagt fiolet anstrøk, samt mere eller mindre tæt besprængt med utviskede fiolette flekker og skarpt markerte tjærebrune, næsten sorte pletter og prikker. Av de 5 serier egg havde blot den ene (no. II) en utpræget rødlig bundfarve samt stærkt avrundet form.[1]

Tiden for egglægningen strækker sig over hele Juni, og muligens turde der være noget i Sundevall's gamle teori: »At de gamle Sidensvans-hunner lægger egg først og de unge sist i Juni«. Ingen av mine 2 ung-hunner paabegyndte saaledes egglægningen før i 3die uke av Juni, mens i hvert fald 2 av de ældre havde fuldlagt kuld allerede i 2den uke av denne maaned. Montell (11) nævner fund av reder med egg endog medio Juli. Saa vidt sene eggfund turde maaske — om de da ikke

[1] Nordmann, Alex. von (12) nævner 2 konstante varieteter af Sidensvansens egg: en større rødgraa og en mindre grønagtig hvit.

skyldes omlægning, efterat første kuld er ødelagt, forklares i forbindelse med alle de uparrede hanner, som først senere opnaar at faa tag i en hun.

Redet er hovedsagelig bygget av sort skjæglav og c. 10 cm lange, tørre furupinder, og temmelig fast sammenvævet; indvendig er det i bunden altid utforet med en del gule, tørre straa samt en og anden fjær (av rype eller ugle), undertiden ogsaa med en del renhaar. Som regel benyttes ogsaa altid i selve underlaget en hel del hvit renmose indblandet med mere eller mindre grøn skogmose. Redets utvendige diameter er c. 13—15 cm, dets høide 7 cm; indvendig er diameteren c. 7 cm og høiden 5 cm. Samtlige reder — baade de 13 nybygde fra iaar og de c. 20 fjorgamle — laa alle i furutrær, dels i ældre, større trær og dels ogsaa i smækre ungfuruer. De var anbragt i meget forskjellig høide over jorden, fra 2,2 m og optil 7—8 m. Oftest var redet bygget ute paa en større gren eller imellem et par lubne, tæt ved hinanden løpende grene, og fra c. 20 cm intil i vel 1 m's avstand ute fra stammen; sjeldnere laa det tæt intil denne og isaafald da altid høit tilveirs oppe i en lang, tynd furu. Saa godt som alle reder laa ogsaa i det samme terræng, fordelt utover en c. 2—3 km lang, med tildels yngre, høitstammet furuskog bevoxet, flad sandmo langs Pasvikelv mellem Hestefos og Tangfos. Undergrunden var her drivende hvit av renmose *(Cladonia)* og uten underskog mellem de brunrøde furustammer, der ranket sig tætte og glinsende, »som søiler av rød porfyr paa et hvit marmorgulv«, mellem de vældige masser sort skjæglav, hvorav skogen formelig var overvokset. Og det var bemærkelsesværdig, hvor godt disse underlige omgivelser i sort, hvit og rødt harmonerte med Sidensvansens eventyrlige farveprakt; thi herinde var fuglen saa godt som usynlig, selv hvor den sat ganske aapent til, i den grad faldt dens farver sammen med omgivelserne.

Hvad ernæringen iaar angaar, har den sikkerlig været noget extraordinær paa grund av den usedvanlig sene og kolde sommer, med næsten daglig nedbør av sne og tildels ogsaa flere kuldegrader om nætterne under hele Juni maaned, og insekter blev overhovedet ikke iagttat i denne tid. Derimot stod skogbunden, hvor den ikke var dækket av sne, helt rød av fjorgamle tyttebær *(Vaccinium vitis idæa)*, og i disse fraadset Sidensvansflokkene jevnlig, likesom ungerne i rede no. V ogsaa var fuldproppet hermed. Maveindholdet hos 3 voksne Sidensvans,

alle skutt 24 Juni, bestod (efter velvillig bestemmelse av hr. Konservator L. R. Natvig ved Zoologisk Museum) av følgende:
no. 1: 12—14 tyttebær,
- 2: 3—4 tyttebær samt 2 næsten hele fluer av familien *Hippoboscidae* og brudstykker av 3 andre, antagelig samme art.
- 3: 6—8 *Chrysomelidae* (antagelig *Phytodecta sp.*).

Forøvrig er at merke ved de enkelte fund sommeren 1915:

Serie I, 5 egg, blev først fundet. Redet laa her utpaa en gren c. 7 m tilveirs i en gammel, tykstammet furu. Først ved det andet spark imot træstammen forlot fuglen redet, men blot for at sætte sig tæt ved kanten av dette, og bortskræmt herfra fløi den bare over i træet ved siden av. Hannen blev ikke iagttat. Hunnen viste sig at være en ungfugl i 2det aar (expl. 14 i Tabel A). Eggene var helt friske, og 1ste egg er antagelig lagt 18 Juni.

Serie II, 5 egg, blev fundet c. 300 m syd for foregaaende kuld. Dette rede var bygget i en ung furu og anbrakt mellem et par tætte grene i c. 20 cm avstand utfra stammen og i blot 2,2 m høide over jorden. Hunnen forlot redet allerede paa lang avstand, da jeg nærmet mig træet, og indfant sig ikke igjen ved det, trots flere timers venten, og det samme gjentok sig under et besøk her 3 dage senere. Først 2 Juli lyktes det mig at fælde den og noget senere ogsaa Hannen; begge var gamle fugle (expl. 3 og 7), og egglægningen var antagelig paabegyndt c. 18 Juni.

Serie III, 5 egg, blev tat vel 400 m nord for det første kuld; ogsaa her laa redet ganske lavt i en ung furu, c. 2,2 m over marken og vel c. 20 cm utfra stammen paa en gren. Begge fuglene blev iagttaget her, men blot hunnen, en ungfugl i 2det aar (expl. 15 i Tabel A), skutt; eggene var omtrent friske, og 1ste egg lagt c. 16. Juni.

Serie IV, 3 egg, ukomplet kuld, blev fundet av en lapp allerede 10 Juni, og det var paa veien til denne rede, jeg iløpet av døgnet 23—24 Juni fandt de øvrige 12 reder. Jeg havde forøvrig selv passeret plassen i de første dage av maaneden og da iagttat et par gamle Sidensvans her, men dengang ikke fundet redet, som laa i en uttørret, av sort skjæglav helt overgroet ungfuru, tæt intil stammen og i omtrent 5 m høide. Egglægningen er her begyndt c. 6 Juni. Avstanden til nærmeste Sidensvansrede (serie V) var omtrent 500 m.

Serie V, 3 egg + 2 unger, blev tat omtrent midtveis mellem rederne III og IV, eller i vel 500 m's avstand fra hvert av

dem. Redet laa her tæt intil stammen og c. 7 m tilveirs i en tæt, grenet furu. Hunnen forlot først redet ved det andet spark mot træet og satte sig, i likhet med den første unge hun, blot tæt ved redekanten, men opskræmt herfra forsvandt den helt for en times tid; under denne ventetid iagttokes heller ikke hannen, og først ved et besøk hit 3 dage senere saaes begge fuglene ved redet. Hunnen fløi da av redet, strax hannen kom med mat, og sat rolig i træet ved siden av, mens hannen stod over ungerne oppe i redet og matet dem begge; efterpaa satte ogsaa hannen sig i et træ tæt ved redet, pudset sine fjær i 3—5 minutters tid og forsvandt saa igjen like pludselig, som den var kommet, og lidt efter la hunnen sig atter over ungerne. Jeg avventet hannen her endnu en time forat se, hvorlænge den blev væk mellem hver gang, ungerne fik mat, men den viste sig ikke, og da jeg 5 dage senere paany besøkte redeplassen, var til en begyndelse ingen av de gamle fugle at se, og først efter 2—3 timers venting indfandt endelig hunnen sig. Den vovet sig dog nu ikke nærmere redet end c. 40 skridt, trots jeg hadde tat den ene av de nu helt fjærklædte unger ned fra redet og anbragt den paa en stubbe under træet, hvorfra den dog — ret som det var — pipende faldt ned, hvilket dog ikke gjorde noget synlig indtryk paa hunnen. Først efter endnu et par timers forgjæves venting lyktes det mig at faa skud ogsaa paa den gamle han. Ogsaa dette par var ældre fugle (expl. 2 og 6 i Tabel A). De 3 egg var antagelig ødelagte av frost, og egglægningen er her paabegyndt c. 6 Juni; ved det første besøk her 23 Juni var ungerne neppe 2 dage gamle.

Omkring dette rede laa i en halvcirkel med c. 50-70 m radius ikke mindre end 4 av de tidligere nævnte »lystreder«, og tæt indpaa det, neppe et halvt snes skridt til den ene side og et dusin til den anden, laa henholdsvis et Bjerkefink-rede *(Fringilla montifringilla)* med 7 friske egg og et Bjerketrost-rede *(Turdus pilaris)* med flyvefærdige unger. Ogsaa i det nærmeste naboskap (indenfor c. 40-70 m avstand) til rederne I og IV laa reder av saavel Bjerkefink som Bjerketrost, og henholdsvis med nylagte egg og nyklækte unger — foruten et par av de før nævnte »lystreder«.

III.

Utviklingen av Sidensvansens »lak«-prydelser eller av de røde, pergamentagtige spidser paa vingens armsvingfjær, un-

TABEL A.

Tabellarisk fremstilling av lakspidsernes utvikling samt vingepletternes form og farve hos ældre og yngre Sidensvans av begge kjøn.

Forkortelser: v = vinkelplet, p = enkeltplet, 0 = plet eller lakspids mangler, G = høigult, g = gulagtig, h = hvit, r = rød	Svingfjærenes no. i rækkefølge mot vingespidsen	I Ældre, utfarvede fugle med »vinkel«-plettede svingfjærspidser							II Yngre fugle (2-aaringer) med »enkelt«-plettede svingfjærspidser (bløt p. utfanen)								III Unger i rededragt			IV 2 utvalgte praktexempl.	
		Hanner ♂					Hunner ♀		Hanner ♂						Hunner ♀		ikke kjønsbest.			jun. ♂	ad. ♂
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
		rugende (?) 2 Juni 1915	fra rede med unger 2 Juli 1915	fra rede med egg 2 Juli 1915	enlig fugl 2 Juli 1915	enlig fugl Juli 1915	fra rede med unger 2 Juli 1915	fra rede med egg 2 Juli 1915	fra »lystrede« 24 Juni 1915	fra »lystrede« 24 Juni 1915	flok-fugl 4 Juni 1915	flok-fugl 17 Juni 1915	flok-fugl 17 Juni 1915	flok-fugl 2 Juli 1915	fra rede med egg 24 Juni 1915	fra rede med egg 24 Juni 1915	c. 10 dage gammel 2 Juli 1915	c. 1 maaned gml. 6 Juli 1915	c. 3 mnd. gml. 8 Sept. 1906	»Enkeltplettet«. 15/11 12. 6 store laksp. paa halen	»Vinkelplettet«. 15/1 13. 2 smaa laksp. paa halen
Længde i mm paa armsvingfjærenes lakspidser	I	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	II	0	0,5	2	3	1	0	0	0	3	0	0	1,5	1,5	0	1,5	0	0	0	3	2,5
	III	7	8,5	9	8	8	5,5	5,5	4	5,5	4,5	3	4,5	4,5	2	5	4	3	4,5	5	7,5
	IV	7	8,5	8,5	8	7	6	7	4,5	5,5	4,5	3	4,5	5	2	5	4	3	4,5	5,5	7
	V	6	7,5	7	7,5	7	5,5	6,5	4	4,5	4,5	2,5	4	4,5	2	4,5	3	2	4	5,5	6,5
	VI	6	7,5	7	5,5	6,5	5	6	3,5	4	4	1,5	3,5	4	0,5	3,5	1	1,5	3,5	5	6
	VII	5	6	6,5	5,5	6	4,5	5	3	3	0,5	0	3	3	0	3	0	0	3	4	5,5
	VIII	5,5	4,5	5	5	5	4	4	0,5	0,5	0	0	1,5	2	0	0	0	0	1,5	3,5	4
	IX	4,5	3	0,5	2	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2
Form og farve paa haandsvingfjærenes spidspletter	X	G. p	G. p	G p	G. p	G. p	g. p	g. p	g. p	g. p	g. p	g. p	g. p	g. p	h. p	h. p	g. p	h. p	h. p	g. p	G. v
	XI	G. v	G. v	G. v	G. v	G. p	G. v	G. v	g. p	g. p	g. p	g. p	g. p	g. p	g. p	g. p	g. p	h. p	g. p	g. p	G. v
	XII	G. v	G. v	G. v	G. v	G. v	G. v	G. v	g. p	g. p	g. p	g. p	g. p	g. p	g. p	g. p	g. p	g. p	g. p	g. p	G. v
	XIII	G. v	G. v	G. v	G. v	G. v	G. v	G. v	g. p	g. p	g. p	g. p	g. p	g. p	g. p	g. p	g. p	g. p	g. p	g. p	G. v
	XIV	G. v	G. v	G. v	G. v	G. v	G. v	G. v	g. p	g. p	g. p	g. p	g p	g. p	h. p	g. p	g. p	h. p	g. p	g. p	G. v
	XV	G. v	G. v	G. v	G. v	G. v	G. v	G. v	h. p	h. p	h. p	g. p	g. p	g. p	h. p	h. p	h. p	h. p	h. p	g. p	G. v
	XVI	h. v	G. v	G. v	h. v	h. v	h. v	h. v	h. p	h. p	h. p	h. p	h. p	h. p	h. p	h. p	h. p	h. p	h. p	h. p	G. v
	XVII	h. v	h. p	h. v	h. v	h. v	h. p	h. p	h p	h. p	h. p	h. p	h. p	0	0	0	h. p	h. p	h. p	h. p	G. v
	XVIII	h. p	h. p	h. p	h. p	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	h. v
	XIX	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Halebaandets	farve	G	G	G	G	G	g	g	G	G	G	G	G	G	g	g	G (ikke utfoldet)	g	g	G	G
	bredde	7,5	8	8,5	7,5	7	5	5	8	7,5	8	8	7,5	8	5	5		9	5	c. 9	c. 10
	skaftspids	g	r	r	r	r	g	g	g	r	r	r	r	r	g	g		g	r	6 r à 5 mm	2 r à 1 mm

TABEL B.

Sammendragningstabel for aarsklasse I—III i tabel A samt utregning av lakspidsernes middelstørrelse i hver kjonsgruppe.

Forkortelser: min. = minste-størrelse, max. = maximal-størrelse	Svingfjærenes no. i rækkefølge mot vingespidsen	I. Ældre, utfarvede fugle med vinkelpletter: Middelstørrelsen hos 5 ♂ samt (min. — max.)	I. Middelstørrelsen hos 2 ♀ samt (min. — max.)	II. Yngre fugle (2-aaringer) med enkeltpletter: Middelstørrelsen hos 6 ♂ samt (min. — max.)	II. Middelstørrelsen hos 2 ♀ samt (min. — max.)	III. Aarsunger i rededrakt: Middelstørrelsen hos 3 unger samt (min. — max.)
Længde i mm paa armsvingfjærenes lakspidser	I	—	—	—	—	—
	II	1,3 mm (0 — 3)	0	1,1 mm (0 — 3,5)	0,8 mm (0 — 1,5)	0
	III	8,1 - (7 — 9)	5,5 mm (5,5 — 5,5)	4,3 - (3 — 5,5)	3,5 - (2 — 5)	3,8 mm (3 — 4,5)
	IV	7,8 - (7 — 8,5)	6,5 - (6 — 7)	4,5 - (3 — 5,5)	3,5 - (2 — 5)	3,8 - (3 — 4,5)
	V	7 - (6 — 7,5)	6 - (5,5 — 6,5)	4 - (2,5 — 4,5)	2,3 - (2 — 4,5)	3 - (2 — 4)
	VI	6,5 - (5 — 7,5)	5,5 - (5 — 6)	3,4 - (1,5 — 4)	2 - (0,5 — 3,5)	2 - (1 — 3,5)
	VII	5,8 - (5 — 6,5)	4,8 - (4,5 — 5)	2,1 - (0 — 3)	1,5 - (0 — 3)	1 - (0 — 3)
	VIII	5 - (4,5 — 5,5)	4 - (4 — 4)	0,8 - (0 — 2)	0	0,5 - (0 — 1,5)
	IX	2,6 - (0,5 — 4,5)	0	0	0	0
Form og farve paa haandsvingfjærenes spidspletter	X	gul plet	gulagtig plet	gulagtig plet	hvit plet	gulagtig plet - hvit plet
	XI	gul vinkel- el. enkeltpl.	gul vinkelplet	do.	gulagtig plet	do. do.
	XII	do.	do.	do.	do.	do.
	XIII	do.	do.	do.	do.	do.
	XIV	do.	do.	do.	do. — hvit plet	do. do.
	XV	do.	do.	do. — hvit plet	hvit plet	hvit plet
	XVI	do. — hvit plet	hvit vinkelplet	hvit plet	do.	do.
	XVII	hvit vinkelplet	hvit plet	do. — 0	0	do.
	XVIII	hvit plet (— 0)	0	0	0	0
	XIX	—	—	—	—	—
Halebaandets	farve	høigult	gulagtig	høigult	gulagtig	høigult — gulagtig
	bredde	7—8 mm	ca. 5 mm	7,5—8 mm	c. 5 mm	c. 5—9 mm
	skaftspids	røde og gule	gule	røde og gule	gule	røde og gule

dertiden ogsaa paa halens styrfjær — foregaar som bekjendt meget forskjellig, og — som det ofte synes — uavhængig av individernes alder og kjøn. En yngre Sidensvans kan saaledes ha baade større og flere lakspidser end et paaviselig ældre individ av samme kjøn, likesom det samme forhold ogsaa kan utmerke et hun-individ fremfor et han-individ av samme alder, — og omvendt. Utviklingen skulde saaledes foregaa rent individuelt, idet spidsernes antal og størrelse varierer tilfældig uten

1. Sidensvans, ♂ ad.; 2. Sidensvans ♂ juv.; begge med lakspidser paa armsvingfjærene; men mens den ældre blot har 2 lakspidser paa halestyrfjærene, har den yngre ikke mindre end 6 stk.

hensyn til alder og kjøn, — med andre ord: lakspidserne skulde ikke repræsentere nogen sekundær kjønskarakter.

Jeg har i vedføiede Tabel A søkt at gi en tabellarisk fremstilling av lakspidsernes antal og størrelse hos en række (20 stk.) Sidensvans, dels ældre og yngre rugende individer, dels yngre flok-fugl (2aaringer) samt unger i rededrakt; av disse er de 18 sommerexemplarer, som er indsamlet og kjønsbestemt av mig selv i Tidsrummet 2 Juni—6 Juli 1915 i Øvre Pasvik i Øst-Finmarken (paa et nær, no. 18), mens 2 stkr. (no. 19 og 20) begge er utvalgte prakthanner i vinterdrakt fra Kristiania Zoologiske Museums samlinger.

En flerhet av utmaalingerne i Tabel A synes da ogsaa at bekræfte ovenstaaende forhold. Saaledes har den 10 dage gamle redeunge (exemplar 16) ikke bare like mange, men ogsaa større lakspidser end baade den 2aarige unge ♂ (exemplar 11) og den rugende unge ♀ (exemplar 14); og den 3 mnd. gamle høst-unge (exemplar 18) har endogsaa baade flere og større; og mens den ene unge ♂ (exemplar 11) har betydelig mindre og færre lakspidser end den unge ♀ (exemplar 15) av samme aldersklasse (II), saa overgaar den anden unge ♂ (exemplar 9) med sine 7 lakspidser endog den ældre ♀ (exemplar 6), der blot har 6 spidser. At den samme uregelmæssighet i utvikling ogsaa kan gjælde halens lakspidser, hvor disse undertiden forekommer hos hannerne, gir de to her utvalgte praktexemplarer (19 og 20 i tabel A) et utmerket bevis paa; mens den ældre — tydeligvis en meget gammel ♂ — saaledes blot har 2 lakspidser av c. 1 mm længde [paa mellemste par styrfjær], har den yngre — ikke utfarvede 2aaring — ialt 6 lakspidser og av c. 5 mm længde [paa 3dje, 4de og 5te par styrfjær]; denne har ogsaa nu — c. 15 November — alle 8 lakspidser anlagt paa vingerne i motsætning til de øvrige unghanner fra Juni, som paa denne tid aldrig syns at ha flere end 7. Exemplar 19 skulde saaledes befinde sig just paa Overgangen til den ældre klasse. Men ikke alle utmaalinger i tabel A viser denne tilfældighet i utviklingen; endel synes likesaa bestemt at paapeke det motsatte forhold og viser tydelig, hvorledes lakspidserne tiltar i antal og voxer i størrelse ikke bare proportionelt med individets alder, men ogsaa særskilt for hvert kjøn. Sammenlignes saaledes den unge ♀ (exemplar 14), der har 4 smaa lakspidser, med den ad. ♀ (exemplar 7), der har 6 større, mens paa den anden side den unge ♂ (exemplar 18) har 6 mindre og den ad. ♂ (exemplar 3) igjen har 8 større, faar lakspidserne her næsten utseende av at optræde som en sekundær kjønskarakter. Og dette »utseende av« at være en sekundær kjønskarakter grænser til visshet for dette forhold, naar man sammenligner middelstørrelsen av hver enkelt lakspids hos hvert kjøn særskilt i samtlige 3 aldersklasser (I, II og III i tabel B).

Tallene viser nemlig her, at i realiteten sker lakspidsernes utvikling i en bestemt retning fælles for begge kjøn av enhver alder (alle individer), men at den standser paa et bestemt stadium, særskilt for hvert kjøn; likeledes, at der kan trækkes en bestemt maximalgrænse baade for spidsernes antal og den stør-

relse, disse kan opnaa indenfor hver alders- og kjønsklasse særskilt. Mens vingen hos en ♂ saaledes *kan* være prydet med baade 7 og 8 lakspidser, hvorav den længste kan være intil 9 mm lang, synes en ♀ *aldrig* at ha flere end 6 lakspidser, og ingen over 7 mm lang. Med hensyn til lakspidser paa halens styrfjær kan saadanne her blot paavises hos enkelte hanner, og saavel blandt de yngre som de ældre, derimot ikke hos en eneste hun, hvilket forøvrig stemmer med tidligere undersøkelser. Denne kjendsgjerning tyder jo ogsaa paa, at lakspidserne egentlig er at betrakte som en utpræget maskulin sekundær kjønskarakter.

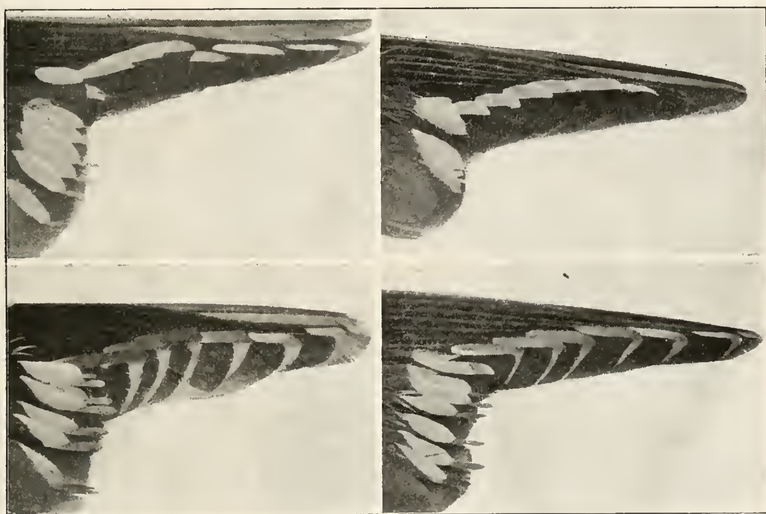
Jeg har for tiden ingen anledning havt til at anstille undersøkelser over, hvorvidt hannens lakspidser ogsaa skiller sig fra hunnens ved andre egenskaper end forskjel i antal og størrelse, men visse ting[1] tyder paa, at hunnen (muligens blot den unge ♀) fælder sine lakspidser iløpet av den tid, eggene utruges. Forholder dette sig virkelig saa, turde vel ogsaa hun-spidsernes struktur avvike fra han-spidsernes. Og om en saadan forskjelligartet bygning av de to kjøns lakspidser beretter allerede C. H. Anderson (1). Efter en indgaaende analyse[2] av lakspidserne, hvis overflade beskrives som glat og konvex, undersiden derimot som mat og poret, nævner samme forfatter, at mens spidsernes form utad hos hannen er »trubbigt avrundet och plattet« og blot paa siderne er forsynet med noen indsænkninger, ender hos hunnen — ihvertfald de indre lakspidser — altid i 2—5 »pikformiga spetsar« (vanlig farveløse), liksom forøvrig begyndende lakspidser hos baade ♀ og ungfugl altid er helt farveløse.

[1] Hos den ene av de i Tabel A opforte rugende unghunner manglet saaledes de fleste lakspidser paa den ene vinge helt, mens hos den anden unge ♀ spidserne var yderst smaa og ubetydelige (som maalene viser); og paa en 3die unghun, velvillig utlaant av Professor L. A. Jägerskiöld fra Göteborgs Museums samlinger, manglet samtlige lakspidser paa begge vinger med undtagelse av en, c. 1 mm lang antydning til lakspids paa armsvingfjær no. IV (paa begge vinger). Dette exemplar var skutt 23 Juni 1915 — altsaa samtidig som de to ovennævnte unge ♀ — i Torneå lappmark og bar (ifolge velvillig oplysning pr. brev fra Konservator Kihlen) store rugepletter, likesom hele drakten forovrig er sterkt slidt og med avblekede farver.

[2] Ved paavirkning av Ammoniak i varme opnaaet saaledes Anderson at forandre lakspidsernes rode farve til gul, — og han anforer som analogi hertil de i naturen aar efter aar foregaaende farveforandringer hos *Loxia* og *Pinicola* — uten dog derfor at ville sætte disse i forbindelse med luftens Ammoniakgehalt. Videre citerer Anderson ogsaa en opgift fra Latham [i Svensk Zoologi, H. 1, s. 34] om en Sidensvans med gule lakspidser paa halen.

Utenfor nævnte avhandling av Anderson kjender jeg ingen originalbeskrivelse vedrørende Sidensvansens lakspidser end Linné's (8), som forøvrig ogsaa korrigeres av Anderson. Da imidlertid begge disse utmerket supplerer nærværende arbeide, turde følgende utdrag herom ha interesse.

C. Linné beskriver Sidensvansens Vinger saaledes: »Remiges nigri, quorum 1. 2. 3. 4 apice anterius albi, 5. 6. 7. 8 apice anterius albo-flavescentes, 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16 apice anterius

Vinge av:

1. Ung ♂ med 6 lakspidser.
2. Utvoksen ♂ med 8 lakspidser.
3. Ung ♀ med 4 lakspidser.
4. Utvoksen ♀ med 6 lakspidser.

albi, 17. 18 immaculati et 11. 12. 13. 14. 15. 16 terminati membranula oblonga coccinea.«

Som det fremgaar, er svingfjærenes rækkefølge her numreret fra vingens ytterkant og indover, samt uten at medtage den ytterste, lille rudimentære svingfjær, som bærer no. XIX i tabel A, hvor nummerrækken gaar mot vingens ytterkant. Svingfjær no. 18 hos Linné er saaledes = I i tabel A, og indordnes ovenstaaende efter samme tabels svingfjærnummere, blir Linné's »formel« i fri oversættelse: Svingfjær sorte, I—II uplettet, III—IX med hvite fremspidser, hvorav III—VIII desuten med røde

Lakspidser, vingepletter og halebaand hos Sidensvans, c. 1 maaned gammel, 6 Juli 1915.

Lakspidser, vingepletter og halebaand hos Sidensvans, c. 3 maaneder gammel, 8 Sept. 1906.

lakspidser; X[1]—XVI med hvitgule og XV—XVIII med hvite spidspletter.

Omtrent et hundrede aar senere, i 1859, korrigeres denne beskrivelse av Anderson, som paaviser, at de antydede 6 lakspidser paa svingfjær III—VIII blot passer paa ♀ og ungfugle, mens ♂ derimot oftest har 7 lakspidser, idet den ogsaa har lakspids paa svingfjær IX; videre oplyser han, at ♀ kan ha en lakspids paa svingfjær II, men isaafald mangler den paa svingfjær VIII; med andre ord, hans undersøkelser resulterer i, at en ♀ aldrig har flere end 6 lakspidser, enten paa svingfjær II—VII eller paa svingfjær III—VIII, hvilket ogsaa stemmer med mine undersøkelser. For ungfuglen opgiver Anderson som almindelig 3—4 lakspidser af 2,5—4 mm længde paa svingfjær III—VI, hvorav lakspidsen paa svingfjær IV altid er størst; derimot har han aldrig iagttat lakspidser paa halens styrfjær, av hvilken

[1] Uteglemt (?) hos Linnè, = 9 efter hans Ordning, hvor dette No. dog mangler.

grund han feilagtig utleder, at flesteparten av de vandrende individer er ungfugle.

Selv om saaledes Sidensvansens kjøn og alder (efter tabel A) sammenligningsvis ikke staar i noget absolut bestemmelsesforhold til lakspidsernes»længde og mængde«, og det følgelig er feilaktig at betegne et individ for ældre end et andet, blot fordi om dettes lakspidser kanske er større og talrigere, — saa tør — i henhold til tabel B — lakspidsernes utvikling ikke desto mindre betraktes som at være absolut avhængig av individets alder og kjøn, idet utviklingen forløper indenfor den for samme alders- og kjønsklasse bestemte maximalgrænse.

Lakspidser og vingepletter hos Sidensvans, 10 Dage gammel, 2 Juli 1915.

Efter tabel B kan denne maximalgrænse for lakspidsernes antal og størrelse hos de to kjøn sættes:

1) for Hanner: optil 8 i antal og av intil 9 mm længde (paa svingfjær II—IX),
2) for Hunner: optil 6 i antal og av intil 7 mm længde (paa svingfjær II—VII eller III—VIII.

Det fremgaar videre av tabel B, at lakspidsernes utvikling i alle 3 aarsklasser forløper som i »bueform«, det vil si: deres størrelse stiger fra svingfjær II og III til svingfjær IV; hvorpaa den atter synker jevnt nedover til svingfjær VIII og IX. Fremstilles denne utvikling med en buet linje ⌒ fra inderste par lakspidsbærende svingfjær II og III til ytterste par VIII og IX, mens høieste kurve forutsættes at tangere svingfjær IV, fremkommer uttrykket:

IV

II ⌒ III VIII ⌒ IX.

Indsættes her maximalstørrelsen for de nævnte (»kritiske«) svingfjærs lakspidser og henholdsvis for hver kjønsgruppe, faar man ovennævnte maximalgrænse for lakspidsernes relative ut-

vikling for begge kjøn gjennem alle 3 aarsklasser skematisk uttrykt ved:

	for Hanner					for Hunner				
			8,5					7		
av I klasse, Ældre fugle (3-aaringer)............	3	9		5,5	4,5 mm	0	5,5		4	0 mm
			5,5					5		
av II klassse, Yngre fugle (2-aaringer)............	3,5	5,5		2	0 mm	1,5	5		0	0 mm
								4,5		
av III klasse Aarsunger (i rededrakt)....						0	4,5		1,5	0 mm

Med undtagelse av aarsunger i rededrakt synes saaledes baade ældre og yngre Sidensvans like ofte at ha som at mangle lakspids paa næstinderste, uplettede armsvingfjær II; derimot synes blot den ældre ♂ at ha rækken fuldt besat utover til ytterste armsvingfjær IX, i motsætning til ældre ♀ og yngre individer av begge kjøn, som konstant mangler lakspids paa denne, likesom den yngre ♀ ogsaa synes at mangle den næstytterste — paa svingfjær VIII.

Utbredelsen av de hvite vingepletter og intensiteten i de gule farver paa saavel vinger som hale staar ogsaa i den nøieste forbindelse med den mere eller mindre fuldkomne utvikling av individets lakspidser, et forhold, som fremstillingen i tabellerne A og B tilstrækkelig belyser. Konsekvensen herav er da igjen naturlig den, at de fleste pletter og sterkeste farver optræder hos de ældre ♂, likesom halebaandet ogsaa altid er bredest hos ♂ overhodet, almindeligvis c. 7—8 mm bredt og høigult av farve, mens det er hvitgult og aldrig overstiger c. 5 mm i bredde hos ♀; hos denne forekommer heller ikke — som tidligere nævnt — hverken rødfarvede skaftspidser eller antydninger til lakspidser paa halens styrfjær, i motsætning til, hvad der ofte kan paavises hos saavel den ældre som yngre ♂.

Med hensyn til vingepletternes form og utstrækning karakteriseres — som bekjendt — de ældre Sidensvanser ved ikke blot at ha haandsvingfjærspidsernes utfaner gulaktig enkeltplettet, (likesom hos ungfuglene) men ogsaa ved at ha sammes indfanespidser hvitbremmet; herved fremkommer »vinkelformede« pletter, der gir vingespidserne et tværstripet utseende. Mens saaledes halebaandets farve og bredde altid vil være et karakteristisk merke paa individets kjøn, vil formen paa haandsvingfjærenes pletter altid være et tilsvarende merke paa dets alder.

LITTERATURFORTEGNELSE

1. Anderson, C. H.: »Om de lackrøda Spetsarne på Armpennorna hos Sidensvansen«. Öfv. Kgl. Vet.-Akad. Förh. 1859, s. 219.
2. Collett, R.: »Mindre Meddel. vedrør. Norges Fuglefauna i 1873—76, 1877—80, 1881—92. Nyt. Mag. f. Naturv. Bd. 23, 26 og 35.
3. Finnilä, C.: 1. »Ornithologiska Iakttagelser under en resa inom Sodankylä Lappmark sommaren 1913. Act. Soc. p. Fauna et Flora Fenn. Bd. 38, no. 3.
4. — 2. Studier over Fågelfaunan i Salla Lappmark sommaren 1914. Ibid. Bd. 39, no. 6. Helsf. 1914.
5. — 3. I Finsk Jakttidning 1913, s. 278.
6. Hanström, S.: »Till Kännedomen om Sidensvansens Vandringar. Fauna och Flora. Stockholm 1915, s. 133.
7. Jägerskiöld, L. A. & Kolthoff, G.: »Nordens Fåglar«. Stockholm 1898, s. 95.
8. Linné, C.: »Fauna Suecica« (ed. altera) 1761, s. 28.
9. Mewes, W.: »Om Färgförandringar hos Foglarne genom och utan ruggning«. Öfv. Kgl. Vet.-Akad. Förh. 1854, s. 258.
10. Montell, J.: 1. »Hvilken er Sidensvansens (Ampelis garrula) nutida Utbreding i Finland?« Finsk Jakttidning 1910, s. 109.
11. — 2. »Sidensvansen återfunnen häckande i Lappland«. Finsk Jakttidning 1913, s. 308.
12. Nordmann, Alex. von: »Zur Fortpflanzungsgeschichte des Seidenschwanzes (Bombycilla Garrulus). Cabanis Journ. f. Ornithol. IV, Cassel 1858).
13. Nylander, A. E.: »Bo af Sidensvansen (Bombycilla garrula) funnet i Finland«. Öfv. Fin. Vet. Soc. Förh. 1857—63, s. 31.
14. Schaanning, H. Tho. L.: »Øst Finmarkens Fuglefauna«. Bergens Mus. Aarbog 1907, no. 8.
15. Sundevall, C. J.: »Svenska Foglarna«. Stockholm 1856.
16. Wasastjerna, G. E. R.: »Iakttagelser angaaende Sidensvansen«. Finsk Jakttidning 1910, s. 210.
17. Wessel, A. B.: »Ornithologiske Meddelelser fra Syd Varanger. Tromsö Museums Aarshefter. Bd. 27, 1904.
18. Wolley, J., jun.: »On The Nest and Eggs of The Waxwing (Bombycilla garrula, Tem.)«. Proc. Zool. Soc. London 1857, s. 55.

DANMARK SOM YNGLEPLADS FOR SKOVSNEPPEN (SCOLOPAX RUSTICULA).

AF

OTTO GLUD KONRADSEN.

I »Dansk Jagttidende« er i de sidste aar ført en større diskussion om skovsneppens fredning, og der er deri givet en hel europæisk oversigt. Det fremgaar af forskellige udtalelser som en ret almindelig antagelse, at skovsneppen er i aftagende, og jægerne ved, at jagten har sin skyld heri. Men de ved ogsaa, at der maa bringes et offer, for at fuglens aftagen ikke skal blive skæbnesvanger, og offeret er naturligvis en indskrænket jagen af fuglen. Men hvor skal formindskelsen ske, — og hvor skal den begynde? Dette spørgsmaal er det aabne. Fra en side holder man — i hovedtræk — paa, at man i ynglelandene maa gaa først; fra anden side, at man maa begynde paa vinterpladserne; endelig fra tredie, at man ligesaavel maa bringe offeret i de lande, hvorigennem navnlig foraarstrækkene sker. Det er her, førsterangs jægertraditionen kommer til orde; sagen drejer sig her om jagten paa det fuglevildt, som de fleste brave jægere »helst vil skyde«. Det er virkelig et offer, der skal bringes: men det er endnu ikke bleven rigtig klaret, hvem eller hvad? Man vil have noget for noget.

Et lyspunkt i sagen er det imidlertid, at diskussionen er ført paa baggrund af, at den 3die nordiske jægerkongres (København 1909) »udtaler sig for en fremtidig fredning af sneppen i yngletiden . . . saaledes at fredningstidspunktet fastsættes i forhold til paagældende lands beliggenhed«.

Den fredningstanke, der er møntet paa sneppens yngleindvandring paa dansk omraade, er ogsaa omtalt i nævnte diskussion. Med hensyn til fuglefredning i ornithologisk forstand synes det værd at lægge mærke til følgende punkter. De er fremførte som grunde, der skulde være afgørende overfor muligheden af overhovedet at tænke alvorligt paa, at skovsneppen fremtidigt vilde yngle normalt her i landet. At den yngler her enkelte steder, er jo imidlertid en kendsgerning; men man fremstiller fra visse sider forholdet som aldeles tilfældigt og holder paa, at det er og bliver sporadisk ynglen.

Det siges, at sandsynligheden ikke taler for, at der vil op-

naaes noget med foraarsfredning. Sneppen vil ikke yngle her. »Fuglens urgamle vane at yngle *noget** og meget højere mod Nord i det øde fjelds birkekrat og i de vidtstrakte naaleskove vil næppe lade sig paavirke . . .« . . . »I mange sekler er den gaaet igennem og de sidste halvtredsindtyve aar har ingenlunde bedret forholdet hos os for sneppen som ynglefugl; *snarere har de forværret sig ved det mere intensive skovbrug*«.*

Danske ornithologer, der følger med tiden, vil nu vide, at skovsneppen i de senere aar jævnligt yngler her i landet og — som det synes — mere og mere talrigt, nogle steder nu endog ret almindeligt. Der fremføres ogsaa nogle erfaringer, der kunde tyde paa, at de ynglende skovsnepper her bliver til standfugle. Det viser sig ihvertfald, at i egne, hvor den mere og mere iagttages som ynglende, der ses enkelte ogsaa hele vinteren igennem. Æglægningen synes at være tidligere (sidst i marts) i Danmark end gennemgaaende i vore nordlige nabolande.

Nu kan en »urgammel« vane vel i forstaaelse med naturens overgange og tilpasninger forskydes — omend langsomt. Vi oplever naturligvis kun at se faa grændseforskydninger af den art. Men den, der iagttager — og freder naturen —, synes at maatte være opmærksom overfor selv de svageste tendenser — og maa mindst af alt være doktrinær. Det omtalte »noget« højere mod nord kan blive mindre — og tilsidst forsvinde.

Med hensyn til de danske skovkomplekser, saa er det tilfældet, at vi vel har absolut mangel paa øde fjelde men dog ikke paa noget, som en skovsneppe ganske sikkert kalder birkekrat (forstmandens forkulturer og mosetilplantninger), og vidtstrakte naaleskove (hedernes og klitternes plantager). Og hertil viser det sig, at skovsnepper, der allerede har ynglet her i landet, ynder vore egeopvækster som yngleplads. Man er netop i det intensive skovbrug stærkt inde paa anlæg af saadanne egekulturer, og disse vil siden blive til egeskove med en for en skovsneppe herlig undervækst. Moser, enge og grøfter vil ejheller forsvinde fra vore skove, — og hvem ved, om skovsneppen ikke ogsaa kunde faa forkærlighed for vore bøgekulturer, der ofte i vort kuperede eller stærkt bakkede terrain indeholder fugtige, træbevoksede »lavninger«; ved de herved opstaaede rande vokser ørnebregnen gerne, — og hvad kan man tænke bedre som bo for skovsneppen end vissent bøgeløv og ørnebregne.

* Dansk Jagttid. 1915, nr. 1 og 7. Fremhævelserne af O. G. K.

Saaledes synes det intensive skovbrug slet ikke at ville forværre opholdet for ynglende skovsnepper. Rødgran, bjærgfyr og eg — forsaavidt ogsaa birk i forkulturer — hører til de træarter, som forstmanden henfører til »de store arealers træarter«, og netop »det store« og hermed det fredelige vil tiltale skovsneppen. Nok er skovtilstanden i forandring; men — Danmark har nu dobbelt saa stort et skovareal som for hundrede aar siden — hvis en yngleplads »vokser fra« at kunne tiltale skovsneppen, saa opstaar der stadigt andre i andre skove eller i andre »afdelinger«. At skovsneppen kan forliges med det »intensive skovbrug«, endog ret godt, har man til overflod faaet et slaaende bevis for gennem beretningen om den ynglende fugl paa Brahetrolleborg (Dansk ornith. Tidsskr. 9. Aarg. S. 272): »Dagen iforvejen havde en skovarbejder fældet den ene stamme og vilde gaa om paa den anden side for at tage fat paa den anden, og da var det, at han fandt sneppen, der under træets hugning havde ligget ganske roligt paa reden«. — —

»Vort lille lands fredning vil ingen rolle spille for sneppejagten«, indvendes der maaske: det store gros kommer andetsteds fra og hører andetsteds hjemme«.

Sandsynlighedsbetragninger bliver imidlertid anderledes, naar man er ifærd med at efterspore en naturlig tendens for udbredelsen. Det er vor pligt som naturfredere at give plads for saa mange, der vil bo her. Ingen vil nogensinde tænke paa, at vi skulde kunne afløse den skandinaviske halvø med de langt større skovkomplekser.

For at konstatere, hvortil vi alt er naaet med ynglende skovsnepper og ved delvis fredning i Danmark, skal her gøres et forsøg paa at sammenstille de fremkomne faktiske meddelelser. Men disse iagttagne og noterede tilfælde udgør naturligvis kun et mindretal af det virkelige antal hele landet over.

Bornholm. Kjærbølling angiver denne ø som yngleplads. Fra de senere aar meddeles, at skovsnepper yngler i Almindingen hvert aar, og mindst 10 par aarlig; Fuglen er dér fredet. I Rø plantage yngler ligeledes hvert aar nogle par.[1] I »Dansk Jagttid.« 1903, nr. 3 meddeles af en jæger, der efter at have skudt paa »foraarstræk« alle de skovsnepper, han kunde faa op i en bestemt plantage, fandt en rede med 4 æg. »Et saadant tilfælde«, tilføjes der, »peger hen paa, at man burde undertvinge

sin jagtlyst og skaane den prægtige fugl paa foraarssneppetrækket«.[2] — 1905, 1 maj 1 rede med 4 æg (Ibs Plantage).[3]

Kongelunden (Amager). Angives af Kjærbølling. Meddelelser fra senere aar: Fra ældre, paalidelige folk har man udsagn om, at der i de sidste 40—50 aar ofte er funden sneppereder i april og maj. For nogle aar siden fandtes 4—5 reder, i de senere aar (1906) findes 2—3 reder aarlig. Stræng fredning overholdes. Skovsnepper med unger ses jævnlig om sommeren. Paa aftener i juni og juli kan tælles indtil 40 stk. »trækkende« skovsnepper. Der overvintrer en del. — 1903. 12 maj fundet 1 rede m. 4 spraaede æg, 28 maj 2 reder m. æggeskaller af tydeligt udrugede æg, 26 juni 1 rede m. 4 frisklagte æg (sandsynligvis anden æglægning) — 1904. 8 maj 1 rede m. 4 spraaede æg. — 1905. 11 maj 1 rede m. 4 frisklagte æg. 1906. 29 april 1 rede m. 4 do. 1909 ca. 1 maj 1 rede m. 1 æg og 29 maj rejst 1 sneppe fra reden m. 4 æg.[7]

Øst- og Midtsjælland. — 1906. 18 april fundet en rede m. 4 noget rugede æg (Giesegaard); senere kom 4 unger. 1912. 26 april set en sneppe m. 2 unger (Bregentved).[8] — 1913, først i maj set en 1 unge ca. 14 dage gl. (Svenstrup).[6] — Samtidig »skal være set« 4 unger (Bregentved).[6]

Fyen. — 1915. 14 april fundet 1 rede m. 4 æg, der blev udrugede. Den rugende skovsneppe set (og fotograferet) paa reden (Brahetrolleborg)*.[9]

Jylland. — Kjærbølling angiver Klitterne ved Vestkysten, Øland i Limfjorden og Vendsyssel som ynglesteder. Fra senere aar meddeles ynglesteder fra Østjylland; desuden angives skovene ved Ry (ved Silkeborg) som et af de steder, hvor skovsneppen »oftest yngler«.[10] Ogsaa hedeplantagerne kommer nu med. Fra Visborggaard og Rold Skov meddeles (1907), at skovsnepper yngler hvert aar. Enkelte steder fredning. — 1903 20 maj set en skovsneppe med 3—4 unger (St. Hjøllund)[10] — 1912 6 maj 1 sneppe m. 2 næsten flyvefærdige unger (Rold skov)[11] — 1915. 26 maj set 3—4 unger godt 14 dage gl.[12] — 29 maj set 1 sneppe m. 3 unger (Frisenborg).[13] — 7 juni set 1 sneppe m. 2 temmelig store unger (Silkeborgegnen).[12] — 1916. En meddeler fra Skanderborgegnen siger, at »nogle forlader os meget sent

* Ynglepladsen var her i en forkultur af rodæl og birk, tæt ved større egekulturer. Der ses skovsnepper hele aaret rundt, og navnlig de senere aar om sommeren. O. G. K.

(d. e. om foraaret).[14] Dette kunde tyde paa forbliven, da vedkommende meddeler antagelig ikke kan konstatere, at fuglene er fløjet nord paa. — 1916. I St. Hjøllund plantage er iagttaget et livligt træk paa aftener i maj og juni. Fra kl. 9—11 iagttoges et uafbrudt træk, mindst 1 sneppe for hvert 5. minut. Undertiden ses 5—7 fugle i luften ad gangen. Meddeleren tilføjer, at der »sikkert er adskillige par herude, og naar vi nu lader være at beskyde dem, haaber jeg, vi fremtidig faar en fast stamme. De store, fredelige naaleskove synes mig at være gode rugepladser«.[15] — —

Den antagelse, at skovsneppen blot trænger til fred for at blive her sommeren over, er jo gentagne gange fremført her i tidsskriftet.

Til ovenstaaende skal endnu føjes en udtalelse af en dansk jæger, der opholder sig i Norge: »Det forhold, at sneppebestanden (paa den skandinaviske halvø) særligt formindskes paa de steder, hvor jagten om foraaret drives mest intensivt, synes at tyde paa, at snepperne søger tilbage til de samme ynglepladser aar efter aar. Thi, ellers vilde tilgangen paa snepper aftage jævnt over hele landet. Derfor kan man ikke vide, om ikke sneppen vilde yngle i Danmark, hvis den fik fred om foraaret paa de steder, der muligvis faldt i dens smag som ynglepladser«.

Den omtalte diskussion affødte eller var rettere for skovsneppens vedkommende affødt af nogle konkrete forslag til revision af de her i landet gældende fredningsbestemmelser (Jagtloven $^{8}/_{5}$ 1894). Skovsneppens fredning kom ialtfald til at spille en fremtrædende rolle i forslagene, og man vil rykke fredningens indtræden om foraaret frem til tidligere paa aaret, til 15 april eller endog til 8 april for at undgaa at komme til at skyde skovsnepperne »under parringslegen« eller »fulde af æg«. For at det imidlertid skal nytte noget, maa man være helt konsekvent og sætte fredningens begyndelse til i det mindste nogen tid før æglægningens begyndelse, og efter det, der fremgaar af ovennævnte faktiske iagttagelser, lægger skovsneppen her i landet æg fra sidst i marts. Naar man f. eks. freder fra 15 marts, saaledes som tidligere foreslaaet her i tidsskriftet (4. aarg. s. 51), og jagten bliver fri hen paa eftersommeren, da skulde det synes, at man gav jægeren, hvad jægerens er. En naturlig konsekvens vilde det da maaske atter være at sætte fredningstidens begyndelse endnu tidligere paa aaret, da jagten paa foraarstrækkende

skovsnepper vel vilde være uden betydning i tidsrummet 1 Jan.—15 marts. Blev tidlig fredning gennemført, da vilde skovsneppen ikke behøve at være reserveret med hensyn til at slaa sig til ro herhjemme om sommeren.

Nu er fredning jo imidlertid begyndt lokalt, og det vil efterhaanden blive betragtet som en æressag at frede skovsneppen om foraaret, hvor den yngler. De stadig flere og flere ynglende fugle vil selv gøre kravet gældende. Man vil faa syn for sagn, — og de tungeste skyer, der med hensyn til fredningslovene hviler over skovsneppens skæbne herhjemme, vil da sikkert ikke komme fra jægernes lejr.

NOTER.

O = Dansk ornithologisk Forenings Tidsskrift. D. J. = Dansk Jagttidende. aarg. = aargang. s. = side.

[1] O. 1. aarg. s. 60. — [2] d. 5. april ved Svaneke. — [3] O. 1. aarg. s. 60. — [4] O. 1. aarg. s. 59—60. — [5] D. J. 1906. — [6] O. 8. aarg. s. 212. — [7] D. J. 1909, nr. 4. — [8] D. J. 1912, nr. 2. — [9] O. 9. aarg. s. 271. — [10] D. J. 1910, nr. 3. — [11] O. 8. aarg. s. 212. — [12] O. 9. aarg. s. 273 (ved Silkeborg). — [13] D. J. 1915, nr. 3. — [14] O. 10. aarg. s. 218. — [15] D. J. 1916, nr. 4.

TRYKFEJL OG RETTELSER.

10. AARGANG. HÆFTE III—IV.

Pag. 146	L. 15 f. n.	Phoeca, læs Phoca.
- -	L. 14 f. n.	Dicrostynix, læs Dicrostonyx.
- -	L. 12 og 11 f. n.	Evotymus, læs Euotomys.
- -	L. 1 f. n.	bewickial, læs bewicki.
- 147	L. 12 f. n.	Dicrostynix, som ovenfor.
- 148	L. 1 og 2 f. o.	Phoeca, som ovenfor.
- 149	L. 6 f. n.	Rhodiota. læs Rhodiola.
- -	L. 5 f. n.	Wohliana. læs Vahliana.
- -	L. 4 f. n.	Eritricium, læs Eritrichium.
- -	L. 3 f. n.	Drapa, læs Draba.
- 200.		Der er kommen den meningsforstyrrende Trykfejl, at der i L. 3 f. o. og L. 14 f. n. er anfort Bøgefrugtens Vægt *med* Skal, medens det skal være *uden* Skal.
- -	L. 13 f. n.	250 mg, læs omtr. 160 mg.

ANMELDELSER.

AQUILA. ZEITSCHRIFT DER KÖNIGLICH UNGARISCHEN ORNITHOLOGISCHEN CENTRALE. REDAKTØR TITUS CSÖRGEY.

Aargang XXII. 1915. (Budapest).

Som saa meget andet præges ogsaa dette statelige aarsskrift af krigen. Formatet er blevet noget mindre; men bogen har næsten vundet derved; den er blevet mere haandterlig. Paa en anden maade præger krigen ogsaa artiklerne. Heinrich Schenk giver saaledes en beretning om fugletræk i »krigsaaret 1915« ved den serbisk-bosniske grænse, iagttagelser foretagne i en længere stilstand i kampene.

Det, der sætter sit fornemme præg paa »Aquila«, er den videnskabelige aand, der præger næsten alle afhandlingerne, og da særlig arbejder, saa strengt videnskabelige som »Fuglehudens Histologi« eller »Über den Bau der Milz einiger Vögel mit besonderer Berücksichtigung der Schweigger-Seidelschen Kapillarhülsen« — utvivlsomt afhandlinger, der kræver et meget stort forarbejde, og som det paa en maade er meget utilfredsstillende at skrive, da kun ganske faa har Forudsætninger til at læse dem. Men til des mere ære tjener det forfatteren, Dr. Greschik, at han gør den slags arbejder, som den videnskabelige ornithologi ikke kan være foruden.

Mest interesse for os har vel nok resultaterne af det uhyre arbejde, der i Ungarn gøres for at klarlægge forholdet ved fugletrækkets biologi eller phaenologi. Vel intet andet land har i den grad sat trækfuglestudiet i system som Ungarn. Og ringmærkningsarbejdet drives med største energi og synes at give udmærkede resultater.

Men netop paa dette omraade er krigen den største hindring. Lad mig blot nævne nogle tal; der blev i 1914 mærket 5251 fugle, i 1915 kun 1365.

Hvor stærk den videnskabelige arbejdslyst kan være, ses deraf, at dr. Karl Manks, da han drog til fronten som militærlæge, tog ringe med og mærkede storke under den galiziske offensiv i egnene om Dnjestr og Strypa.

Og hvilket tab lider videnskaben ikke ved, at de ringmærkede fugle falder i »fjendehaand«. Her klager Ungarn naturligvis særlig over Italien. Næsten alle fuglene trækker jo den vej over, og der sendes ingen meddelelser om dræbte fugle. Alle disse sørgelige kendsgerninger slaar imidlertid ikke modet ned hos lederen Jakob Schenk.

Denne skriver en oversigt over de hidtidige resultater af ringmærkningen, hvor han bl. a. gor opmærksom paa, at man ikke maa lade sig nøje med at mærke unger; endnu værdifuldere er det at mærke de gamle fugle paa selve rugepladserne. Man kan adskille resultaterne i 2 afsnit: I. de fugle, der er dræbte paa trækket, og II. de fugle, der er dræbte eller genfangede senere aar paa selve yngleomraadet.

I det store og hele er følgende nu kendsgerninger for Ungarns vedkommende:

Paa efteraarstrækket er flugtretningen sydvestlig (storken undtagen). Forf. kalder trækvejen »via adriatica-italica, sicilica, tunisica«. Kun storken flyver, som ogsaa H. Chr. Mortensens resultater viser, mod SØ.

Resultatet af de paa yngleomraadet dræbte ringfugle sammenfatter forf. i, hvad han kalder »loven om den optimale udnyttelse af yngleomraadet«. Den nærmere definition lyder saaledes: »Ifølge denne lov ruger hvert individ paa den plads eller i det mindste i den nærmeste omegn af det sted, hvor den ynglede sidste gang. De unge fugle vender tilbage til forældrenes yngleplads for selv at yngle her, dog slutter de sig ogsaa sammen med individer, der stammer fra fjernere liggende egne, og parrer sig med dem; særlig sker dette hos de arter, der yngler i kolonier, da disse fugle ofte er tvungne til at søge andre rugepladser; og forf. mener, at samhørigheden hos trækfugle fra samme yngleomraade ogsaa strækker sig saa vidt, at de har deres egen fælles trækvej, saaledes at loven kommer til at lyde: »Til bestemte ynglezoner svarer ganske bestemte trækzoner«.

Endelig omtaler forf. en mulig forklaring paa det fænomen, at trækfuglene ikke optræder med geografiske racer, saaledes som de stedbundne fugle saa ofte gør. Han siger, at der kan f. eks. ikke fremkomme geografiske racer af storken af den grund, at alle de forskellige landes storke mødes paa vinterpladserne og her utvivlsomt »indgaas nye ægteskaber«, hvorved der stadig kommer fremmed blod ind i hvert lands storkebestand.

Det vilde føre altfor vidt her at komme nærmere ind paa alle de enkelte resultater af den ungarske fuglemærkning. Imidlertid bør man med største interesse følge fortsættelsen af dette storslaaede arbejde, ikke mindst, naar krigen ophører, og det internationale samkvem paa dette omraade igen vil komme igang. Efter tonen i Schenks afhandling vil dette samkvem efter krigens ophør ikke lade længe vente paa sig, hvis det kom an paa Ungarn alene.

Og interessen for ringmærkningen og dens resultater burde i højeste grad øges herhjemme, der dog er arnestedet for dette foretagende. Det synes imidlertid anmelderen, at man i saa henseende er kommet til at staa lovlig meget tilbage for udlandets arbejder og resultater. Man skulde næsten mene, at et mindre land, hvor fuglebestanden paa en maade kan overses, langt bedre egnede sig til ringmærkning end et større, saafremt »loven om den optimale udnyttelse af yngleomraadet« virkelig passer. Og de resultater, H. Chr. C. Mortensen har naaet, maa vel kaldes saa værdifulde, at de opmuntrer til kraftig fortsættelse i samme og maaske noget videre spor.

S. M. S.

DANSK TIDSSKRIFT-INDEX. SYSTEMATISK FORTEGNELSE OVER INDHOLDET AF 165 DANSKE TIDSSKRIFTER. UDARBEJDET AF SVEND DAHL OG TH. DÖSSING. FORSTE AARG. 1915.

(J. L. Lybeckers Forlag. Kbhvn. 1916.)

At det for enhver, der giver sig af med et eller andet Specialstudium, er af allerstørste Betydning paa et Sted at kunne finde samlet alt, hvad der i Aarets Løb i Tidsskrifter er fremkommet om hans Emne, er saa klart, at et Værk som det foreliggende egentlig ikke behøver nogen Anbefaling; man kan kun ønske denne Aarbog et langt Liv og beklage, at den ikke er begyndt for 50 eller 100 Aar siden.

Et Spørgsmaal ligger dog lige for Haanden. Naar Bibliothekarforeningen gennem sine to Redaktører foretager dette meget store og fortjenstfulde Arbejde, vilde det saa ikke være rimeligt foruden de mange Tusinde Tidsskriftartikler at medtage Titlerne paa de Bøger, der i Aarets Løb er udkommet paa de samme Omraader; det vilde sikkert kun forstørre Arbejdet og Bogens Omfang lidt og uden at bryde Værkets Plan være en yderst værdifuld Forøgelse. O. H.

H. TH. L. SCHAANNING: NORGES FUGLEFAUNA.

(J. W. Cappelens Forlag, Kristiania 1916).

Medens Sverige har adskillige Haandbøger og Værker, der giver Oplysning om Landets Fuglefauna, har man hidtil for Norges Vedkommende savnet et Arbejde, hvor man paa et Sted fandt samlet, hvad der vidstes om Landets Fugle. I Colletts fortræffelige »Mindre Meddelelser vedrørende Norges Fuglefauna» og i forskellige mindre Arbejder, han senere havde udgivet, kunde man nok faa Klarhed over det meste, og saa ventede man stadig paa hans store Værk om Norges Fugle, hvis Udgivelse er blevet sinket — forhaabentlig ikke opgivet — ved hans Død. I Schaannings Bog har man nu en kort Oversigt over, hvad der hidtil foreligger om Norges Fugle. Ordningen er den, som er sædvanlig i den Slags Haandbøger; som Overskrift over de enkelte Arter faar man Fuglens norske Navn, Folkenavnene og det systematiske Navn (Forf. er en ivrig Tilhænger af Prioritetsretten i Navnespørgsmaal); derpaa følger en kort Beskrivelse af Fuglen, Redegørelse for dens Udbredelse i Landet og dens Biologi. Da hele Værket er paa ca. 300 Sider, maa det selvfølgelig alt være i største Korthed; Beskrivelsen af Fuglene er, som Forf. meddeler, væsentlig laant fra Kolthoff og Jägerskiölds »Nordens fåglar«. I Teksten er der iøvrigt særlig lagt vægt paa Fuglens Udbredelse i Norge og dens Yngleforhold, paa hvilket sidste Omraade Forf.s egne Erfaringer kommer til god Nytte; unægtelig bliver der kun lidt tilovers til Fuglens andre Livsforhold, dens Ernæring, Sang osv. Hvad Sangen angaar, er det naturligvis heller ikke saa let ganske kort at beskrive den, men Anm. kan ikke være enig med Forf. i den Karakteristik, der er givet af f. Eks. de egentlige Sangeres Sang. I Bogen findes en Del Tekstbilleder mest af Hoved og Fødder, væsentlig laante fra »Nordens Fåglar«; mon

virkelig saadanne Billeder, indsatte ret tilfældig hist og her, har stor Betydning?

Forf. interésserer sig her, som han ogsaa har vist ved tidligere lejligheder, meget for Nomenklatur og har givet en Del Fugle norske Navne, der afviger fra det tidligere brugte; saa ved vi da, hvad vi skal kalde de norske Fugle, hvis blot Forf.s Landsmænd er enige med ham.

Bogen er anlagt som en populær Vejledning til at lære norske Fugle at kende; en nok saa god Beskrivelse af en Fugl vil vel aldrig kunne erstatte kolorerede Afbildninger. Men Bogen vil utvivlsomt, som den er, kunne gøre Nytte, og den billige Pris (6,15 Kr.) gør den overkommelig at anskaffe. O. H.

NATURENS VERDEN. RED. AF Dr. Phil. OVE PAULSEN. UDGIVET MED STØTTE AF DANMARKS NATURVIDENSKABELIGE SAMFUND.

(G. B. N. F., Kbhvn. 1917).

»Naturens Værksted«, det populær-naturvidenskabelige Tidsskrift, som Gyldendal i nogle Aar har udgivet under Direktør Dreyers Redaktion, er nu gaaet ind, og som en Fugl Fønix er fremkommet et nyt Tidsskrift paa et noget andet Grundlag. »Det, der lægges Vægt paa, er ikke saa meget Behandlingen af mere eller mindre tilfældige Emner, der særlig egner sig til populær Fremstilling, som Meddelelser om og Oversigter over vor Tids naturvidenskabelige Arbejder og Resultater, f. Eks. Samlereferater.« Ja, den Tanke er særdeles smuk og tiltalende, men den Slags Artikler vil vist være de allervanskeligste at faa fat paa, og Tidsskriftet vil sikkert nok jævnlig komme til ogsaa at optage nogle af de mere »tilfældige Emner«.

Noget Nyt herhjemme er Tidsskriftets Forhold til de forskellige naturvidenskabelige Foreninger, hvis Rammer og Formaal det skænker en kort Omtale, og hvis Meddelelser om Foredrag, Ekskursioner o. s. v. saavel som Referater af disse det vil optage.

De første to Hæfter bringer interessante Afhandlinger af den Art, som er forudsat, Anmeldelser og en Rubrik »Fra Institutioner og Foreninger«.

Man kan kun glæde sig over det nye, smukt udstyrede Tidsskrift og ønske det et Liv, hvis Længde vil overgaa den, tidligere danske Foretagender af lignende Art har haft. Red. har sikret sig Bistand af en Række udmærkede Navne paa Naturvidenskabens forskellige Omraader, hvad der ogsaa er en nødvendig Betingelse for, at den skal kunne naa sit Formaal, og forhaabentlig vil det ikke gaa, som man af og til ser, at de mange ypperlige Navne virker mere prydeligt paa Omslaget end gavnligt indenfor dette.

Tidsskriftet udkommer med et Hæfte paa 3 Ark hver Maaned og koster 8 Kr. aarligt. O. H.

H. E. F. JUSTESEN: FRILUFTSLIV. ILLUSTR. AF JUEL MADSEN.

(Martins Forl. Kbhvn. 1916).

Justesen har vistnok Æren af at være den, der har indført i dansk Literatur en speciel Form af Jagtfortællinger med omhyggelig

Redegørelse for Forberedelserne til Jagten, med smaa Naturskildringer, indskudte Historier, og en kraftig Udmaling af de mere materielle Nydelser, der staar i Forbindelse med Jagten — en Litteraturgren, der stadig har til Huse i »Dansk Jagttidende«, er dyrket i ret stort Omfang af forskellige Forfattere, og bragt i kunstnerisk Form ved Boganis' snart klassiske »Jagtbreve«. Martins Forlag har nu paany udgivet en af Justesens Bøger og endda ladet den illustrere med Pennetegninger af en yngre Kunstner. Bogen er ganske typisk for den omtalte Art af Literatur og vil maaske blandt Jægere finde en Del Læsere. Af Ornithologi er der ikke meget i den, selv om den beskriver en Jagttur til Tipperne og Fuglelivet der; men mange Steder i Bogen faar man Indtryk af, hvorledes Fuglelivet var paa forskellige Egne for 30—40 Aar tilbage — som oftest langt rigere, end man træffer det nu — og det har altid sin Interesse. . O. H.

H. THO. L. SCHAANNING: JÆGERLIV NORDPAA. JAGTZOOL. REJSER TIL FINMARKEN OG NOVAJA SEMLJA. MED 79 ILL. EFTER FORF.'S ORIGINALFOTOGRAFIER.

(Alb. Cammermeyers Forl. Christiania 1916.).

Paa Christianias smukke nye zoologiske Museum vidner talrige opstillede Fugle og Fuglegrupper i naturlige Omgivelser om de heldige Resultater af Forf.s Virksomhed som ornithologisk Samler, og hans Kendskab til Fugle og Interesse for dem giver sig tydelig nok til Kende overalt i Skildringerne fra hans Færden i nordlige Egne, ligesom ogsaa en Del af Bogens Fotografier viser Fugle og deres Reder. Et helt lille Afsnit sidst i Bogen omhandler endda Præparation af Fugleskind. Et rigt og mærkeligt Fugleliv har Forf. haft Lejlighed til at iagttage i Norges nordligste Egne henimod Ruslands Grænse, som ofte blev overskredet paa Udflugterne, og i ikke ringe Grad har han udvidet vort Kendskab til disse Egnes Fauna, bl. a. ved at konstatere Tilstedeværelsen af de Arter, der heroppe trænger frem østfra.

Men unægtelig bærer Bogen ikke sin Titel forgæves, og selv om det for en Del er Jagtzoologi eller Zoologijagt, Forf. og hans Fæller har drevet, saa er der dog ogsaa talrige uforfalskede, rene Jagtskildringer derimellem. Som Indledning giver Forf. 7 Bud for Jagtens Udøvere, — endda paa Vers — Jagtforfattere er altid Lyrikere — hvoraf som Prøve anføres: »Vaarlek og Hundyr Du agte og frede, Betænk blot Din egen Elskov og Glæde«. Det passer nu ikke godt sammen med de indgaaende Beskrivelser af Tjurjagter »paa Spil«, som omhandles i Bogen, men maaske har Forf. omvendt sig, og Verset er et Slags Løfte om Forbedring og Udtryk for en ny Opfattelse. O. H.

STORKEN (CICONIA ALBA) I DANMARK.

VED

Å. VEDEL TÅNING.

Danmarks geografiske beliggenhed medfører som bekendt, at flere arter af dets dyreverden her findes i periferien af deres udbredningsomraade. Blandt fuglene befinder saaledes Storken *(Ciconia alba)* sig her i landet i det nordvestligste hjørne af sit udbredningsomraade. Den findes kun som tilfældig gæst i England og har ifølge omhyggelige engelske undersøgeres udsagn næppe nogensinde været ynglefugl der[1]. I Norge er den ligeledes kun en sjælden gæst, og i Sverige findes den vist nu kun i Skaane[2]. Den er almindelig ynglefugl i Holland og langs tysk Nord- og Østersøkyst, men mangler dog paa adskillige af øerne langs Nordsøens sydlige del, paa enkelte findes den. Det er dog ikke her i landet, den gaar længst mod nord i udbredningsomraadet, idet den i Livland har sin nordgrænse ved ca. 59^0 nordbredde.

Det vil følgelig have zoogeografisk og biologisk interesse at se, hvorledes udbredelsen og forholdene for Storken er og har været her i Danmark.

Vi ved intet om, naar Storken er indvandret her i landet efter istiden, om det er sket saa snart lokaliteter, temperatur etc. var passende for arten, eller om det først er sket senere. H. Winge har ikke paavist den hvide Stork blandt de jordfundne fugle fra sten- og jernalder; herfra er derimod flere af de andre store vadere paavist (den sorte Stork, Tranen, Hejren og Rørdrummen). Ad denne vej faar vi da ingen oplysninger om dens forekomst i tidlige tider her i landet.

Man har i tyske ornithologiske værker gjort opmærksom paa, at Storken højst sandsynligt efter istiden først er indvandret i det nordlige Europa betydeligt senere end mennesket, idet man fremhæver, at det ellers vilde være mærkeligt, hvorfor en saa stor fugl, hvis den fandtes, ikke var blevet helliget en eller anden guddom, da den dog lever mennesket saa nær. Den

[1] I Naumann's Naturgeschichte der Vögel Mitteleuropas, ny Udgave og i Brehms Thierleben, 4. Udgave, findes en angivelse om, at den tidligere skal have været hyppig i England; jeg ved ikke, hvortil denne angivelse sigter.

[2] »Skånes Naturskyddsförening« har for nylig foretaget en undersøgelse af Storkens udbredelse i Skaane (meddelt mig af hr. O. Gylling).

skal da heller ikke findes omtalt i de gamle sagn og fabler om dyr herfra. Først efterhaanden som skovene gav plads for agerland og dermed større bebyggelser, skulde Storken altsaa efter disse teorier være indvandret i det nordlige Europa fra sydøst. Men der maa dog blandt andet indvendes herimod, at vi intet som helst ved om, hvornaar Storken har forandret sin levevis og fra træbygger, som den sikkert oprindelig har været[1], er blevet »husfugl«; om dette er sket, inden den udbredte sig fra sin hjemstavn, eller gradvis ud over et senere større udbredningsomraade er uvist. Man tør ikke uden videre slutte fra Storkens nuværende forhold overfor mennesket til tidligere tiders forhold — dertil viser organismernes levevis sig altfor plastisk.

At Storken allerede ret tidligt, i sammenligning med mennesket, fandtes i visse dele af Europa, hvor den kosmopolitiske slægt *Ciconia* forøvrigt er paavist i miocaene og pliocaene lag, viser fundene ved pælebygningerne i Schweiz og i knoglehulerne f. eks. i det sydlige Frankrig.

Vender vi os derpaa til dansk videnskabelig og uvidenskabelig litteratur ned gennem tiderne for om muligt at finde oplysninger om den hvide Stork her i landet, da møder vi intet eller dog kun hentydninger, hvorpaa intet kan bygges, og det helt op til den allernyeste tid. Det er først, idet den videnskabelige interesse hen mod og med det 19. aarhundrede retter sig mod faunistiske undersøgelser, at der bliver frembragt noget for denne undersøgelse brugbart, og endelig er det egentlig først med N. Kjærbøllings »Danmarks Fugle« (1852) og den interesse for fugleverdenen, som dette værk affødte, at oplysningerne bliver saa minutiøse, at de bliver værdifulde.

Et af de alleræ ldste ornithologiske værker paa dansk omhandler Storken, nemlig David Fogs »Dissertatio Historica Physica De Ciconiarum Hibernaculis« fra 1692, et bidrag til

[1] Som fingerpeg i retning af, at Storken oprindelig har været en træbyggende fugl, maa opfattes, 1) at der endnu overalt i udbredningsomraadet findes kolonier i træer, 2) at den paa trækket meget ofte overnatter i træer, 3) at de øvrige arter af familien *Ciconiidæ* (Gadow) er træbyggere (maaske en enkelt sumpbygger fraregnet), og 4) at den afrikanske *Ciconia abdimii* synes at være paa et overgangsstadium mellem at være træbygger og »husfugl«, idet den yngler tæt op ad beboede steder, men næsten altid paa træer, sjældent paa bygninger.

hibernationsteorien (ɔ: teorien om fuglenes overvintren i sumpe o. l. st.).

Det er muligt, at folkloristiske studier med tiden vil kunne give nogle oplysninger ogsaa af faunistisk art, naar det nemlig lykkes at tids- og stedfæste sagn, overtro, navne o. s. v. vedrørende de let kendelige fugle; desværre er denne side af ornithologien jo meget lidet dyrket her i landet. I sagn, overtro, remser o. s. v. findes adskillige iagttagelser nedlagt om Storken; men af egentlig overtro, som vi finder den om Ravn, Natravn, Ørn m. fl., findes der meget lidt[1].

Som nævnt foreligger der i dansk faunistisk litteratur kun ganske faa meddelelser om Storken før Kjærbøllings værk 1852. Der findes dog nogle enkelte i faunistiske notitser i manuskriptsamlingen paa »Zoologisk Museum«. Heraf skal nævnes et par af de værdifuldeste.

I. C. Urne bemærker i 1755 fra Bornholm, at Storken aldrig yngler der og kun nu og da opholder sig der nogle dage (f. eks. paa Vallensgaard), mens den oftere i foraaret ses paa træk.

Dr. phil. H. Beck har i en udgave af C. Teilmanns »Haandbog i det danske Veideværk« mellem 1823 og (vist) 1842 en notits om, at Storken findes »i visse Egne af Jylland i enorm Mængde, saa at den endog er til Ulejlighed.« Særlig nævnes Viborg, Skive[2] og Holstebro som storkebyer; sidstnævnte by skal have haft rede »paa hvert Tag«.

C. C. Andreasen nævner 1842, at storken er meget sjælden ved Agger.

Efter 1856 nævnes den af flere som værende i stærk Aftagen; saaledes f. eks. af læge F. Hornemann i Hjørring og omegn (før 1871), af A. H. Faber fra Viborgegnen (1886), og af C. Benthin fra Hammelegnen (1897—1913).

Kjærbølling nævner Storken som meget hyppig ynglefugl; det synes at fremgaa, at den var almindeligst i Jylland, hvorfra nævnes, at der findes »Landsbyer med 20—30 og endnu flere af dens Reder«. Der nævnes intet om, at der skulde være iagttaget tilbagegang nogetsteds i landet.

[1] Her skal henvises til det righoldige materiale, som F. L. Grundtvig har samlet angaaende »Fuglene i folkets digtning og tro«, og som endnu ligger ubenyttet som manuskript paa det kongelige bibliotek.

[1] Skive nævnes ogsaa af regimentskvartermester Faber fra 1827 (»i Tidsskrift for Naturvidenskaberne« 1829).

I det følgende er meddelelser om storkens udbredelse, der er samlet her fra landet i aarene 1911(—12) og 1915, sammenstillet med de oplysninger om Storken, jeg har kunnet finde i faunistiske arbejder, publiceret siden »Danmarks Fugle« udkom i 1852. Materialet har været meget uensartet, hvad lokaliteternes stedbetegnelser angaar; saa jeg angiver overalt den enkelte meddelers betegnelse, enten det nu er by, sogn, herred eller det ret ubestemte udtryk »omegn«. Men der er meddelelser fra hele landet, og for alle egnes vedkommende gælder, at der kun er faa mil mellem de enkelte meddelelser. Jeg maa tilføje, at de nævnte »kolonier« delvis er opsøgt paa forskellig vis, og at der næppe findes ret mange andre end de nævnte her i landet. I parentes er ungernes antal i rederne 1915 angivet (første faktor betegner redeantallet, sidste betegner ungernes antal). Alle steder, hvor udtrykket »beboet rede« bruges, betyder det, at reden paagældende aar indeholdt unger.

1. VENDSYSSEL.

Skagen. Ses af og til foraar og forsommer, ikke ynglende. (1911).

Bunken. Plantørboligen har haft en rede til ca. 1900. (1911).

Gaardbogaard. Har den nordligste rede i landet og den eneste rede i Raabjerg sogn. Den »har været i de sidste 25 Aar«. Stærk tilbagegang i Hjørring amt, særlig i 1911. (1911).

Uggerby sogn. Ingen 1911 og 1912. Uggerby kro havde rede til 1910; da kun een fugl og i 1911 ingen fugle. (1911).

Skallerup—Venneberg sogn. Ingen 1911; indtil ca. 1908 2—3 reder paa egnen. (1911)

Hjørring by. 1915 9 ynglende par (7·3, 1·4 og 1·2); 1 par havde ingen yngel, og 4 reder var ubeboet. (1915).

Olai sogn. 1915 en rede med en enlig Stork, ingen yngel siden 1913. (1915).

St. Hans sogn. Lundergaard (1·4), Jonstrup (1·4) og Aastrup (1·4); rederne har været til i mange aar. (1915).

Astrup sogn. Klastrupgaard een rede, Storkene har selv flyttet denne rede engang. Der er 4—5 ubeboede reder paa egnen. (1915).

Poulstrup pr. Vraa. 1915 een rede; til 1913 var der 2 reder. (1915).

Christiansdal pr. Vraa. 1915 een rede. (1915).

Vester Hjermeslev sogn. 2 par ynglede i 1911. (1911).

Jetsmark sogn. Ca. 20 par ynglede i sognet i 1911. (1911).

Hvilshøjgaard pr. Øster Brønderslev. Een rede 1911; Ø. Br. skal have haft flere reder. (1911).

Gaardsholt pr. Flauenskjold. Een rede 1911. (1911).

Hellum sogn. Holmgaard 1913 (1·4), 1914 (1·2) og 1915 1·3); reden er ca. 25 aar gammel og tilflyttet fra Roeslund, da denne brændte. Pilegaards mølle (1·3), her siden 1912; tidligere har den været paa Kræmmergaard (siden 1827). (1915).

Dronninglund hovedgaard. 1900 ca. 20—30 beboede reder, 1911 (5 eller) 10[1] beboede reder, 1915 9 beboede reder. (1911 og 1915).

Dronninggaard. Reden blæst ned for faa aar siden, ingen siden da. (1911).

Langholt hovedgaard. 1895 21 ynglende par, 1911 4 ynglende par. (1911). 1915 2 ynglende par, eet par uden unger. (1915).

[J. C. H. Fischer angiver 1863[2], at »for en Snes Aar siden« var der over 20 par paa Dronninglund; »men saa stort har Antallet dog ikke senere været«. Omtaler, at Storkene kom sent i 1856, at kun tre par (af fem) ynglede paa Dronninglund det aar, at Storkene fra det aar ikke drog samlede bort, og at reder i Vendsyssel ikke fandtes paa træer. Samme forfatter angiver nogle aar senere[3], at tilstandene endnu ikke er blevet normale igen. Igen nogle aar senere[4] synes tilstandene paa Dronninglund at være blevne helt normale; i 1872 ynglede der ialt 21 par, hvoraf oven i købet to i træer (den første rede i træer indrettet 1871). Th. Alving meddeler[5], at der i 1909 var syv ynglende par paa Dronninglund. Aarsagen til dens aftagen her menes at være afvanding og tørlægning.]

Agersted Fjerding. 1911 ingen. (1911).

Hjallerup Fjerding. 1911 een rede beboet. (1911).

Strand Fjerding. 1911 5 reder beboet. (1911).

Sæby Købstad. 1911 ingen (nogle faa aar tidligere een rede). (1911).

Horsens pr. Langholt. 1 rede paa præstegaarden. (1915).

Asaa. Ingen her og i omegnen 1911. Til ca. 1905 een rede i Asaa. (1911).

Aistrup sogn. »Kun ynglende et Par Steder.« (1911).

Ulsted omegn. Gjettrup hovedgaard een rede beboet. (1909 og 1915). Hals (antal par ubekendt, men ynglede her 1909). (1911). Nørreskovgaard een rede. (1915).

Øster Hassing sogn. Vist kun een rede i sognet. (1911).

[1] Fra to meddelere; angivelsen om 10 par er sikkert rigtig (se »D. o. F. T.« VI p. 135).
[2] »Naturhistorisk Tidsskrift«. 3. Række. II. 1863—64.
[3] — — 3. Række. VI. 1869—70.
[4] — — 3. Række. VIII. 1872—73.
[5] »D. o. F. T.« VI. Aargang 1911—12.

2. HANHERRED, THY, MORS OG SALLING.

Nørøkse pr. Halvrimmen. I Nørokse og omegn 1911 to beboede reder. (1911).

Aggersund. Een rede. (1911).

Gøttrup sogn. Vist en halv snes reder i sognet. (1911).

Tømmerby og Lild sogne. Ca. 10 reder beboede i 1911. (1911).

Thisted og omegn. »I Thisted, Skinnerup, Hinding, Ræhr, Torp, Hunstrup, Lyngholmgaard pr. Bedsted (to Par), Skovsted — i saa godt som hver Landsby er der i alt Fald et enkelt Par. Forsvunden fra Madstedgaard pr. Bedsted paa Grund af Ladens Ombygning og Tækning med Bølgeblik. Forsvunden fra Ø. Vandet, uvist af hvilken Grund.« (1911).

Vang sogn. I 1911 var der tre beboede reder, i 1915 ingen (Færgeborg, Schäfergaarden og Egebæksande i den udtørrede Sjørring sø). (1911 og 1915).

Kolby pr. Hørdum. Aarup een rede, Hassing to reder, Legind een rede. (1911).

Vestervig omegn. »Findes alm. ynglende og i hvert Sogn heromkring Vestervig-Agger Sogn; men kun en enkelt Rede paa hvert Sted.« (1911). Vestervig præstegaard beboet i flere aar (1911 og 1915 (1·4)). Vestervig kro beboet 1911, 1915 kun en enlig Stork (ombygning). I Agger en rede, som undertiden bebos af en enkelt Stork. Tandrup hovedgaard een rede 1915 (1·4). Lyngholmgaard een rede 1915 (1·1) — tidligere en til (se ovenfor). Gl. Ørumgaard een rede (1915) (1·3). Søvang ingen Storke 1915 (ombygning). (1911 og 1915).

Hvidbjerg og Lyngs sogne. Ynglede vist ikke her 1911. Tidligere har der været to reder beboet (1911).

Odby og Sønderbjerg sogn. To reder beboet 1911. Indtil ca. 1900 var der fem reder. (1911).

[P. V. Heiberg meddeler fra 1869–1879[1]: »I Thy yngle kun faa Par. Den synes at aftage Aar for Aar.«]

Sejerslev (Mors). Sejerslev havde een rede og Sønderdraaby een rede 1911. (En anden meddelelse gaar ud paa, at paa en kvadratmil med Sønderdraaby som midte fandtes 1911 6—7 reder beboet). (1911).

Karby. I 1911 meddeles der, at der findes enkelte par i de fleste byer i omegnen, i 1915 meddeles der, at der er sket stor tilbagegang.

Nykøbing by. Eet, højst to par ynglende 1915.

[A. H. Faber skriver i sine optegnelser fra Mors (1884—86) om den hvide Stork[2]: »Yngler hist og her paa Landet, men ikke talrigt; flere Par have Rede i Nykjøbing.«]

[1] P. V. Heiberg: Thylands Fugle. 1886.

[2] A. H. Faber: Morsøs Fugle. 1887.

Livø. Findes ikke ynglende her (frøer er sjældne); for adskillige aar siden skal der have været reder paa øen. (1915).

Haasum, Volling og Ramsing sogne. Tre reder beboet 1911 i Haasum og Volling sogne (ynglede ikke i Haasum og Volling 1912, da storkene kom sent). I 1915 havde een rede yngel i Haasum (1 · 4), i den anden rede ingen unger. Sandsynligvis var reden i Volling sogn (Refsgaard) beboet 1915. En rede paa Bustrup (Ramsing sogn) havde ingen unger 1915. (1911 og 1915).

Hem-Hindborg og Dølby sogne. Ingen ynglende 1911; til ca. 1905 een rede i sognene.

Lyby kommune. Der findes reder, men ingen ynglende Storke. (1911).

Hjerk-Harre kommune. 4—5 ynglende par i 1911. (1911).

Grønning (ved Hvalpsund). Ingen ynglede i landsbyen eller dens nærmeste omegn. (1911).

Skive by. Ca. 1875 omtrent 50 reder i byen, paa Alcens gaard ved torvet f. eks. 14 reder; 1915 12—15 reder. (1915).

3. HIMMERLAND.

Aalborg. I 1911 fandtes 3 beboede reder (paa det Smithske jernstøberi, paa Haraldslund paa Kastetsvej og paa Aalborghus — den sidste har enkelte aar været ubeboet), desuden fandtes to ubeboede; forholdet var det samme i 1915. Siden 1905 er der forsvundet to reder (ved nedrivning og ildebrand). (1911 og 1915).

Sørup by (Buderup sogn). »Yngler ikke i Byen, men i flere af Nabobyerne er der mange Reder.« (1911).

Hæsum by. Eet par i mindst tyve somre; dette par har altid kunnet hævde retten saavel til Hæsum by som til nabobyen Estrup (1915).

Gudumholmegnen. I 1915 eet ynglende par. I selve Gudumholm fandtes til ca. 1910 to beboede reder, nu ingen.

»I Fjellerad By og uden for Gunderup findes Storkereder bygget paa Telefonpæle«. (1915).

Skalborg. Een rede. (1915).

Gravlev. En rede beboet paa skolen. (1915).

Ellidshøj station. Een rede. (1915).

Tulsted. Een rede. (1915).

Riishøj. Een rede. (1915).

Louisendal. Een rede. (1915).

Støvring. Een rede. (1915).

Sønder Kongerslev. Een rede i nærheden af byen. (1915).

Nørre Kongerslev. Een rede. (1915).

Blenstrup og omliggende sogne. Dollerup (1 · 2), Horsens (1 · 3), Sejlstrup (1 · 2), Thustrup (1 · 3), St. Brøndum (1 · 3), Komdrup (1 · 4) — her ogsaa et par uden unger i aar —, Gjerding et par uden unger. I Lyngby sogn var der for ca. 50 aar siden mange, »een Gaard i Byen 7 Storkefamilier, og paa hver af de fem Ud-

flyttergaardes Lader een Familie.« Til de sidste aar eet par paa førstnævnte gaard, nu ingen. Udtørring menes at være den væsentligste grund til denne aftagen. (1915).

Skørping og omegn. I omegnen kun 3—4 reder og ikke mere end een i hver by. Antallet menes at være ret uforandret i de senere aar. (1911).

Veddum. »Storken yngler i stort antal i Veddum by; der var i 1911 2—3 reder paa længerne af flere gaarde, men noget bestemt antal kender jeg ikke.« Ca. 1895 var der over 50 beboede reder, i 1915 var der 19 beboede reder. (1911 og 1915). Veddum kendt som storkeby i hele det østlige Himmerland. 1 rede paa et piletræ. (1915.)

Skelund by. Een eller to reder beboet. (1915).

Bælum sogn. I 1911 var der 3 storkereder i sognet, de to havde i hvert tilfælde unger. I Bælum by een rede beboet 1915. (1911 og 1915).

Solbjerg sogn. 3 beboede reder i flere aar. (1915).

Rold. Een rede. (1915).

Rostrup. Een rede. (1915).

Vive og omegn. Vive og Ove begge een rede. (1911).

Løgstør og omegn. (Oplysningerne gælder det nordvestligste Himmerland indtil 1—2 mil syd for Løgstør). Ranum præstegaard een beboet rede gennem mange aar; en rede i Løgstør beboet i 1911, ikke mere beboet; en rede i Munksjørup nu og da beboet (ikke 1911), en rede i Vilsted beboet til 1914 (1915 kun en enlig Stork), i Vindblæs sogn een rede beboet gennem flere aar, i Lundby sogn een rede beboet 1915, i Ovdrup sogn ingen reder hverken i 1911 eller 1915. Flere steder er der gjort forsøg paa at faa Storke til at fæste bo, men uden held. Der findes meget betydelige eng- og kærstrækninger. (1911 og 1915).

Ulstrup sogn. 5—7 reder beboet 1911. (1911).

Østerbølle og omegn. 3 reder. (1911).

Vesterbølle by. »Længere tilbage i Tiden[1] skal her have været mange, der nævnes 24«. 1914 var der fire beboede reder, i 1915 tre beboede reder; der skal ikke de sidste aar være sket nogen nævneværdig forandring. (1915).

Aalestrup og omegn. (Oplysningerne er samlet fra flere mils omkreds 1911, alle reder her menes dog ikke at være kommet med; de nævnte byers og steders redeantal dog ret paalidelige). Aalestrup 2 reder, Hvam 3, Fjelsøe 2, Simested 1, Restrup 1, Thorup 1, Binderup 2, Højslev mølle 1, Kastrupgaard 1, Rørbæk 4, Ravnkilde 4, Kongens Thisted 1, Nørager 1, Ømark 1, Korsøgaard 1, Lerkenfeldt 2 (vist ikke unger i 1915), Ullids 1 (vist ikke unger i 1915); Tanstrup 1, Lynderupgaard 1. (1911).

Lovns. En rede, der var beboet i 1911, havde vist ikke unger i 1915. (1911 og 1915).

[1] Af en anden meddelelse fremgaar det, at dette maa gælde for midten af 90'erne.

Hobro og omegn. Hobro by havde 1915 3 ynglende par (3·4) og een ubeboet rede, Hvornum by to beboede reder (2·3). En rede i Sølyst er ikke mere beboet. I Valsgaard sogn findes en rede i Redsø; denne var beboet i 30 aar af et par (altid 4 unger), men i 1912 kom kun en enlig stork, og denne har siden »holdt« reden.

Døstrup mølle har haft en rede, som var beboet til ca. 1910. Hannerupgaard een rede (1·4, altid 4 unger). (1915).

[I dansk faunistisk litteratur findes intet om Storken i denne del af landet; en enkelt notits i »Flora og Fauna« 1901 af Fr. Georgsen maa gaa paa Veddum.]

4. VESTJYLLAND.

Holstebro. I 1911 ca. 5 beboede reder. (1911).

Hjerm sogn og omegn. I 1911 meddeltes herfra, at et par reder der paa egnen var kommet til i de sidste aar, saa det syntes, som om storken her var tiltagende i antal; men i 1915 meddeles der herfra, at der nu kun findes en rede i Hjerm stationsby (1·2 — 1914 tre unger), og at Storken er forsvundet som ynglende fra Jegbjerg (hvor der 1913 var unger, 1914 kun en enlig Stork) og fra Vester Ausum (ca. 1912); en rede paa Hjermgaard skal være blevet forladt ca. 1909, da en eng tæt derved blev taget under kultur. (1911 og 1915).

Aulum og omliggende sogne. 1911 ynglede Storken flere steder her. I 1915 havde Moselund (i Aulum sogn) een rede (1·4), som ikke havde haft yngel 1914, da et par dog holdt til der.

Haderup sogn. Der skal findes enkelte reder i sognet, men der vides intet om, hvorvidt de beboedes i 1911.

Staby sogn. I 1911 5—7 beboede reder. (1911).

Tim sogn. I 1911 var to reder beboet; Storken er i aftagende som ynglefugl der i sognet. (1911).

Videbæk. Een rede beboet 1915 (1·4); der er ikke sket forandring her de sidste aar. (1915).

Nørre Vosborg. Til ca. 1905 var der 13 ynglende par paa herresædet, saa stærk aftagen, og i aarene 1911—1915 var der kun 3 rugende par hvert aar. (1915).

Herning. I 1911 var 7 reder beboet i byen. (1911).

Birk. Een rede beboet. (1911).

Askjær pr. Brande. Een rede i Askjær (1·4); der er forsvundet to par; tidligere har der været flere. Gamle folk har set flokke paa een til to snese. Et par reder nedrevet af folk, som ikke kunde lide den urenlighed, som fulgte med at have Storkene boende. (1915).

Vester Mølle pr. Thyregod. Een rede (1·2). (1915).

Sønder Felding sogn. I 1911 fandtes reder beboet paa Sdr. Felding præstegaard og Skovbjerg plantørbolig, een hvert sted. I sognet har der tidligere været endnu to par. (1911).

Stauning. I 1908 syv par og en »løs« fugl, heraf fik de seks par unger, og eet par havde æg, men fik ikke unger. 1909 ynglede seks par, eet par ynglede ikke. 1910 beboedes 7 reder. 1911 ynglede tre par, to par fik ikke unger, og i een rede kun en enlig Stork. 1912 ynglede to par, medens tre par ikke ynglede dette aar. (1912).

Tarm og omegn. I 1915 var een rede beboet i Tarm (1·3), to i Lønborg (1·4 og 1·5), een paa Lønborggaard[1] (1·3), to i Vostrup (2·3), to reder i Skjern (1·3 og 1·4) samt een paa Lundenæs lade (1·4 — oprindelig 5 æg og 5 unger, hvoraf een blev kastet ned). Følgende steder var rederne ikke beboet 1915: to reder i Tarm, een i Kyvling, to i Laustrup, een i Forsum og een i Vostrup. (1915).

Ølgod sogn. I 1911 var der 5 beboede reder; der har været flere tidligere. (1911).

Grindsted-Morsbøl og Eg sogn. I 1912 var der kun to reder beboet i sognet. (1912).

Hejnsvig. Een rede beboet i 1911 og 1912. (1912).

Sønder Omme og Juellingsholm. I 1911 og 1912 een rede beboet hvert sted. (1912).

Sognene mellem Varde og Nørre Nebel. I 1911 ynglede Storkene i alle disse sogne, og der opgives at være gennemsnitlig 6—7 reder i hvert sogn. (1911).

Varde by. Skal i 1911 have haft ca. 25 reder og i 1915 det samme antal. (1911 og 1915).

Øse sogn. Een rede beboet i Øse by. (1911).

Stenderup (Føvling sogn). 5 reder i 1911. (1911).

Vester Nebel sogn. I 1911 to reder i sognet; et par reder er nedrevet af husene. (1911).

Tjæreborg. I 1911 tre beboede reder; tidligere omtrent det samme antal. (1911).

Ribe by og omegn. I 1915 havde Ribe 15 beboede reder (5·3 + 2·2), og der fandtes mindst tre ubeboede reder[2]. I omegnen fandtes en rede hvert af følgende steder: Lustrup (1·2), Hømlund (1·2), Høm (1·2) og Tved (1·4); desuden havde Obbekjær tre beboede reder, hvoraf den ene ikke kom til at indeholde unger (4 æg) — (1·3 + 1·4). Vilslev har tidligere haft dobbelt saa mange reder beboet som nu.

Fanø. Storken findes ikke ynglende paa øen; paa besøg ses den jævnligt. Maaske har der engang tilbage i tiden været en rede i Sønderho[3]. (1911).

[I »S. H. A. Rambusch: Ringkjøbing Fjord. 1900.« findes Storken opført som ynglende ved fjorden; ellers findes intet i litteraturen fra Vestjylland.]

[1] Skal tidligere have haft en del beboede reder (H. Winge).

[2] En anden meddeler angiver ret ubestemt 20—30 reder, og at der stadig bliver færre.

[3] Skal dog have ynglet i Rindby 1911.

5. ØSTJYLLAND.

Dalbyneder og omegn. Følgende steder fandtes i 1911 een rede: Overgaard, Bjerge, Udbyneder, Dalbyneder, Havndal, Trudsholm, Stangerum og Udbyhøj, og følgende steder to reder: Binderup og Kastbjerg. Der fandtes flere reder, men ubeboede. I 1912 var et par af disse ovennævnte ikke beboede. Gamle folk fortæller, at egnen har været meget rig paa Storke. De store engstrækninger er næsten alle afvandede og kultiverede. (1911 og 1912).

Tørring. To par ynglede 1911 i selve byen, to par paa udflyttergaarde. (1911).

Glenstrup. Ved præstegaarden findes en rede paa et træ. I 1912 ynglede parret ikke, 1913 blev æggene ødelagt af en fremmed Stork, 1914 unger (1·2) og 1915 ligeledes unger (1·4). (1915).

Vammen sogn. 1911 ynglede tre par, eet par ynglede ikke.

Taanum. For nogle aar siden 10 beboede reder (ca. 1910), 1915 to ynglende par, een rede med en enlig Stork. For faa aar siden endnu 4 reder i træer (heraf er tre blæst ned, een forladt). (1915).

Randers. I 1915 ynglede ca. 5 par i selve byen. (1915).

[F. C. Fencker siger om Randersegnen[1]: »Ingensteds i Danmark har jeg truffet denne Fugl i saa stort Antal som i og omkring Randers.« I selve byen skal antallet have været særdeles stort. »I Landsbyerne langs Fjorden findes næppe en Gaard, hvorpaa der ikke er en Storkerede, og flere Steder har jeg set fire Reder paa een og samme Gaard.« Og Niels Hedin siger om samme egn[2]: »Ciconia alba (Hvid Stork) er overordentlig alm. i Randersegnen. Foruden at der yngler et særdeles stort Antal paa Tagene i Byen, har næsten hver Gaard i Omegnens Landsbyer mindst 1 Storkerede.« Særlig nævnes landsbyen Taanum som havende mange reder, hvoraf flere paa træer].

Hr. T. Strange, Helnæs, meddeler: »Fenckers Optegnelser ere sluttede 1872, og kom jeg til at boe $1^1/_2$ Mil Syd for Randers 1884 altsaa kun 12 Aar efter, men allerede den Gang var der ikke særlig Mange Storkereder paa Husene i Randers By.«

Fjellerup sogn (pr. Tranehuse). I 1911 angives der at være 3—4 beboede reder, i 1915 ingen; en rede i Østergaardhave havde dette aar kun en enlig Stork (reden i et træ). (1911 og 1915).

Vejlby sogn. Der fandtes i 1911 fire reder, men af disse havde tre (i Revn) ingen unger, medens een (i Vejlby) havde unger dette aar. (1911).

[I »A. Estrup: Nogle Optegnelser fra Egnen omkring Skaføgaard«[3] er Storken kun nævnt.].

[1] F. C. Fencker: Nogle Iagttagelser over Fugle i Egnen omkring Randers. »Naturhistorisk Tidsskrift«. 3. Række. VIII. 1872—73.

[2] Niels Hedin: Iagttagelser over Randersegnens Fuglefauna: »Flora og Fauna.« VII. 1905.

[3] »D. o. F. T.« VIII. 1913 14.

Gjerrild og omegn. Følgende steder skulde i 1915 have haft een rede beboet: Karlby (1·2), Veggerslev (1·2), Glæsborg (1·2), Selkjær (1·3); Gjerrild tre reder beboet (3·2) og 2 reder, som har været ubeboet i 3—4 aar. I 1914 var en rede i en poppel i Bønnerup beboet, ved Mejlgaard findes en ubeboet rede ligeledes i en poppel. I 1903 angives der i Gjerrild by og udflyttere at have været »mindst en Snes Reder«, i 1911 12 reder. Meddeleren angiver, at een rede i Fjellerup og i Østergaard have hver 1915 haft to unger; dette stemmer ikke med ovennævnte meddelelse fra selve Fjellerup. (1911 og 1915).

Mols. Grønfeld, Egens og Vrinners havde i 1911 hver een rede beboet. (1911).

En anden meddeler skriver i 1911 om Djurslands sydlige del, at Storken er hyppig ved det inderste af Kaløvig, om Kolindsund samt ved Femmøller (mellem Kaløvig og Æbeltoftvig), og at antallet synes at stige. Ovennævnte Meddelelser fra Grønfeld, Egens og Vrinners ved Kaløvig og fra Vejlby sogn synes ikke at bekræfte en del af denne meddelelse.

Thorsager. »Thorsager er som Storkeby stærkt paa Retur. Der har i sin Tid været over 50 beboede Reder.« Ca. 1905 var der 12 beboede reder, hvoraf 6 paa præstegaarden, 1911: 8 reder, 1914: 4 reder, 1914: 3 reder og 1915: 2 reder. (1911 og 1915).

Ørum sogn. I 1911 var tre reder beboet her. (1911).

Johannesbjerg pr. Langaa. Een rede beboet 1915. (1915).

Vissing. 1911 ca. 16 beboede reder, 1913: 14, 1914: 10 og 1915: 11. »Grunden til den stærke Aftagen fra 1913 til 14 var, at en Ildebrand ødelagde et Par Gaarde, hvorpaa der var nogle Reder.« (1911 og 1915).

Søby sogn (pr. Hammel). I 1915 havde Vadsted 3 reder beboet, Svendstrup een (1·3). Ingen forandringer har fundet sted i de sidste aar. (1915).

Viborg og omegn. Ca. 1896 havde Viborg by 18 beboede reder, i 1911 var tre reder beboet, i 1915 var seks reder beboet, og der fandtes to ubeboede (i 1914 ikke saa mange beboet). En af rederne havde fem unger, som alle kom paa vingerne (1·5). Brunshaab avlsgaard havde i 1915 een beboet rede; denne beboet i de sidste fire aar. Skovsgaard een rede beboet i 1915. Randrup een rede beboet i 1915. (1911 og 1915).

[J. D. Christiansen skriver[1]: »Hvid Stork forekommer nu kun temmelig sparsomt. Dog yngler der et Par Storke hist og her, i Viborg endog flere Par.«]

Lee sogn (ved Bjerringbro). I 1911 een rede beboet (i Kolbæk), samme rede beboet 1915 (1·3); ingen forandringer. Øster Viskum havde 1915 een rede (1·2). (1911 og 1915).

Viskum sogn. I ca. 1905 fandtes 8 beboede reder, i 1911 kun 4 beboede reder. (1911).

[1] J. D. Christiansen: Viborg Omegns Fugle. Viborg. 1890.

Bjerring sogn. 1911 een beboet rede. (1911).

Bjerringbro og omegn. Der meddeles herfra i 1911, at der er færre ynglende end tidligere; særlig faa i 1911, da Storkene kom sent og flere par da ikke ynglede. I 1915 siges der, at der ingen forandringer er sket de sidste aar.

Bjerringbro havde 1915 een, Hjermind to, Sahl een, Løvskal fire (ligesaa i 1911), Vindum een og Borridsø een rede beboet. Hjermind skal tidligere have haft mange Storke.

Ans (i Grønbæk sogn). Ca. 4 beboede reder i 1911. Allingskovgaard een rede. (1911).

Elsborg sogn. 2—3 reder beboet i 1911. (1911).

Kellerup og omegn. Kellerup by havde en rede beboet 1911, i 1915 holdt et par til her, men havde da ikke ynglet de sidste aar og gjorde det heller ikke 1915. Der findes mange tomme reder paa egnen. I omegnen fandtes i 1911 følgende reder beboet: Torning sogn 3 reder, Mavsing mølle een, Skovhusgaard (Vinderslev sogn) een, Vinderslevgaard een, Aunsbjerg een og Liselund een rede. (1911 og 1915).

Silkeborg og omegn. Til 1894 ynglede et par aarlig i en gammel ask ved papirfabrikken, da træet blev fældet, forsvandt Storkene. Storken skal paa egnen have været mere almindelig tidligere. Øster Kejlstrup havde 1911 een rede beboet, Virklund og Them byer i 1911 enkelte reder, og Sinding havde 1915 een rede beboet. (1911 og 1915).

Kragelund, Funder og Engesvang sogne. I 1911 fandtes to reder i Kragelund og een rede i Funder sogn; næppe mere end eet par til i de tre sogne. (1911).

[Hans Jensen skriver herfra[1]: »Den hvide Stork synes at tage til i Antal paa Egnen.«]

Ejstrup sogn. Der har tidligere været een rede i Gludsted (1915 en enlig Stork) og een i Hvillum. 1911 ynglede der endnu eet par, 1915 ingen. (1911 og 1915).

[N. Larsen skriver herfra[2]: »Der yngler kun 2 Par i Ejstrup Sogn; der har ikke været flere i de sidste 25 Aar.« (1874—1901).]

Brædstrup-Ring-Grædstrup sogne. I 1911 fandtes følgende reder: Kastrupgaard (1·3), præstegaarden (1·4) og Vingumgaard (1·3). (1911).

Skanderborgegnen. De fleste landsbyer i egnen skal i 1911 have haft sin rede. Dog kom Storken sent i 1911, saa der var ikke yngel alle steder dette aar. (1911).

Malling og Starup. Havde 1915 hver een rede beboet; ikke andre i egnen, skønt folk forsøger at faa Storke til at sætte bo ved at anlægge reder. (1915).

[1] Optegnelse fra Them sogn og nærmeste omegn 1864—1906. »Flora og Fauna«. X. 1909.

[2] N. Larsen: Bidrag til den jydske Fuglefauna. »Flora og Fauna«. III. 1901.

[P. Herschend meddeler[1] fra egnen mellem Aarhus og Horsens, at en rede paa Herschendsgave har været beboet fra 1843—1884, men skriver ellers: »Det synes iøvrigt, som om Storken Aar for Aar tager betydeligt af i Antal ...«].

Falling sogn. I 1911 fandtes een rede beboet følgende steder: Falling, Amstrup, Vads mølle og Aakjær mejeri. Til en rede i Aalstrup kom ingen Storke i 1911; i Falling var der til 1908 to reder. (1911).

Horsens og omegn. Horsens by havde i 1898 7 beboede reder, i 1910 een og i 1911 ingen. Straffeanstalten havde 1898 4 beboede reder, 1911 een beboet rede. Stensballe havde 1911 een beboet rede. Hansted og Egebjerg havde i 1911 flere reder i brug, i 1915 var der kun een rede beboet hvert sted. I 1900 skal der i Hansted by have været mindst een rede paa hver gaard, ja, indtil 4 paa hver.

Bygholm havde 1911 een rede beboet. (1911 og 1915).

Ølholm. Meddeleren, der har været i egnen siden begyndelsen af halvfemserne, skriver, at der i Ølholm 1895 fandtes 38 reder, men i 1915 kun 8 reder beboet. Tilbagegangen skyldes bl. a. en ildebrand i 1906, hvorved seks gaarde og et par huse brændte, og man da paa en del andre bygninger foruden de nye lagde tegl, hvorved man forstyrrede storkerederne. (Hornborg mellem Ølholm og Horsens skal i meddelerens barndom have haft mange Storke). (1915).

Vejle by. De sidste aar har der kun været een beboet rede; for en del aar siden to par. (1915).

Randbøldal. En rede paa fabrikken (1·4). (1915).

Egtved sogn. 6 beboede reder 1911, ligesaa i flere aar. (1911).

I den faunistiske litteratur findes der flere meddelelser fra Horsens-Vejleegnen[2]. Alle omtaler den stærke aftagen. Faber siger om Hansted, at der i hans drengeaar fandtes en stor mængde reder, men nu er de taget betydeligt af. Georgsen meddeler, at der har været adskillige reder i Thyrsted, medens der nu kun er en enkelt (ca. 1900). Om antallet af reder i Ølholm er meningerne noget delte. Faber angiver antallet til ca. 30, heraf 7 paa een gaard. Collin anfører: »at Faber 12. Juni 1894 talte 21 beboede Reder i Landsbyen Ølholm i Veile-Egnen.« Kristensen skriver, at der findes »henved 50 Storkereder — et Par Gaarde har 7 hver og enkelte Huse 3 hver.« — Han tilføjer: »Det er ikke let at se, hvad der betinger, at Storkene absolut vil bo i Ølholm; man har gjort

[1] P. Herschend: Iagttagelser over Danmarks Fuglefauna. Horsens. 1884.

[2] A. H. Faber: »Optegnelser om Vejle- og Horsensegnens Fuglefauna i Aarene 1875—1897.« Aarhus 1898.

Jonas Collin: III. Suplement. 1895.

K. Kristensen: Nogle ornitholog'ske Optegnelser fra Uldum-Egnen. (Optegnelser fra 25 Aar). »Flora og Fauna«. I. 1899.

Fr. Georgsen: Nogle ornithologiske Notitser fra Horsensegnen. »Flora og Fauna.« III. 1901.

Forsøg paa at faa dem til at bygge i de nærliggende Gaarde, kaldet Hovgaarde; men der vil de ikke være, uagtet disse Gaarde ligger nærmere ved Kjæret end Byen.«

Antallet af ynglende par har vel svinget en del i de forskellige aar, hvorved disse noget divergerende angivelser er fremkommet. Muligvis er ubeboede reder talt med af K. Kristensen og af meddeleren 1915 (H. P. Hansen).

K. Kristensen meddeler endvidere, at ældre folk har fortalt ham, at Uldum tidligere (»for et halvt Hundrede Aar siden«) har haft mange storkereder; »men nu er der kun faa.« »I Hesselballe er der kun én Storkerede, og den har været der i over halvtredssindstyve Aar, dog ikke paa samme Hus, ja end ikke altid paa samme Gaard.«

Faber siger om Vejle: »I Vejle By findes flere beboede Reder.«]

Vejlby sogn. I mange aar var der fire par ynglende storke i sognet, saa sank det til tre par; 1911 kun to par ynglende og i 1912 kun eet par. I 1915 ynglede to par i Trelde, ved reden i Egeskov var der et par, som ikke ynglede, og i Vejlby kom kun nu og da en enkelt Stork til en gammel rede. (1912 og 1915).

Gaarslev sogn. Een rede beboet 1915 paa Hølsgaarde kro. (1·2). (1915).

Hjarup sogn. Der meddeles herfra, at Storkene er taget en del af i antal i de senere aar; det ynglende antal i 1911 kendes ikke. (1911).

Kolding og omegn. I 1911 beboet rede i Eltang og vist som sædvanlig i Vonsild og andre landsbyer paa egnen. (1911).

Dons (Alminde sogn). I 1915 een rede i byen (1·4). Der skal ikke være sket nogen forandring i løbet af de sidste 4 aar.

Lunderskov. Der skal paa egnen have været en del ynglende Storke tidligere; i 1911 fandtes næppe nogen mere eller kun enkelte. (1911).

6. LÆSØ, ANHOLT OG SAMSØ.

Læsø. Den yngler ikke her, og der menes, at den aldrig har ynglet der. Enkelte somre har man vel set et par Storke slaa sig ned paa øen, men de forlader den igen efter faa dages ophold. (1915).

Anholt. Har ikke ynglet her i mandsminde; jævnlig foraar og efteraar paa gennemrejse. (1911).

Samsø. Omkring Koldby fandtes i 1911 en enkelt rede paa een kvadratmil. For blot ti aar siden skal den have været af træffe ynglende i ret stort antal. Som aarsag til dens aftagen angives dræning og mosekultivering. (1911).

7. FYN MED OMLIGGENDE ØER.

Bogenseegnen. I 1911 fandtes en rede paa Harritslevgaard, Sandholdt, Hugget m. fl. steder; kun een beboet rede hvert sted. (1911).

Husby sogn. Een rede beboet i S. Aaby 1915 (1·2), fra denne rede blev hannen skudt. Der har kun været denne rede i en del aar. (1915).

Gamborg sogn. En rede i Gamborg til ca. 1908.

Udby sogn. En rede i Rodnæs til ca. 1908. (1915).

Klinte-Grindløse kommune. 1915 een rede i Grindløse (1·4); tidligere har der været 7—8 storkereder i kommunen. Der findes ikke saa lidt eng og mose.

Otterup by og sogn. I 1911 fandtes, saa vidt det vidstes, kun een rede beboet; aftaget i antal. (1911).

Morild og Rude by, Vigerslev by og sogn. Havde i 1911 fem beboede reder; tidligere har der her været mange flere beboede reder.

Næsbyhoved-Broby sogn. I 1915 fandtes een rede beboet i Broby og een i Næsby, hver med tre unger (2·3); desuden er der forsvundet et par fra een rede i Højrup; een rede i Kirkendrup blev flyttet til en anden gaard paa grund af tagarbejde og beboedes da ikke i 1915; een rede blev forladt i Næsby i 1913 og een til ligeledes i Næsby paa grund af forstyrrelser ved katte i 1915; een rede i Broby forladt ligeledes i 1915.

I omegnen fandtes en rede paa Anderupgaard beboet saavel 1911 som 1915 (1·3); i 1911 een beboet rede i Vildestoft og en i Lumby; i 1915 endvidere een beboet i Otterup. Adskillige reder skal i de sidste aar være bleven forladt i omegnen. (1911 og 1915).

Frøbjerg og Orte sogne. Hverken i 1911 eller i 1915 fandtes nogen ynglende her; der findes en rede i hvert sogn, som undertiden har en enkelt eller et par Storke paa besøg; men de yngler her ikke mere. (1911 og 1915).

Assens og omegn. Ingen ynglende i 1911 og 1915.

Flemløse og omegn. Herfra meddeles i 1912: »Storken har de senere Aar været i stærk Aftagen; men i Aar (1912) synes det modsatte at være Tilfældet. Her er kommen 3 nye Reder i Aar her i Omegnen.« I en mils omkreds nævnes da een rede hvert af følgende steder: Søholm (ny 1912), Højbjerg, Naarup (ny 1912), Brahesholm (ny 1912), Ørsted, S. Søby, Flemløse, Voldtofte Mark, Ellegaard, Strandby, Sarup, Verninge by — ialt tolv beboede reder. Bregnemose havde kun en enlig Stork i en rede. (1912).

Helnæs. Ingen ynglende i aarene 1911—1915. Ældre folk husker flere ynglende par, men der har vist aldrig været særlig mange. (1915).

Pederstrup og omegn. Den fandtes her i 1911 kun enkelte steder ynglende. (1911),

Allested. »Efter de store Ildebrande i Allested By i Aaret 1908, hvor 5 Gaarde og 1 Hus gik op i Luer, har Storkenes Antal været i betydelig Aftagende. Ved Ildebranden omkom vistnok flere Storke. Præstegaarden, som ogsaa brændte, skal i sin Tid alene have haft 26 Storkereder; men Aaret før Branden var der nok kun

11 à 12 beboede Reder paa den, — nu blot 1 paa den ny Præstegaard.«

1913: 21, 1914: 17 og 1915: 16 beboede reder. (1915).

Nyborg og omegn. I Hjulby har der været to reder beboet tidligere, i 1911 een, i 1915 ingen beboet her; reden paa Skalkendrup præstegaard beboet saavel i 1911 som i 1915 (1·3); Juelsborg hovedgaard har tidligere haft en rede. I 1911 fandtes endvidere een rede hvert af følgende steder: en gaard ved Nyborg, Lamdrup, Ørbæk og Frørup, og det formodes, at ogsaa andre landsbyer i omegnen har en enkelt rede. (1911 og 1915).

Kerteminde og omegn. Een rede beboet paa Lundsgaard i 1911 og 1912. En rede paa Hverringe havde i 1911 ikke yngel, da der først var een, siden tre Storke; derimod var der yngel 1912; i 1915 kun beboet af en enlig Stork. Der findes ingen ynglende mere i egnen; men gamle reder ses i Stavre, Maale, Viby, Salby og Martofte. (1912 og 1915).

Gudme og omegn. I 1911 een rede beboet hvert af følgende steder: Gudme. Brudager og Brændeskov. En rede paa Broholm har tidligere været beboet, siden ca. 1900 har den været ubeboet enkelte aar, i 1912 saaledes kun en enlig Stork her. (1912).

Korinth og omegn. En rede paa Brahetrolleborg beboet i 1911 og 1915 (1·3); een paa Lydingegaard beboet 1911, men forladt i 1915; een i Østerhæsinge by beboet 1915 (1·3). (1911 og 1915).

Millinge og omegn. I 1911 iagttoges ingen ynglende Storke paa egnen. (1911).

Faaborg by. 1911 een rede beboet. (1911).

Nakkebølle og omegn. En rede, der i 1911 var beboet paa Nakkebøllegaard, fandtes ikke 1915. I egnen saas 1915 Storke hyppigere end tidligere aar; men hvor de ynglede, vides ikke.

Vester Skjerninge. Der har tidligere været tre ynglende par paa egnen (i Vester Skjerninge (til 1907), i Ollerup (til 1910) og i Vester Aaby), men ingen mere. I 1915 forsøgte et par at slaa sig ned paa V. S. præstegaard, hvor de byggede rede, men forlod denne før æglægning. (1911 og 1915).

Taasinge. Findes ikke ynglende. (1911 og 1915).

Langeland. I Tranekjær een rede beboet 1911; der skal findes ca. 10 reder jævnt fordelt over hele øen, men der skal have været flere tidligere. Efteraarstrækket falder over øen. (1911).

Ærø. Fra Rise og Søby sogn meddeles i 1911, at der kun er ganske faa. Meddeleren gør opmærksom paa, at øens tre noer er blevet udtørret, og mener, at dette er aarsagen til dens aftagen paa øen. 1915 meddeles der, at der i Bregninge sogn findes een rede i Leby (1·4), og at i mands minde har der været reder paa følgende steder: Bregninge præstegaard, Søbygaard, Søby kro, Vindeballe (1), Stokkeby (1) og muligvis i Marstals omegn. (1911 og 1915).

8. SJÆLLAND MED OMLIGGENDE ØER.

Helsingør og omegn. I den nærmeste omegn findes ingen reder; paa Valdemarslund ved Kvistgaard og i Skibstrup fandtes i 1911 een rede hvert sted. (1911 og 1915).

Hillerød-Frederiksværkegnen. Fra denne del af Nordsjælland haves meddelelse om, at reder var beboet følgende steder 1915, een rede hvert sted: Ølsted (i et træ, 1·5), Grønholt kirke (1·2), Hillerødsholm, Nysøgaard i Hammersholt, Frerslev by (1·3), Ladegaardsmøllen (Herløv sogn), Gjørløse, Strø præstegaard, Pibemøllen (Helsinge sogn) (1·4), vest for Helsinge, i et træ nord for Helsinge, Asminderød kirke (1·3), Vandmosegaard (Græsted sogn) (1·5), Hulerød (1·4), Grønnæssegaard (Torup sogn), i et træ ved Tibirke gamle kirke; desuden to reder i Lille Lyngby sogn (2·4). (Ialt 18 reder). Tidligere har der været en rede hvert af følgende steder: Esrom kloster, Hammersholt (Herløv sogn) til 1914 (nytækning af huset forstyrrede reden), Trollesminde (Frederiksborg slotssogn) til ca. 1915, Sophienborg (Tjæreby sogn) til ca. 1905, Helsinge præstegaard til ca. 1913, Sandviggaard (Hillerød overdrev) til ca. 1905, Tjæreby til ca. 1905 (rede i et træ, som staar endnu), St. Lyngby til 1915, da reden stod tom, Nejede (Alsønderup sogn). Rønnehus (Tjæreby sogn) til ca. 1905, Stenholt mølle (Nøddebo sogn) til 1905, Gurrehus forpagtergaard, Skævinge provstegaard. (Ialt 13 reder). (1915).

Hjørlunde og omegn. Hjørlunde, Sundbylille og Slagslunde havde hver en rede 1915 (3·4), de samme reder skal ogsaa have været beboet i 1911; ingen forandring i de sidste aar. (1911 og 1915).

[Før 1907 har der vist været een rede til, se »D. o. F. T.« II. p. 34].

Søllerød. 1915 een rede beboet.

Holte, Birkerød og Klampenborg nærmeste omegn. Ingen ynglende storke. (1911 og 1915).

Hellerup og egnen nord for København. Hr. viceinspektør H. Winge meddeler: »Storken var i 1860erne og 70erne almindelig i Omegnen; siden er det gaaet jævnt tilbage for den, og nu er den ganske faatallig. I 60erne har jeg set den spadsere i Græsset i en stor Have ved Triangelen paa Østerbro (hvor nu Østre Elektricitetsværk ligger); den nærmeste Rede, paa denne Kant af Byen, var dengang paa Vangegaarden, tæt N. for St. Vibenshus. Senere blev Øregaard og Rygaard de nærmeste Redesteder. derefter Bavnegaard S. for Gjentofte. I en Række Aar har Gjentofte Kirke baaret den nærmeste Rede.« Reden paa Gjentofte kirke[1] beboet 1911 og 1915 (1·4). (1911 og 1915).

Frederiksberg og egnen syd for København. I 1915 en rede i zoologisk have og paa Frederiksholms teglværk. (1915).

[1] Aabenbart et meget gammelt redested; se »St. Hans-Aftens-Spil«, 1802, »De kørende«.

Amager. Paa Løjtegaard en beboet rede til 1896, dette er vist nok det sted, hvor den senest i mands minde har ynglet paa Amager. Ved denne gaard findes den eneste mose af nogen betydning paa Amager. (1911 og 1915).

Østrupegnen (ved Viksø). En rede fandtes i 1915 beboet hvert af følgende steder: Østrupgaard, Herringløse (i en poppel), Sengeløse præstegaard (i en elm) og Ledøje præstegaard. (4·3). I aftagende. (1915).

Lejre og omegn. I 1911 var der beboet en rede i Allerslev, Helvigmagle og Rorup, medens en rede hvert af følgende steder var ubeboet: Ousager, Skovhustrup, Ledreborg og Buske. (1911).

Borup og Viby sogn. 1915 een rede i Svenstrup have (Borup sogn (1·3) og een rede i Viby sogn; i løbet af de sidste tre aar er der forsvundet to reder i Borup sogn; tidligere ogsaa en rede paa Vibygaard. (1915).

Skibby og omegn (Horns herred). 1911 fandtes der een rede hvert af følgende steder: Skibby sogn, Selsø hovedgaard, Pagterold, Skuldelev, Svanholm og Egholm. Ca. 1870 var der paa Selsø hovedgaard henimod 40 reder!

Ourø. Yngler ikke paa øen, men ses hyppigt om sommeren.

Holbækegnen. 1915 en rede nær Holbæk i et piletræ (1·3), denne rede har været der i de sidste ni aar; Løvenborg slot (1·3, ingen unger 1914), Vognserup hovedgaard (1·3, forstyrret i 1914), N. Jernløse præstegaard (een unge, som døde 1915; 3 unger 1914), Søndersted by (1·4) og Ondløse præstegaard (1·2, tre unger 1914) havde hver een beboet rede i 1915. I 1911 fandtes ingen reder i Søstrup sogn, een i Merløse sogn og een i Sdr. Jernløse sogn. Den er i stærk aftagen paa egnen; følgende steder er rederne forsvundet i løbet af de sidste aar (1915): Toftholm hovedgaard (Mørkøv sogn), Butterup præstegaard, Storgaarden (Tudse sogn) og Tudse. (1911 og 1915).

Tølløse forpagtergaard. 1915 een beboet rede.

Kalundborg og omegn. Før en ildebrand i 1901 havde Kalundborg to beboede reder, efter branden kun een; denne var beboet i 1911, men efter 1913 ikke mere. Paa Lerchenfeldt findes een rede, som har været her i mindst 25 aar, i 1911 forsvandt den ene Stork, yngel i 1915 (1·3). Volderup har haft en rede i en gammel pil; da denne faldt for nogle aar siden, forsvandt Storkene (1911). Kallerup har tidligere haft en rede. Paa Refsnæsgaarden fandtes en rede ca. 1870—75, og ligeledes fandtes for mange aar siden en rede paa Asnæsgaarden. Tømmerup sogn har ingen Storke mere; ca. 1902 fandtes en rede paa kirken, derfra blev den flyttet til en poppel, men nu findes den ikke mere. (1911 og 1915).

Sorøegnen. I 1911 fandtes følgende steder en beboet rede: Bromme sogn, Næsby, Munkebjergby og Brandstrup. Tersløse havde 1915 een rede [1·3). I 1915 fandtes een beboet rede paa Bjernedegaarden (NØ. for Sorø), een paa Petersminde (Stenlille) og een i toppen af en stynet poppel i Gyrstinge (NV. for Ringsted).

»I de senere aar er enkelte (ikke parrede Storke) jevnlig sete havende Tilhold enkelte Steder i kortere eller længere Tid.« (1911). (1911 og 1915).

[Orla Bock meddeler 1900 om Ringstedegnen[1]: »Hvid Stork bliver for hvert Aar sjældnere. Her findes nu i en Mils Omkreds af Byen næppe 5 Storkereder.«]

Slagelseegnen. I 1911 fandtes en beboet rede hvert af følgende steder: Aarslev, Gudum, Hallelev, Skørpinge og Hejninge. Den udeblev i 1911 flere steder, hvor den ellers plejede at komme, f. eks. i Sønderup præstegaard. Den er i aftagende paa egnen. (1911).

Korsøregnen. I 1911 en rede i Frølund, Taarnholm og Lille Egede. Den fandtes kun i ganske enkelte af de reder, hvor den ellers tidligere fandtes. (1911).

Skelskøregnen. I 1911 fandtes en rede hvert af følgende steder: Tjæreby præstegaard, Tystofte, Snedinge (pr. Rude) og Spjelderupgaard (pr. Rude). (1911).

Omø. Findes ikke ynglende her. (1911).

Haslev og omegn. I 1911 en rede beboet hvert af følgende steder: Sneslev, Eskildstrup, Skuderløse (to reder), Broksø, Konradsfeldt, Hæsedegaard, St. Rodegaard, Simendrup, Slethavegaard i Nielstrup, Brødebæk; i Nielstrup by ynglede den til ca. 1909 og i Haslev by til ca. 1905. Der er meget stærk tilbagegang i antal. (1911).

[O. Helms meddeler fra Haslevegnen[2]: »I stort Tal ynglede Storken ikke ved Haslev, men Reder fandtes dog enkeltvis rundtom paa Gaarde og Kirker, saaledes paa Statafgaarden i Frerslev, Sofiendal og paa Frerslev Kirke. Ved Levtofte NV. for Haslev ynglede i flere Aar et Storkepar paa en Poppel.«]

Stevns herred. I 1911 stod flere reder tomme, som ellers var beboet tidligere; en beboet rede i Strøby, Gjørslev, Hellested og Smerup. I 1915 fandtes der kun een rede beboet paa egnen (1·3). (1911 og 1915).

Fakseegnen. I 1915 vist ikke andre end følgende tre reder beboet: Margretelund (1·2), Rønnede kro (1·2) og Jomfruens Egede. Ved tagomlægning er en rede forsvundet paa Rosendal; ellers ingen forandringer de sidste aar. (1915).

[H. Arctander skriver fra Stevns fra aarene 1884—1909[3]: »Yngler adskillige Steder«.

I »Næstvedegnens Fugle«[4] staar der om Ciconia alba: »er som overalt i Danmark aftaget betydeligt i Antal i de senere Aar og er nu sjælden i Næstvedegnen. Indtil 1870 ynglede en Koloni paa c. 20 Stkr. i en Skov ved Gunderslevholm, nu er der kun et enkelt

[1] Orla Bock: Ornithologiske Notitser fra Ringstedegnen. »Flora og Fauna.« II. 1900.

[2] O. Helms: Iagttagelser af Fugle i Haslevegnen 1894—1908. »D. o. F. T.« X.

[3] H. Arctander: Iagttagelser af Stevns Fugleverden. 1884—1909. »D. o. F. T.« IV.

[4] »Næstvedegnens Fugle« (Viborg 1893).

Par tilbage (Kaas). I Fiurendal Skov har et Storkepar ligeledes opslaaet deres Bo i en stor Eg (R. Olsen).«]

Toksværd sogn. Sparresholm har haft en beboet rede i hvert tilfælde siden ca. 1900; beboet ogsaa 1911. (1911).

Sjællands sydspids. Af meddelelser herfra fremgaar, at i 1911 havde Studby, Ornebjerg (Frøbjærggaard), Ørslev (Rynkebjærggaard) og Kjøng by hver een rede, fra disse steder vides intet fra 1915. I 1915 var der en rede beboet hvert af følgende steder: Valdemarsgaard i Nedervindinge sogn (var ogsaa beboet 1911, 1915 oprindelig fem unger, to døde (1·3) i et træ), Lekkende gaard (1·3, oprindelig 4, een kastet ud), Beldringe (1·2), Snesere (1·4), Hundstrup (1·3) og Sværdborg (1·4). — Storkene er forsvundne fra følgende steders reder: Engelholm (1915 en enlig Stork), Lilliendal (i 1911 var her tre par Storke, hvoraf dog kun eet par havde unger), Iselingen, Øster Egesborg præstegaard, Mærn (beboet endnu 1911), Ugledige, 3 par fra Allerslev og omegn, Sallerup (1915 første aar uden unger), Bakkebølle (i et træ) og Neble (1915 første aar uden unger). I omegnen af Petersgaard pr. Langebæk findes ingen storkereder. (1911 og 1915).

[K. Barfod meddeler[1] fra 1885—90 herfra, at Storken »træffes hist og her ynglende paa og ved Bondegaarde i Landsbyerne, f. Ex. i Sallerup, Nedervindinge og Bakkebølle. Paa de to sidste Steder findes Rederne anbragte i Træer. Den yngler ogsaa paa Udbygningerne til Herregaardene Iselingen, Lilliendal, Lekkende og paa Østeregesborg Præstegaards Lade, dog kun ét Par hvert Sted. Paa et Hus i Ørslev Mose har der i mange Aar ynglet et Par, men kort efter dets Ankomst i Foraaret 87 døde Hannen.«]

Møen. I Borre sogn fandtes i 1911 een rede i Raaby paa en poppel, i 1915 beboedes den ikke mere. I 1911 ynglede den i Kjeldby sogn; og i Damsholte sogn fandtes i 1911 en rede paa Marienborg, som var over 20 aar gammel. Tidligere har den været almindelig. (1911 og 1915).

Bogø. Ikke ynglende siden 1900; før den tid har et par i hvert tilfælde forsøgt at slaa bo der. (1911 og 1915.)

9. LOLLAND—FALSTER.

Guldborg og omegn. Storken yngler ikke her og ses kun yderst sjældent. Den nærmeste rede, der huskes, skal være nedennævnte i Saxkøbing. Storken skal dog tidligere have været almindeligere. (1911 og 1915).

Saxkøbing og omegn. Her var en rede (paa en skorsten) beboet til ca. 1907; dette skal være den eneste rede i egnen siden ca. 1890. (1911).

Nysted og omegn. I egnen om Musse findes ingen Storke; i Vanlore fandtes i 1911 een beboet rede. (1911 og 1915).

[1] Kristen Barfod: Sydsjællands Fugle. Aalborg. 1892.

Nakskov og omegn. I 1911 fandtes een rede paa Færgelandsgaarden og een paa Baadsgaard (Græshave sogn), begge med unger Store strandengsarealer findes her. (1911).

Stadager sogn (Falster). Her fandtes i 1911 paa Vennerslund avlsgaard een beboet rede, som havde været benyttet gennem en aarrække. I 1915 ingen ynglende mere; en sjælden gang ses en Stork flyve hen over Guldborgsund i April og i August.

Stubbekøbing og omegn. I 1911 var en rede paa Næsgaard endnu beboet, ikke beboet i 1915; i en periode før ca. 1900 var der paa denne gaard ingen Storke, men saa igen tidligere beboet. Indenfor en linie Næsgaard—Oure—Aastrup—Horbelev—Eged—Karleby—Corselitze findes nu ingen ynglende. Paa Carlsfeldt var en rede beboet i 1911, nu ikke mere. Ligeledes har Dalbygaard tidligere haft en beboet rede. Paa Liselund findes endnu een rede beboet 1911 og 1915 (1·4); enkelte aar har der her kun været en enlig Stork, naar magen nemlig var blevet bortskudt i omegnen. Engene med smaasøerne er kultiverede i løbet af de sidste aaringer. Foruden den nævnte rede paa Liselund findes der paa Nordfalster næppe mere end en enkelt rede til. (1911 og 1915).

Nykøbing og omegn. I 1911 var en rede beboet i Kringlenborg (Idestrup sogn). (1911).

Gjedser og Falsters sydlige sogne. Ingen ynglende her, tidligere hist og her f. eks Højet by og Nøjsomhed (Idestrup sogn). (1911 og 1915).

10. BORNHOLM.

Findes ikke ynglende her, men ses nu og da paa træk. Den hades paa øen, da den menes at bringe krig og ufred. Et enkelt par skal have ynglet paa øen tidligere, f. eks. for ca. 35 aar siden paa Vallensgaard pr. Almind; men meget sjældent har et par slaaet bo der, at dømme efter meddelelserne, som næsten alle gaar ud paa, at den aldrig har beboet øen[1].

Af ovennævnte meddelelser mener jeg da at kunne uddrage følgende resultater.

Storken findes over hele Danmark, naar undtages Bornholm, Læsø, Anholt, Fanø, Taasinge og de fleste mindre øer. Nordgrænsen findes nu ved Gaardbogaard (57° 35′ nordbredde mod 57° 38′ nbr. tidligere (Bunken)). Men tætheden af ynglende storkepar er meget forskellig.

I al almindelighed kan der siges, at Lolland—Falster kun har yderst faa beboede reder og øjensynligt ikke i mands minde har haft mange ynglende Storke; at Sjælland ogsaa kun har

[1] J. C. H. Fischer: Iagttagelser over Bornholms Fugle. »Naturhistorisk Tidsskrift.« 3. R. II. 1863—64. »D. o. F. T.« I. 1906—07.

forholdsvis faa; at Fyn synes at have noget flere; og at Jylland i Vendsyssel og Hanherred, enkelte steder i Østjylland og i det sydvestlige Jylland endnu huser en ret pæn storkebestand. Overalt findes der strækninger, hvor der nu er faa eller ingen ynglende Storke; og i det hele taget er udbredelsen i de enkelte egne af landet mærkværdig sporadisk.

Dernæst maa det fremhæves, at landet over har der i løbet af de sidste ti aar fundet en rivende tilbagegang sted[1]. Naar vi fraregner de indifferente meddelelser, saadanne som hverken melder om aftagen, tiltagen eller stilstand fra den undersøgte egn, saa viser det sig, at af resten angiver ca. 85 % aftagen. Dansk ornithologisk litteratur fra de sidste halvhundrede aar melder ligeledes om aftagen fra de egne, hvorfra der haves sikre oplysninger.

Det er vanskeligt at dømme noget om, hvorvidt den almindelige aftagen er større i nogle dele af landet end i andre. I sidste udgave af Naumanns Naturgesch. der Vögel Mitteleuropas, staar der (p. 304): »In Dänemark ist er seit Jahrzehnten nicht mehr so zahlreich vertreten wie früher, aber immer noch, besonders auf den Inseln, ein häufiger Vogel.« Udtalelsen om øerne passer i hvert tilfælde ikke nu og sikkert heller ikke i begyndelsen af 90erne. Som nævnt er Storken særdeles faatallig paa Lolland-Falster. Det eneste sted paa øerne, hvorfra der er kommet meddelelse om et antal paa et enkelt sted (by eller sogn) af over fem par er Allested paa Fyn.

Da flertallet af de meddelelser, som angiver fasthed i antallet i de senere aar, er fra Jylland, da tætheden af reder her er størst (saaledes angives flere sogne i Jylland at have over fem beboede reder), og da der her endnu findes ret store kolonier (Ribe, Varde, Vissing, Veddum), tror jeg at kunne sige, at Storken er aftaget mindst i Jylland i de senere aar[2]; velsagtens vil den ogsaa holde sig længst her, ligesom den sorte Stork. En sammenligning af de meddelelser fra 1911 og 1915, som supplerer hinanden, viser det samme, og størst nedgang paa Lolland-Falster.

En betragtning af nedgangen i de kolonier, som er omtalt i

[1] Af de i meddelelserne nævnte ca. 1200 reder, omtales de ca. 600 som ikke længer beboede (i 1911 eller 1915).

[2] Jonas Collin angiver i II. Suppl. 1888, at Storken navnlig var aftaget i Jylland.

litteraturen (siden 1895) eller i meddelelserne er interessant. Egentlig er udtrykket »koloni« kun rigtigt for de mindre landsbyers vedkommende, men jeg har dog her medtaget alle de steder, hvor der paa et forholdsvis lille omraade findes eller fandtes en del ynglende par.

Deres historie vises for (ca. 1895—1915) anskueligt ved omstaaende grafiske fremstilling, som jo klart viser en udpræget nedadgaaende tendens, — selv om kurvernes forløb selvfølgelig er bestemt ved for faa meddelelser til at kunne give et billede af detaillerne i nedgangen. Nærmere omtale af kolonierne findes i de enkelte meddelelser; her skal kun tilføjes, at selv om ildebrande har haft nogen nedgang til følge i et par af dem, er der dog nedgang at iagttage enten i aarene før eller i aarene efter brandene; saa disses indflydelse har ikke i længden været dominerende.

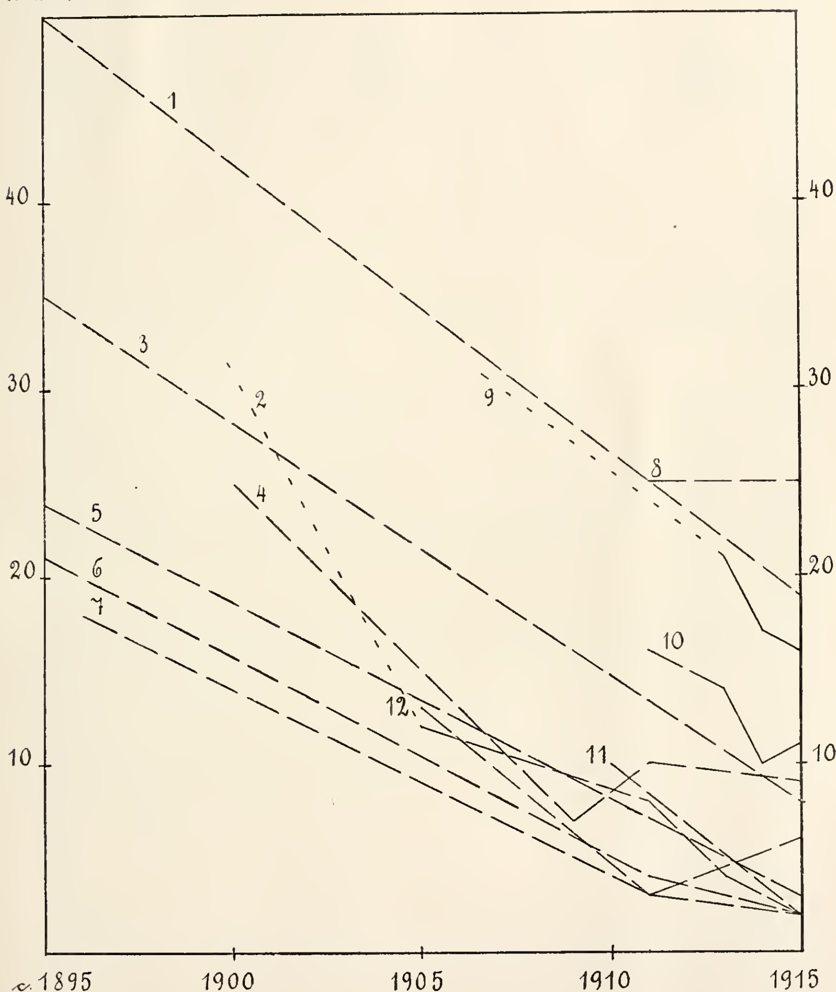
Flere kolonier er ganske forsvundet i løbet af de sidste halvhundrede aar, f. eks. kolonien paa Selsø hovedgaard, i Gunderslevholm skov, i en skov i Køgeegnen og i Lyngby (Himmerland).

Der er i de senere aar iagttaget en svag stigning nogle faa steder her i landet (Vissing, Viborg, Flemløse); dette fremgaar af et par af kurverne paa fremstillingen og af oplysninger af ældre data. Men det har ogsaa vist sig et par steder (Dronninglund, Hjerm), at der et enkelt aar kan være et lille opsving paa nogle faa par, for saa igen i følgende aar at blive efterfulgt af en nedgang. Disse sporadiske opblusninger er kendt flere steder i storkens udbredningsomraade (se nedenfor). Nogle faa steder her i landet har der i de senere aar ikke været sporet nogen forandring i storkenes antal (Varde f. eks.).

Det lader til, at det var med aaret 1856, at ulykkerne kom ind over Danmarks storkebestand. Der skal det aar kun være kommet et mindretal af Storke til landet, ankomsten og afrejsen syntes ganske unormale og flere af de ankomne storke ynglede ikke. Det er særlig J. C. H. Fischer, som meddeler en hel del enkeltheder fra dette og de følgende aar. Meddelelserne stammer især fra Dronninglund.

Grunden til den pludselige nedgang i 1856 angives jo sædvanlig at være en massedrukning i middelhavet, talrige døde fandtes »langs dette Havs Kyster«. Danmark staar ikke isoleret med hensyn til en saadan pludselig nedgang. Sverige følger

med i 1856; herfra omtaler S. Nilsson en koloni ved Ørup (Benestads sogn), som til 1856 havde ca. 80 par, men i 1856

Grafisk fremstilling af den aftagen af ynglende par, som har fundet sted i nogle danske storkekolonier (fra ca. 1895 til 1915).
1. Veddum, 2. Thorsager, 3. Ølholm, 4. Dronninglund, 5. Vesterbølle, 6. Langholt, 7. Viborg, 8. Varde, 9. Allested, 10. Vissing, 11. Taanum, 12. Nørre-Vosborg.

kun $2^1/_2$ par og i 1857 6 par; denne stærke aftagen skulde have været mærkbar overalt. Newton skriver: »In that country

(Poland) its numbers are said to have greatly diminished since about 1858, when a disastrous springstorm overtook the homeward-bound birds. The like is to be said of Holland since about 1860.« Og i Naumann staar der angaaende samme senere: »Schwere Unwetter während der Reise mögen bisweilen Massenunfälle verursachen und dann einen plötzlichen Rückgang bedingen. So wollen Schiffer im Früjahr 1855 auf dem Mittelmeer zahllose Storchleichen treibend gesehen haben, und mehrere Jahre später sollen Scharen von einem Orkan in den atlantischen Ozean verschlagen und dort ertrunken sein.«

Vi staar altsaa overfor det mærkelige, at i 1855, 1856, 1858 og 1860 skulde storme have ødelagt de hjemdragende storkeskarer (i Middelhavet og i Atlanterhavet). Man kommer til at se en del mere skeptisk paa den angivne aarsag efter, at H. Chr. C. Mortensens ringmærkningsforsøg efterfulgt af tyske og ungarske har givet os nogen indsigt i Storkens trækveje. Desværre har jeg intetsteds i litteraturen kunnet finde førstehaands iagttagelser (om de i det hele taget eksisterer) angaaende den omtalte massedrukning. Men S. Nilsson siger dog allerede 1858, at hele historien om drukning, orkaner etc. ikke er tilstrækkelig bevist.

Man har endelig tidligere iagttaget og optegnet en lignende pludselig nedgang. Esaias Fleischer meddeler saaledes (efter Martinets »Katekismus der Natur«), at i Nordholland fandt der i 1769 en kolossal nedgang sted i storkeantallet, og de foraarsagede tab var endnu i 1780 ikke ganske erstattet; dengang fandt man aarsagen deri, at Storkene paa grund af mildt vejr var blevet for længe i landet om efteraaret og vinteren forud. Fleischer tilføjer: »samme Formindskelse af disse Fugle er og sporet hos os.«

Jeg skal derpaa i det følgende nævne de aarsager, som er blevet fremført som forklaring paa Storkens gradvise aftagen; men jeg vil dog her fremhæve, at hverken kulturarbejder, jagt el. l. forklarer de pludselige nedgange, som er omtalt ovenfor. Angaaende aarsagen hertil kan man kun gætte (paa f. eks. epidemier i vinteropholdsstedet) eller ane kræfter, som mennesket endnu ikke har klarlagt.

Der er næppe nogen af de mange faktorer, som i vor tid griber forvandlende ind i et lands fuglefauna, der er mægtigere end menneskets arbejder med jorden og dens plantevækst. Nu

er det dog en kendt sag, at adskillige fugle kan afpasse sig efter de forandringer i naturen, som mennesket har skabt. Storken synes til en vis grad at kunne dette; og der er da ogsaa oftere blevet peget paa, at den i visse egne synes at være blevet mere tørlands- end sumpfugl, naar forholdene fordrede det. De fleste indsendere af meddelelser hælder til den anskuelse, at Storkens aftagen her i landet er grundet paa de sidste halvhundrede aars store kulturarbejder med enge, moser, søer, nor o. l.

Jeg skal, inden jeg anfører et par smaastykker fra meddelelserne, først henvise til, at man tidligere har undret sig over, at Storken totalt eller partielt manglede i egne, hvor lokaliteterne syntes forbavsende gode for den, og den desuden fandtes almindelig i nærliggende egne. Det vil følgelig ikke være ganske let at sige, hvad det er, storken fordrer af en egn for at slaa sig ned i den, eller hvad den mangler, naar den forlader en egn.

Hr. T. Strange, Helnæs, skriver, at han kan »see en stor Tilbagegang i Storkenes Antal, selv paa Steder, hvor Localiteterne aldeles ere de samme som i min Barndom.« »Engarealerne (Omgivelserne) begge Steder (ved Hansted og Vissing) ere aldeles de samme nu som før; men desuagtet er Antallet af Storkene gaaet meget tilbage. Grunden til, at Antallet af Storkene formindskes Aar for Aar, er ikke begrundet i, at Localiteterne for denne Fugl forandres til Skade for den, Grunden maa søges andetsteds, nærmest hvor Storken opholder sig om Vinteren. — For fire Aar siden kom jeg her til Helnæs; kun c. 100 Alen fra min Ejendom begynder den store Strandeng, »Maen« kaldet, c. 600 Td. Land; ude i de mange Vandhuller (fersk Vand) paa »Maen« findes en Mængde af Frøer, men i min Tid har der ikke ynglet et eneste Par Storke; om Foraaret kan man see nogle enkelte Storke trække over Helnæs. Efter ældre Folks Sigende har der før ynglet flere Par Storkeher — to Steder havde de endog Rede i Træer — men efter hvad jeg kan forstaa ikke særlig mange.« Hr. S. M. Saxtorph, København, skriver: »Mindst af alt tror jeg paa, at jordenes og engenes dræning i hvert fald paa disse egne skulde betyde noget. Her er overalt i Nordsjælland saa rigeligt med enge, moser og søer, at her maa være masser af føde for Storkene. Som bevis paa, at Storkene godt kan forsvinde fra en egn, uden at selve egnen undergaar

væsentlige forandringer, skal jeg nævne hele terrænet i ca. 1—2 miles omkreds fra Arresø, hvorfra mange Storke er forsvundne; men egnen er ikke forandret. Et andet sted er den store, ganske vist udtørrede, Søborg sø med mægtige engstrækninger, her findes ikke en rede.«

Som et eksempel andetsteds fra skal jeg nævne, at Hr. O. Gylling tilskriver mig, at Storken paa Ascania-nova (Taurien, Sydrusland) er aftaget stærkt, trods det, at der for fuglenes skyld er blevet udgravet en hel del smaasøer med gode lokaliteter for Storken. I forskellige ornithologiske tidsskrifter findes der omtalt lignende tilfælde.

Der er ingen tvivl om, at skydevaaben, særlig i de sidste aaringer, har tyndet en del ud blandt vor storkebestand. Det er vel ikke almindeligt her i landet at massemyrde Storke, men det er kendt nok, at adskillige, trods den totale fredning ifølge jagtloven, skydes, især paa de større godser, ved fiskedamme og i begyndelsen af andejagten landet over, naar den sent om aftenen hjemvendende storkefamilie trækker langs aaer og bække og da er et udmærket maal for den skuffede andejæger. De fleste af vore Storke, der falder for skydevaaben, forsvinder dog paa trækket. Som bekendt er den ikke fredet i alle de egne, den passerer her i Europa og længere mod syd[1]. Det er sikkert betydelige mængder, der maa lade livet, fordi den nu engang blandt jægere er ilde set som vildttyv.

Da de gamle Storke skal holde meget fast ved hjemstedet, har en bortskydning jo saa meget des mere at sige. Som et eksempel paa, at den bortskydes ret intenst mod syd, skal jeg nævne, at »Deutsche Jägerzeitung« 1911 angiver, at der i jagtsæsonen 1910—11 i Plesz alene blev skudt 119 Storke.

Selvfølgelig har ogsaa Storken maattet give et mægtigt kontingent til damehattene; dette vises blodig tydeligt ved en angivelse som den, at en enkelt fugleskindhandler i Petrograd i 1898 afsatte 2000 storkeskind — blandt meget andet!

Den ornithologiske litteratur indeholder en hel del om den nytte, Storken gør ved at fortære Vandregræshopper (i Ungarn, Andalusien, Syd-Afrika m. fl. st.). I de senere aar skal man anvende bl. a. arsenikpræparater til ødelæggelse af græshoppesværme, og dette skal da ogsaa dræbe mangfoldige af de mange forskellige fugle, som slaar ned i græshoppesværme, der er

[1] Dog fredet i Syd-Afrika (nominelt!).

blevet oversprøjtede med giften. Her i landet er der iagttaget Storke, som vendte syge og tilsyneladende forgiftede tilbage fra trækturen.

Europæernes fremtrængen i Afrika bliver da maaske til syvende og sidst den vigtigste aarsag til Storkens aftagen i vor tid.

Man har fremhævet, at det, at straatagene paa landet ombyttedes med tegl- og paptage, skulde være en af aarsagerne til den stærke aftagen. Man behøver dog blot at henvise til byer som Ribe, Varde o. s. v. med de mange reder for at vise, at denne aarsag næppe spiller nogen rolle i det lange løb, selv om det ikke kan nægtes, at gamle storkepar jo kan være saa konservative, at de vil bo paa straatage. Fra enkelte sider er det meddelt, at reder er blevet nedrevet af husejere, fordi disse ikke kunde finde sig i storkenes urenlighed, eller fordi de mente, at storkene ødelagde tagene, enten det nu var paptage, der blev oprevet i tagrygningen af Storkenes kløer, eller det var straatage, som storkene pillede materiale af til deres reder. Selvfølgelig vil dette og tillige, at forfaldne reder ikke erstattes af brugbare, være af ret stor virkning. Enkelte steder skal ensomme stridbare Storke i flere aar kunne holde en rede mod søgende storkepar; dette er dog vist forholdsvis sjældent og kan i længden ikke have nogen betydning. Der findes baade for 1911 og 1915 adskillige meddelelser om enlige Storke, som bebor en rede et enkelt aar. Det er endvidere blevet fremhævet som noget nyt, at enlige Storke bliver i Afrika om vinteren (= vor sommer). Man mener, at det er unge, endnu ikke kønsmodne individer. Ved tyske og ungarske ringmærkningsforsøg er det bevist, at unge Storke kan træffes i Afrika i vor sommer, men ogsaa paa de hjemlige ynglepladser. En meddeler nævner, at han kender reder, som er blevet forladt af Storkene, fordi træer er vokset op og har bredt grene ud over reden; Storken ynder aaben redeplads og vid udsigt.

En fuglearts udbredelse er i grænseegnene af dens udbredningsomraade ofte fluktuerende — baade med hensyn til selve grænsen og med hensyn til individantallet.

Man har tænkt sig, at det saaledes kun skulde være et forbigaaende fænomen, at Storken aftog; herpaa kunde Fischers iagttagelser fra Dronninglund mellem 1856 og 1872 tyde; i denne aarrække steg nemlig antallet af ynglende par igen til det tid-

ligere antal; en lignende iagttagelse findes anført hos Naumann fra Ditmarsken (gældende for aarene omkring 1890); en stigning skal ogsaa have fundet sted i Skaane omkring 1843 og i aarene efter 1856 (Nilsson) og senere mellem 1895 og 1905 (Westerlund); i Danmark synes i hvert tilfælde nogle egne ogsaa at have haft en opgang i 90erne og lidt senere; og en svag, sporadisk stigning, som den jeg har nævnt ovenfor her fra Danmark, er ogsaa iagttaget f. eks. i Ungarn, Bøhmen og Schweiz.

Men derimod, at det kun skulde være noget forbigaaende med nedgangen, maa indvendes, at Storkens mægtige aftagen de sidste aartier, i sammenligning med hvilken de oftest sporadiske stigninger er for intet at regne, slet ikke er noget særlig dansk fænomen, eller et fænomen, som kun finder sted paa de yderste grænser af udbredningsomraadet; f. eks. har der været meget stor nedgang i Sverige; antallet af storkereder er i Bayern i løbet af syv aar gaaet ned til ca. 1/3 af det tidligere antal; i Sachsen var antallet af beboede storkereder i 1913 sunket ned til næppe mere end 21; og lignende meddelelser haves fra andre egne af Tyskland, fra Ungarn, fra Sydrusland m. fl. st.

Det ser ud til, at en pludselig stor nedgang efterfølges af en langsom opgang i antallet af ynglende par. Dette er jo meget naturligt, da de tilbageblevne har bl. a. bedre livsbetingelser end tidligere. De sporadiske stigninger har sikkert deres aarsag i rent lokale forhold (f. eks. stærkere forfølgelse i een egn end i en anden) eller i variationer i frugtbarheden og bekræfter kun reglen om aftagen.

Ud fra det foregaaende kan vi da sige, at en snart jævn, snart ujævn, op- og nedgaaende, men dog i det store og hele stadig tilbagegang har vist sig i store dele af Storkens udbredningsomraade i løbet af de sidste ca. 60 aar, at aarsagerne hertil er flere, maaske endogsaa nogle af mennesket uafhængige; men at de aarsager, som mennesket har skabt, for en meget stor del bunder i vor tids stedse voksende mangel paa veneration mod den levende, overleverede natur. Endvidere, at denne tilbagegang sandsynligvis hurtigst vil blive mest følelig i grænseegnene af udbredningsomraadet mod nordvest, hvorfor vor storkebestand vil være stærkt truet; og at den da ogsaa i virkeligheden i løbet af de sidste aaringer er formindsket meget foruroligende, ja, sine steder helt forsvunden.

Det spørgsmaal paatrænger sig da en, om det vil være

muligt her i landet at gøre noget for at bevare Storken som dansk ynglefugl saa længe som muligt og i nogenlunde samme mængde som nu. Men man maa jo desværre ved betragtning af de foreliggende kendsgerninger indrømme, at det vil være meget lidt, man vil kunne udrette her i landet. Muligvis kan der gøres noget ved at opfordre landbefolkningen til at værne om Storken, og maaske noget ved lovbestemmelser om, at storkereder ikke maa nedrives, og hvis dette er nødvendigt ved nybygning etc. da forpligtelse for ejeren af bygningen til at anlægge en ny rede. Skærpede bestemmelser i jagtloven nytter dog sikkert ikke meget. Jeg skal forøvrigt ikke nærmere komme ind paa den meget forsømte fredning af fugle her i landet, men blot gøre opmærksom paa, at for at forsøge paa at bevare Storken som dansk ynglefugl maa der sikkert gribes virksomt og hurtigt ind — vi har ikke raad til i dansk natur at miste flere af de fuglearter, som i vor fauna repræsenterer eventyret, kraften, fornemheden.

ANDRE BIOLOGISKE BIDRAG.

I meddelelserne fra 1915 er der en del oplysninger om ungernes antal i rederne. Besvarelserne stammer fra Juli maaned (enkelte er dog indkommet lidt senere), den tid, da ungerne er ved at være paa vingerne; man tager da næppe meget fejl i at slutte, at det angivne antal unger er blevet flyvefærdige. Ganske enkelte meddelere angiver æggenes antal, og om der er kastet æg eller unger ned[1].

Fordelingen af unger i rederne i Juli maaned 1915 viser sig da at være saaledes:

Antal unger pr. rede	I	II	III	IV	V	Kvotient (unger pr. rede)
Antal reder i Jylland......	1	18	29	23	2	3,09
— — paa Fyn......		1	6	2		3,11
— — paa Sjælland..		5	16	11	2	3,29
— — i hele landet..	1	24	51	36	4	3,16
Angivelse i %...	0,86	20,69	43,97	31,03	3,45	

[1]. Om de meget omdisputerede »storketing« er der ikke meddelt noget.

Til en bedømmelse af en mulig forskel i frugtbarhed i landets forskellige dele er 116 reders ungeantal dog for lille et materiale.

For storken som for andre dyr gælder, at nogle aar synes at byde den bedre ynglebetingelser (hvilke det nu end er) end andre aar, saaledes at der fremkommer variationer i dens frugtbarhed. Det synes saaledes at fremgaa af meddelelserne, at 1911 og 1914 var uheldige aar, medens 1912 og 1915 var gode, frugtbare aar. I litteraturen her fra landet er det kun lykkedes mig at finde en enkelt angivelse angaaende dette. I 17. aargang af »Dansk Jagttidende« findes en meddelelse om, at flertallet af storkereder i 1893, der var et tørt, varmt aar, i Jylland kun indeholdt en enkelt flyvefærdig unge.

Hr. H. Brink, Tarm, meddeler, at en rede, hvori der var lagt tre æg, blev flyttet hen paa bygningens anden ende; storkene kastede de tre æg ud og lagde fem i stedet; heraf kom fem unger, men den ene blev kastet ned. Hr. premierløjtnant Scholten meddeler, at i Neble (Sydsjælland) blev en enlig hun fordrevet fra reden af en anden enlig hun, og der blev ialt lagt syv æg af de to hunner (der var ingen hanner ved reden); ingen unger blev udruget.

De allerfleste reder er anbragt paa tagene af huse eller paa skorstene; men en del findes dog, saavel i Jylland som paa øerne, især paa Sjælland, anbragt paa træer nær bebyggede steder. Overalt i Storkens udbredningsomraade træffes nogle ynglende i træer, undertiden tæt op ad eller i skove (i kolonier); men dette bliver sjældnere og sjældnere. Der er en enkelt meddelelse i det indsendte materiale om et usædvanligt redested, idet der i Nordjylland i Fjellerad by og uden for Gunderup findes reder bygget paa toppen af telefonpæle (hr. S. J. Sørensen og hr. R. Christiani 1915). Mellem Skals og Løvel var der (i hvert tilfælde 1913 og 1914) en beboet storkerede paa et ganske lavt vogterhus nær Skalsaaen.

Fra Tyskland og Østrig—Ungarn haves meddelelser om, at der er egne, hvor Storkene hvert aar paa træk overnatter i bestemte skovstrækninger. Hr. Jæger Andersen, Tranekjær paa Langeland, meddeler, at efteraarstrækket ofte falder der over øen, og at han flere gange har set »mange Hundrede sidde her i Skovene for Natten«. Hr. lærer H. P. Hansen, Ølholm, meddeler, at han som dreng ofte i skovene langs bækken mellem

Honum og Kalhauge (vest for Horsens) saa Storke søge nattehvile i hundredevis. I det hele taget ses der her i landet nu og da større flokke af storke i August[1], naar de bryder op til afrejsen; men store flokke er dog vist sjældnere at dømme efter de faa meddelelser, som er indkommet herom. Herpaa tyder ogsaa den gamle folketro, at storkeflokke varslede krig (vist særlig jysk folketro); hvis det var et fænomen, som gentog sig aarligt og almindeligt, vilde en saadan tro selvfølgelig ikke være opstaaet.

Hr. oberstløjtnant Kalkau har meddelt, at han har set Storke samle sig til trækket ved Dronninggaard og Langholt (Vendsyssel), ved Herning og ved Randsfjord (Fredericiaegnen). Sidstnævnte sted saa han 18. August 1906 Storke trække mod sydøst i to paralelle rækker med ca. 50 i hver, en for en med en afstand af 3 alen mellem hver, ikke højt oppe; og ligeledes her saas 16 August 1907 storke paa træk med samme formation og flugtretning, men kun ca. 20 stkr. Hr. H. Brink, Tarm, saa 12 August 1915 30 storke forsamlede dersteds. Pens. lærer P. M. Pedersen meddeler, at han som ung i Jylland ofte saa flokke op til 50 stkr. I »Dansk Jagttidende« 17. aarg. meddeles, at der 1899 paa nogle enge nord for Aarhus saas en flok paa henved 400 stkr. Og i »Flora og Fauna« 1902 findes en notits om, at der paa Ærø 1902 i August saas flokke paa indtil 58 stkr. I »Fuglene ved de danske Fyr« 1909 og 1910 meddeles der, at i slutningen af August er der ved Gjedser fyr og Gjedserrev fyrskib set Storke vandrende mod syd eller sydøst, en enkelt flok paa ca. 500 stkr. Det synes af ovennævnte at fremgaa, at en del af vore Storke forlader landet over de sydlige øer.

Foranstaaende arbejde er baseret paa de oplysninger, som privatforeningen »Ornithologia« begyndte at indsamle i 1911(—12) og fortsatte i 1915. Det blev overdraget mig at sammenstille det indvundne materiale. Foruden gennem udsendelse af spørgeskemaer og privat henvendelse pr. brev, er der i enkelte dag- eller ugeblade blevet gjort opmærksom paa, at meddelelser om Storkens udbredelse vilde være kærkomne. Det er klart, at et arbejde, der i den grad er kompilatorisk som dette, maa indeholde

[1] I sommertiden kan man undertiden træffe vagabonderende Storke, selv større flokke kan forekomme. Dette er ogsaa kendt fra andre egne af dens udbredningsomraade.

fejl; men jeg maa dog fremhæve, at ofte har det været muligt at kontrollere meddelelserne ved hinanden, og oftest har de vist sig at stemme overens; der er gjort opmærksom paa et par uoverensstemmelser i meddelelserne. Jeg tror derfor at kunne sige, at fejlene er saa smaa og ubetydelige, at de ikke kan have nogen betydning for helhedsbilledet af Storkens udbredelse og aftagen her i landet. Det er mit haab, at fejl i dette arbejde vil blive meddelt mig og yderligere meddelelser indsendt, saa de huller, som der visselig er nok af, kan blive udfyldt og fejlene korrigerede.

Det er mig her en glæde paa foreningens vegne at kunne bringe en tak til alle de mange, der har støttet med bidrag eller paa anden maade; en særlig tak maa bringes seminarielærer J. Jeppesen, Ranum, for de mange oplysninger, som han gennem seminarieelever har skaffet fra Jylland, og Sagfører Th. Alving, Sæby, for oplysninger fra Vendsyssel. Ved afdøde professor Hector Jungersens velvilje har jeg kunnet gennemse Zoologisk Museums manuskripter med ornithologisk indhold.

Meddelelser er indsendt af:

N. Ahlmann-Lorentzen, Langholt; C. Ahnholm, lærer, Allested; Th. Alving, sagfører, Sæby; R. Andersen, lærer, Tersløse; N. Andersen, plantør, Bøtøgaard; Andersen, jæger, Tranekjær; C. E. Andersen, præst, Glenstrup; N. J. Andersen, pens. lærer, Vejle; N. A. Andersen, lærer, Ølgod; H. Arctander, kredslæge, Storehedinge; T. Bang, overlærer, Nykøbing F.; Bang, Sparresholm; J. Bang, skovrider, Hillesvig; Juel Hofman Bang, Broholm; I. Baadsgaard, lærer, Lovns; K. Barfod, præst, Hjørlunde; Barfod, parcellist, Viksø; C. Benzon, jagtjunker, Regstrup; Borne, lærer, Frøbjerg; H. Birch, Dronninglund; A. P. Bendixen, postmester, Vestervig; J. Brandt, gaardejer, Frejlev; H. Brink, gaardejer, Tarm; J. Brüel, plantør, Nordby; A. Bruun, Tjæreborg; J. Bruun, lærer, Aalestrup; V. Bølling, skovrider, Millinge; Bøgh, skovrider, Troense; Buus, proprietær, Ourø; S. Bønnerup, lærer, Faarup; M. Carstens, assistent, Vissing; R. Christiani, Aalborg; Christensen, lærer, Egtved; P. Christensen, jæger, Søbygaard; Christensen, skytte, Langebæk; C. Christiansen, lærer, Malling; C. Christiansen, læge, Skelskør; fru K. Clausen, Ribe; J. C. Clausen, præst, Korinth; C. Cridland, dyrlæge, Holbæk; Dreyer, skovrider, Nyborg; Ellehammer, skytte, Stege; Elmqvist, tandlæge, Vordingborg; E. Erichsen, apoteker, Videbæk; Eskesen, lærer,

Tim; Ewald-Hansen, konservator, Thisted; P. Frederiksen, lærer, Binderup; Rye Falkholt, lærer, N. Snede; J. Fog, lærer, Lunde; K. Galle, Haslev; N. Grønkjær, lærer, Thisted; A. Hagerup, arkitekt, Kolding; K. Hammer, stud. med., Holte; A. Hansen, cand. pharm., Holstebro; H. P. Hansen, lærer, Ølholm; J. Hansen, lærer, Haasum; Smidt Hansen, lærer, Sdr. Felding; O. Helms, overlæge, Nakkebølle; J. Helms, skovrider, Silkeborg; C. Heilmann, skovrider, Skanderborg; Henrichsen, lærer, Slagelse; L. Hoffmann, lærer, Varde; N. Hvass, Hellerup; P. Hviid, snedker, Laurbjerg; J. Irminger, stationsforstander, Assens; Iversen, skovfoged, Oreby; J. P. Jakobsen, lærer, Hjerm; L. Jenssen-Tusch, skovfoged, Aakirkeby; Jensen, præst, Omø; P. E. Jensen, lærer, Jullerup; H. N. Jensen, præst, Læsø; Jensen, købmand, Marstal; P. Jensen, Uggerby; N. J. Jensen, lærer, Veddum; Jensen, lærer, Elsborg; Jensen, lærer, Aulum; J. Jeppesen, seminarielærer, Ranum; J. Jeppesen, lærer, Sejrslev; J. Jeppesen, forstander, Staby; P. Jespersen, stud. mag., København; Johnsen, lærer, Vejlby; Th. Jørgensen, skorstensfejermester, Horsens; F. Jørgensen, proprietær, Bromme; Jørgensen, skytte, Langesø; N. Juncher, Birkerød; H. Kalkau, oberstløjtnant, Klampenborg; Kirch, Helsingør; O. Klem, apoteker, Hammel; M. Klinge, forretningsfører, Randers; Knudsen, lærer, Stenderup; A. Koefoed, revisor, København; R. Kondrup, cand. theol., Bogø; Th. N. Krabbe, læge, København; J. Krog Kristensen, lærer, Hvilshøj; L. Krogh, lærer, Thorsager; C. S. Larsen, forstkandidat, Faaborg; V. Larsen, skovrider, Ejby; J. Larsen, godsejer, Gaardbogaard; N. Laursen, lærer, Vesterbølle; H. Leth, inspektør, Ebberødgaard; C. Lippert, lærer, Musse; Lorentzen, forstkandidat, Pederstrup; H. O. Lund-Jensen, lærer, Vang; C. Madsen, lærer, Tømmerup; Madsen-Nyborg, lærer, Falling; P. Maigaard, lærer, Dons; C. Michaelsen, lærer, Skibby; H. Chr. C. Mortensen, overlærer, Viborg; Mundt, skovrider, Sorø; H. Møller, hofjægermester, Otterup; J. Møller, lærer, Næsbyhovedbroby; Neergaard-Petersen, proprietær, Vivebrogaard; Nellemann, skovrider, Stubbekøbing; A. V. Nielsen, læge, Holby; Nielsen, overjæger, Borup; Godske Nielsen, direktør, Silkeborg; Nielsen, lærer, Grindsted; G. Nielsen, tandlæge, Helsingør; Nissen, realskolebestyrer, Brædstrup; Nyholm, Liselund; R. J. Olsen, fuldmægtig, København; C. Olsen, plantør, Gjerrild; M. Olsen, læge, Anholt; P. M. Pedersen, pens. lærer, Kellerup; Provstgaard, gaardejer, Stauning; M. Petersen,

lærer, Ærø; E. Rasmussen, forpagter, Stege; A. K. Rasmussen, forstkandidat, Hverringe; C. A. Rasmussen, lærer, København; E. Rendtorff, lærer, Korsor; H. Riis, tandlæge, Hobro; A. Ring, Fjellerup; H. Rosenkrantz, baron, Guldborg; J. Rossen, læge, Bjerringbro; J. Rottbøll, godsejer, Børglum; N. H. Salling, forstander, Ribe; S. M. Saxtorph, stud. med., København; Saxtorph, Will., konsulent, Hillerød; Scavenius, cand. jur., Klintholm; G. Scholten, premierløjtnant, København; Sejr, lærer, Egeskov; A. E. Sibbernsen, apoteker, V. Skjerninge; T. Strange, landbrugskandidat, Helnæs; N. K. Sørensen, lærer, Askjær; C. Tauson, forstkandidat, Hesnæs; P. Thomsen, Gaardejer, Bisgaard, Samsø; Th. Thomsen, lærer, Hjørring; A. C. Thomsen, lærer, Dannerhøj; N. J. Thybring, lærer, Taanum; Thygesen, forstkandidat, Siam; Traustedt, læge, Gjedsted; H. Trier, lærer, Nyborg; N. Tulstrup, forpagter, Bjerringbro; V. Wahl, præst, Arninge; A. Valentiner, forpagter, Fakse; S. Vammen, lærer, Vissing; C. Weismann, skovrider, Skørping; E. Wielandt, fyrmester, Skagen; H. Winge, viceinspektor, Hellerup; Voetmann, proprietær, Karby; L. J. Østergaard, lærer, Blenstrup.

Foruden allerede nævnt litteratur har jeg benyttet følgende værker og tidsskrifter:

A. E. Brehm: Tierleben VI. 1911. — Esaias Fleischer: Forsøg til en Naturhistorie over Fuglene. 1796. — C. R. Hennicke: Handbuch des Vogelschutzes. 1912. — W. Kobelt: Die Verbreitung der Tierwelt. 1902. — Kolthoff och Jägerskiöld: Nordens Fåglar. 1898. — O. Leege: Die Vögel der Ostfriesischen Inseln. 1905. — Naumann: Naturgeschichte der Vögel Mitteleuropas. VI. 1896. — A. Newton: A Dictionary of Birds. 1893—96. — S. Nilsson: Skandinavisk Fauna. Foglarna. II. 1858. — Johan Palacký: Die Verbreitung der Vögel auf der Erde. 1885. — C. A. Westerlund: Skandinaviska Fåglarnas Fortplantningshistoria. 1903 og 1905. — H. Winge: Om jordfundne Fugle fra Danmark. »Videnskabelige Meddelelser« 1903 og 1909). — W. Yarrell: A History of British Birds. IV. 1884—84. — K. A. Zittel: Palæozoologi III. 1887—90. — »Aquila«. — »Dansk Jagttidende«. — »Dansk ornithologisk Forenings Tidsskrift«. — »Flora og Fauna«. — »Ornithologische Monatschrift«. — »Verhandlungen der ornithologischen Gesellschaft in Bayern.« — »Videnskabelige Meddelelser fra dansk naturhistorisk Forening.

OM DE I HULE TRÆER RUGENDE ÆNDERS ØKOLOGI.

AF

EINARI MERIKALLIO, RIIHIMÄKI, FINLAND.

MED 3 FOTOGRAFIER AF FORF.

De fleste af Finlands og Skandinaviens Andearter lægger deres Reder umiddelbart paa Jorden, i Jordhuler, under Buske og lignende Steder. En Undtagelse herfra udgør imidlertid 3 Fugle, nemlig Hvinanden *(Clangula glaucion)*, Stor Skallesluger *(Mergus merganser)* og Lille Skallesluger *(Mergus albellus)*, der alle ruger i hule Træer.

Den fremtrængende Kultur medfører overalt bemærkelsesværdige Forandringer i Naturen. Baade Plante- og Dyreverdenen udsættes for disse. Skovenes Forsvinden fra beboede Egne er en af de mest iøjnefaldende Følger af Bebyggelsen; og først gaar det ud over saadanne gamle Træer, der er blevet hullede enten ligefrem ved Raaddenskab eller ogsaa ved Spetternes Hjælp. Disse hule Træer er ganske særligt yndede, ikke alene af ovennævnte, men ogsaa af mange andre Fugle, og tjener endda som gode Ynglepladser for nogle. Det, at slige Træer forsvinder, medfører naturligvis store Forandringer i hele Tilværelsen for de Fugle, der plejer at ruge i Hullerne. De maa enten søge sig nye, mindre godt egnede Redepladser eller ogsaa helt og holdent flytte bort fra deres gamle, nedarvede Yngleomraader til ubebyggede Egne, hvor Menneskenes Fremtrængen endnu ikke har gjort sig gældende.

Ganske særligt er Forholdene blevet fortvivlede for de Fugle, der bor i hule Træer ude i Nærheden af Havet, i det mindste paa den finske Side af den Bottniske Bugt, hvor Skovene især er ved at forsvinde. Den store Skallesluger, der væsentlig synes knyttet til Kystegnene, har maattet ombytte sine tidligere Ynglesteder med nye, naturligvis helst med saadanne, der saa meget som muligt ligner de gamle. Saadanne er f. Eks. Høstskurenes Loftsrum, ind til hvilke der almindeligvis kun fører en ganske smal Aabning, som Mennesker ikke kan trænge gennem, eller ogsaa Tagrum paa en Fiskerhytte ude i Skærgaarden.

Der findes næppe i den nordlige Del af den Bottniske Bugt

en eneste Fiskerhytte, hvor man ikke kan finde en Skalleslugerrede eller i hvert Fald Rester af den.

Fig. 1 viser en Skalleslugerrede paa Loftet af en Fiskerhytte paa det lille, øde Selkäletto-Skær i Ii (Jjo), nogle Mil Nord for Uleåborg. En af Tagspaanerne var borte, og denne Aabning benyttede Fuglen til at komme ind og ud af. Foruden oven-

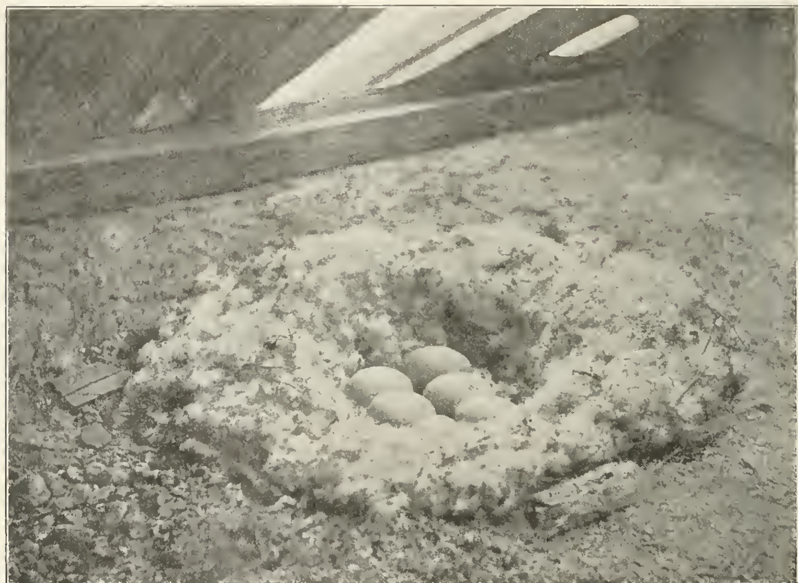

Fig. 1. Rede af Stor Skallesluger paa Loftet i en Fiskerhytte. Ji, Selkäletto 12—6—08.

nævnte Redepladser maa nu ogsaa andre Steder tjene som Gemmested for Æggene, f. Eks. noget afsides liggende Smaabygninger som gamle Skure og Lader samt Stenbunker. Og saadanne Steder er i Reglen langt de bedste, thi Reder anbragte paa Loftsrum bliver altid ødelagte.

Hvorledes den lille Skallesluger har tillempet sig efter disse Forandringer i Naturen er vanskeligt at sige, da den er saa temmelig sjelden og lidet kendt selv i Finland. Muligvis har den forsøgt at bevare sine gamle Livsvaner ved at trække sig bort fra Menneskets Nærhed til mere ubeboede Egne. Men da det ikke førte til det ønskede Resultat, har den maaske alligevel maattet ophøre med disse oprindelige Redepladser og er nu begyndt at lægge Reden nede paa Jorden. Der findes ogsaa et

Par Tilfælde, hvor Reden er fundet under en Busk; men Fundet af disse Reder har vakt Tvivl, maaske netop mest fordi en saadan Redeplads ikke var set før.

Saa er der tilbage Hvinanden, der synes endnu mere knyttet til hule Træer, end i hvert Tilfælde den store Skallesluger; den har aabenbart søgt at undgaa sin truede Tilværelse ved at

Fig. 2. Hvinanderede i hul Birk (Pilen peger mod Redehullet). Haukipudas Salakari 1910.

trække sig tilbage til det indre af Landet, hvor der endnu findes hule Træer. Den synes heller ikke at være saa fast knyttet til det aabne og store Vand som den store Skallesluger. Det er ganske tilfældigt, i det mindste hos os i Finland, at den har ynglet andre Steder end i hule Træer. Saaledes har den, ifølge Fellmann, i Utsjoki ynglet i den derværende Kirke.

Ovennævnte Forhold i Hvinandens Levevis har sikkert foraarsaaget, at den lidt efter lidt har trukket sig bort fra Kystegnene til det indre af Landet. I Nord-Österbotten har Hvinanden i den sidste Menneskealder med Sikkerhed kun en eneste Gang ynglet helt ude ved Havet. Reden blev funden af mig og

Gymnasiast Arvi Illikainen 2 September 1908 paa den lille Satakariholm i Haukipudas (ca. 20 km Nord for Uleåborg). Den indeholdt flere raadne Æg. Fig. 2, der er taget det næste Foraar i April, viser nærmere Redestedet.

Da det Forhold, at Skovene forsvandt fra beboede Egne, allerede tidligt bevirkede stor Mangel paa hule Træer, egnede til Redepladser, er det ikke særlig mærkeligt, at ogsaa Hvinanden blev tvunget (da der jo overhovedet ikke fandtes noget Valg) til at anvende alle mulige hule Genstande til at yngle i.

Allerede fra gammel Tid har Mennesket forstaaet at drage Nytte heraf for at faa Fuglens velsmagende Æg til Husholdningen. Det var besværligt at brandskatte de ofte langt borte ynglende Fugle, og Rederne kunde saa tilmed ofte være i Huller, der var meget vanskeligt tilgængelige. Langt nemmere var det derimod at tømme Reden, naar den fandtes lige i Nærheden af Husene. Æggene kunde man tage hver Dag, og det var ganske særlig fordelagtigt, naar man, ved at gaa læmpeligt frem, kunde faa Fuglen til at lægge 2—3 Gange saa mange Æg som ellers. Et særligt godt Resultat gav denne Beskatning imidlertid først, da man i Stedet for de faa, skjulte, naturlige Træhuller begyndte at opsætte Redekasser paa dertil egnede Steder.

Paa denne Maade er Indsamlingen af Hvinandeæg aabenbart opstaaet. Nuomstunder er denne Skik, i det mindste i Finland, hvor den ved Lov er forbudt, paa mange Steder uddød. I nogle, hovedsagelig afsides liggende, Egne drives den endnu i mindre Maalestok. Mer eller mindre sammenfaldne Redekasser findes endnu i mange Egne som et talende Minde derom.

Et Spørgsmaal er hidtil kun blevet belyst af meget faa direkte Iagttagelser, nemlig hvorledes Ungerne af Hvinanden ligesom af andre Ænder, der ruger i hule Træer, kommer ned fra disse; de træffes jo nemlig allerede som ganske smaa sammen med deres Moder ude paa Vandet. Fra Finland synes kun et eneste Tilfælde at være kendt. Julius von Wright[1] ved nemlig at berette om eet Tilfælde ifølge »en Jæger, senere Postmester i Joensuu, Aschan.« Mere end een Gang havde han, skjult i Nærheden af Reden, haft Lejlighed til at se, hvor-

[1] Julius von Wright: Kuopio-traktens fogelfauna. Bidrag till Finlands naturkännedom« S. 48—49.

ledes Hunnen, idet den holdt Ungen i Næbbet tværs over Kroppen, bar dem, en efter en, til det nærmeste Vand.

»Finlands Fåglar«[1] udtaler, idet den citerer ovennævnte Tilfælde, sin Forundring over, at denne Sag ikke er bleven langt bedre undersøgt, skønt Lejlighed dertil let maatte kunne faas, hvor Redekasserne findes umiddelbart op til menneskelige Boliger.

»Nordens Foglar«[2] omtaler Sagen kort uden at nævne nogle bestemte Iagttagelser: »De nysudklækkede Unger skal af Hunnen blive baaret i Næbbet til det nærmeste Vand«. Hvorvidt der i Skandinavien findes nogle Beretninger, der belyser Sagen, fremgaar ikke af denne forsigtige Udtalelse og er i øvrigt heller ikke mig bekendt.

I den ny Udgave af Naumann's Naturgesch. der Vögel Mitteleuropas citeres en Beretning efter »Ornithologische Monatschrift« (1891 S. 250) om, at en Skovrider har haft Lejlighed til at se, hvorledes Hvinandhunnen har baaret sine Unger fra Reden, der var beliggende omtrent 12—15 m højt oppe, ned til Jorden, og derfra igen tilbage til Reden. I Sibirien har man iagttaget, efter Seebohm, at Hunnen bærer sine Unger fra Reden, idet den griber dem med Næbbet lige mellem Hals og Krop, hen til en nærliggende Sø.

I den Litteratur, som Forf. har haft Lejlighed til at benytte, har der ikke været andre Oplysninger om dette Forhold.

Sidste Sommer (1916) kom jeg paa en ornithologisk Undersøgelsesrejse i det nordlige Finland, i »Mellersta Botten« i Sognet Haapavesi (64° 13' nordl. Bredde) til Gaarden Rantonen, hvor der fandtes rigeligt med »Hvinandekasser«, hvori der ogsaa rugede Fugle. Hvor langt tilbage i Tiden Indsamlingen af Hvinandeæg paa denne Egn strækker sig, fandtes der nu ikke længere nøjagtige Oplysninger om; men man har i det mindste i 4 Menneskealdre anvendt Rugekasser. I Øjeblikket, hvor man væsentlig har Kasserne for Morskabs Skyld, er deres Antal steget til ca. 30.

De findes i en nærliggende Granlund og i enkelte Graner ved Landevejen, der fører til Kirkebyen. Nogle af Kasserne, der er lavede af udhulede, afhuggede Træstammer og omkring

[1] Magnus von Wright — J. A. Palmén: »Finlands Foglar«, senare avdelingen, s. 474.

[2] Gustaf Kolthoff — L. A. Jägerskiöld. Stockholm 1898.

75 cm lange og 27 cm i Tværsnit, er anbragte saa lavt, at man staaende paa Jorden kan naa dem med Haanden; men andre sidder ogsaa højere oppe, saa at man, hvis man vil se til dem, enten maa klatre op ved Hjælp af Sidegrenene eller ogsaa bruge Stige. Den nærmest anbragte Kasse er for Kuriositetens Skyld

Fig. 3. »Hvinandekasser«. (Krydset viser Telefonpælen i Haven). Haapavesi, Rantonen.

ophængt paa en Telefonpæl omtrent 10 m fra Hjørnet af Bygningen.

Det var Midsommertid. Hvinænderne laa netop og rugede paa deres Æg. Paa Karkattijärvi saas nær den modsatte sivbevokste Bred de første Hunner med deres smaa Ællinger. Ogsaa i Kassen paa Telefonpælen rugede Hunnen, og vor Vært kunde fortælle, at Rugningen havde netop i disse Dage staaet paa i 3 Uger, saa at man kunde vente Ællingerne, naar det skulde være. Denne Omstændighed førte Samtalen hen paa det Forhold, hvorledes Ællingerne slap fra den højt beliggende Rede ned og ud i Vandet. »Jo, Hunnen siges at bære Ællingerne i Næbbet,« mente Værten, men tilføjede dog: »Men ingen her har set det med egne Øjne eller kender andre, der har set det.« Det var i Grunden ganske besynderligt, at der,

skønt der ved denne Gaard i flere Menneskealdre havde været en Mængde Kasser, virkelig ikke var nogen, der havde set, hvorledes Ællingerne kom ud. Da det imidlertid var meget usikkert, hvornaar Ællingerne vilde forlade Reden — det kunde jo godt endnu vare en eller flere Dage — kunde man ikke saa godt sætte sig til at holde Vagt.

Den næste Morgen kom der ude fra Haven en mærkværdig og uventet Meddelelse. Allerede tidligt paa Morgenen havde der været Koner i Arbejde, med at luge saa vidt jeg husker. Omtrent Kl. 10 om Formiddagen opdagede de pludselig, at der midt iblandt dem befandt sig et Kuld Hvinandeællinger paa Vandring bort fra Gaarden. Om de kom, fordi de var blevet gjort bange, eller de kom ganske af sig selv og saaledes var paa deres egne Veje, kunde ikke konstateres. Alle i Nærheden styrtede til for at se paa det mærkværdige Fænomen. Ællingerne flygtede til et Gærde ligeved og fortsatte saa Rejsen ud mod Vandet, medens Moderen bekymret fløj omkring. To af Ællingerne blev fanget og foræret til Børnene, der absolut vilde have dem at passe.

For Sikkerheds Skyld undersøgte man ved Hjælp af en Stige Kassen henne paa Telefonpælen og saa da, at Ællingerne ganske rigtigt var borte, og at der kun var nogle Dun, Æggeskaller og et, aabenbart raaddent, Æg tilbage. Hvorfor den gamle ikke havde baaret Ungerne ud til Vandet, og hvorledes Ællingerne var kommet ned paa Jorden, var en Gaade. Da Kassen sad højt oppe og tilmed var temmelig dyb[1], skulde man nærmest synes, at Ungerne ikke ved egen Hjælp kunde være kommet ud. Det var ogsaa vanskeligt at forstaa, hvorfor denne »Rejse« ikke var foretaget midt om Natten, der dog maatte være den roligste og mest betryggende Tid til et saadant Foretagende.

Under Børnenes Jubel blev nu de fangne Ællinger bragt ind i Gaarden. Der anbragtes de i et temmelig stort Kar, som man hældte lidt Vand i; en ret stor Græstørv blev sat ned i Karret, der kunde Ællingerne saa klatre op for at lade sig tørre og varme i Solen.

Børnene kom med Fluer inde fra Stalden og kastede dem ned paa Vandet. Nogle af Fluerne var kun halvdøde, og straks

[1] En anden temmelig normal Kasse havde følgende Dimensioner: Højde 86 cm, Diameter 27, Hullets Diameter 9,5—10 cm og Afstanden fra Hullet til Bunden ca. 35 cm.

blev de angrebet af Hvinandeællingerne, og snart kom Turen ogsaa til de døde, der ligeledes blev ædt. De behøvede saaledes ingen Undervisning af deres Moder om, hvordan de skulde skaffe sig Føden; alt gik ganske af sig selv.

Skønt man var fuldstændig klar over, hvorledes Ællingerne skulde passes, kom der imidlertid snart en Omstændighed, der begyndte at være ubehagelig. Ungerne var helt »overstadige« og vilde ikke blive nede i Baljen. Dennes Sider var ikke høje, kun 31—32 cm, men Ællingerne var jo ogsaa kun smaa og kunde ikke hoppe over; men de havde andre snedige Kunster.

Baskende voldsomt med sine smaa Stumper af Vinger hopper Ællingen op mod Randen, maaske faar den allerede fat første Gang med sine Kløer i den stejle Karvæg, standser et Øjeblik i denne Stilling og gør saa et nyt, men denne Gang meget kortere Spring og hager sig nu fast med den anden Fod. Efter to eller tre Tag sidder den nok saa smukt oppe paa Kanten og er parat til at hoppe ned paa Jorden. Det længste og første Spring maaltes at være 28 cm, hvilket turde betragtes som en Rekord i Højdespring for nyfødte Hvinandeællinger. Baljen maatte overdækkes med Brædder, og kun lige i Midten lod man blive en Aabning, at Solen kunde komme ned.

Hvinandeællingerne var saaledes smaa, ægte »Klatrere«. Men hvad Hensigt var der med denne Kunst, og hvorfor havde de saa krumme og skarpe Kløer? Naturen stræber efter Hensigtsmæssighed, og der maatte vel være en ganske bestemt Hensigt forbunden med disse Egenskaber.

Det er 29 Juni, og Afskedens Time fra den gæstfri Gaard er inde. De fremmede bliver fulgt langt paa Vej langs Vandet i denne Nordens sildige, lyse Aftenskumring. Jeg kan ikke lade være med ogsaa at sige Farvel til en Hvinandekasse, der hænger lavere end ellers. Staaende paa Tæerne kan jeg lige naa op til Kassens Bund og tager den ned fra den gamle Grenstump, som den hænger paa. Den forsigtige gamle Hun tror ikke paa mine venlige Hensigter, men flyver bort. Jeg tager Laaget tilside og kigger ned. Se-se! Ungerne er allerede kommet frem, den sidste er ganske spæd og endnu helt vaad. De lidt ældre forstaar allerede at blive bange og dukker sig skræmt ned i Dunene.

Det var nu klart for os alle, at Øjeblikket var der, hvor vi kunde blive fri for stadig at leve i Uvished. Nu eller aldrig

var den fælles Mening, og da Folkene fra Gaarden var meget interesserede i Sagen, var det let at faa ordnet en systematisk Undersøgelse: Mand efter Mand skulde skiftes til at holde Vagt, og det nærliggende tomme Høskur skulde tjene til Skjulested.

Det varede saa længe med alle Forberedelserne, at Kl. blev 2 om Natten, da den første Vagt, min »Farbror«, Gaardens Ældste, blev sat paa Post, medens de andre gik hen for at sove. Natten var kølig, og Vagten, der maatte sidde bomstille paa sin Plads, havde Frakke paa og var desuden forsynet med en Kikkert, der blev anbragt i en Sprække i Væggen; endvidere havde han Slør paa for at kunne udholde at være der for de utallige Myg. — Solen steg langsomt op over Horisonten og sendte sine varmende Straaler ud over Naturen, der nu begyndte at vaagne. Sangdroslen, Rødstjerten og Gulspurven havde hele Tiden ladet deres Stemmer høre i Nattens Stilhed, nu kommer ogsaa de andre Sangfugle til, den ene efter den anden, og snart er en munter Midsommerkoncert i fuld Gang, alt medens Solen kommer højere og højere og sender sine varmende Straaler ud i den kølige Morgenluft. Ænderne og de graastrubede Lappedykkere gribes ogsaa af Stemningen og tager med deres grove Stemmer Del i den almindelige Glæde. Der er ogsaa kommet Liv i Hvinænderne; en flyver hen til Kassen, en anden ned til Søen. Livligst er det mellem 4 og 5 om Morgenen. Ikke engang Hvinandehunnen, der dog skulde blive at varme sine Ællinger, kan holde sig i Kassen, men lister stille ud af det snævre Hul og skynder sig ned til de andre i Søen.

Der høres Basken af Vinger og i det samme et Klask oppe fra Taget. En af Hvinænderne har sat sig deroppe. Den faar snart Selskab af en til, en flyver bort, en anden kommer til, og der kan paa een Gang være 4 Stykker. Gennem det hullede Tag kan Vagten let se alt. Endnu mærkeligere forekommer det dog, naar nogle af disse Vandets Beboere sætter sig paa Grangrenene. Noget saadant maa vistnok være et temmelig sjældent Syn.

Hvinandehunnen kommer hen til Kassen. Den gaar dog ikke lige ind, men sætter sig paa Laaget. Derfra kan man saa let se paa, hvad der sker rundt omkring i Verden og samtidig vaage over Ællingernes Sikkerhed. Hvorfor bringer den dem ikke ud til Søen, venter den maaske til næste Nat? Ællingerne

holder sig ogsaa meget artige derinde, uden at klatre op og ud til Friheden som i Vandkarret.

Kl. 6 skiftedes Vagt. Søvnig kom den næste for at tage sin Tørn, det er Gymnasiasten fra Helsingfors, der lige er vækket fra sin bedste Søvn. Den gamle Hvinand flyver atter bort og kommer igen omtrent Kl. 8½. Forgæves maa Vagten dog vente paa Gaadens Løsning; den Ære tilfalder Gaardens unge Vært, der Kl. 9 tager Vagten. Længe bliver Hunnen ikke derinde, atter viser den sig i Indgangsaabningen og bliver siddende der. Paa den Maade plejer altid rugende Hunner at bære sig ad, naar der er nogen, der vil forstyrre dem, de kommer frem for at se, om der virkelig truer en Fare. Der sidder den nu aldeles ubevægelig og lader Vagten blive træt af uophørlig at stirre paa den og vente, at noget afgørende skal ske. Tyve Minutter gaar paa denne Maade; nu begynder Hovedet at røre sig uroligt. Pludselig styrter den sig bort fra Hullet, dog ikke ud i Luften som før, men lige ned paa Jorden nogle faa Meter fra Træet, og der bliver den liggende stille. Næppe er Moderen kommen bort fra Hullet, førend det fyldes af andre levende Væsener. Først viser der sig i Hullet samtidig 2 Ællinger, og uden at betænke sig ret længe kaster de sig ned til Moderen, idet de basker alt, hvad de kan, med de smaa Vingestumper. Efter disse 2 første fyldes snart hele Hullet med Ællinger, og en efter en styrter de sig ud fra Kassen ned til de andre paa Jorden. De falder ikke lige lodret ned, men glider i en Vinkel paa næsten 45° lige hen til den gamle. Næsten hele Tiden er der en i »Flugt«. Hele denne Episode tager 15—20 Sekunder. Derefter følger et kort Pusterum, den gamle venter aabenbart paa, om der endnu skulde komme en lille Efternøler.

Da der imidlertid ikke synes at komme flere, begiver Moderen sig afsted, mens Ællingerne ordner sig bagved den. Omtrent 10 m borte er Gærdet ved Landevejen, og derhen forsvinder Rejseselskabet for et Øjeblik. Henne over den aabne Vej gaar den gamle noget nedaddukket for at undgaa al Opmærksomhed, og saa flyver den, hvor underligt det end lyder, saa snart den er sluppet over Vejen og lader Ællingerne blive tilbage overladte til deres egen Skæbne. Om det maaske skyldes Spektakel fra en Lade i Nærheden, skal jeg lade være usagt. Hunnen lægger sig paa Vandet omtrent 100 m borte, et lille Stykke ude fra Bredden. Folkene fra Gaarden bliver alarmerede for at se paa

Ungernes Vandring og høre om Gaadens mærkværdige Løsning. Uden nævneværdig at bryde sig om Tilskuerne fortsætter Ællingerne deres Vandring i den Retning, hvor de saa Moderen forsvinde og naar snart ned til Bredden. Nu fortsætter de Rejsen udenvidere ved at svømme, fuldstændig som om det var en Beskæftigelse, de havde kendt længe. Allerede efter at være kommet faa Meter ud, dykker en af Ællingerne under Vandfladen, en anden følger efter, og straks er hele Flokken borte et Øjeblik. Svømmende og dykkende fortsætter de Rejsen, og snart er Ællingerne ude hos deres ventende Moder. De vender, og alle sætter nu Farten mod modsatte Bred af Søen.

Hunnen bar altsaa ikke sine Ællinger ned til Vandet; men de klatrede selv op til Hullet og kastede sig ud derfra, omtrent fra $2^1/_2$ m's Højde ned paa Jorden. Alene ved at hoppe var det umuligt for dem at naa op til Hullet, thi Afstanden var omtrent 30 cm eller 2 cm højere end Ællingernes Højdespring i Vandbaljen. Det var øjensynligt, at Ungerne fra Kassen paa Telefonpælen var kommet ud paa samme Maade, saa at denne Fremgangsmaade sikkert er almindelig der og ikke et enkelt Tilfælde,

Endelig er der det at bemærke, at Afrejsen ikke hos nogen af dem skete om Natten, men næsten midt om Dagen.

»Denne Flytning foretages altid i Nattens Stilhed,« siger J. von Wright, da han beretter Aschans ·Iagttagelser.

At Hvinandeællingerne klatrer med deres skarpe og forholdsvis krumme Kløer op til Indgangshullet og derfra kaster sig ned paa Jorden er saaledes, saavidt mig bekendt, et hidtil ukendt Træk i vore Hvinænders Biologi. Om dette Forhold kun har lokal Betydning er vanskeligt at sige, da Sagen er saa lidet kendt. Fremtiden maa vise det.

Om den nord-amerikanske Hvinand *(Clangula glaucion americana)* har jeg set en Beretning (efter Naumann i Tidsskriftet »The Auk«, 1900 S. 207, V. Brewster), der næsten fuldstændig ligner ovennævnte. Redepladsen var i dette Tilfælde lige ved Vandkanten, saa at Ællingerne faldt umiddelbart ned i Vandet. Før Ællingerne kom ud, svømmede Moderen frem og tilbage paa Vandet nær ved Træet og gav Advarselsskrig. Da den derefter med en anden Stemme gav Signal til »Afrejse«, styrtede Ællingerne sig pludseligt ud, ligesom en Haandfuld Hagl kastet ned i Vandet, saaledes som Iagttageren fortæller. Hvilket

»Afrejsesignal« Ællingerne fik i Haapavesi af den gamle, kunde ikke iagttages. Der hørtes i det mindste ikke nogen Lyd.

Endnu nogle Ord om den store Skalleslugers Ællinger. Paa Bredderne af den Bottniske Bugt i Norra- og Mellersta-Österbotten, hvor den store Skallesluger paa Grund af Mangel paa hule Træer maa søge sig andre Rugepladser, og paa de øde, yderste Skær tales der ganske almindeligt mellem Fiskere og andre Folk, der er interesseret i Fuglelivet, om at Ællingerne kommer ud fra Rederne paa Fiskerhytternes Loftsrum paa samme Maade, som det sker hos Hvinanden, nemlig saaledes, at Hunnen bærer Ællingerne ned til Vandet. De eneste direkte Iagttagelser i denne Henseende, som jeg har hørt, lyder lige modsat. Det er to Iagttagelser, og i begge Tilfælde havde Moderen »ladet sig falde ned fra Loftet« og Ællingerne havde fulgt efter. I det sidste Tilfælde havde en af Ællingerne slaaet sig saa haardt imod en Sten, at den ikke kunde følge med de andre. Paa Loftet i Ulko krunni Bok udfor Ii (65° 20′ nordl. Br.) vover den store Skallesluger efter Fiskernes og Lodsernes Paastand ikke at ruge, da det er saa højt oppe, at Ællingerne ufravigeligt maatte knuses, naar de skulde ud derfra. Men de plejer hvert Foraar at opsøge sig Rugepladser der omkring.

BJERGVIPSTJERT (MOTACILLA MELANOPE) YNGLENDE I SVERIGE.

AF

TAGE LAKJER.

Under et ophold i Sverige i sommeren 1916 lykkedes det mig at konstatere, at et par Bjergvipstjerter *(Motacilla melanope)* ynglede ved Smålands Taberg, Småland.

Terrænet i denne egn er klippefuldt og ujævnt, bakkerne er bevoksede dels med naaletræer, dels med blandinger af naale- og løvtræer, særligt birke. En dalsænkning strækker sig forbi selve bjerget, der hæver sig stejlt til en efter nordiske forhold betydelig højde, og hvor Vandrefalken ofte yngler (skønt den fredes strengt, var den der dog ikke i sommeren 1916). I dalen løber en ret vandrig aa, paa sine steder opfyldt af klippeblokke og med høje, stenede bredder, der er bevoksede med tæt ellekrat og høj plantevækst. Hist og her udgaar der sidekanaler med sluser fra aaen til opstemning af vandet, der benyttes til fabriksdrift. Ved en af disse kanaler, beliggende ca. 1½ km nord for selve Taberg, umiddelbart op ad banelinjen Jönköping—Vaggeryd og krydset af hovedlandevejen til Jönköping, opdagede jeg 14 Juli et par Bjergvipstjerter. Ved slusen ligger ruinen af en fabriksbygning, og grunden er dels opfyldt af murbrokker og grus, dels af de store cementblokke, som dæmningen er bygget af. Vipstjerterne løb omkring paa ruinens tag og paa dæmningen eller sad paa sten i bækken. De mest iøjnefaldende forskelle fra Gul Vipstjert *(Motacilla flava)*, som de udviste, var den graa-agtige overside, meget lange hale, og de meget paafaldende hvide sidedækfjær. I det øjeblik, en Bjergvipstjert betragtes fra siden, faar man mærkelig nok det indtryk, at brystets og undergumpens gule farve afbrydes af et hvidt parti; langt tydeligere i virkeligheden end paa f. eks. tavlen i Naumanns »Naturgeschichte d. Vögel Mitteleuropas«. Et saadant »mellemrum« savnes som bekendt ganske paa den gule Vipstjert. Struben var ren sort hos hannen, hos hunnen spættet af sort og graahvidt. Det har øjensynligt været gamle fugle. I kikkert (forstørrelse 25 gange) lod alle detaljer sig let iagttage med stor tydelighed, saa meget des mere som fuglenes væsen var meget tillidsfuldt; den mindste afstand, de roligt lod sig iagttage paa, var ca. 6 m. Flere gange saas

de med føde i næbbet, hvorefter de fløj bort; hvorhen lykkedes det ikke at opdage. Den 18 Juli fik jeg kun et enkelt glimt af parret at se; det var blevet paafaldende sky. Den 19 Juli traf jeg det atter, nu i selve aaløbet og ledsaget af unger. Paa denne strækning er aaen opfyldt af større og mindre sten, tæt omgivet af krat og frodig plantevækst; træerne paa de høje bredder naar næsten sammen foroven og danner derved en slags tunnel, hvor der altid hersker ejendommeligt halvlys, og i hvis bund aaen løber. Terrænet var saaledes lidet egnet til en nøjagtigere iagttagelse af familjens færd, og desuden viste de gamle fugle stor paapasselighed, saa snart jeg kom hen i nærheden af ungerne. De lod da et skarptklingende advarselsskrig høre, og hele familjen tog sin tilflugt til buskene ved bredden, hvor de forholdt sig ganske tavse og saaledes var godt skærmede mod opdagelse. Saasnart ungerne derimod var i sikkerhed, viste de gamle fugle sig frit, sad paa telegraftraadene langs jernbanelinjen, løb langs jernbaneskinnerne eller lod sig se siddende paa en træstub i færd med at pudse sig. Det lykkedes mig dog adskillige gange at faa ungerne iagttaget paa nært hold og se dem blive fodrede. De var ganske korthalede, men halen havde allerede de voksnes karakteristiske sorte og hvide tegning, og de vippede ivrigt med den. Haleroden og undersiden — ogsaa struben — var graahvid med antydning af gult paa brystet. Kun to unger blev set, og jeg opdagede aldrig flere siden, saa kuldet synes virkelig at have bestaaet af dette unormalt ringe antal. De fløj ganske godt, omend kun korte strækninger ad gangen, og viste allerede nu tilbøjelighed til at strejfe om, idet de snart besøgte en sidekanal, snart en anden, snart var at træffe i selve aaløbet.

I løbet af de følgende fjorten dage saa jeg ofte Bjergvipstjerterne, stadigvæk paa de samme lokaliteter. Altid opholdt de sig i umiddelbar nærhed af vandet, de trak end ikke ind paa de tilgrænsende enge, hvor kvæget græssede. Ofte delte familien sig, saaledes at hannen fodrede den ene unge et sted ved aaen, hunnen den anden maaske 1 km derfra; i træerne satte de sig hyppigt, særligt naar de blev foruroligede. Mest var de dog at finde i selve aalejet, hvor der, efterhaanden som vandstanden i slutningen af Juli og i begyndelsen af August maaned sank, blev tørlagt smaa grusøer og stenhøje. Mellem disse smuttede de omkring med stor livlighed. Undertiden saas familjen i nærheden af Vandstær, men egentlig selskab søgte den aldrig med andre fugle.

Ungeskriget bestaar af en del hurtigt gentagne lyde, der i klang meget minder om de voksnes stemme, men ikke har dennes ejendommelige tostavelses-karakter, som den deler med de nordiske Vipstjerter. De voksnes skrig lignede i paafaldende høj grad den hvide Vipstjerts *(Motacilla alba)* lyd, men er ret forskelligt fra den gules. Naumanns angivelse, at det staar midt imellem begge disse arters, synes mig ikke træffende. Bjergvipstjerten og den hvide Vipstjert menes jo iøvrigt at være nærmest beslægtede, medens den gule Vipstjert af moderne systematikere udskilles som en særlig slægt: *Budytes*, der afviger ved den forlængede og mindre krumme bagklo. At Naumann (Blasius) III, S. 124, 2. udg. skriver »verlängerte und gekrümmte, dadurch spornähnlich gewordene Kralle«, maa vist bero paa en fejltagelse; ordet »weniger« er vist udfaldet foran »gekrümmte«.

Fra begyndelsen af August var jeg ikke længere istand til at iagttage familjen dagligt; men den 7de og 17de besøgte jeg atter stedet. Første gang saas kun 1 fugl, der var stille og sky; 17de derimod 2. Hvorvidt det var ungerne eller de voksne fugle, tør jeg ikke afgøre med sikkerhed. Ifølge Naumann foregaar fældningen nemlig i Juli-August; om den voksne hun i efteraarsdragt siger han, at den ligner hannen meget (begge har saaledes nu hvid strube) og at »vom jungen Männchen in seinem ersten Herbstkleide sind sie äusserlich nicht wohl zu unterscheiden, und die jungen Weibchen von diesem Alter haben überall etwas mattere Farben als die gleichalten Männchen.«

De forhold, hvorunder Bjergvipstjerten i Taberg blev iagttaget, synes at stemme godt overens med artens sædvanlige opholdssteder; ligeledes viser dens opførsel overensstemmelse med det normale, som det skildres af forfattere, der har haft lejlighed til at iagttage den i dens hjemland. Hvad yngleforholdene angaar, plejer den at udruge 2 kuld hver sommer; i gode aar, og naar parret bestaar af gamle fugle, er første kuld flyvefærdigt i begyndelsen af Maj; i begyndelsen af Juni bygges saa en ny rede med sjeldent mere end 4 æg. I daarlige somre udsættes den anden æglægning til begyndelsen af Juli. Hvid Vipstjert yngler ligeledes anden gang i Juni-Juli. Det her iagttagne par har altsaa været sent paa færde med rugningen, og hvorvidt det var andet kuld, jeg saa, er vel ikke til at sige; muligt er det, at fuglene har strejfet længe rundt i Sydsverige, før de fandt et sted, der egnede sig til ynglen. I hvert fald fandt jeg aldrig andre Bjergvipstjerter

ved Taberg end disse. Af den hvide Vipstjert traf jeg 18 Juli en neppe flyvefærdig unge; 26 Juli to par med store unger. Gul Vipstjert saa jeg slet ikke paa egnen. —

Smålands Taberg ligger paa ca. 57,7° n. br. Hvad Bjergvipstjertens normale udbredelse angaar, saa er den ret almindelig i Mellem- og Sydeuropas højlande foruden i visse egne af de tilgrænsende verdensdele. I Nordtyskland er den en stor sjeldenhed[1], den trives ikke godt i lavland. I England findes den derimod i de bjergfulde distrikter, den yngler helt oppe i Nordskotland og paa Orkneyøerne, altsaa paa ca. 59° n. br., derimod er den kun gæst paa Shetlandsøerne (Hartert, Jourdain, Ticehurst, Witherby: »A Hand List of British Birds«) og paa Færøerne (Kn. Andersen: »Meddel. om Færøernes Fugle«). Naar Hartert i »Die Vögel der paläarktischen Fauna«, I, 1905, s. 300 om »Motacilla boarula L« (med navnet »M. boarula melanope Pall.« betegner han den sibiriske varietet) skriver: »Brutgebiet: »Europa vom südlichsten Schweden bis in die Mittelmeerländer . . .,«« saa er dette at foregribe nuværende fund; thi i 3. hæfte af 2. udg. af Kolthoff og Jägerskiöld: »Nordens Fåglar« (1912) nævnes intet om ynglen i Sverige. Efter dette værk skal den kun være funden 3 gange tidligere i landet: ved Krapperup i Skåne (4 Dec. 1843), Engelholm (18 Marts 1909 ♂ og ♀) og Boden (20 Oktbr. 1905), som det ses paa tidspunkter, hvor ynglen turde være udelukket. I den allernyeste svenske literatur har jeg ingen yderligere meddelelser kunnet finde om den. I Norge synes den ogsaa kun at være truffet faa gange; i Danmark fandtes den oprindeligt af O. og H. Winge, senere foreligger 2—3 autentiske fund.

Det synes saaledes at være første gang, Bjergvipstjerten er truffet ynglende i de skandinaviske lande.

[1] I de senere Aaringer er den af og til truffet ynglende i Nordtyskland, saaledes ved Hamburg. Red.

NYERE MEDDELELSER OM DANSKE FUGLE. II.

INDSENDTE TIL »D. O. F.«s TIDSSKRIFT I 1914–17.

SAMMENSTILLEDE
AF
SYLV. M. SAXTORPH.

Tre Aar er forløbne, siden Tidsskriftet sidst indeholdt en Samling af nyere Meddelelser om Danmarks Fugle, idet den fandtes i 8. Aargang Hæfte IV S. 195.

Der er ganske naturligt siden da kommet Redaktionen en hel Del spredte Oplysninger i Hænde, indsendt fra Foreningens Medlemmer, og disse Meddelelser findes i det følgende, ordnede og sammenstillede efter samme Plan som forrige Gang, og jeg vil ogsaa her henvise til Overlæge Helms' indledende Bemærkninger fra den Gang, da de fremdeles repræsenterer den ledende Tanke med disse Meddelelser.

Disse faa og tilsyneladende spredte Træk fra Fuglelivet har sikkert en betydelig større Værdi, end de fleste tænker sig. Thi netop ved at samle de mangfoldige større eller mindre faktiske Oplysninger, faunistiske eller biologiske, naar Fremtidens Forfatter af et Værk om »Danmarks Fugle« frem til at give det sande Billede af vor Fuglefauna, og der gives ingen bedre Lejlighed for alle vor Forenings Medlemmer til at virke med til dette Værks Skabelse end netop ved at indsende stort og smaat af ornithologisk Værdi til Tidsskriftets Redaktion; og jeg vil henstille til Medlemmerne om i Fremtiden i langt højere Grad end hidtil at hjælpe med til at gøre disse Oplysninger fyldige og værdifulde.

Foruden enkelte, spredte Oplysninger har vi modtaget fra Premierløjtnant G. Scholten en hel Samling ornithologiske Optegnelser fra Vordingborgegnen og Sydsjælland, samt ornithologisk Dagbog for 1916 sammesteds fra; og ved Forf.s Imødekommenhed har Redaktionen faaet Tilladelse til at tage ud heraf, hvad der passede i denne Samling Meddelelser.

Fra Kunstmaler P. Skovgaard, Viborg, er der tilsendt os en samlet Fortegnelse over Fuglene i fhv. Stiftsfysikus, Dr. med. Heibergs Samling, der nu er overgaaet til Viborg By og er offentlig tilgængelig. Fra denne Fortegnelse stammer en Del vigtige Oplysninger i det følgende.

Følgende har indsendt Meddelelser:

Bornebusch, C. H., Forstkandidat, St. Bøgeskov pr. Ringsted.
Clausen, V., Skovrider, Korinth.
Dreyer, Direktør, Zoologisk Have, Kjøbenhavn.
Eckardt, K., stud. med., Hellerup.
Fabricius, O., Forstkandidat, Kjøbenhavn.
Gad, Ch., Tandlæge, Hammel.
Godske Nielsen, Direktør, Silkeborg.
Götzsche, M., cand. theol., Rudkøbing.
Hagerup, A., Arkitekt, Kolding.
Hansen, V., Lærer, Svaneke.
Helms, A., stud. art., Nakkebøllefjord, Pejrup.
Helms, O., Overlæge, Nakkebøllefjord, Pejrup.
Helms, T., stud. med., Nakkebøllefjord, Pejrup.
Henriksen, Vinhandler, Faaborg.
Horneman, A., Skovrider, Tolne.
Horneman, E., stud. art., Tolne.
Jespersen, G., Gymnasiast, Odense.
Jespersen, P., stud. mag., Kjøbenhavn.
Jørgensen, Th., Skorstensfejermester, Horsens.
Koefoed, A., Kontorchef, Kjøbenhavn.
Kofoed, J. P., Sagfører, Svaneke.
Krabbe, Th., Læge, Kjøbenhavn.
Krüger, Chr., stud. vet., Hellerup.
Lange, J. E., Landbrugsskolelærer, Hjallelse.
Larsen, C. S., Grosserer, Faaborg.
Larsen, J., Godsejer, Gaardbogaard, Vendsyssel.
Løvengreen, R., Direktør, Kjøbenhavn.
Madsen, P., prakt. Læge, Taasinge.
Mogensen, P., Grosserer, Kjøbenhavn.
Olsen, C. Chr., Typograf, Nykøbing F.
Petersen, J. T., Nørre Vosborg.
Randløv, R. T., Gaardejer, Skanderborg.
Rasmussen, C. A., Lærer, Kjøbenhavn.
Rasmussen, S., cand. pharm., Hadsund.
Rubow, C., Direktør, Kjøbenhavn.
Saxtorph, S. M., stud. med., Kjøbenhavn.
Scholten, G., Premierløjtnant, Vordingborg.
Schäffer, E., prakt. Læge, Kjøbenhavn.

Schäffer, K., Overlæge, Faksinge.
Sibbernsen, Apotheker, Vester-Skerninge.
Skovgaard, P., Kunstmaler, Viborg.
Strange, T., Landbrugskandidat, Ebberup.
Tåning, Å. V., stud. mag., Kjøbenhavn.
Thorsøe, H., kgl. Skovfoged, Lille Bøgeskov Ringsted.
Wandall, J., Overlæge, Kjøbenhavn.
Weis, H., Forststuderende, Kjellerup.
Weismann, C., Skovrider, Skørping.

GRAVAND *(Tadorna cornuta).* T. Strange meddeler fra Vestfyn: »Af Gravænder yngler her en Del i de høje Skrænter; ofte er Rederne anbragt højt oppe i selve Brinken; forhenværende Skolelærer Runge her paa Helnæs har haft Lejlighed til at se, hvorledes Gravanden fik sine smaa Ællinger ført ned til Vandet fra denne Højde. Det gik nemt for sig. Anden stillede sig ved Indgangen til Hulen, og efterhaanden som den fik de smaa Ællinger lokket ud til sig, fik disse et lille Stød, saa de trillede ned ad Skrænten, en nem og praktisk Maade at faa den Sag ordnet paa. Anden gaar straks i Stranden med sine Ællinger og kommer aldrig ind paa »Maen« (en Strandeng) med dem. Jeg har engang iagttaget en Gravanderede, hvor Æggene kun laa en halv Meter inde; da Anden fløj ud, stod der en afskyelig Stank ud af Hullet, en underlig Modsætning til de bløde, hvide, smukke Dun, der omgav Æggene.«

RUSTAND *(Tadorna casarca).* Et Eksemplar findes i Heibergs Samling. ♂ skudt 29 Juni 1914 i Limfjorden. (P. Skovgaard).

SANGSVANE (*Cygnus musicus).* Arkitekt Hagerup meddeler: »I syvende Aargang af dette Tidsskrift berettede jeg om en lidet sky Sangsvane, som jeg i Julen 1912 saa paa Viborg Sø. I Julen 1913 var Søen ikke tillagt; men skønt jeg jævnlig færdedes ved Søbredden, saa jeg ingen Sangsvaner. Jeg havde ganske slaaet den »tamme« Sangsvane af Tankerne, og man vil derfor forstaa min Overraskelse, da jeg 1ste Juledag 1914 iblandt de tamme Knobsvaner, som kappedes om at faa fat i de Brødstumper, jeg kastede ud til dem, pludselig fik Øje paa en smuk, udfarvet Sangsvane. I de følgende Dage saas den meget hyppigt

iblandt Knobsvanerne og var neppe mere sky end disse. Den var knap saa stor som de gamle Knobsvanehanner, men større end Hunnerne. Forholdet mellem den og Knobsvanerne kunde vel nærmest betegnes som ligegyldigt. De gamle Hanner, der nappede og jog efter alle de andre Svaner, nøjedes gerne med en lille formel Trusel mod Sangsvanen. Denne var ingenlunde frygtsom, hævdede sin gode Plads mellem de andre og jog ofte Næbet eftertrykkeligt ind i Bagdelen af en af de andre Svaner. Dens Væsen var jævnt og naturligt uden den oppustede, teatralske og yndefulde Værdighed, som de gamle Knobsvaner stiller til Skue.

En Dag, da den efter Fodringen laa ved Bredden imellem de andre Svaner, kom en vild Sangsvane flyvende over Søen; den udstødte et trompetagtigt Skrig og kastede sig paa Vandet et Par Hundrede Meter fra Flokken. Den tamme fløj straks ud til den og teede sig først lidt fjendtligt med løftede Vinger og Vingeslag overfor den nye Kammerat; men det endte helt fredeligt, og lidt efter fløj de en Tur sammen. Da jeg senere paa Dagen sammen med Provisor Amor Hansen nærmede mig Foderpladsen, laa en Sangsvane ca. 150 Meter fra Flokken. Jeg gjorde de sædvanlige Kastebevægelser for at lokke den nærmere; men de havde ikke den sædvanlige Virkning. Da vi kom til Flokken, viste det sig, at den tamme Sangsvane laa imellem de andre; den først sete har vel været den nye Kammerat. Andre Dage var der 3 vilde Sangsvaner. Sammen med dem laa den tamme en Dag og søgte Føde i en Bugt med lavt Vand. I Januar og vistnok noget ind i Februar 1915 blev den jævnlig set af Amor Hansen og Overlærer H. Chr. C. Mortensen, der fik den fotograferet. Derimod lykkedes det ham ikke at faa den ringmærket.

I Vinteren 1915—16 saas den ikke; ej heller i Julen 1916. Dens Saga maa vel nu betragtes som afsluttet.«

Om en anden »tam« Sangsvane meddeler S. M. Saxtorph: »Som en vistnok ganske ny Vintergæst blandt Kjøbenhavns Fugle optraadte i den strenge Eftervinter 1917 en Sangsvane i Sortedamssøen. Jeg saa den fra midt i Februar og lige til den Tid, da de tamme Knobsvaner blev indfanget og fordelt rundt til Byens Parker. Den færdedes rundt mellem de andre og var næsten lige saa tillidsfuld; flere Gange saa jeg den komme helt hen til Dosseringen og blive fodret. Tilsyneladende kom den

godt ud af det med Knobsvanerne, kun saa jeg den et Par Gange kives med dem om Føde, og den var altid den overlegne. Paa lang Afstand var den let kendelig fra Knobsvanerne ved sin slankere Bygning, mere ranke og lige Hals og de langt elegantere Bevægelser i Vandet. Naar den svømmede rask afsted, var det meget almindeligt, at den lod svage Trompetstød høre.«

BJERGAND *(Fuligula marila)*. T. Strange skriver: »Jeg er overbevist om, at den yngler paa »Maen« (Strandeng paa Helnæs, Vestfyn); 16 Juni 1913 blev der skudt en Bjergand her, og 27 Juli 1913 blev der skudt 3 Ællinger, 1 ♂ og 2 ♀, og hele Sommeren saa jeg flere Bjergænder ligge ude paa »Maen«.

TROLDAND *(Fuligula cristata)*. Å. Vedel Tåning har sendt følgende Beretning om Troldænderne i Kjøbenhavn:

»Allerede tidligere har det ved Vintertid ikke været ualmindeligt at se Troldand m. fl. Dykænder besøge Vaager i Søerne, Stadsgraven og Havnen ved Kjøbenhavn (se C. Grams Artikel i »D. O. F. T.« 3, p. 34); men først i de senere Aar har Troldænderne vist sig i større Mængder og dette særlig i afvigte Vinters lange Frostperiode. Da der er flere Punkter vedrørende deres Ophold i Søerne i Kjøbenhavn, som er værd at bevare for Eftertiden, vil jeg her meddele lidt derom.

I 1912 optraadte Troldanden for første Gang i ret stort Antal i Sortedamssøen, og om dens Ophold herinde har stud. med. Johs. Meyer meddelt i »D. O. F. T.« 8., p. 197. Der nævnes her, at det højeste Antal, hvori de saas, var henimod 250 Stkr., og endvidere, at de sidste forlod Byen 11 Marts. I de mellemliggende Aar har Forholdet været noget lignende, — men i Aar ganske anderledes.

Fuglelivet i den ikke islagte Sortedamssø var storslaaet. Ikke blot var der Mængder af Hættemaager *(Larus ridibundus)* og Stormmaager *(Larus canus)*, men ogsaa Sølvmaager *(Larus argentatus)* var ret talrige ligesom de foregaaende Aar, og selv en Svartbag *(Larus marinus)* saas der en Solskinsdag. Af Ænder var der et Utal af Stokænder *(Anas boscas)*, de mange Troldænder, en Del Taffelænder *(Fuligula ferina)*; og af andre Fugle en Sangsvane *(Cygnus musicus)*, en Skallesluger *(Mergus sp.)*, Blishøns *(Fulica atra)* og Grønbenet Rørhøne *(Gallinula chloropus)*.

De første Troldænder, mellem 20 og 30 Stkr., kom ind i Søen

i Januar Maaned; hen omkring Midten af Februar var der ca. 70 Stkr., og nu saas ogsaa en halv Snes Taffelænder; den stærke Tiltagen af Troldænder (og Taffelænder) fandt Sted omkring 20 Februar, og man sætter ikke Antallet for lavt, naar man siger, at der var ca. 500 Stkr. Da de stadig ligger og dykker, er det meget vanskeligt blot nogenlunde at tælle, hvor mange der er.

De øvrige Søer laa isdækkede til 11 April, og i hele den Tid blev Troldænderne roligt herinde. Da Isen paa Søerne forsvandt 11 April, blev der Uro over Dykænderne; om Aftenen saa man dem flyve over Søerne, f. Eks. ned til St. Jørgenssø, og Antallet sank hurtigt, saa der 20 April kun var ca. 160 tilbage (flest ♂♂ i Pragtdragt), som nu udelukkende holdt til i St. Jørgenssø nærmest Gyldenløvesgade.

Men endnu i næsten en Maaned kunde man se dem i St. Jørgenssø, og det var morsomt at lægge Mærke til, hvorledes Flokken gradvis svandt mere og mere.

Den 20 April var der, som nævnt, ca. 160 Stkr., den 27de 117, hvoraf nogle parvis, den 29de 75, hvoraf de fleste parvis, den 5 Maj 40 Stkr. (heraf 28 ♂♂ i Pragtdragt), den 11te 16, den 13de 10 (7 ♂♂); den 14de saa jeg om Morgenen 4 flyve bort mod Kallebodstrand, de øvrige 6 blev, men var borte hen paa Eftermiddagen; den 15de laa der dog igen 5 (3 ♂♂), den 16de 4 (3 ♂♂) og den 17de eet Par — disse var de sidste, og de var borte den næste Morgen. Den sidste Tid opholdt de sig i den af St. Jørgenssøerne, som ligger nærmest Gl. Kongevej, og de var langtfra frygtsomme — de kunde ligge ca. 10—20 Skridt fra Land og sove eller dykke, alt medens Folk stod og betragtede dem. Flere holdt parvis sammen; i Begyndelsen af Maj saa jeg nogle i Parring.

Det synes jo ganske unormalt, at Troldænderne blev her saa sent; men jeg skal dog bemærke, at for i Aar er det ikke usædvanlig sent, selv om Troldænderne vel i normale Aar drager nordpaa betydelig tidligere (undtagen selvfølgelig for de Steders Vedkommende, hvor de yngler her i Landet).

I Maj ses de udenfor Ynglepladserne kun sjældent her i Landets Søer, ligesom f. Eks. Hvinand og Taffeland. I »D. O. F. T.« nævnes disse Arter saaledes kun et Par Gange fra Maj Maaned og ikke senere end 3 Maj (i 8. Aarg. p. IV og 9. Aarg. p. 9). Det vil derfor ikke være helt uden Interesse at meddele her, at

jeg 6 Maj i Esrom Sø saa over en Snes Hvinænder, mest parvis, dog flest ♂♂; 13 Maj saas eet Par Troldænder og mange Taffelænder i Søborg Mose, og sammesteds 20 Maj over en halv Snes Troldænder, flest ♂♂, og selvfølgelig Taffelænderne, der yngler derude. Endvidere kan det i denne Forbindelse ogsaa nævnes, at »Gyvænder« trak sent i Aar; 14 Maj hørtes de over Kjøbenhavn, 3 Juni over Hillerød.«

TAFFELAND *(Fuligula ferina)*. Yngler i Sallerup Nor og Køng Mose. Ynglede 1915 i Snesere Sø (Scholten).

K. Eckardt meddeler, at han traf den hele Foraaret 1913 i Gentofte Sø.

Paa en stor Strandeng, kaldet »Maen«, paa Halvøen Helnæs (Vestfyn) yngler den ifølge T. Strange. Rede er fundet 10 Maj 1915.

SORTAND *(Oidemia nigra)*. Saxtorph meddeler: 19 Februar 1917 gik jeg langs Stranden fra Liseleje mod Tisvilde. Et kort Stykke ude fra Land laa mægtige Flokke af Sortænder, medens der ikke saas en eneste Fløjelsand. Der lettede stadig Flokke og trak forbi ganske nær Kysten, og at disse Ænder i hvert Fald var identiske med Gyvænder, er der ikke mindste Tvivl om; noget andet er naturligvis, om ikke ogsaa Fløjelsanden kan sige »Gyv«. Til Tider var det fuldstændig som en Foraarsaften (fraregnet Sne, Is og Kulde!), saaledes var Luften fyldt med skrigende »Gyvænder«.

Samme interessante og snart meget debatterede Spørgsmaal behandler Ch. Gad i en Meddelelse. Han beretter saaledes: »I Slutningen af April 1893 drev jeg en Del Jagt fra Kano ved Nevaens Udløb. Der var, navnlig straks efter Isens Opbrud, mange Dykænder, Hvinænder og Troldænder, senere kom der store Flokke af Sortænder; jeg saa derimod ikke en eneste Fløjelsand. Disse Sortænder optraadte ikke, som jeg var vant til fra Horsens- og Vejlefjord, paa dybt Vand og nogenlunde fjernt fra Kysten, og ikke heller som der i smaa Flokke. Tværtimod var de temmelig jævnt fordelt over en lavvandet Bugt med mange Sandrevler og Grunde. De var i stadig Bevægelse, dels paa Revlerne, dels i Vandet der i Nærheden og var meget sky, uden at de dog trods Skydning forlod Stedet. — Jeg skød kun faa af disse Sortænder.

Det, der imidlertid straks forbavsede mig i Forbindelse med

de ovennævnte Forskelligheder i deres Optræden her, sammenlignet med den i Danmark, var, at Luften saa at sige var fyldt med den Lyd, jeg saa ofte før havde hørt om Natten, men aldrig om Dagen trods megen Færden efter Søfugle, nemlig »Gyv-Gyv«. De Fugle, som sad paa Revlerne, var mest optagne af Pudsning og andet Toilette; men de flyvende skreg stadig »Gyv«. Indtil jeg for nogle Aar siden hørte, at Gyvfuglen betragtedes som endnu ikke ganske bestemt, har jeg ikke tillagt denne Iagttagelse andet end personlig Interesse; men det lader jo til, at Meningerne alligevel er noget delte om, hvorvidt Sortand eller Fløjelsand er »Gyvfugl«. Jeg saa som sagt ikke en eneste Fløjelsand paa nævnte Sted.«

Der kan vel næppe efter de Oplysninger, der efterhaanden er fremkommet, være nogen Tvivl om, at i alt Fald Sortanden og »Gyvanden« er den samme. Der foreligger, saa vidt mig bekendt, ingen positiv Iagttagelse udover A. H. Fabers om, at ogsaa Fløjelsanden skulde bruge det bekendte Skrig; men selvfølgelig kan denne And ogsaa henhøre under det fordum mystiske Begreb, saalænge dens Skrig paa Træk endnu ikke er opklaret.

LILLE SKALLESLUGER *(Mergus albellus)*. C. A. Rasmussen saa en Hun 10 Februar 1917 i Vildtforretning i Kjøbenhavn, og i Slutningen af Februar 1917 hele 5 Eksemplarer hos en anden Vildthandler; det var 4 Hunner og 1 Han.

KNORTEGAAS *(Anser torquatus)*? »Undertiden er der blandt Knortegæs iagttaget en tilsyneladende ensfarvet, gulhvid Gaas af Størrelse som en Knortegaas. Saadanne Fugle er iagttaget i Foraaret 1904 udfor Sydøstlolland, nogle Aar senere ved Sakskøbing Fjord og i April 1916 ud for Nordfalster. Den sidst iagttagne Knortegaas trak tilligemed nogle andre forbi i ca. 80 Meters Afstand. — Har nogen af Foreningens Medlemmer iagttaget Gæs af lignende Udseende, eller kan belyse Spørgsmaalet?« (C. Chr. Olsen).

BRAMGAAS *(Anser leucopsis)*. T. Strange meddeler fra Helnæs, Vestfyn, at den ofte bliver skudt paa Efteraarstrækket.

I Foraaret 1916 iagttoges i Nærheden af Gaunø en eller et Par Flokke Bramgæs, hvoraf Skytte Hansen, Gaunø, skød 2 Stkr., af hvilke det ene udstoppedes; en anden Strandjæger fik vistnok 5—7 Stkr. (C. Chr. Olsen).

Paa Dansk naturhistorisk Forenings Ekskursion 18 April 1915 til Amager saas en Bramgaas staa i Stranden tæt ved Land. (P. Jespersen).

HORNET LAPPEDYKKER *(Podicipes auritus).* En udfarvet Han blev fanget ved Kirkebjerg 30 April 1915 (G. Scholten).

Konservator Nielsen i Nykøbing F. modtog Januar 1915 et Eksemplar fra Gedser og November 1916 et andet Eksemplar samme Sted fra (C. Chr. Olsen).

SORTSTRUBET LOM *(Colymbus arcticus).* Vinhandler Henriksen i Faaborg fik i Marts 1912 3 Stkr. i fuldstændig Sommerdragt skudt i Farvandene ved Faaborg (O. Helms).

Konservator Nielsen, Nykøbing F., fik i December 1916 en Fugl fra Stubbekøbingegnen (C. Chr. Olsen).

En Han blev skudt ved Sydmøens Strand midt i Maj. »Har rimeligvis været anskudt fra i Vinter.« (G. Scholten).

STORMSVALE *(Procellaria pelagica).* En Han blev skudt ved Vordingborg 15 November 1914 (A. Koefoed).

STOR STORMSVALE *(Procellaria leucorrhoa).* I Heibergs Samling findes 2 Eksemplarer: ♂ skudt 20 December 1905 i Aarhus Bugt og en anden fra Løgstør, December 1908 (P. Skovgaard).

DVERGTRAPPE *(Otis tetrax).* I Heibergs Samling findes et Eksemplar skudt 24 November 1900 paa en Mark ved Nørre Bork pr. Ringkøbing. (P. Skovgaard).

TRANE *(Grus cinerea).* Ses saa godt som hvert Aar paa Trækket over Kirkebjerg, Sydsjælland. Et Eksemplar blev skudt ca. 25 Maj 1917 paa Nordfeldt. (G. Scholten).

Sagfører J. P. Kofoed og Lærer V. Hansen, Svaneke, har sendt en Beretning om et meget interessant Møde med en Flok Traner, og den meddeles herved i Uddrag.

»En Eftermiddag blev vi enige om at tage en Tur op i Paradisbakkerne for at se efter Krikænder. Hele Terrænet er gennemfuret af en Mængde smalle Dale, der alle løber parallelt i Retning fra Nord til Syd, en Del af dem har lodrette Granitsider, og der staar Vand i Bunden af dem.

Vi var lige ankommet til Hotel »Paradisgaarden«, da vi blev

opmærksomme paa nogle ejendommelige Lyde i Luften; vi saa op og opdagede i en Afstand af ca. 400 m en Flok store Fugle komme trækkende lavt over Trætoppene i en nydelig Kile; vi tænkte ikke paa Traner i Øjeblikket, havde jo aldrig hørt den Lyd før; men det lignede noget efter Gæs, kun syntes vi, Fuglene var for store; i alt Fald saa det i høj Grad ud til, at de vilde kaste sig, og saa kunde vi maaske faa dem at se en Gang til, og vi skyndte os op over.

De tog Retning af Troldstuerne og Storedal; vi listede meget forsigtigt igennem Skoven forbi Troldstuerne og kom ud ved Enden af Storedal; men der var intet at se, og vi blev enige om, at de maaske nok var gaaet videre. Vi kravlede imidlertid saa op over Skrænten for at komme over denne, og lige som vi fik Hovederne op over, saa vi i en Afstand af ca. 150 m alle Fuglene staa dels i Lyngen dels i en lille Mose, og det var et meget smukt Syn at se disse prægtige Fugle; vi talte dem, der var bestemt 40. Det var os imidlertid ikke muligt at komme dem nærmere, og medens vi stod og overvejede, fløj hele Flokken op og trak Syd paa, men ganske lavt, og forsvandt bag den næste Bakkekam; de kom imidlertid ikke op igen, og de maatte altsaa have sat sig til Ro igen, og nu var der maaske en Mulighed for at komme dem nær. Vi gik nu i Ro over til Tamperdalen og langs med Bunden af denne, og da vi saa kom saa langt mod Syd, at vi mente at være ud for dem, kravlede vi op over. Der var stejlt, og vi maatte bruge alle fire for at komme op, og heldigvis stod der et lille Krat der, hvor vi kom op, som vi kunde komme bag ved, og da vi saa kom saa langt frem, at vi kunde se os om, saa vi alle Tranerne i et ganske lille Mosehul paa højst 15 m i Diameter staa saa tæt som »Sild i en Tønde«, og de var ikke over 20 m fra os. Jeg glemmer aldrig det underlige, men stolte Syn af de mange graa Rygge og de mange Halse, der var noget saa ejendommeligt betagende ved det; men selvfølgelig varede det hele kun et Øjeblik, saa lettede hele Flokken, kredsede rundt et Par Gange og forsvandt saa i sydlig Retning.«

STOR KOBBERSNEPPE *(Limosa ægocephala).* Å. Vedel Tåning skriver følgende: »Af dansk faunistisk Literatur faar man det Indtryk, at denne store Vader er en Sjældenhed i Vestjylland, idet den vist kun omtales fra Tipperne, Skjernaadeltaet

og fra Engene ved Stadil Fjord. Jeg fik paa en zoologisk Ekskursion nu i Sommer (1917) op gennem Vestjylland det Indtryk, at den findes alle Steder mellem Ho Bugt og Nissum Fjord, hvor der er passende Lokaliteter for den ɔ: ensomme, eller ret ensomme, store, høje Enge; jeg traf den ingen Steder paa særlig fugtige Enge (men Aaret har jo rigtignok ogsaa været usædvanlig tørt). Jeg traf den ynglende følgende Steder, sine Steder endog mange Par: Filsø, Skjernaadeltaet, Stadil Fjord, Enge Vest for Madum, Husby Sø og de store Engdrag ved Sydenden af Nissum Fjord (Tokkesdal)[1]. Længere Nord paa traf jeg den ikke; saaledes ikke i de store Enge udfor Nørre Vosborg eller andre Steder ved Nissum Fjord eller længere op mod Limfjorden, ej heller ind ad Limfjorden, f. Eks. ikke ved Sønderlemvig, hvor Lokaliteterne maatte være glimrende efter min Mening. Længere inde i Landet saa jeg den heller ikke. Det bliver altsaa et ret smalt Bælte nær Vesterhavet, som den bebor. Længst mod Øst traf jeg den mellem Skjern og Tarm. Jeg ved ikke, om den yngler ved Ho Bugt.«

TINKSMED *(Totanus glareola)*. Å. Vedel Tåning meddeler: »I Følge mine Optegnelser og Iagttagelser fra Nordvesthimmerland er denne nydelige lille Klire taget stærkt af i de senere Aar. Paa en Tur i Vestjylland Juni 1917 traf jeg den da ogsaa yderst sjældent, skønt jeg færdedes saa meget i Moser og Enge. Jeg traf kun 3 ynglende Par: Ved Filsø, ved Skjern og ved Klegod (Ringkøbing Fjord), dog ynglede den muligvis ogsaa ved Indfjorden (Nissum Fjord).«

SVALEKLIRE *(Totanus ochropus)*. Godske-Nielsen meddeler: »Jeg mener, at Svalekliren ynglede ved Slaum Sø i Silkeborg Sønderskov i 1914. Jeg saa den de første Dage i Juli Maaned, og den gebærdede sig saa uroligt, som om den havde Unger i Nærheden. Lokaliteterne der, med hældende Træer ud over Vandet og Bækkeløb, maa ogsaa tiltale den særlig.«

KLYDE *(Recurvirostra avocetta)*. P. Madsen saa et enkelt Eksemplar 11 April 1917 paa Taasinge paa nogle oversvømmede Enge kaldet »Noret«.

Scholten meddeler, at den yngler ved Gavnø og Dybsø, og

[1] Til disse Ynglepladser maa altsaa føjes Tipperne og Engene Syd for Tipperne, som jeg ikke har besøgt.

at den ses hvert Aar i Flokke paa indtil 15 Stkr. fra midt i Juli paa Agnø (Sydsjælland).

Å. Vedel Tåning skriver: »I Vestjylland traf jeg i 1917 kun Klyden 2 Steder under Forhold, som tydede paa, at den ynglede (Meddeleren besøgte ikke Tipperne). Det var ved Filsø og ved Sønderlemvig (Vest for Skive); begge Steder kun et enkelt Par.«

ODINSHANE *(Phalaropus hyperboreus)*. C. Chr. Olsen meddeler: »Da jeg 1 September 1914 kom ned i Haven her ved Ejendommen, som støder umiddelbart ud til Sundet og har et Aaudløb til Nabo, blev jeg opmærksom paa en lille Vader, som i 5—6 Meters Afstand trippede omkring paa Forstranden, og som jeg antog for at være en Temmincks Ryle. Fuglen var aldeles ikke sky; men da den ved et Hul i et Bolværk blev opmærksom paa en lurende Kat, fandt den det dog raadeligst at retirere lidt ud paa Vandet, hvor den svømmede omkring og med sit tynde Næb snappede efter Vandinsekter. I samme Øjeblik var jeg paa det rene med, at det maatte være en Odinshane, og ved at tage den i Kikkert saa jeg de hvidgraa Kinder og de gule, paa Bagryggen sammenløbende, Striber, som kendetegner den unge Fugl. Endnu ved Solnedgang opholdt den sig her, men senere iagttoges den ikke.«

THORSHANE *(Phalaropus fulicarius)*. En Han findes i Heibergs Samling, skudt 29 November 1895 Nykøbing M. (P. Skovgaard).

DVERGMAAGE *(Larus minutus)*. Konservator Nielsen, Nykøbing F., modtog Oktober 1916 et Eksemplar fra Skelskøregnen; et andet blev skudt 5 Januar 1917 paa Guldborgsund.

STORMMAAGE *(Larus canus)*. C. Rubow skriver: »Stormmaage 836, mærket som Unge paa Egholm 16 Juli 1912 med en af H. Chr. C. Mortensens Ringe, blev fundet 6 April 1917 paa Egholm, hængende i en Slaaenbusk. En Torn havde faaet fat i den ene Vinge, og Maagen kunde ikke fri sig selv.

Det Sted, hvor den blev fundet, var lige ved Stranden, hvor jeg plejer at tage de Unger, der mærkes. Paa Slaaenbusken var Rester af en Maagerede fra i Fjor. Var det maaske dens egen gamle?

Vingen var blodig i yderste Led og hang slapt ned, men viste ingen Tegn til Brud eller Forvridning.

Vi tog den ind i Huset. Den vilde ikke spise. Vi forsøgte at putte raat Kød, senere Aalekvabbestykker ned i Halsen paa den; men den kastede dem op igen. Vi satte salt Vand i et stort Fad for den, og den drak jevnlig deraf. Senere bød vi den levende Aalekvabber, svømmende i Drikkekarret og smaa Stykker Aalekvabbe i Vandet, satte den i Enrum med disse; men den spiste intet. En Aalekvabbe forsvandt dog Natten mellem 9 og 10 April, maaske har Maagen spist den.

10 April rejste den med Familien til Charlottenlund, blev sluppet ud paa en Veranda, og den næste Dag begyndte den at spise Fiskeaffald og Brød. Der blev sat fersk Vand og salt Vand til den, og den foretrak det ferske Vand til Drikke. Vingen retter sig mere og mere op i den rigtige Stilling, og Fuglen spiser godt.

15 April bliver den sat ud i et Lysthus om Dagen, og den tager sig et Bad i det store Drikkekar; men saa hænger Vingen sørgeligt ned og slæber paa Jorden. Da den bliver tør, retter Vingen sig dog nogenlunde op igen. Om Natten bliver den taget ind paa Verandaen.

Maagen gør ofte nogle mærkelige trippende Bevægelser staaende paa samme Sted. Er det for at lave Rede?

Den er hurtig blevet ret tam, bider ikke mere, naar man tager den op, flytter sig ikke mange Tommer, naar man kommer tæt hen til den. Naar den om Aftenen opholder sig paa Verandaen, og Døren staar aaben ind til den oplyste Dagligstue, spadserer den undertiden ind og ser til Familien. Den er ikke bange for Familiens Hund, men flytter sig dog for den, roligt og med Værdighed. I det hele taget viser den en mærkværdig Ro og Værdighed overfor alt, hvad der passerer i dens Nærhed. Den bader hver Dag flere Gange, saa godt den kan, i sit Drikkekar, som kun er ca. 25 cm i Diameter og 8 cm dybt. Et større Kar med Vand i, som vi har sat ind til den, for at den bedre kan pjaske sig og svømme lidt deri, vil den ikke op i.

28 April slap den uforvarende ud i Haven, men prøvede ikke paa at flyve, skønt der blev løbet efter den for at fange den.

30 April blev den sluppet ud paa en stor, aaben Altan udfor Husets 1ste Sal. Den viste ikke straks nogen Lyst til at flyve bort, men et Par Timer efter gik den ud mellem Rækvær-

kets Tremmer, ud paa Kanten af Altanen, bredte Vingerne ud og fløj et godt Stykke ud over Øresund. Der lagde den sig, laa der i lang Tid og baskede med Vingerne, formodentlig vaskede den sig grundigt, saa lettede den og fløj, tilsyneladende frisk og rask, nordpaa.

Da den gamle Ring, 836, var ret tyndslidt, var den blevet mærket med en ny Ring: 4165 A paa højre Fod.«

SILDEMAAGE *(Larus fuscus)*. I de sidste Dage af Oktober 1914 iagttog C. Chr. Olsen gentagne Gange en gammel Fugl ved Nykøbing F. Nogle Dage senere modtog Konservator Nielsen en til Udstopning, det har rimeligvis været den samme. C. Chr. Olsen saa atter i Juni 1916 en Sildemaage ved Nykøbing, og samme Maaned fik Konservator Nielsen en til Udstopning fra Østfalster. »Arten er ellers sjælden her paa Sundet« (C. Chr. Olsen). Fra Skernegnen modtog O. Nielsen en til Udstopning November 1916.

RIDE *(Larus tridactylus)*. Fra Nørre Vosborg skriver J. Tang Petersen: »Jeg har flere Gange i denne Vinter (1916—17) haft Lejlighed til at iagttage den tretaaede Maage. 19 Februar blev der fundet et Eksemplar paa Fjorden (Nissum Fjord). 25 Februar blev der skudt en ved Aaen; begge Fuglene var næsten helt udfarvede og i god Stand. Der holdt stadig en Flok til ved Aaen.«

ROVTERNE *(Sterna caspia)*. I August—September 1915 modtog Konservator Nielsen i Nykjøbing F. en smuk, gammel Fugl (C. Chr. Olsen).

KJOVE *(Lestris parasitica)*. Iagttaget i Efteraaret 1915 udfor Nordfalster; Konservator Nielsen fik i Oktober s. A. en Kjove fra Præstø og en fra Østfalster og i Oktober 1916 et Eksemplar fra Tarmegnen (C. Chr. Olsen).

SØKONGE *(Mergulus alle)*. I de senere Vintre har der vist sig en Del Søkonger i vore Farvande, og der er indkommet Meddelelser herom fra Landets forskelligste Egne. C. Chr. Olsen skriver, at Konservator Nielsen i Januar 1916 fik et Eksemplar fra Gedser og samtidig 2 fra Skernegnen.

E. Horneman meddeler, at en Barber i Hjørring kort før Jul (1915) havde 20 Søkonger til Udstopning, hvoraf kun 2 var

skudte, medens Resten var fundet døde ved Stranden. O. Helms modtog en Søkonge fra C. S. Larsen; den var fanget 16 November 1915 i en Ruse ved Vestsiden af Ærø (Skjoldnæs). V. Clausen beretter om 21 Stkr., der blev skudt 30 November og 1 December 1915 ved Norsminde og sydpaa — de fleste inde i Saksildbugten (Østjylland). »Vi saa maaske lige saa mange, der ikke blev skudte; men da Vandet var ret uroligt, kan der meget godt have været mange flere. De laa alle ret nær Land i Smaaflokke paa højst 3.« Et Eksemplar blev skudt i Efteraaret 1915 i Kjøge Bugt, og samme Sted blev der 17 November 1916 fundet en i et Fiskergarn, og 19 November blev der skudt et andet Eksemplar. (G. Scholten).

ALK *(Alca torda).* Direktør Dreyer skriver fra Zoologisk Have: »Vi har i de sidste Dage modtaget ikke færre end 7 Alker her i Haven, som alle er blevet fanget i Kjøbenhavns Omegn fra Amager til Hellerup efter den stærke Taage Natten mellem Fredag og Lørdag 28—29 Januar 1916. De maa jo have forvildet sig ind over Land og være blevet ganske forstyrrede i Hovedet. De er alle ubeskadigede og fundet i Haver, Hække og Grøfter.«

KOHEJRE *(Ardea bubulcus).* En Hun findes i Heibergs Samling, skudt 26 Oktober 1903, Søbjergsgaarde pr. Bjerget (P. Skovgaard).

RØRDRUM *(Botaurus stellaris).* G. Scholten meddeler: Kammerjunker Bech hørte den flere Gange brøle fra Søen ved Rønningesøgaard paa Fyen i Sommeren 1913; den blev ikke set. Skudt 17 Juli 1914 i Snesere Sø. Set 30 April 1915 i Sallerup Nor. Skudt 15 December 1916 ved Nordfeldt Strand (Møen) af en Fisker.

C. Chr. Olsen: Konservator Nielsen modtog til Udstopning et Eksemplar i August 1915 fra Bøtø og et i Juli 1916 fra Ringkøbing; og fra Skernegnen blev der sendt ham et Eksemplar 1 September 1916.

NATHEJRE *(Nycticorax griseus).* Findes i E. Lehn Schiølers Samling, skudt ca. 1895 paa Rødby Fjord.

SORT IBIS *(Plegadis falcinellus).* G. Scholten skød 3 November 1914 et Eksemplar af denne Fugl paa Agnø i Sydsjæl-

land. Terrainet, hvor den blev truffet, var et Engparti gennemfuret af Grøfter og opfyldt af flade Huller fyldt med Siv og Halvgræsser. I Flugten mindede den noget om en Hejre; men den fløj med strakt Hals. Det viste sig at være en ung Han. Hele Oversiden var kulsort med metalgrønt Skær, Undersiden af Vingerne sorte, Kroppen og Halsen brunlig med lysere Fjerkanter, Benene var brungraa. Meddeleren mener, at den muligvis var forslaaet hertil Øst fra, idet der de tre foregaaende Dage havde raset en østlig Storm. Der meddeles endvidere om Fund af denne Fugl i nyere Tider: Skudt 21 Oktober 1882 i Næstvedegnen og 11 Oktober 1889 ved Thisted. 1910 blev en gammel Han skudt ved Lammefjorden og i 1912 2 Stkr. ved Holbæk.

SKEHEJRE *(Platalea leucerodia)*. Findes i E. Lehn Schiølers Samling, skudt i Søholm Sø paa Fyn ca. 1890.

STORK *(Ciconia alba)*. Apotheker Sibbernsen saa 13 August 1916 et Storketræk paa ca. 60—70 Stkr. flyve over Vester-Skerninge kommende fra Sydøst mod Nordvest.

SULE *(Sula bassana)*. Konservator Nielsen, Nykøbing F., modtog i Efteraaret 1916 2 gamle Suler fra Vestjylland (C. Chr. Olsen).

VANDREFALK *(Falco peregrinus)*. C. Chr. Olsen meddeler: En Hun blev i Oktober 1915 skudt paa Bredningen Syd for Nykøbing F. Den havde umiddelbart forinden angrebet og saaret 3 Blishøns. Kons. Nielsen modtog i April 1916 en gammel Han fra Vestlolland og i dette Efteraar (1916) et Eksemplar fra Nykøbing. Syd for Byen blev ogsaa i Efteraaret en Fugl fundet død.

JAGTFALK *(Falco gyrfalco)*. I Heibergs Samling findes en Hun, skudt 10 Oktober 1904, Nørre Hede pr. Viborg. (P. Skovgaard).

MUSEVAAGE *(Buteo vulgaris)*. Synes at være meget talrig i Sydsjælland; G. Scholten fandt saaledes i Foraaret 1915 ikke mindre end 17 Par ynglende. — 25 Marts saas 67 Musevaager i et Træk over Frederiksværk fra S. V. til N. Ø., Dagen efter ogsaa en Del. (G. Scholten).

SKRIGØRN *(Aquila nævia)*. Findes i Heibergs Samling, skudt 25 Maj 1915 ved Sparkær. (P. Skovgaard).

KONGEØRN *(Aquila fulva)*. Et Eksemplar findes i Scholtens Samling, skudt Vinteren 1905—06 paa Lille-Klint, Møen. G. Scholten og A. Koefoed meddeler begge om samme Ørn, skudt 9 Oktober 1914 ved Liliendal. Den havde opholdt sig godt 14 Dage paa Egnen sammen med en anden; denne fortrak saa til Bækkeskov, hvor den blev i flere Maaneder.

HAVØRN *(Haliaëtus albicilla)*. 1914 saa Scholten 4 paa Gavnø. Konservator Nielsen fik i Februar 1915 et Eksemplar til Udstopning fra Nordfalster og i Vinteren 1915—16 et andet fra Østfalster. Oktober 1916 sendtes der en ældre Hun fra Skernegnen. (C. Chr. Olsen).

Th. Jørgensen har sendt følgende Beretning: »I Aaret 1871 fik jeg af Skovbetjenten i Stensballe Skov Tilladelse til at tage en Unge af Havørnereden. Da jeg kunde skønne, at Ungerne var af en passende Størrelse, spadserede jeg en Dag derover med en Kammerat, som skulde hjælpe mig, og udstyret med en gammel Klædesnor og et Stykke Sejlgarn. Træet, der skulde bestiges, var en meget høj Bøg med temmelig lige Stamme, hvor Grenene først begyndte meget højt oppe. Jeg bandt en Sten i Sejlgarnet, og efter flere forgæves Kast fik jeg endelig Stenen over den nederste Gren, bandt Sejlgarnet til Enden af Klædesnoren og fik den halet over Grenen, saa nu laa Vejen til Reden mig aaben. Jeg stak Foden i en Løkke paa Snoren, og saa halede min Kammerat til af alle Kræfter for at hejse mig til Vejrs; men det var en ubehagelig Maade at komme opad paa, da Foden stadig havde Tilbøjelighed til at komme øverst, og det jo ikke var Meningen. Omsider kom jeg — rigtig vendt — derop, uden at Snoren gik i Stykker, og nu var det en let Sag for mig at naa Reden, idet jeg svang mig fra Gren til Gren. Reden, der laa i en Kløft mellem tre Grene, var kolossal; thi Fuglene havde arbejdet paa den i flere Aar; jeg laa paa Maven ind over Redekanten, men kunde dog ikke naa den modsatte Side. Der sad to flyvefærdige Unger, som begge straks satte sig paa Halen og slog efter mig med Kløerne. Jeg havde en Stok med til Forsvar mod de gamle Fugle; men den fik jeg ingen Brug for over for dem; de svævede begge i en betydelig Højde over Træet, men turde ikke anfalde mig. Nu brugte jeg Stok-

ken til at sætte for Brystet af den ene Unge og trængte den saa baglænds ud af Reden; den bredte sine Vinger ud og dalede langsomt til Jorden, og jeg selv kom ogsaa godt ned og var voldsom glad ved min Fangst. Vi bandt begge Fødder sammen paa Ørneungen, trak en Pose over dens Hoved og kom godt hjem med den. Da jeg kom hjem, satte jeg den paa en Bunke kløvet Træ, og da jeg senere bar den ind i Vaskehuset, forekom det mig, den var blevet saa tung; jeg saa da, at den havde et temmelig stort Stykke Træ i Kløerne; den havde allerede gode Kræfter. Af Lægter og Telegraftraad lavede jeg et aabent Bur; fra en Buk midt i Buret havde den god Plads til frit at udfolde sine Vinger; om Natten opholdt den sig i et mindre, lukket Rum; til at begynde med var Fuglen meget uvenlig over for mig, og et Par Gange huggede den Kløerne i Benet paa mig; men saa viste jeg den, at jeg var den stærkeste ved at tage den om Vingerne, trykke den ned mod Jorden og holde den der, hvor meget den end skreg og sprællede. Men efterhaanden som vi lærte hinanden at kende, blev vi gode Venner; det var jo ogsaa af min Haand, den modtog sin daglige Føde (udelukkende Fisk), og efter en Tids Forløb vænnede den sig til, at jeg opholdt mig inde i Buret; ofte satte jeg mig paa Bukken ved Siden af den; mit Hoved var da i Højde med dens. Den kunde da med stor Forsigtighed pille mig i Haaret eller trække mig i Øret, og til Gengæld kløede jeg den i Nakken, hvilket den satte stor Pris paa. Vi holdt ligefrem af hinanden, og den hilste mig hver Morgen med et bestemt Skrig, som den kun anvendte, naar den saa mig. Da jeg efter seks Ugers Forløb for første Gang kom hjem som Soldat i Uniform, kendte Ørnen mig ikke og indtog en fjendtlig Holdning; men rørende var det at se, hvorledes den blev en helt anden, saa snart den hørte min Stemme, og hilste mig med alle Tegn paa glad Genkendelse. Et Par Gange om Ugen tog den Bad; der blev trillet et stort Kar ind til den, og den sprang altid straks i Vandet; Douchebad fik den med en Vandkande; disse Bade satte den overordentlig Pris paa. Engang imellem tog jeg den ud af Buret, bandt den en Snor om Benet og lod den flyve lidt; det holdt den ogsaa meget af. Sin Rovfuglenatur glemte den aldrig; dette fik en lille Kat at føle, da den tilfældigt forvildede sig ind i Buret; den blev øjeblikkelig angrebet, men slap dog heldigt ud igen; værre gik det en lille tam Teiste, jeg havde gaaende; den blev grebet og dræbt.

Overfor mig var den altid venlig og god i de tre Aar, jeg havde den; jeg maatte dog skille mig af med den, da det var besværligt at faa Føden til den, og Pladsen, som Buret optog, daarligt kunde undværes. Saa solgte jeg Fuglen til Hr. Brøchner paa Folehavegaard ved Rungsted, og han forærede den senere til Zoologisk Have. Om den lever endnu, ved jeg ikke.

Ved at skrive om min egen Ørn kommer jeg til at tænke paa et Par Smaatræk af Ørnenes Liv, som jeg har iagttaget i fri Natur. To Gange har jeg set Havørnen jage, endda paa temmelig nært Hold. Den første Gang saa jeg den slaa ned i Vandet i Horsens Fjord, formodentlig efter en Fisk, da der intet var at se paa Overfladen; den gik ned med et vældigt Plask, og det forbavsede mig at se, med hvilken Lethed den kom op igen; den havde intet i Kløerne. Anden Gang, jeg iagttog den, var paa en stor Eng, mod Nord begrænset af Horsens Fjord, mod Syd af et langt, levende Hegn. Ørnen var paa Jagt efter en Hare; men hver Gang, den slog ned, vendte Haren Front mod den og stod stille; det gentog sig 6—8 Gange, og i Mellemtiden, naar Ørnen hævede sig, søgte Haren at nærme sig mere og mere til Hegnet, indtil den med en rask Spurt sprang derind og saaledes narrede Ørnen for den forventede Haresteg.«

SLANGEØRN *(Circaëtus gallicus).* ♀ i Heibergs Samling; skudt 25 Juni 1904 i Pindstrup Mose, Skaføgaard. (P. Skovgaard).

GLENTE *(Milvus ictinus).* Et Eksemplar i Heibergs Samling er skudt 1 September 1911, Hov Østerskov. (P. Skovgaard).

RØRHØG *(Circus æruginosus).* Scholten meddeler: Ynglede hvert Aar indtil 1913 i Sallerup Nor og saas af og til i Køng Mose (Sydsjælland), hvor den muligvis ynglede 1913. 1 December 1915 blev der i Rismose ved Ørslev Kohave skudt et Eksemplar med Ring, mærket »Vogelwarte Rossitten, Germania D 25974«.

BLAA KÆRHØG *(Circus cyaneus).* »8 December 1915 blev der forevist mig et Eksemplar, som angaves at være skudt 3 December ved Holsted af Jernbaneassistent Sandager. Den blev skænket til Kolding højere Almenskoles Samling. Det var en smuk gammel Han.« (A. Hagerup).

DUEHØG *(Astur palumbarius).* C. Weismann meddeler fra Skørping kort og godt, at den tiltager; noget der maa betragtes som ganske usædvanligt at høre om denne Fugl.

FISKEØRN *(Pandion haliaëtus).* Efter Meddelelse fra G. Scholten skal Fiskeørnen endnu i 1915 have ynglet i Sydsjælland. September 1915 modtog Konservator Nielsen, Nykøbing F., et Eksemplar fra Bøtø til Udstopning. (C. Chr. Olsen).

En Han blev skudt ved Gisselfeldt 20 September 1914 (A. Koefoed), og 30 September 1916 skød Skovfoged Hansen, Melteskov ved Even (Sydsjælland) et Eksemplar, der kom til Samlingen paa Herlufsholm (G. Scholten).

KIRKEUGLE *(Athene noctua).* Skudt 1 Maj 1915 ved Nordfeldt Hjærtebjerg (G. Scholten).

MOSEHORNUGLE *(Otus brachyotus).* Å. Vedel Tåning meddeler: »I 1917 traf jeg denne Fugl ynglende i en Hedemose mellem Ho Bugt og Ringkøbing Fjord. En Aften (18 Juni), da jeg i klart Solskin gik over en Hede- og Engstrækning, kom denne her i Landet sjældne Ynglefugl flyvende over mig, udstødende sit karakteristiske, snurrende »vuuv«. Jeg var straks klar over, at den maatte have Æg eller Yngel i Nærheden; men den Aften lykkedes det mig ikke at finde noget. Næste Formiddag besøgte jeg igen Mosen; dog nu viste Fuglen sig ikke, medens den Aftenen forud og senere, da det var helt mørkt, havde været saa nærgaaende, at den undertiden kun var et Par Alen fra mit Hoved. Efter nogen Søgen fandt jeg Reden; Fuglen holdt saa haardt, at den først fløj op med Skrig, Smækken med Vinger og Næb, da jeg næsten traadte paa den — efter at jeg havde staaet og set paa den lidt, medens den laa og fulgte mig med sine store Øjne. Reden var anbragt i faa Decimeter høj Lyng paa en ret bar Lyngskalle ude i en Hedemose, hvor der var spredte Pile- og Birkebuske; den yndede at sidde paa disse nøgne Grene. De seks spraaede Æg, hvoraf sikkert Ungerne vilde komme i det følgende Døgn, laa paa den bare Jord med nogle faa Lyngstumper som Underlag; i Kanten laa nogle faa Fjer, alle af Uglen, som da ogsaa manglede, blandt andet, flere Svingfjer.

Det var morsomt at lægge Mærke til, hvorledes Viber, Rødben etc., som havde Reder i det umiddelbare Nabolag, slet ikke

tog fjerneste Notits af Uglen, medens et Par Terner, som kom flyvende over, straks satte efter med hidsige Skrig.

At Mosehornuglen ikke er særlig menneskesky, viser denne Redes Beliggenhed; den laa knapt 100 m fra en ret befærdet Markvej og ca. 400 m fra en lille Landsby. Der saas kun een Fugl. Fra Thy angiver Heiberg, at den skal have 2—4 Æg; men han har dog ikke selv fundet dens Rede der. Forøvrigt er der vel kun enkelte autentiske Fund af Mosehornuglen som ynglende her i Landet. Et af disse (Lammefjord — »Dansk Jagttidende« 1908) angiver 7 Æg i Reden. Ogsaa her omtales det »fredelige Forhold mellem Uglen og dens nære Naboer«.

SNEUGLE *(Nyctea nivea)*. Findes i Scholtens Samling, skudt Vinteren 1907—08 ved Klintholm paa Møen.

TURTELDUE *(Turtur auritus)*. 25 April 1913 blev den set i forstbotanisk Have i Charlottenlund af K. Eckardt.

RINGDUE *(Columba palumbus)*. Om ualmindelig tidlig Yngletid for denne Fugl skriver R. P. Randløv 12 Marts 1916: »Det stærke Oldenaar har bevirket, at vi her paa Egnen har haft Duer hele Vinteren igennem. Der var ikke saa store Skarer, som der til Tider har været; men der var rigeligt med Smaaflokke og enkelte Fugle. En Due, jeg skød Nytaarsdag, viste sig ret slemt angrebet af Vortesygen, der skal optræde ondartet, særlig paa Øerne.

Hen i Januar fik vi nogle milde Dage, der mindede stærkt om Foraar. Stæren sang, og Lærken slog sine Triller. Ogsaa Duerne fik Foraarsfornemmelser. De kurrede rundt i Egnens Skove og opførte sig i det hele, som vi var i April. Følgen blev en ganske usædvanlig tidlig Redebygning. Allerede 5 Marts fandt jeg Skaller af frisklagte Dueæg i Skoven, og 11 Marts fandt min Søn en Rede, hvor en Due rugede paa 2 Æg. Jeg har Formodning om, at i alt Fald et Par Stykker mere ruger i den samme Skov, men har ikke haft Lejlighed til at undersøge Forholdet nøjere. Med den Vinter, vi har i Øjeblikket — 12 Marts —, kan man vel næppe vente, at Duernes tidlige Formeringsbestræbelser vil føre til noget Resultat. — Jeg har nogle Gange fundet rugende Duer i September og en enkelt Gang en ikke flyvefærdig Unge 3 Oktober. Den sildige Rugning har dog altsaa frembragt Afkom. Den normale Rugningstid er jo ellers Foraars- og Sommermaanederne fra sidst i April til hen i Juli«.

29 Marts meddeles atter sammesteds fra: »Ringduernes Rugning i Marts kan her betragtes som almindelig, idet jeg i et lille Skovstykke af 4—5 Tdr. Lands Størrelse har fundet 5 Reder med rugende Duer. Hvorvidt det vil lykkes at faa Ungerne frem under de nuværende Vejrforhold, har jeg endnu ikke kunnet konstatere«.

Om det endelige Resultat af den tidlige Rugning meddeles 25 April 1916: »I Fortsættelse af tidligere Meddelelser om Ringduens Rugning i Marts, skal jeg oplyse, at det næppe lykkedes Duerne at frembringe Afkom efter denne tidlige Rugning. Af de af mig iagttagne Reder gik de fleste til derved, at der fældedes en Del Graner til Bygningsbrug. Den eneste Rede, hvor Rugningen fortsattes uforstyrret, blev fundet 12 Marts. Endnu 8 Dage ind i April rugede Duen uden Resultat. Siden forsvandt Æggene af Reden. Med dette for Øje maa man kunne gaa ud fra, at Sne og Frost har ødelagt Æggene; og de Duer, jeg i Øjeblikket ved som rugende, har først lagt Æg paa et senere Stadium«.

NATRAVN *(Caprimulgus europæus).* Yngler ved Nørreskovgaard, Sydsjælland, hvor den hvert Aar er at træffe hele Sommeren (G. Scholten). Findes ynglende i betydeligt Antal i Tisvilde Hegn (Nordsjælland) (S. M. Saxtorph).

18 Maj 1917 meddeler C. S. Larsen: »Jeg saa i Gaar i en ca. 40aarig Fyrreskov i Svanninge Plantage (nær Faaborg) en Natravn; den sad paa Jorden, men fløj saa op i en Fyr, hvor den lagde sig fladt ud ad en Gren: Flugten minder om Gøgens. Den var slet ikke sky. Jeg mindes ikke før at have set Natravnen her paa Egnen, hvor den sikkert er meget sjælden«.

ELLEKRAGE *(Coracias garrulus).* En gammel Hun findes i Heibergs Samling, skudt 24 Oktober 1913 ved Rindsholm (P. Skovgaard). Et Eksemplar blev skudt Efteraaret 1914 ved Høvdingsgaard (Sydsjælland), og et andet Maj 1915 i Vordingborgegnen (G. Scholten).

ISFUGL *(Alcedo ispida).* K. Eckardt meddeler: »Jeg saa Isfuglen 1 Marts 1913 i Udkanten af Ermelunden og fandt ogsaa dens Redehul, men har ikke siden set den«.

P. Jespersen meddeler: »Isfuglen træffes hvert Aar ved Stavidsaaen, der løber ud i Odense Kanal ca 3 Kilometer Nord

for Odense. Den er imidlertid ikke fundet sikkert som ynglende før i Aar (1917), hvor Gunner Jespersen har fundet dens Yngleplads ved Bredden af Stavidsaa, hvor denne ved Næsbyhoved gennemløber Myreskoven. Reden var anbragt i et Hul i de stejle Lerbrinker langs Aaen. Indgangen til Reden udmundede i en af Drenge tidligere udgravet Hule i Brinken og fandtes $1^1/_2$—2 Meter over Vandfladen. Allerede 17 Maj fandtes i Bunden af nævnte Hule nedenfor Redehullet Skaller af et Æg, der ved Sammenligning godtgjorde, at det utvivlsomt tilhørte Isfuglen. I den øvrige Del af Maj Maaned og Juni saas Isfuglen ofte i Nærheden af Reden, og i enkelte Tilfælde iagttoges 2 Isfugle samtidig. Den tidlige Dato (17 Maj) for Fund af Isfuglens Æg stammer muligvis fra et mislykket første Kuld; thi endnu i Slutningen af Juni havde Iagttageren ikke set noget til Ungerne. Ved en nøjere Undersøgelse af Redens Indgang 2 Juli konstateredes det da ogsaa, at Isfuglen endnu laa paa Reden. Udfor Redens Indgang fandtes Boller med Fiskerester, og et Stykke inde i Hullet var ganske fugtigt — rimeligvis af Ekskrementer. Isfuglen forlod først Reden, da en Haand blev stukket et Stykke ind i Redehullet. Der blev ikke foretaget nogen nøjere Undersøgelse af Redens Indhold for ikke yderligere at forstyrre Fuglen. Isfuglen plejer ellers hvert Aar at komme i August og bliver der til hen paa Foraaret. I 1906 fandtes dog et Par hele Sommeren, uden at det den Gang lykkedes mig at fastslaa den som ynglende paa nævnte Lokalitet«.

STOR FLAGSPET *(Dendrocopus major).* I Træerne langs Søen bag Kommunehospitalet i Kjøbenhavn iagttoges der 10 Marts 1917 en stor Flagspet og 15 April et Individ ved Carlsberg Laboratorium i Valby (P. Jespersen).

HÆRFUGL *(Upupa epops).* »10 August 1915, da Damperen anløb Bogø (Lillebælt), kom der nogle Folk ombord, der havde med en død Hærfugl, som skulde udstoppes. Den var fløjet mod en Telefontraad, vel sagtens Dagen før«. (Jacob E. Lange).

RAVN *(Corvus corax).* Skovrider Weismann, Skørping meddeler, at den i 1916 havde 5 Unger.

Fra Vendsyssel har A. og E. Horneman meddelt om Ravnen, hvoraf det fremgaar, at den er ret talrig der. Der skrives saaledes: »Nord for Limfjorden har Ravnen i Sommer (1914)

ynglet mindst 7 Steder. De fleste Steder fredes den af Skovejer eller Skovbestyrer. I Bangsbo Skov ved Frederikshavn har Ravnen ikke boet de sidste 15—20 Aar; men i Aar (1914) har et Par haft Unger der (fredet af Ejeren). Her i Tolne Skov havde den i Foraaret 4 Unger; Reden er kun fjernet 2—300 m fra Beboelse. I en Skov 1 Mils Vej herfra yngler hvert Aar et Par Ravne, 1 Par Hønsehøge og 2 Par Musvaager, der alle fredes«.

PIROL *(Oriolus galbula)*. G. Scholten meddeler fra Sydsjælland: »Kom som ynglende vist første Gang her til Egnen 1897, hvor 2 blev set ved Petersværft om Efteraaret. I 1898 ynglede der flere Par i Stensby Skov, 6 ♂ blev skudte og 4 Unger fanget levende og flere set foruden. Efter den Tid er der kun skudt en ganske enkelt, f. Eks. 1903 eller 04 2 Eksemplarer, idet Skovrider Thymann forbød det; men selv om den siden har haft Fred, har den kun enkelte Aar bredt sig. Den har ynglet paa Rosenfeldt flere Gange. Hørt i Oreby Skov 1912. I Nørre Alslev Skov har den ynglet i mange Aar om end i de senere Aar kun et enkelt Par. I 1914 var her, mig bekendt, kun 2 Par, i 1915 derimod flere; 25 Maj 1915 saa jeg 2 ♀ og hørte en ♂ i Rosenfeldt Park; senere hørte jeg den flere Gange i Kudskeskoven. Hørt 1915 som sædvanlig i Stensby Skov (Skovrider Thymann). Paa Gavnø yngler den aarlig.

S. M. Saxtorph: Findes ynglende i en mindre Skov i Nordsjælland. Den hørtes her af mig første Gang i Maj 1911, og siden da har et Par været her hver Sommer. 5 Juni 1917 iagttoges 2 Par samme Sted. Fuglene er overordentlig nysgerrige og kan let, selv ved daarlig Efterligning af deres Stemme bringes til at nærme sig. Jeg har kun iagttaget dem i høje Ege og Bøge. Deres formentlige Yngleomraade i Skoven har været det samme alle Aarene i høje, ret tynde Bøgetræer med tætte Kroner. — Konservator Nielsen, Nykøbing F. modtog i August 1915 en gammel Hun og en ung Fugl, og i 1916 modtog han fra Midtfalster en gammel Han. (C. Chr. Olsen).

SILKEHALE *(Ampelis garrula)*. R. G. Løvengreen har sendt følgende Beretning om nogle Silkehaler:

»Da jeg tror, at det er ret sjældent, at en frederiksbergsk Have har faaet Besøg af en saa forholdsvis sjælden Vintergæst som Silkehalen, vil det maaske interessere at høre om et saadant 6 Dages Besøg i min Have paa Dronning Olgasvej.

I Haven har jeg 3 Rønnebærtræer, hvoraf det ene staar saaledes, at Fuglene der ere meget ugenerede. Da Rønnebærrene vare modne i Sept., blev Bærrene derfor paa dette Træ opspiste i Løbet af faa Dage af Solsorterne, og da jeg syntes, at de vilde have mere Glæde af dem, naar det blev Vinter og smaat med Føde, klippede jeg alle Bærrene af paa de to andre Træer og bandt dem sammen til et stort Knippe, som jeg gemte indtil Midten af Januar, da Frost og Sne rigtig tog fat. Jeg anbragte hele Knippet i et Birketræ, som staar 6 m fra mit Dagligstuevindue og hængte dem 2 m fra Jorden saaledes, at jeg havde dem udmærket hængende til Iagttagelse af de Fugle, som eventuelt vilde gøre sig til Gode med dem. Jeg tænkte selvfølgelig, at det nærmest blev Solsorterne, jeg fik at se, men tog deri Fejl, idet jeg aldrig har set dem røre Bærrene til Trods for, at jeg daglig har dem i Haven; men Træet staar kun 2 m fra Vejen og 2 m fra Gangen ind til min Villa, saa det jo maa siges at være et ret udsat Sted, og antager jeg, at dette har holdt Solsorterne derfra. Omtrent umiddelbart ved Træet staar min Fodringskasse, hvor jeg om Vinteren fodrer med Solsikkefrø og Hampefrø og daglig har Besøg af Grønirisker, Bogfinker, Musvitter og Husspurve. Grøniriskerne vare af og til i Rønnebærrene uden dog at gøre meget ved dem; det var nærmest, naar der nu og da ikke var Foder i Kassen. Jeg var derfor ved at opgive Haabet om at faa noget videre Udbytte af Ophængningen, da jeg en Dag blev glædelig overrasket ved at se en Silkehale gøre sig til Gode med Rønnebærrene.

Det var Mandag 5 Marts 1917, da jeg ved 4 Tiden kom hjem fra Byen, at jeg første Gang saa en Silkehale ved Bærrene. Det var et meget smukt Eksemplar, sikkert en Han; den havde en stor smuk Top og paa Vingerne, men ikke i Halen, de røde Fjer. Min tolvaarige Datter saa den Kl. 2 og var straks klar over, at det var et usædvanligt Besøg og havde noteret alt op om den for at sige mig Besked i Tilfælde af, at den var fløjet, før jeg kom hjem. Den saa ret forkommen ud og tog ganske overordentlig energisk fat paa Varerne, indtil den Kl. 5 fløj bort.

Tirsdag Morgen ved 8 Tiden var den der igen og gjorde kraftige Indgreb i Bærrene hele Dagen. Den tillod ingen af Fuglene at forsyne sig fra Fodringskassen, endskønt den selv kun holdt sig til Rønnebærrene.

Den tog gerne indtil 15—20 Bær efter hinanden ad Gangen, pustede lidt og hoppede ned i Sneen og tog 10—12 gode Mundfulde Sne, satte sig derpaa i en Gren lige ved Bærrene og hvilte og fordøjede en lille Tid og tog saa fat igen paa samme Maade. Naar den havde hvilet noget, gik det livligt med Afgang af Ekskrementer. Baade denne og den foregaaende Dag opholdt den sig umiddelbart ved Bærrene hele Tiden og befandt sig øjensynlig vel ved at kunne tage saa godt for sig af Retterne. Den fløj igen bort ved 5 Tiden.

Onsdag var den der atter hele Dagen, men var en Del mindre graadig; nu havde den faaet sin værste Sult stillet; den fløj ogsaa ganske korte Stykker væk fra Stedet paa Besøg i Nabohaverne etc. De to første Dage havde Vejret været rigtigt Vintervejr med god Frost, Østenstorm og Snebyger; om Onsdagen blev det veritabel Snestorm, saa Sikehalen til Tider havde vanskeligt ved at sidde fast og ofte satte sig i Læ af en god tæt Ædelgran, som stod lige ved. Den fløj Kl. 5.

Den 4. Dag, Torsdag, forløb omtrent som Onsdagen, dog var Graadigheden yderligere taget af og det lykkedes derfor Grøniriskerne af og til at redde lidt fra Fodringskassen. Vejret var omtrent som Dagen i Forvejen.

Fredagen bragte den Oplevelse, at der ved 10 Tiden kom en Silkehale til, som i et ubevogtet Øjeblik var nede at delikatere sig med Herlighederne; men da den først ankomne Fugl saa den, var den straks efter den, og i et Par Timer gik den vilde Jagt, idet den straks var efter den ny ankomne, saa saare den viste sig for at faa en Bid med, og den forfulgte den langt hen ad Vejen og ind i de andre Haver, og den førstankomne havde saa travlt med at holde den nye borte fra Bærrene, at Grøniriskerne og de andre Fugle vare ved Fodringskassen ustandseligt. Den førstankomne var saa slem ved den anden, at denne forsvandt ved 12 Tiden og ikke lod sig se mere den Dag. Nr. 1 blev som sædvanligt hele Dagen til Kl. 5 og nød Herlighederne, men stadig med aftagende Graadighed; det tyndede nu ogsaa godt ud i Bærrene, og det tog Tid at faa dem pillet frem, 'saa den ikke tilnærmelsesvis konsumerede det Kvantum som de første Dage. Det var nemt at se Forskel paa den først- og sidstankomne, idet den sidste intet rødt havde paa Vingerne og ikke saa stor en Top. Det var sikkert en Hun. Det var hele Dagen Snefog.

Om Lørdagen sneede det endnu; men Blæsten havde lagt

sig. Ved 8 Tiden var Nr. 1 der som sædvanligt, men forlod af og til Stedet en Tid og var borte, da Nr. 2 ved 9 Tiden kom og fik sig et godt Maaltid af de levnede Rester. Lidt derefter kom Nr. 1 flyvende og satte sig i Toppen af en Guldregn lige ved og havde ikke set Nr. 2. Denne, som straks saa Nr. 1, holdt i sin Angst inde med Spisningen lidt, men tog fat, da den mærkede, at den var uopdaget, og i sin Glæde over de lækre Bær gav den et Skrig fra sig; saa var det ogsaa forbi med Glæden, thi i det samme Nr. 1 hørte Skriget var den der, og Jagten begyndte igen. Nr. 1 fik sig senere et Par Smaamaaltider af Resterne og fløj bort ved 12 Tiden, da den sikkert syntes, at nu var der ikke mere at ulejlige sig efter.

Derefter var der ingen før Kl. 3, da Nr. 2 kom og rensede hele Lageret baade i Træet, og hvad der under Plukningen var faldet ned i Sneen. Efter en halv Times energisk Arbejde var der absolut ikke mere at redde, og den fløj bort.

Næste Dag saa jeg en Silkehale i et af Vejtræerne, men saa ellers ikke mere til dem.

Det var forbausende, saa lidt særlig Nr. 1 lod sig genere af de Forbipasserende paa Vejen eller ind til Villaen; den lod sig saa at sige aldrig forstyrre og blev ofte iagttaget af passerende Fuglevenner.

Det barske Vintervejr kan jeg nok ogsaa takke for det trofaste Ophold. Thi Vejret egnede sig absolut ikke til Lystudflugter, men godt nok til at sidde paa samme Sted og fylde sig.

At det var de samme Fugle, der hver Dag holdt til, tror jeg sikkert man kan antage efter deres Opførsel at dømme; særlig maa det da gælde for Nr. 1's Vedkommende.

Alt i alt var det 6 fornøjelige Dage, vi tilbragte sammen, og jeg kan ikke afgøre, om Fuglene vare gladere ved Rønnebærrene, end jeg over Besøget af Silkehalerne under saa gunstige Forhold lige uden for Vinduerne. Det er jo en Fugl, som pynter brilliant i Træerne og med sine smukke Farver staar særdeles godt til et Snelandskab«.

De fleste Vintre ses Silkehaler hist og her, saaledes saa G. Scholten en lille Flok 1 November 1915 i Lekkende Hovskov. 19 December 1916 saa H. Thorsøe 8 Stykker i sin Have (N. V. for Ringsted). I Kjøbenhavn viste den sig ogsaa, blev saaledes set i Februar 1917 ved Rigshospitalet (S. M. Saxtorph) og i Østre Anlæg (P. Jespersen).

FORSTUESVALE OG BYSVALE *(Hirundo rustica et urbica).* S. Rasmussen, Hadsund beretter om en ganske ejendommelig Iagttagelse. »En af de første Dage i Maj Maaned 1915 lagde jeg ved 9½ Tiden om Aftenen Mærke til, at en Del Svaler (Forstue- og Bysvaler) klumpede sig sammen paa Gesimsen udenfor et af mine Vinduer. De kravlede alle sammen ovenpaa hinanden i det ene Hjørne af Gesimsen tilsyneladende for at søge Varme hos hinanden. Da de langt om længe havde sat sig til Ro, blev de siddende, trods det at jeg stod lige indenfor Vinduet og saa paa dem. Da jeg havde set paa dem i nogen Tid, aabnede jeg et Vindue ved Siden af og greb med Haanden efter dem, idet jeg tænkte, at en eller flere af dem var syge, og Resultatet blev, at jeg fik hele Haanden fuld af Svaler, hvoraf dog en Del fløj bort mellem mine Fingre, da jeg ikke turde holde for fast paa dem af Frygt for at beskadige dem. Tilbage i Haanden beholdt jeg 3 Forstuesvaler og 2 Bysvaler, som jeg undersøgte nøje uden at kunne opdage, at de fejlede det ringeste. Da jeg slap dem løs, fløj de alle uskadte bort; men efter et Kvarters Forløb havde de atter samlet sig i et Antal som før (jeg antager ca. 15 Stykker) paa en Vinduesgesims ved Siden af den foregaaende«.

C. Rubow beretter: »23 August 1915 om Morgenen Kl 8½ sad der Tusinder af Svaler paa Strandengene paa Egholm; de sad paa Jorden. Vinden var ret stærk vestlig. Optrækkende Regnvejr, og det havde regnet tidligt om Morgenen«. At Forstuesvalerne ofte udsætter deres Afrejse om Efteraaret er en ret almindelig Iagttagelse. Chr. Krüger saa saa sent som 12 November 1916 endnu 4 Forstuesvaler flyve lavt omkring over Sundet ud for »Emilie Kilde« ved Klampenborg. Svalerne lod til at være fuldt flyvedygtige; »Vejret har i den sidste Tid været ret mildt«. S. M. Saxtorph saa 11 November 1916 2 Forstuesvaler idelig flyve frem og tilbage paa Insektjagt langs en Granskov ved Holte. M. Gøtzsche iagttog i Rudkøbing ogsaa Svaler daglig lige til 15 November, da indtrædende Nattefrost forjog dem.

TOPLÆRKE *(Alauda cristata).* E. Schäffer iagttog Toplærken i Maj-Juli 1916, da et Par opholdt sig paa Nørrebros Jernbanestation, hvor de daglig færdedes i Selskab med en Flok Graaspurve. I 1917 saa samme Meddeler den i Maj ved Dronninggaard ved Holte.

STÆR *(Sturnus vulgaris)*. At Stæren om Efteraaret samles i store Flokke er almindelig kendt og iagttaget; sjældnere er det derimod at høre om lignende Flokke fra Foraarstid. H. Chr. C. Mortensen har i sin Bog om Stæren berettet om, hvorledes Stærene om Foraaret har deres bestemte Sovepladser, hvor de samles i store Mængder. Noget lignende er maaske Tilfældet

Stæreflokke i Bøge.

i efterfølgende Beretning, meddelt af C. H. Bornebusch. Her drejer det sig om en Bøgeskov paa Wedellsborg, hvor Stærene kom i store Flokke og satte sig i de større Træer kort efter Solnedgang for saa senere at søge ned i mindre Træer i en Bøgeforyngelse, hvor de tilbragte Natten. Billedet, der viser dem i Bøgekronerne, er taget 17 April 1909. Om Stærene i de smaa Bøge, siger Meddeleren, at hele Overfladen af Foryngelsen fremtraadte som en sort levende Masse, mindende om Haletudseflokke i Vandspejlet af en Dam.

Den strenge og vedvarende Eftervinter 1917 bevirkede, at Stærene næsten overalt kom betydelig senere, end det ellers er Tilfældet.. En Undtagelse herfra viser imidlertid en Meddelelse fra A. Helms, der allerede 23 Januar saa 7—8 Stære i Faaborg; de kom daglig til et Foderbrædt og fløjtede foraarsagtigt; 27 Januar saa samme Meddeler endog en Flok paa 20—30 Stykker.

VANDSTÆR *(Cinclus aquaticus)*. Iagttoges flere Gange ved Fiskebæk (ved Farum) af K. Eckardt, saaledes 16 November og 4 December 1915; samme Meddeler saa den ogsaa ved Emdrup Sø's Afløb (Kjøbenhavns Omegn) 27 December 1915. A. Koefoed meddeler: »To Vandstære opholdt sig nogle Dage ved den lille Bæk, der gaar fra Søholm Sø i Hellerup; sidste Gang, jeg saa dem, var 31. Oktober 1915«. Sammesteds saa H. Weis dem 8 November 1915.

T. Helms beretter: »Ved Herlufsholm (Næstved) er der hver Vinter Vandstær. Nogle Aar har der været 2. Den holder især til ved et nærliggende Vandfald, hvor man kan se den sidde paa Stenene og med Mellemrum dykke ned under Vandet og hente en Fisk. I Foraarstiden synger den jævnligt. Den ankommer i November og forlader Stedet først paa Foraaret«.

TOPMEJSE *(Parus cristatus)*. Den breder sig meget i Skovene ved Skørping (C. Weismann).

HALEMEJSE *(Acredula caudata)*. Fra K. Schäffer foreligger en Meddelelse om Forekomsten af baade *Acredula caudata typica* og *Acredula caudata rosea* i Egnen om Vejlefjord Sanatorium.

»Fra Zoologisk Museum fik jeg i sin Tid Opfordring om at studere de herværende Halemejser nøjere for mulig at skaffe at vide, om der skulde findes »sortstribet« Eksemplar. Det var saa heldigt, at den første Halemejse, jeg fik Øje paa, var et typisk sortstribet Eksemplar, der floj sammen med en almindelig hvidhovedet Halemejse. Det var i Marts 1913, og i den følgende Tid iagttog jeg forskellige (mulig dog kun 2 forskellige) Flokke af Halemejser, hver paa ca. 10—15 Individer; i begge Flokke fandtes saavel rent hvidhovedede Eksemplarer (flest) som mørke, bredt stribede samt Overgangsformer mellem disse.

I Vinteren 1914—15 har jeg gentagne Gange haft Lejlighed til at iagttage Halemejseflokkene paa nært Hold, og der findes stadig en Blanding af hvide, mørkt stribede og Mellemformer i disse Flokke; jeg har sidst set dem 9 Marts 1915«.

23 Maj 1915 meddeles: »Den eneste Halemejserede, jeg har fundet i Aar, beboes af en hvidhovedet og en typisk *rosea*, der dog ikke er saa kraftigt farvet, som jeg ofte har set dem; i de Flokke, jeg kan se herovre om Vinteren, findes der alle mulige Nuancer mellem de to Yderpunkter«. 13 Juni 1915 berettes yderligere følgende om de ynglende Halemejser: »Halemejsereden

findes i et Egetræ lige her udenfor mit Hus; den sidder i en gaffelgrenet Kløft, udfyldende Rummet, hvor Grenene skilles, faldende næsten nøjagtigt sammen med Barken; den sidder imidlertid meget højt oppe, i ca. »3die Sals Højde«; jeg har mange Gange set de to Fugle (altsaa en hvidhovedet og en *rosea)* flyve til og fra, ogsaa med Føde til Ungerne; disse er forøvrigt nu fløjne af Reden; men den sidste Tid har Reden været saa godt som helt skjult af de udsprungne Egeblade. Dels dette og dels Redens store Højde fra Jorden har forhindret yderligere Observationer. Redens Indgangshul vendte mod Syd. Jeg fandt i Slutningen af Maj en anden Halemejserede, der sad et Stykke inde i nogle meget tætte Risbøge i en Højde over Jorden af ca. $1^1/_2$ m med Indgangshul vendende mod Vest. Den beboedes af rent hvidhovedede Individer. Da jeg fandt den, var der smaa Unger i; jeg har gentagne Gange staaet udenfor Risbøgeplantningen og set Forældrene flyve til Reden med Føde (selve Reden kunde ikke ses udefra); jeg har 4 Gange set 3 voksne, hvidhovedede Individer flyve ned til Redestedet samtidig, tilsyneladende i god Forstaaelse, og ligeledes flyve derfra omtrent samtidig og i samme Retning; dog har jeg kun set Føde i Næbbet paa 2 af Fuglene samtidig, saa selvfølgelig har den tredie været en tilfældig Gæst; men det undrede mig, at jeg flere Gange saa 3 forskellige Individer søge til Redestedet. Jeg har kun været inde ved selve Reden to Gange, den Dag jeg fandt den og nu 13 Juni. Da jeg først saa den, var den helt lukket foroven, i Dag — jeg havde ikke været der i fire Dage — var Ungerne borte. Reden var nu ikke mere helt lukket foroven, men »gabede«, idet de Fjer, der dannede Kuplen over Reden (ligesom et »Lindelysthus«), var presset lidt ud til Siden, saa at Reden var noget aaben opadtil, formodentlig fordi de voksne Unger har krævet mere Plads, end den lille nydelige Rede har kunnet yde i helt lukket Tilstand.

Paa mine Ekskursioner har jeg et Par Gange passeret nogle Lærketræer, hvor jeg har set en Flok Halemejser. En Dag lykkedes det mig at faa dem udmærket i Kikkerten; det viste sig da at være et Kuld nys udfløjne Unger med deres Forældre. De to Forældre, der blev forfulgt af de skrigende Unger og afkrævet Mad var en hvidhovedet og en *rosea;* Ungerne, — vel i alt 8 —, af hvilke jeg fik sikkert Kig paa de 5, havde alle kraftig Stribe over Øjnene; men saavidt jeg har forstaaet, er dette

Tilfældet med alle Halemejseunger, ogsaa af rent hvidhovedede Forældre«.

VANDSANGER *(Acrocephalus aquaticus)*. G. Scholten fandt den ynglende to Steder, ved Lekkende og Rosenfeldt (Sydsjælland).

GRANSANGER *(Phyllopseustes rufus)*. O. Fabricius meddeler: Paa en Rejse i Vestfyn i Juli 1915 har jeg hørt og set Gransangeren i Oregaard Skov ved Bogense, i Kongeskoven ved Wedellsborg og ved Holstenshus; i Brahetrolleborg Skove er den tiltaget i Antal i Løbet af de sidste Aar; i det hele taget maa den vistnok siges nu at være udbredt over hele Fyn paa passende Lokaliteter (paa Østfyn er der kun lidt Granskov) — omend endnu de fleste Steder kun i ringe Antal.

RØDTOPPET FUGLEKONGE *(Regulus ignicapillus)*. En Han findes i Heibergs Samling, skudt 1 August 1900 ved Aarhus (P. Skovgaard).

GUL VIPSTJERT *(Motacilla flava var. borealis)*. En Han findes i Heibergs Samling, skudt 14 Maj 1905 ved Brønderslev (P. Skovgaard).

SOLSORT *(Turdus merula)*. K. Schäffer meddeler nogle biologiske Iagttagelser ved en Rede: »16 April 1915 finder jeg Reden i en lav Busk lige udenfor mit Vindue (ca. 3 m's Afstand); fra 1ste Sal har jeg et fortræffeligt Indblik i Reden. Denne synes færdig; men endnu bringer Hunnen dog Redemateriale i Næbbet.

18 April 1 Æg.
19 — 2 -
20 — 3 -

Kun Hunnen ruger. I hele Rugetiden saa og hørte jeg saa godt som ikke Hannen (dog har jeg ikke Kendskab til de tidlige Morgentimer).

1 Maj 3 Unger.

De første Dage — det var meget koldt — laa Hunnen næsten hele Tiden paa Reden; naar Hannen kom med Føde, satte Hunnen sig paa Redekanten og lagde sig straks igen, naar Hannen var fløjet. 9 Maj iagttog jeg Reden i en Time.

Kl. 3^{30} begyndte jeg min Observation. 3^{42} ♀, en Unge faar Æde. Hunnen bliver siddende paa Redekanten, sluger 2 Ekskrementer, renser Reden, stikker flere Gange Næbbet ned til Redens Bund og ryster dygtigt i Reden. Hver Gang, den løfter

Hovedet op, gør den Synkebevægelser; en enkelt Gang ses en lille Fjer blive slugt. Kl. 3^{30} ♂ sætter sig paa en Gren i et Træ ved Siden af; Hunnen bliver ved at rense Reden; da Hannen har siddet lidt og ventet, siger den »pip«, hvorpaa Hunnen straks flyver bort; Hannen til Reden; en Unge faar Æde. Kl. 3^{54} ♂; en Unge faar Æde. Kl. 3^{58} ♂; en Unge faar Æde; tager et Ekskrement i Næbbet og flyver bort med det. Kl. 4^{11} ♂, 2 Unger faar Æde; sluger 2 Ekskrementer. 4^{17} ♂; en Unge faar Æde; flyver bort med et Ekskrement i Næbbet. 4^{23} ♀; en Unge faar Æde; sluger et Ekskrement. 4^{25} ♂ 1 (2?) Unge faar Æde. 4^{27} ♀; alle 3 Unger faar Æde. 4^{29} ♂; alle 3 faar Æde; sluger 2 Ekskrementer.

15 Maj fløj Ungerne af Reden. De Fødeemner, som bragtes til Ungerne, var — saavidt jeg kunde se — udelukkende Regnorme, dog saa jeg en enkelt Gang en lille graa, nøgen Snegl«.

J. Wandall meddeler om en Solsortrede i Kjøbenhavn: »Som bekendt er Solsorten i de senere Aar her i Kjøbenhavn blevet saa fortrolig med Menneskene, at den i Nærgaaenhed er kommet ganske paa Siden af Spurven; men følgende Optræden fra dens Side forbløffede mig dog; det var mere, end en Graaspurv vilde tillade sig.

Jeg kom en Dag gennem Charlottenborgs inderste Gaard, den, hvor Indgangen til Kunstudstillingen findes, da jeg saa en Solsorthun flittigt beskæftiget i et af de kummerfulde Rabatbede, der findes her; den samlede ivrigt Smaadyr, løb hen med dem til samme Sted paa Jorden, hvor den skrabede lidt Jord oven paa hvert især, vel for at holde lidt paa dem, til den havde Bunken stor nok; og da den havde faaet en hel lille Forsyning samlet, tog den det hele i Næbbet og fløj, men hvorhen? Jeg havde antaget som givet, at Reden maatte være i den lille Kunstnerhave, der ligger modsat Gadeporten, den sidste Rest af den forrige botaniske Have, og havde derfor stillet mig ved dennes Dør for at kunne se, hvor Fuglen blev af; men den fløj ind midt imellem Udstillingsbygningens høje Sidefløje, løs paa Hovedbygningen og forsvandt; hvor jeg stod, kunde jeg nemlig ikke se sidstnævnte. Jeg gik da nærmere og stod saa overfor de tre høje, øde, sammenstødende Murflader, hvor der aldeles ingen Mulighed var for en Solsortrede — uden i de to Laurbærtræer i Ballier, der staar umiddelbart paa hver Side af Indgangsdøren, hvor flere Hundrede Mennesker passerer ud og ind

daglig i hele Yngletiden; her sad Reden og i den Hunnen, og frem under den stak Hovedet af en halvvoksen Unge. Ca. 2 m oppe sad den, ikke mere end $^1/_2$ m fra mit Hoved, og den sad rolig og tryg med let rejste Hovedfjer og et tilfreds og uforstyrret Udtryk i Øje og Ansigt, absolut ikke generet af min Nærhed. En saadan Familiaritet overfor Mennesker har ingen fundet hos en Graaspurv og maaske næppe nogen tidligere hos Solsorten; jeg har derfor ment, at jeg burde give denne lille Meddelelse. Og det er ikke et Par, der, fordrevet fra deres første Rede, har taget det første det bedste Sted til Redeplads, for det blev mig meddelt, at der ogsaa i Fjor har været Solsortrede i et af Træerne, der dog ikke er de samme. Reden, som jeg ved Hr. Gartner Fløystrups velvillige Imødekommenhed fik udleveret, er af en langt løsere og daarligere Struktur end sædvanligt, idet der saa godt som ikke findes Jord- eller Lerbestanddele i Væggene; rimeligvis har der ikke været tilstrækkeligt Udvalg af Byggemateriale paa Charlottenborg; saa det synes i et og alt at være en underlig Ide af Fuglen at slaa sig ned paa det Sted«.

SORT RØDSTJERT *(Ruticilla titys)*. En Han findes i Heibergs Samling, skudt 7 Maj 1916 ved Bjerringbro (P. Skovgaard). P. Mogensen meddeler: 23 April fandt jeg paa en af de ubebyggede Grunde paa Islands Brygge en sort Rødstjert (Han). Den havde mistet Halen, ligesom ogsaa den højre Vinge var saaret. Axel Koefoed: Sort Rødstjert har atter i 1915 ynglet i Ministerialbygningen, idet jeg 14, 16 og 19 Juli 1915 har set Hannen flere Gange hver af de nævnte Dage flyve med Æde til Ungerne.

BLAAKJÆLK *(Cyanecula suecica)*. Hos Vinhandler Henriksen, Faaborg findes en gammel Han, skudt ved Finstrup (N. O. for Faaborg) i 1913. (O. Helms). T. Helms saa 1 September 1915 en Blaakjælk i et Kartoffelstykke ved Herlufsholm. Den havde blaa Strube med rød Plet.

KVÆKER *(Fringilla montifringilla)*. Axel Koefoed saa 6 Juni 1916 i Haveselskabets Have 2 gamle Kvækere med 4 lige flyvefærdige Unger, hvilket tyder paa, at et Kuld Æg er ruget ud lige der i Nærheden.

SISKEN *(Chrysomitris spinus)*. En Flok paa 5—6 Stkr. opholdt sig 28 Januar 1917 i en Have ved Carlsberg Laboratorium i Valby (P. Jespersen).

HVIDVINGET KORSNÆB *(Loxia leucoptera)* er iagttaget 17 Oktober 1914 af Godsejer Jørgen Larsen i Plantagen ved Gaardbogaard i Vendsyssel (Axel Koefoed).

HORTULAN *(Emberiza hortulana).* Axel Koefoed saa ved Søndersø 9 Maj 1915 4 Hortulaner, formentlig en gammel Han og tre unge Fugle.

Foruden foranstaaende Meddelelser er der til Red. indgaaet efterfølgende 6 Artikler, som efter deres Omfang og Indhold nærmest slutter sig hertil.

SPREDTE ORNITHOLOGISKE OPTEGNELSER FRA KJØBENHAVN. Af Peter Skovgaard.

MUSEVAAGEN *(Buteo vulgaris).* Set paa Træk følgende Data:

30 Marts 1905. Amager 15 Eksemplarer.

22 April 1905. Over Rosenvænget, flere Eksemplarer mod N. N.V.

17 September 1905. Over Rosenvænget, mange Eksemplarer mod V.

21 April 1907. Over Rosenvænget, 1 Eksemplar.

14 September 1907. Over Rosenvænget, 1 Eksemplar.

9 September 1907. 1 Eksemplar i Grønningen.

29 April 1917. 1 Eksemplar højt over Rosenvænget mod N. Et Eksemplar ogsaa set i disse Dage i Botanisk Have.

SPURVEHØG *(Accipiter nisus).* Ses, men sjældent, paa Træk i Rosenvænget, saaledes: 10 April 1907 et Eksemplar, 18 September 1907 et Eksemplar, 15 September 1916 et Eksemplar i nogle Dage, fra 27 April 1917 til 29 April 1917 et Eksemplar, 1 Maj 1917 et Eksemplar paa Langelinie.

NATUGLE *(Syrnium aluco).* I min Barndom i Halvfemserne var det almindeligt at høre Ugler i Rosenvænget. En Gang i November mindes jeg ogsaa, at der i et Træ sad en Natugle

[1] Forf. har indsendt følgende Meddelelser til Redaktionens Afbenyttelse under Udarbejdelsen af »Nyere Meddelelser om danske Fugle«; men da de formentlig vil have storre Interesse ved at fremkomme samlede som et Bidrag til Kjobenhavns Fuglefauna, offentliggores de paa denne Maade med Forfatterens Tilladelse. Red.

og en Fasanhøne overfor og ret tæt ved hinanden; om det var Meningen, at Uglen vilde have Fasanen til Aften, ved jeg ikke; men Resultatet blev i hvert Fald, at Fader skød Fasanen, og Uglen fløj. Nu hører det derimod til Sjældenhederne, at den viser sig der. Den blev dog hørt 30 April 1915 og set faa Dage efter, 7 Maj 1915; og nu i Vinter holdt en Ugle til i et Murhul i en Skorsten paa det gamle Frederiks Hospital, hvor den blev set 26 og 27 Januar 1917.

NATRAVN *(Caprimulgus europæus)*. Fra Rosenvænget mindes jeg, at den af og til viste sig i Træktiderne, og endnu kan det ogsaa hænde, saaledes skriver Fader i Brev af 2 Juli 1916: »For nogen Tid siden saa vi en Natravn«.

MURSEJLER *(Cypselus apus)*. 12 Maj 1915 2 Eksemplarer i Amaliegade, 20 Maj 1917 saas 2 i Rosenvænget, og 21 Maj saa jeg mange flere forskellige Steder i Kjøbenhavn.

ISFUGL *(Alcedo ispida)*. Set et Eksemplar i Kastelsgraven i September 1915.

GØG *(Cuculus canorus)*. Hørt fra Rosenvænget 9 Maj 1906 og 23 Maj 1908.

STOR FLAGSPET *(Dendrocopus major)*. Ses jævnligt paa Strejf i Rosenvænget, altid 1 Eksemplar. Jeg har noteret den: 4 Oktober 1903; 7 Oktober 1903; 15 November 1903; 21 November 1903 og 4 December 1903. 18 September 1905; 2. September 1906 og 28 November 1906. 19 August 1907; 8 og 13 September 1907 og i Begyndelsen af Oktober 1907. 17 Februar 1908 og 20 November 1908. 10 November 1914; 19 November 1914 og 18 December 1914.

ALLIKE *(Corvus monedula)*. Ses af og til paa Foraarstrækket i Rosenvænget; saaledes skød jeg en Han 12 Marts 1904, og 18 Marts 1917 fløj 3 over Rosenvænget; de vekslede Signaler med nogle, der sad i Trætoppene.

DIGESVALE *(Hirundo riparia)*. Set sidst i Rosenvænget 10 September 1904 og kom i 1907 5 Maj.

BYSVALE *(Hirundo urbica)*. Kom 1903: 1 Maj, 1907: 5 Maj til Rosenvænget, 1917: 14 Maj til Hellerup. Set sidste 1904: 24 September og i 1905 9 Oktober.

FORSTUESVALE *(Hirundo rustica).* Kom 1901: 1 Maj, 1903: 1 Maj, 1904: 25 April, 1906: set 1 Eksemplar 28 April ellers først 7 Maj, 1907: 5 Maj. Set sidste Eksemplar 1904: 24 September, 1905: 19 Oktober; alt i Rosenvænget.

1 Maj 1915 saa jeg flere i Rosenvænget; 1916 saa jeg den sidste ved Langelinie 14 Oktober; 2 Maj 1917 saas 2 i Frederikshaldsgade i Kjøbenhavn.

SPETMEJSE *(Sitta europæa).* I de Aar (fra 1902 til 1909), da jeg daglig iagttog og førte grundige Optegnelser om Fuglelivet i Rosenvænget, har jeg kun noteret Spetmejsen 2 Gange, et enkelt Eksemplar paa et flygtigt Besøg nemlig 18 Oktober 1903 og 12 Maj 1904. Fra Efteraaret 1916 har nu pludselig mindst 2 taget fast Ophold der; saaledes saas 8 Oktober 1916 en, der anbragte en Hasselnød i de dybe Barkspalter paa en stor Elm, og den hakkede Nødden itu paa Spidsen. Senere saas den saa godt som daglig hele Vintertiden, og endnu 22 April var der 2.

FUGLEKONGE *(Regulus cristatus).* Kom paa Strejf i Rosenvænget undertiden talrigt, ligefrem myldrende, undertiden sparsomt. Jeg har noteret den: 22 Marts til 31 Marts 1903; 12 September til 15 September og 1 Oktober til 25 Oktober usædvanlig mange; 10 og 11 April 1904; 12 September til 22 September og atter 27 September til 2 Oktober, 9 Oktober, 13 og 16 Oktober 1905; desuden i Botanisk Have 21 September—28 September og 19 Oktober 1915. I Rosenvænget 1 til 17 April 1906; 14 September til 26 September og igen 25 Oktober til 9 November 1906. Marts og Begyndelsen af April 1907 og atter 25 April 1907. 30 Oktober 1914 en enkelt og igen 2 November 1914 en enkelt. 28 November 1916 nogle i Rosenvænget.

SANGDROSSEL og VINDROSSEL *(Turdus musicus & Turdus iliacus).* Kom jævnligt i Træktiden til Rosenvænget.

RØDSTJERT *(Ruticilla phoenicura).* 2 Maj 1915 1 ♂ i Rosenvænget, 9 Maj 1916 1 ♀ samme Sted. 18 August 1916 kom den paa Efteraarstræk til Botanisk Have. 14 Maj 1917 2 ♂, 1 ♀ i Botanisk Have og samme Dag set i Rosenvænget.

NATTERGAL *(Luscinia philomela).* 1 Eksemplar paa Vandrested i Rosenvænget 13 Maj 1906 og ligeledes 15 Maj 1908.

BROGET FLUESNAPPER *(Muscicapa atricapilla)*. 1 Maj 1915 1 ♂ i Rosenvænget, 4 Maj 1917 flere ♀ i Botanisk Have.

BOMLÆRKE *(Emberiza miliaria)*. 10 Marts 1917 et Eksemplar set i Frederiks Hospital, Amaliegade.

FUGLELIVET VED NYMINDEGAB. Af Astrid Lassen.

Da jeg i nogle Uger af September 1913 opholdt mig ved Nymindegab, havde jeg Lejlighed til at iagttage Fuglelivet der, om hvilket jeg havde hørt, at det — som overalt ved Ringkøbing Fjord — skulde være ualmindelig rigt. Jeg blev dog en Del skuffet, da det viste sig, at Fuglene saavel for Arters som for Individers Vedkommende er i stærk Aftagende. Dette, som saa mange andre beklagelige Forhold, skyldes Gennemgravningen ved »Hvide Sande«, idet Saltvandet har ødelagt de før saa gunstige Betingelser for Strandfuglene. Da det maaske kan være af Interesse, vil jeg nævne de Arter, der trods alt var talrigst repræsenterede. Det skal dog ikke tages som nogen grundig Undersøgelse af Fuglelivet, da jeg ikke har haft Lejlighed til at iagttage det ved andre Aarstider og saaledes ikke kan angive, hvilke Arter der findes ynglende.

Af Maager iagttoges: Hættemaage *(Larus ridibundus)*, Stormmaage *(Larus canus)*, Svartbag *(Larus marinus)* og Graa Havmaage *(Larus argentatus)*; af Terner: Hætteterne *(Sterna hirundo)*, Dværgterne *(Sterna minuta)* og et enkelt Eksemplar af Rovterne *(Sterna caspia)*. Baade inde ved Fjorden og i Klitterne ved Havet var der mange Ryler, af hvilke Islandsk Ryle *(Tringa canutus)* var den almindeligste, desuden saas Alm. Ryle *(Tringa alpina)*, Temmincks Ryle *(Tringa temminckii)* og Dværg-Ryle *(Tringa minuta)*. Graaand *(Anas boscas)* og Krikand *(Anas crecca)* saas ofte i Smaaflokke — ligeledes Graagaas *(Anser cinereus)*. Paa Sandet langs Fjordens flade Bredder og paa Engene havde man Lejlighed til at se: Strandskade *(Hæmatopus ostralegus)*, Rødben *(Totanus calidris)*, Klyde *(Recurvirostra avocetta)*, Selning *(Calidris arenaria)*, Kobbersneppe *(Limosa aegocephala)*, Dobbelt Bekkasin *(Gallinago media)*, Alm. Brokfugl *(Charadrius pluvialis)*, Præstekrave *(Ægialitis hiaticula)*, Hvid-

brystet Præstekrave *(Ægialitis cantiana)* og Lille Præstekrave *(Ægialitis minor).* En enkelt Gang saa jeg nogle Hejrer *(Ardea cinerea).* Af Smaafugle, som opholdt sig ved Husene og i den nærliggende Klitplantage, kan nævnes: Spurv *(Passer domesticus)* — ikke talrig —, Forstuesvale *(Hirundo rustica),* Digesvale *(Hirundo riparia),* Rødhals *(Erithacus rubecula),* Rødstjert *(Ruticilla phoenicura),* Munk *(Sylvia atricapilla),* Gærdesmutte *(Troglodytes parvulus),* Hvid Vipstjert *(Motacilla alba),* Gulspurv *(Emberiza citrinella),* Stær *(Sturnus vulgaris),* Sanglærke *(Alauda arvensis),* Toplærke *(Alauda cristata)* og Stenpikker *(Saxicola oenanthe),* Engpiber *(Anthus pratensis),* og Skærpiber *(Anthus obscurus).* Ved Solnedgang saas af og til enkelte Eksemplarer af Natravn *(Caprimulgus europæus),* og en Formiddag fløj et Eksemplar op fra nogle lave Bjergfyr i Plantagen og blev skudt. Af Rovfugle saa jeg kun: Spurvehøg *(Accipiter nisus)* og Mosehornugle *(Otus brachyotus).* Endelig fandtes der adskillige Flokke af Agerhøns *(Perdix cinerea)* og nogle Flokke Urfugle *(Tetrao tetrix).* Som det af foranstaaende ses, forekom der udover Rovternen ingen særlig sjeldne Arter, og Antallet af Eksemplarer var heller ikke stort.

LIDT OM FUGLELIVET I FREDERIKSBERG HAVE VINTEREN 1914—15. Af Axel Koefoed.

Den 22 November 1914 saa jeg i Frederiksberg Have et Par af den grønbenede Rørhøne *(Gallinula chloropus),* der gik og samlede Føde paa den lille Ø ved Skøjteløberbanen; Fuglene vare alt andet end bange, saa man kunde iagttage dem fra Vejen, der løber langs med Kanalen.

Om det var en Tilfældighed ved dette Par, ved jeg ikke; men flere Gange har jeg set Han og Hun gaa hver til sin Side af Øen, og atter mødes ved Andebakkestien; de gik altid og pillede deres Føde ved Kanten af Kanalen, to Gange har jeg set dem gaa paa Isen for at finde Føde, nemlig Brød, der blev kastet ud i en Vaage til de mange Stokænder *(Anas boscas),* som findes der — Rørhønsene ligefrem gled hen ad Isen paa deres brede Fødder, hvilket saa meget morsomt ud.

Rørhønen er jo blevet meget almindelig her i Omegnen af København i de senere Aar, men at den ogsaa søger ind til et

saa befærdet Sted som Frederiksberg Have, synes at være lidt ejendommeligt.

Endvidere har et Par Vandrikser *(Rallus aqvaticus)* i Vinter opholdt sig paa nævnte Ø, og tilsyneladende har de to Arter befundet sig godt i hinandens Selskab, idet jeg ofte har set begge Par sammen.

Da Skøjteløberbanen sidst i Januar Maaned blev aaben, forsvandt Fuglene fra Øen, og senere har jeg ikke set dem, naar undtages den ene Rørhøne, der kom tilbage, medens Banen var aaben, men forsvandt Dagen efter.

I den meste Tid af Efteraaret og Vinteren ser man omtrent hver Dag en Flok af Kirsebærfuglen *(Coccothraustes vulgaris)*; oftest har der været 8 Stk., der dels sad paa Jorden og dels i Træerne og knækkede forskellige Ting, saa man nemt opdagede dem; i Dag, 21 Februar, iagttog jeg en stor Flok paa 40 til 50 Ekspl. af denne højst ejendommelige Fugl i Haven.

Endvidere er Ringduerne *(Columba palumbus)* taget meget til, saaledes at man ofte ser c. 11 Stk. af denne Fugl paa en Gang; de opholder sig i Reglen paa Plænen bag ved Fr. VI.s Statue, og er tilsyneladende meget tamme, saaledes at jeg et Par Gange har kastet Ærter ud til dem, uden at de fløj bort; de yngler nu ret almindeligt saa vel i Frederiksberg Have som i Søndermarken og liver meget op der.

Af Stokænderne *(Anas boscas)*, hvoraf man ofte kan se Hundrede Fugle eller mere om Vinteren, yngler der mange Par om Foraaret i Haven, dog er flere af dem meget blandede med tamme Ænder, der i sin Tid blev sat ud for at lokke Vildænderne til at blive der; desværre tager de store Masser af Vandrotter, der findes ved Kanalen, en Del af Ællingerne, hvilket jeg enkelte Gange selv har iagttaget.

Der er nu yderligere kommet to Par Graagæs *(Anser cinereus)*, der er foræret Haven fra et Gods; disse to Par Gæs havde i Sommer respektive 6 og 7 Gæslinger, der vare meget interessante at iagttage, naar de gik og græssede paa Øen; Ungerne gaar jo først paa »Græs« i længere Tid, før de gaar i Vandet.

Foruden de her nævnte Fugle findes der ogsaa om Vinteren de forskellige Meiser, Fuglekonge *(Regulus cristatus)*, Træpikker *(Certhia familiaris)*, Mellemflagspet *(Dendrocopus medius)*, Krage *(Corvus cornix)*, Gjerdesmutte *(Troglodytes parvulus)*, Jernspurv *(Accentor modularis)*, Solsort *(Turdus me-*

rula), Rødkjælk *(Erithacus rubecula)*, Bogfinke *(Fringilla coelebs)*, Kvæker *(Fringilla montifringilla)* i store Flokke paa Træk, Svenske *(Ligurinus chloris)* og Irisk *(Cannabina linota)*.

OM FUGLENE VED ODENSE FJORD. Af Juel Madsen.

(Med 2 Fotografier efter Malerier af Forf.).

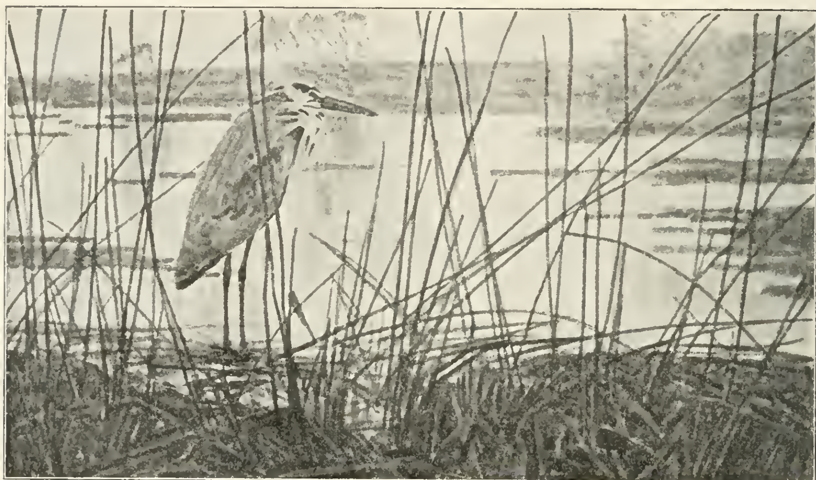
Ovre paa Fyn skærer Odense Fjord sig ind i Landet; det er en bred og fladvandet Fjord med uregelmæssige Kystlinier og saa typisk dansk, at den ikke tiltrækker sig den fremmedes Opmærksomhed. Fjorden og Egnene, der omgiver den, byder ved det afvekslende i Landskabet Plads for et ret talrigt Antal Arter af Fugle, og en Høstdag for ikke saa faa Aar tilbage gjorde jeg min første Tur i Pram paa Fjorden for at stifte Bekendtskab med Ænder og Vadefugle derude.

Jeg var, som naar jeg senere tog ud, taget hjemmefra om Natten og husker tydeligt det Indtryk, Fjorden gjorde paa mig. Alligevel forsøger jeg ikke at give Stemningen over Fjordlandskabet, der laa udbredt for mig, da jeg naaede min Pram; men Mørket, Taagen over Engene, de første enlige Vibeskrig, Kulden og den gryende Dag og til sidst de mange Vadefugles Fløjten, efterhaanden som de vaagnede langs Fjordens Kyster, bidrog til at danne den. Undertiden har det undret mig, at jeg ikke endnu oftere, end jeg har gjort det, har benyttet mig af disse Morgener; men jeg beklager dem, der aldrig har haft Lejlighed til at nyde dem.

Saadan en Morgen var det altsaa, da jeg første Gang roede over Fjorden til Moserne paa den anden Bred. Der græssede en Hare paa en dugget Stubmark, en Strandskade fløj ud ad Kanalen og en hel Kile Ænder kom inde fra Engene, men steg højt til Vejrs, idet de passerede Dæmningen og mig. Da Solen kom op, forsvandt Taagerne, der laa i Sænkningerne inde i Land og gav Rørene og de højere Punkter Udseende af Øer, og Terner og Maager, Rødben og Spover baade store og smaa begyndte at skrige og fløjte. Fra Pytter og Vandhuller inde i Land og fra de store Spovers Flokke, der søgte Brakmarker og Overdrev, lød spinkel og klangfuld Fløjten; Klirerne, der fløj saa højt, at de

næppe var synlige, fortalte paa deres Sprog, at ogsaa de var paa Vej.

Det er efterhaanden blevet mange Ture af lignende Art, jeg har udført i Aarenes Løb, og dog er Aftenerne ved Fjorden ikke mindre tiltalende. Man kan anbringe sig i Strandkanten skjult af Tang og iagttage de trækkende Fugle, naar man ser i den

Hejre ved Fjorden.

Retning, hvor Solen er gaaet ned, fordi Vandet her længe beholder den lyse Farve.

En Aften daler der højt fra Himlen, i Begyndelsen først synlige som mørke Prikker, under en Vinkel paa 45° hele store Flokke af Vandhøns ned for Fødderne af mig, og jeg har aldrig i saa store Flokke som her set Blishøns holde til i Saltvand. En anden Aften, inden det er blevet mørkt, styrer en Flok Sortænder ind i en Uvejrssky og forsvinder for dog kort efter atter at komme til Syne; de har nemlig vendt og søger at vinde Forspring for Skyen, hvad der ogsaa lykkes dem, og stiger endelig til Vejrs op over Skyen og fortsætter formodentlig i Solskin deres første Kurs, mens Himlen et Øjeblik efter sender Hagl og Regn ned i Hovedet paa mig. Naar det efter Dagregn klarer op, sætter store Flokke af Regnspover, alle de der Dagen igennem har holdt til paa Nordfyns Brakmarker, hinanden Stævne paa de lavvandede Strækninger i Fjordens nordlige Del for i Fælles-

skab at beklage sig over Væden, og endelig kommer om Aftenen Hejrerne, der nu i Modsætning til om Dagen er ret tillidsfulde, trækkende over Dæmningen.

Maagearterne ved Fjorden skal jeg kun kortelig omtale, skønt de saa hyppigt ses derude. Overalt ser man dem klippe Luften med deres Vinger, og man hører stadig deres Skrig. Stille

Stære.

smukke Sommerdage gøer Svartbagen som en Hund og raaber med sin klagende Stemme, som om den var i Havsnød. Disse Fugle har deres Tilhold paa Holmene, og paa den største findes baade en Koloni af Stormmaager og en Koloni af Hættemaager, den sidste en af Landets største.

Saa mærkeligt det lyder, er den sidste Fugl, jeg nævner i denne Forbindelse, den graa Krage; men den kan ikke udelades selv i en nok saa kort Omtale af min Hjemegns Fugle. Den træffes overalt og til alle Aarstider. Paa Holmene røver den Æg fra Maagerne, og langs Dæmningerne fisker den Muslinger; der ser man den flyve op den ene Gang efter den anden, stadig tabende noget nemlig Skallerne, der skal slaas i Stykker mod Stenene. Snart er den i Flok, som naar den Nord fra indfinder sig i September, eller naar den Vinteraftener gaar til Ro i nøgne Træer, snart enkeltvis, om Sommeren med Familie, de mest idylliske Steder. Kammeratskabet, man hævder, der skal bestaa

imellem dem, viser sig ved, at de meddeler hinanden, naar Jægeren kommer; og skyder man paa dem, gaar de med Kroppen fuld af Hagl og forpjuskede Fjer videre i deres Flugt uden tilsyneladende at ændse Skuddene, men for en Gang før eller senere at dumpe ned paa Marker og i Hegn. Deres forbidragende Slægtninge flyver altid rundt i Luften over dem og skriger, inden de fortsætter deres Flugt. Med Kragens mere eller mindre tiltalende Egenskaber synes man om den og kan ikke tænke sig at være den foruden, den saa lidt som nogen anden af vore hjemlige Fugle.

Og det er med noget af den samme brændende Interesse som den, hvormed man som Dreng forfulgte selv den mest beskedne Fugl gennem Moser og Krat for at aflokke Naturen de mange Hemmeligheder, den især dengang skjulte i sit Skød, at man nu den ene Gang efter den anden gaar til de kendte Steder ved Fjorden. Mig hænder det, naar jeg opholder mig andetsteds, at et enkelt eller alle Indtrykkene derovre fra bringer sig i Erindring. Det kan ske paa en Maade, der ytrer sig som en Længsel mod den Tid, jeg tilbragte ved Fjorden, en Længsel mod Fjorden og dens Fugle, for hvis Skyld jeg fik Fjorden kær.

—

YDERLIGHEDERNE MØDES. Af Th. N. Krabbe.

Som en ikke ganske dagligdags Hændelse fortjener det maaske at nævnes, at Fuldmægtig J. v. Späth og jeg paa en Tur i vort sædvanlige Revier — det militære Terrain paa det nordlige Amager — 12 Nov. 1916 saa en Flok Silkehaler *(Ampelis garrula)* paa 6 Stk. samtidig med, at vi samme Dag saa en Forstuesvale *(Hirundo rustica)*, en gammel Hvid Vipstjert *(Motacilla alba)* og en ung Gul Vipstjert *(Motacilla flava)*. Stærkt forsinkede Sommer-Arter saas saaledes her Side om Side med en ualmindelig tidlig ankommende Vinter-Art. Naar dertil kommer, at vi desuden havde 2 Skov-Hornugler *(Otus vulgaris)*, en Stor Tornskade *(Lanius excubitor)* og 3 Toplærker *(Alauda cristata)*, Arter som man dog ikke just ser daglig, og at vort Liste endvidere indeholdt Hættemaage, Skade, Krage, Lærke, Stær, Gærdesmutte, Musvit, Blaamejse, Engpiber, Solsort, Rødkælk, Husspurv, Skovspurv, Bogfinke, Svenske, Tornirisk og Rørspurv, at

vi saaledes havde 24 Arter sete i Løbet af knap 4 Timer i November Maaned lige i Randen af København, kan det maaske ikke undre, at jeg ikke er langt fra at betragte den paagældende Tur som en af de mærkeligste ornithologiske Udflugter, jeg maaske nogen Sinde har gjort.

EJENDOMMELIG YNGLEPLADS FOR PRÆSTEKRAVEN (*Ægialitis hiaticula*). AF C. NEERGAARD PETERSEN.

Den, hvis Vej nu og da falder ud ad Islands Brygge, vil have lagt Mærke til, at den stadig skyder sig længere frem mod Syd, efterhaanden som Opfyldningerne af de lave Grunde mellem Skydebanerne paa Amager og Sejlløbet i Kallebod Strand skrider frem. Nye Fabrikanlæg følger Opfyldningerne i Hælene. Yderst ligger nu som en Fortsættelse af Sojakage-Fabrikens store Bygningskompleks og Blyantfabrikernes Kontorbygning, Dansk Oliehærdnings-Fabrik, der først for nylig er fuldført og traadt i Virksomhed.

I ret Vinkel paa Islands Brygge, umiddelbart langs med denne Fabriks sydlige Gavlmur, er der anlagt en c. 18 Alen bred Gade eller Vej ind mod Skydebanerne. Dens Fortove er forsynede med Flisebelægning, Kantstenene er sat, og Lygtepælene er rejst paa begge Sider, men Gaden er ikke — i alt Fald ikke endnu — brolagt men skærvebelagt, og Skærverne er nedtromlet med et tæt Lag Sand. Terrænet paa Gadens venstre Side, ind mod Byen, er naar man har passeret Oliehærdnings-Fabrikens Sydgavl, ubebygget og benyttes til Oplagsplads for uhyre Masser af Tønder, der er stablede ovenpaa hinanden. Ud mod Søen fortsættes Opfyldningen og er vel paa sine Steder naaet indtil 15—20 Alen fra Gadens højre Fortov. Opfyldningens Højde vil jeg anslaa til c. 4 Alen over Vandspejlet.

Pinse-Lørdag 26 Maj 1917 kom jeg paa Cycle kørende paa Islands Brygge ned ad den beskrevne Gade. Omtrent midtvejs var der rejst en Bom tvers over Gaden, og her maatte jeg altsaa staa af for at føre Cyclen igennem. Næppe var jeg kommen paa den anden Side Bommen, før jeg saa en Præstekrave (*Ægialitis hiaticula*) c. 25 Alen foran mig pile ned ad Gaden, duknakket og med tydelige Tegn paa Ængstelse. Jeg standsede straks for

at iagttage den nærmere, og omtrent samtidig standsede Præstekraven. Den blev staaende nogle Øjeblikke med Ryggen til mig, vendte forsigtig Hovedet til begge Sider, som om den skelede bagud — Halsen var trukket helt ind mellem Skuldrene — og gjorde nogle hurtige bukkende Bevægelser med Overkroppen, der syntes at tyde paa, at den var i Tvivl med Hensyn til pro et contra. Pludselig gjorde den omkring, løb nogle Skridt hen imod mig og lagde sig ned midt i Gaden mellem nogle Skærvestykker, hvis Kanter stod ganske lidt op over Sandlaget. Der kunde nu ikke være Tvivl om, at den havde sin Rede dér. For imidlertid at konstatere dette, paa en københavnsk Gade sjældne, Redefund trak jeg med Cyclen langsomt forbi Stedet. I den sædvanlige skaalformede lave Fordybning, som tjener Præstekraven til Rede, laa midt i Gaden mellem de svagt rødlige Kanter af nogle Skærvestykker 3 brunplettede Æg med Spidserne ind mod hinanden. Jeg satte mig et halv Hundrede Alen fra Reden, og Fuglen vendte straks tilbage. I den kønne og stille Aften var der kommet en Del Spadserende ud for at nyde Søluften, og naar de fulgte Fortovet, turde Fuglen ikke blive liggende. Den lettede, naar de var i en Afstand af 20—30 Alen fra Reden, løb omtrent lige saa langt stundom længere frem efter eller skraat over mod Tønderne, ventede her, til de var passeret og pilede saa tilbage til Reden. Naar de Spadserende derimod holdt sig ude paa Opfyldningen, lod Fuglen sig ikke skræmme af Reden.

Næste Dag, altsaa Pinse Søndag, begav jeg mig ud til Stedet om Aftenen ved 8 Tiden. Der var, som jeg havde forudset, mange flere Spadserende end den foregaaende Aften, de fleste promenerede eller balancerede ude paa det sidst opfyldte, noget ujævne, Terræn; men adskillige foretrak at følge Fortovet, og Fuglen var blevet adskilligt ængsteligere. Den maatte uafladelig paa Benene, og jeg syntes at kunne skønne, at den forlod Reden tidligere, naar der nærmede sig unge Damer i blaa eller højrøde Gevandter og med store Blomsterbede paa Hovedet, end naar de Spadserende var iført sobrere Farver. Jeg sad derude en Time, og det var i den Tid ikke mange Øjeblikke ad Gangen, den kunde passe Rugningen. Ofte havde den næppe lagt sig paa Æggene, før den maatte af Sted igen, men den vendte ufortrødent tilbage, saa snart Faren havde fjernet sig, forlod stedse Reden løbende, ogsaa naar en Hund krydsede over Gaden, og vendte tilbage paa samme Maade og var ingensinde paa Vin-

gerne. Et Par Gange kom dens Mage i skarpe, usikre Kast og med sit klagende Skrig flyvende ude paa Vandet i et halvt Bøsseskuds Højde ind over Redestedet, og een Gang satte den sig paa en Bunke Brosten, der var stablet op ude paa Opfyldningen omtrent ud for Reden. Den fik dog ikke Lov til at sidde ret længe til Trøst for sin ængstede Ægtemage, og med en melankolsk Afskedshilsen fløj den igen ud over Vandet. Saa vidt jeg kunde skønne, blev den rugende Fugl ikke bemærket af en eneste af de Spadserende, skønt den som oftest var i Bevægelse, og skønt nogle spadserede midt ned ad Gaden lige over Reden.

Onsdag Aften 30 Maj tog jeg igen ud for at se, hvorledes Præstekraverne var kommet over deres bevægede Pinsefest. Da jeg havde passeret Bommen uden at se Præstekraven lette og pile af Sted forud, — naar den laa og rugede var det yderst vanskeligt at faa Øje paa den, selv om man omtrent vidste, hvor Reden var — anede jeg Uraad, og det viste sig snart, at min Frygt var vel begrundet. Jeg fandt Reden tom, men Redeskaalen var ubeskadiget, og dens Mosaik af ganske smaa hvide Sten og Stumper af Muslingeskaller var ubrudt. Paa Kanten laa det ene Æg halvt knust, stærkt iblandet Sand og Støv, samt nogle soltørrede Skaller af et andet Æg. Det tredie Æg var forsvundet, og hverken det eller Rester af det var til at finde i Redens nærmeste Omgivelser. Hvorledes Ødelæggelsen er gaaet for sig er ikke godt at sige. Det synes efter den Tilstand, hvori Reden befandt sig, udelukket, at der er traadt i den. Det knuste Æg var ikke stærkt ruget. Præstekraverne saa jeg naturligvis ikke noget til. De har rimeligvis søgt hen til en roligere Yngleplads.

Hermed er Præstekravens Saga ved Islands Brygge rimeligvis for stedse ude.

NOGLE OPTEGNELSER OM SYDSJÆLLANDS FUGLE.

AF

ANDERS PEDERSEN.

Da de siden 1890 udkomne interessante Bøger om Sydsjællands Fugle har overset ganske enkelte Arter, og da Angivelse af enkelte andre Arters Forekomst ikke helt stemmer sammen med de Iagttagelser og Optegnelser, jeg i de sidste 30 Aar har foretaget, vilde jeg gerne gøre nogle Tilføjelser.

I nævnte Tid har jeg udstoppet over 3000 Fugle og Dyr for Beboerne i en stor Omegn[1], hvilket giver god Lejlighed til at lære Egnens Fugle og Dyr at kende.

KRIKAND *(Anas crecca)* er almindelig om Efteraaret, men jeg har aldrig truffet den ynglende. De »Krikænder« i Sommerdragt og de unge Fugle, jeg i Juli har modtaget, har altid været Atlingeænder

ATLINGEAND *(Anas querquedula)* yngler hvert Aar, ogsaa i Aar, i Bøgesø Sø og Lou Mose. I de milelange Moser, der fra Køng, Sværdborg og Lundby Sogne skyder sig langt her ind i Hammer Sogn, findes mange Par, hvis Reder, der er godt skjulte, almindelig indeholder fra 9 til 11 Æg.

SPIDSANDEN *(Anas acuta)* synes at brede sig; jeg har truffet den rugende paa Dybsø og i Køng Mose, sidstnævnte Sted ogsaa i Aar; i alle Tilfælde opholdt den gamle Han sig lige ved Siden af den rugende ♀.

SKEAND *(Anas clypeata)* ret almindelig i de nævnte store Moser talrigst i Lundby og Sværdborg Mose.

GRAVAND *(Tadorna cornuta)*. Paa Kyllebækklitterne ved Hammer Sogns sydvestlige Hjørne yngler flere Par i 14—16 Grave, der beboes af mindst 3 Grævlinge-, 2 Ræve- og 1 Odderfamilie.

TAFFELAND *(Fuligula ferina)*. 17 Maj i Aar saa jeg en gammel ♀, der sad i en Tørvegrav i Køng Mose og lod sig komme meget nær.

[1] Forf. er Ejer af Risegaard, Lou.

BRAMGAAS *(Anser leucopsis).* 30 April 1910 saa jeg en Sværm paa ca. 200 komme og sætte sig i Hammer Enghave; de var meget urolige og gjorde megen Larm; hele Tiden fløj Smaaflokke om i Luften, indtil op paa Dagen hele Skaren brød op og under et vældigt Spektakel kom trækkende ganske lavt ca. 50 m over mig; de fløj i en stor Bue, og Mellemrummet var helt udfyldt af V formede Smaaflokke; endnu efter at de var forsvundne, kunde deres skrattende Raab høres. Siden har jeg om Foraaret især først i Maj ofte set Flokke, hvis Træk gaar mere mod Nordøst end de fleste Gaasearters. I 1916 varedeTrækket 2 Dage.

AGERHØNE *(Perdix cinerea).* Mange hvidbrogede Fugle forekommer her i Egnen.

GRAASTRUBET LAPPEDYKKER *(Podicipes griseigena).* Er ikke saa sjældent ynglende og ret almindelig For- og Efteraar. I en lille sølignende Mose tæt her ved Gaarden har 2 Par i mange Aar haft Rede og bliver i Yngletiden saa tamme, at man kan sejle tæt til dem; de 2 Par og flere kom ogsaa hertil i Aar, men drog snart igen bort, da Mosen nu er tørlagt.

STOR LAPPEDYKKER *(Podicipes cristatus).* Er heller ikke saa sjælden, som den faar Skyld for; jeg har truffet den med Unger i Snesere Sø og Glumsø Sø; fra sidstnævnte Sted har jeg i Maj og Juni modtaget over 10 gamle Fugle, hvoraf flere var gaaet i Fiskeruser og havde sat Livet til der; ogsaa Unger har jeg modtaget.

ENGSNARRE *(Crex pratensis).* Kan maaske kaldes faatallig, men er ingenlunde ustadig, da den høres hvert Aar, ogsaa i Aar, endog til langt ind i Juni. Bedst ses det, hvor almindelig den er, naar man om Høsten med Mejemaskinen hugger de sidste Omgange af en Kornmark, thi da tager hele Selskabet, gamle og Unger, Flugten, dels løbende dels flyvende; en Gang, August 1895, fangede jeg flere Unger, der, skønt de godt kunde flyve, alligevel skjulte sig i den afmejede Sæd.

VANDRIKSE *(Rallus aqvaticus).* Yngler hvert Aar i Bøgesø Sø, Lou Mose og mange Steder. Som Bevis paa, hvor almindelig den er som ynglende, skal kun nævnes, at jeg 16 Maj 1910 paa Sværdborg Mose fandt 9 Reder med Æg godt skjulte under store Knivgræstuer.

TRAPPE *(Otis tarda)*. 21 September 1909 blev en ♀ i smuk, nyfældet Dragt skudt i Hammerthorup her i Sognet af Parcellist Jacob Larsen. Fuglen er senere kommet i Hr. E. Lehn Schiølers Besiddelse.

POMMERANSFUGL *(Eudromias morinellus)*. Partikulier N. P. Nielsen, Næstved har meddelt mig, at denne Fugl saas paa Markerne almindelig for 30—40 Aar siden; nu ses den ikke; i hans Samling findes en Pommeransfugl i Efteraarsdragt, skudt ved Holsted pr. Næstved for over 30 Aar siden.

STOR KOBBERSNEPPE *(Limosa ægocephala)*. Paa de store Moser yngler endnu ganske enkelte Par, hvis Unger 16 Juli almindeligvis kommer galt afsted, idet de flyver lige i Skuddet paa de Jægere, der ikke kender den. Den var før almindeligere.

RØDBRUN KOBBERSNEPPE *(Limosa lapponica)*. I Gaardejer N. P. Madsens Samling i Faarup ved Lou findes et smukt Eksemplar, skudt paa Sværdborg Mose 1894.

SORTKLIRE *(Totanus fuscus)*. Hos Gaardejer Fr. Larsen i Hammer findes 1 Eksemplar, skudt i en Mergelgrav for nogle Aar siden.

TREDÆKKER *(Gallinago major)*. Paa Trækket sidst i August kan den ikke kaldes sjælden, især i Bøgesø Sø lige mellem Næstved og Præstø.

MOSETERNE *(Sterna nigra)*. Den før saa store Koloni i Bøgesø Sø er nu ganske forsvundet; hertil har sikkert Lækatten bidraget, da den plyndrer en Mængde Reder.

STORK *(Ciconia alba)*. Indtil Midten af 80erne i f. Aarh. havde Storken holdt sig godt her, og 8 Par boede her i Sognet og nærmeste Omegn; men indtil 1894 var Tallet af Par svundet ind til 3. Fra 1894—98 fandt her en interessant Opblussen Sted i Storkenes Liv eller Antal, og i 1898 havde vi 7 Par ynglende Storke. Siden er det gaaet tilbage, og i Aar 1917 findes kun 3 Par her i Sognet. Aarsagen til denne Aftagen, Tiltagen og paany Aftagen er let at faa Øje paa, det er den usle Rævegift, der vender op og ned paa alle Forhold og snart har udryddet Ræven og fyldt især Sydsjælland med Mus og Muld-

varpe[1]. Naar Storken om Foraaret kommer hertil, finder den paa Markerne endnu døde Mus, der har forædt sig paa Rævenes Lokkemad, tager disse og bliver halvt forgiftet. Hvem, der har set Vandrefalke, Ravne, Krager og Skader med lamme Vinger og Ben, halvt forgiftede, tager ikke saa let fejl, naar ens Stork en Dag med lamme Vinger kommer »tilfods« hjem til Reden, sætter sig paa Jorden og senere hen dør; fra 1903 til 1912 har 3 Storke her paa Gaarden fristet denne Skæbne, indtil den saa tilsidst maatte opgive at yngle her. Storkenes Af- og Tiltagen peger ogsaa godt nok i denne Retning! I Midten af 80erne begyndte Rovdyrgiften og var ved den ny Jagtlovs Ikrafttræden 1894 almindelig. Denne Jagtlov standsede Brugen af Giften; der fandtes desværre dog en Ventil i Loven, og den benyttes saa rigeligt af Amtets større Jagtejere, at Storken vil forsvinde sammen med Ræven. Mus og Muldvarpe er allerede en ren Landeplage.

SORT STORK *(Ciconia nigra).* 22 Juli 1902 fløj i Hammer Enghave et Eksemplar saa tæt forbi mig, at jeg let kunde se, at det var en gammel Fugl med rødt Næb.

TAARNFALK *(Falco tinnunculus).* Taarnfalken yngler i alle Omegnens Smaaskove i gamle Kragereder. Paa Efteraarstrækket især i September er den saa talrig, at hele Familier søger Nattesæde i Pilehegn og større Haver.

RØDFODFALK *(Falco vespertinus.).* Selv om jeg ikke har haft denne Fugl ihænde, er der ikke Tvivl om, at den bebor Egnen: 5 Juli i Aar Aften Kl. 10,10 saa jeg en lille Falk over Bøgesø Sø fange Insekter paa Svalemaner i Flugten. Paa Dyrejagter i Hammer Enghave i Aarene 1890—1903 saa jeg en lignende, stundom 2, Falke jage Insekter til langt ud paa Natten. I de store Moser har jeg, især i Taarup og Køng Moser, set lignende Falke og var især 5 Maj 1908 tæt ved 2 Fugle; 7 Juli 1916 havde jeg Kl. 9 Form. taget Sæde paa en Tørvehytte i Køng Mose, da en lille Falk kom og satte sig paa nogle Tørvestabler tæt ved mig; det var hverken Lærke- eller Taarnfalk; kort efter fløj den over i Sværdborg Præstegaards store Have.

DVÆRGFALK *(Falco æsalon)* er talrig paa Gennemrejse især i April og September. Mange unge og gamle har jeg modtaget dels skudte, dels Fugle, der er tørnet mod Telefontraadene.

[1] Hovedaarsagen til Storkenes Aftagen ligger dog paa andre Punkter, se Å. Vedel Tånings Artikel i Tidsskriftets sidste Hefte. Red.

LÆRKEFALK *(Falco subbuteo)*. Bebor flere af Egnens mest afsides Skove: Størlinge Skov, Mogenstrup Stenskov og Lou Sønderskov og ses derfor næsten hver Dag i Maj og Juli. I Juni holder den sig mere ved Reden. Angivelserne om, at den ses hyppigst i Træktiden passer ikke, fordi de fleste Lærkefalke allerede drager bort mellem 20 August og 1 September. Den er en ufredelig Nabo; i 1909 havde den bygget Rede i Lou Østerskov ca. 300 m her fra Gaarden; den gamle, vist ♂, svingede sig hver Dag i Luften, for som en Pil ned mod Gaarden, strøg langs Tagene med en Fart, saa det peb i Luften og drejede derpaa ud efter de udskræmte Svaler. Den sænkede sig dybt under disse, kastede sig lodret i Luften og greb Bysvalerne. I Løbet af Halvdelen af Juli havde den af de her værende 8 Par Bysvaler fanget de 15 Fugle, og siden har ingen Bysvale ynglet her. Langt bedre klarede Landsvalerne sig. 16 Juli gaar det ofte galt med Lærkefalken; naar den om Morgenen styrer ud i Moserne paa Insektjagt, flyver den prægtige Fugl i sin tarveligste Dragt lige i Skuddet.

VANDREFALKEN *(Falco peregrinus)*. Er vel ret almindelig over hele Landet. Skønt jeg kun har set den tage flyvende Fugle, har jeg dog nedlagt baade unge og gamle, der har forædt sig paa døde, forgiftede Krager. Jeg har set den tage Ænder, Regnspover, Maager og Duer, men især Viber og Krager; Maager undgaar den ved at holde sig lavt ved Vandet og Ringduer ved at sætte sig paa Jorden. Mangfoldige Gange har jeg set den slaa sit Bytte oppe i umaadelig Højde og derpaa som en Pil fare lige mod Jorden, uden dog at faa rigtig undersøgt, om Falken holder sig ovenpaa Fangsten; i modsat Fald vilde den vel slaa sig ihjel.

MUSEVAAGE *(Buteo vulgaris)*. Yngler ikke mere i Skovene i stor Omegn; meget almindelig paa Træk især først i April og midt i September. Med den danske Musevaages Forsvinden synes de hvidlige Varieteter at blive mere sjældne; de rødlige holder sig fremdeles.

VINTERMUSEVAAGE *(Buteo lagopus)*. Angives flere Steder som ikke sjælden Vintergæst. Her falder dens Efteraarstræk fra 1—10 Oktober, og paa faa Undtagelser nær drager Trækket videre mod Syd; kun forholdsvis faa overvintrer.

KONGEØRN *(Aquila fulva)* ses endnu ikke saa sjældent paa Træk; mest kongelig tager den sig ud, naar den kommer i Selskab med trækkende Musevaager; saaledes kom den 29 Marts 1916; da Fuglene her ved Gaarden begyndte at kredse rundt, skulde Ørnen have mere Plads, og de Kredse, den beskrev i Luften, var mindst dobbelt saa store som Musevaagernes. 4 gamle Kongeørne har jeg de senere Aar modtaget her fra Egnen.

HAVØRN *(Haliaëtus albicilla)*. 15 Januar 1915 saa jeg ved Lou Lægebolig en Havørn over 10 Gange slaa ned paa en Flok tamme Gæs, men hver Gang blive forstyrret af de Vejfarende. 4 November 1907 blev en Havørn, der ikke kunde flyve, slaaet ihjel af Opsynsmanden i Jars Skov under Gaunø; 11 April 1901 modtog jeg en yngre Havørn fra Næstvedegnen.

Den ses næsten hvert Aar paa Træk især i November samt Marts og April.

HVEPSEVAAGE *(Pernis apivorus)*. Er den interessanteste af alle trækkende Fugle og mindst ligesaa almindelig som for 30 Aar siden. Dens Træk strækker sig her om Foraaret almindeligvis lige fra 20 Maj til 5 Juni; dens Efteraarstræk har i over 25 Aar begyndt nøjagtig 27 Avgust stigende og faldende, indtil det kulminerer 2—4—7 September oftest mellem 2. og 4. Adskillige Beskrivelser om, at den hvert Aar ses skarevis, passer langt fra, dette beror paa Vejret. Gennem Sydsjælland følger Hvepsevaagen 3 Træklinier, hvoraf den vestlige gaa over Herlufsholm—Gaunø. Den midterste gaar over Lou Øster- og Lou Sønderskov, den tredie over Snesere-Lundbygaard. Mellemegnen mellem disse Linier benyttes kun sparsomt af Hvepsevaager undtagen paa store Trækdage. Har Vinden fra 20 til 27 Avgust været stærkt østlig, kommer Hvepsevaagen kun sparsomt. Har det fra 20 til 27 August været roligt, forholdsvis stille Vejr, kommer Hvepsevaagerne ret almindelige; vel ca. 200 Fugle følger hver Træklinie. Har det, som saa almindeligt, været Vestenvind med Kulde, Storm og Regn fra ca. 20 til 27 August, da bliver Hvepsevaagernes Flokke til endeløse Skarer, og da tager den ikke meget Hensyn til gamle Trækveje; hvor talrig Hvepsevaagen i saadanne Aar kan være, ses deraf; at vi 3 Iagttagere, en paa hver Træklinie, 28 Avgust 1896 tilsammen talte 1,400 Hvepsevaager. Det største Træk, jeg har set, var 10 September 1895; Kl. 8 Form. begyndte Trækket, og i Tiden fra 9—11 Form. dannede det en lang Kæde næsten uden

Afbrydelse. Det mest interessante Træk foregik i Efteraaret 1912, fordi Trækket i Regn og Kulde lige fra 27 Avgust til 8 September maatte foregaa langs med Jorden. Det ligger vel nær at antage, at disse enkelte Aars Kæmpetræk ikke kan være skandinaviske Fugle alene, men Fugle, der kommer fra østligere Lande. Tages de sidste 30 Aar under et, kan Hvepsevaagernes Kæmpetræk siges at foregaa hvert tredie Aar. Ofte kommer de skarevis 2 Aar i Træk og udebliver næsten i flere Aar, alt efter Vejrligets Beskaffenhed.

GLENTE *(Milvus ictinus).* I April og Maj 1892 opholdt en meget hvidagtig Glente sig her paa Egnen, indtil den blev skudt 25 Mai og fandtes død ved et Gærde Dagen efter. Fuglen findes i Zoologisk Museum; det er denne Glente, der fejlagtig angives Hammer-Rislev. Jeg har modtaget ad ♀ Vejlø 1895, ad ♀ Næsbyholm 16 April 1901 og juv. ♀, Lou Østerskov 2 September 1907; den ses endnu især i September.

RØRHØG *(Circus æruginosus).* Den er for længe siden forsvundet fra Sø-, Aa- og Mosestrækninger, hvortil Godsjægere har Adgang. Paa de store Moser ses den; men kun et enkelt Par yngler, vistnok af Mangel paa Hunner. Jeg har truffet den spejdende i Vinnerup Mose Juni 1894. Paa Øager, paa Grændsen mellem Lundby og Særdborg Moser, saa jeg 13 Maj 1915 et Par bygge Rede; ♂ var usædvanlig lyst farvet. Paa Køng Mose saa jeg 7 Juli 1916 Rørhøgene fodre Ungerne ved oppe fra Luften at kyle deres Fangst ned til disse uden at sætte sig. Paa sidstnævnte Mose har jeg flere Gange fundet den ynglende ganske nær ved Graagæs, ja endog Atlingeænder. Af 11 Rørhøge, jeg har modtaget, var 3 unge Fugle; blandt de øvrige 8 var kun 2 Hunner, Resten 3 gamle og 3 yngre Hanner. Den 16 Juli er Rørhøgens værste Dag, da de lige udfløjne Unger flyver lavt om og bliver et let Bytte for Jægerne.

BLAA KÆRHØG *(Circus cyaneus).* Den blaa Kærhøg ses enkelte Aar hele Sommeren, og 2 gamle Hunner i stærkt bleget Dragt, skudte i Juni og Juli findes udstoppede her i Sognet. I September trækker enkelte unge Hanner, i Oktober Hunner og unge Fugle. Den gamle Hans egentlige Træk foregaar fra 8 til 15 November. Fra December til Februar ses næsten kun gamle Hanner; de har da valgt deres Jagtomraade, som gennemflyves med en Regelmæssighed saa nøjagtig, at den i lange Tider

daglig indfinder sig paa samme Time her i Marken. I Marts er den talrigst og maaske den almindeligste Rovfugl i Egnen. Selv om dens Hovedføde er Mus, tager den mange Fugle og de Kunststykker, den udfører, er mangfoldige, men vil vel føre for vidt at komme ind paa; kun skal nævnes, at jeg 2 Gange har set den tage Fugle under Opflyvningen, 2 November 1892 en ung Snespurv og 6 Januar 1913 en Gulspurv. Naar den blaa Kærhøg tager Fugle paa Jorden, som Bomlærker og større Fugle, griber den dem altid ved at slaa Kløerne om Hovedet paa dem; hertil egner dens korte Tæer sig ogsaa bedst. Mangfoldige Undersøgelser, jeg har anstillet, har godtgjort dette. Af den Mængde blaa Kærhøge, jeg har haft til Behandling, har stedse Halvdelen været Hunner og en Fjerdedel blaa Hanner; af 9 blaa Hanner kun 3 ogsaa i Nakken udfarvede Fugle.

SPURVEHØG *(Accipiter nisus)*. Som overalt yderst almindelig fra 15 Avgust til henimod Maj; da den er sjælden som ynglende her, gør den maaske mere Gavn end Skade. 24 Marts 1917 modtog jeg fra Lærer Hansen, Pederstrup pr. Lou en gammel Han med skiferblaa Ryg og næsten ensfarvet rød Underside.

DUEHØGEN *(Astur palumbarius)*. Ses kun sparsomt paa Træk; dog har jeg de senere Aar ogsaa ved Midsommer to Gange set den tage Krager i Marken.

FISKEØRN *(Pandion haliaëtus)*. Ses næsten hvert Aar paa Træk i April og September; en gammel Hun blev skudt her ved Gaarden 7 Maj 1899.

PERLEUGLE *(Nyctale funerea)*. Den kan her ikke kaldes sjælden i Oktober, i hvilken Maaned jeg ialt har modtaget over 10 Perleugler. Den jager ogsaa om Dagen; jeg har en Gang modtaget en, der var slaaet ned paa en Mus. Ellers sidder den skjult i Graner og lader sig komme meget nær; saaledes ejer jeg en udvoksen Han, der blev slaaet ned med en Stok i Mollylund ved Lundbygaard.

MOSEHORNUGLE *(Otus brachyotus)*. Fra de store Moser har jeg flere Gange modtaget unge Fugle om Sommeren.

SLØRUGLE *(Strix flammea)*. Har flere Gangle ynglet i tomme Dueslag her i Byen. Om Vinteren har jeg af og til set den sidde

om Dagen inde i Ladebygningerne. Fra 20 September til Oktober er den mest almindelig, og der synes paa nævnte Tid at foregaa et Træk af den.

ELLEKRAGE (*Coracias garrula*). En smuk Han blev i Maj 1894 skudt her i Sognet; den findes i Georg Birchs Samling i Glumsø; jeg har ofte set den paa Træk, mest om Foraaret.

ISFUGL (*Alcedo ispida*). Ses ved de fleste Aaer her, især i Oktober, talrigst ved Ravnstrup Aa, hvorfra jeg har modtaget 9 Isfugle; nu fredes den der og skal enkelte Aar være set der hele Sommeren.

HÆRFUGL (*Upupa epops*). En gammel Fuglestopper fra Køng pr. Lundby har meddelt mig, at en Hærfugl, skudt i Køng, findes udstoppet hos Husflidskonsulent Pfaff i Køng. 4 Maj 1897 fløj en Hærfugl forbi mig her i Marken; 3 Maj 1916 kom en Hærfugl ned af Luften og satte sig tæt ved mig her i Haven; efter at have opholdt sig her nogle Minutter fløj den ind i Skoven.

SKADE (*Pica caudata*). Indtil 1885 fandtes langt over 100 Par Skader her i Sognet; nævnte Aar lagde jeg Mærke til, at mange Reder blev opgivet, efter at der var lagt Æg; det var Maaren, der havde holdt sit Indtog. Nu gik det stærkt tilbage, indtil her nu kun findes 3 Par ynglende Skader i Sognet; disse fredes nok; men kun rastløs Optræden imod Husmaaren formaar at redde dem. Med Skadens Forsvinden kom der bedre Tider for mange Smaafugle især Stillidser og lignende højtbyggende Fugle. I Egnen om Præstø By fandtes fra 90ernes Begyndelse til henimod 1900 nogle mærkelige rødbrogede Varieteter af Husskaden. 14 Oktober 1897 kom jeg tæt ved Byen meget nær til en af disse prægtige Fugle; den var hvid som en almindelig Skade ellers overalt skinnende rød; 2 Juni 1898 meddelte N. P. Pedersen Bæk pr. Præstø mig, at han lige havde undersøgt en Skaderede ved Gaarden Bæk. Reden indeholdt 3 rødbrogede og 2 almindelig farvede Skadeunger; af de 2 gamle Fugle var den ene af almindelig Farve, den anden rødbroget.

GRAAKRAGE (*Corvus cornix*). I Efteraaret 1879 saa jeg længe her paa Markerne en renhvid Krage i Selskab med Graakrager; 3 og 4 Marts 1902 opholdt en Graakrage, der var hvid med

sort Hoved, Vinger og Hale sig her i Marken. Kragerne har altid været Genstand for nogen Jagt her for deres Ufredeligheds Skyld uden derfor at aftage; aldrig saa snart er en rugende Krage skudt, før dens Mage har faaet sig en ny Ledsager; den faar dem vist af de talrige nordpaa dragende, hvis Træk kan ses endnu hen sidst i April. Ogsaa for den behændige Maar maa denne kloge Fugl undertiden bukke under; for nogle Aar siden fandt jeg ved en Gaard her i Nærheden en af Maar plyndret Rede med den ihjelbidte Krage.

RAVN *(Corvus corax)*. Indtil 1890 saas den i Flokke om Vinteren, derefter parvis indtil den ved 1894 var totalt forsvunden. 3 ♂♂ og 1 ♀, dels skudte dels forgiftede, har jeg modtaget. Nogle faa Prøver paa dens før saa ofte fremhævede Lugtesans fik vi her anstillet i Aarene 1889—93; disse viste ret tydeligt, at Ravnen ikke er i Besiddelse af denne Sans.

PIROL *(Oriolus galbula)*. Fasanjæger Schwartzbach saa 2 i Risby Skov pr. Lundby Juni 1895 og skød ♀. Sadelmagermester Nielsen, Præstø modtog Juni 1916 en sønderskudt Han fra Byens Omegn. 5 Juni i Aar fik jeg i Skoven her ved Gaarden flere Gange kaldt en prægtig Han tæt til mig ved at efterligne dens Stemme; flere Gange før har jeg hørt den. Den breder sig sikkert og har siden Skovskadens og Husskadens Forsvinden ogsaa bedre Yngleforhold, især i smaa Skove.

HEDELÆRKEN *(Alauda arborea)*. Ses almindelig paa Træk om Foraaret i Marts, men gaar ret hurtig nordover; i Kulde ses den i Stakhaver og paa Foderpladser. I første Halvdel af Oktober talrig. Flokke paa over 50 ses trække midt om Dagen.

TOPLÆRKE *(Alauda cristata)*. Toplærken har jeg aldrig fundet i Sydsjælland. Beretningerne om dens Forekomst her lyder som et Æventyr.

SORTMEISE *(Parus ater)* breder sig og yngler; almindelig i Oktober og om 1 April.

KÆRSANGER *(Acrocephalus palustris)*. Jeg har fundet den ynglende i Hammer Enghave og hvert Aar i Smagbæk i Hammer; yngler næsten hvert Aar i et Markhegn her ved Gaarden.

GRÆSHOPPESANGER *(Locustella nævia)*. Jeg har hørt og set den i Aasø pr. Ringsted Juni 1894, i Hammer Enghave Juni

1896, og paa en Mark her i Nærheden blev en Han, der i 8 Nætter havde ladet sig høre, skudt af F. Larsen, Hammer 27 Juni 1907. Fuglen kom til Hr. Konservator H. P. Hansen i Herning. Da den først begynder sin Sang efter Egnens Sovetid Kl. 9 Aften, kan den godt findes uden at blive bemærket. Dens Sang, i hvilke der med hvert Minut indtræder en lille Pause, lyder i stille Vejr i 1000 m Afstand nøjagtig som Græshoppernes Svirren i Pilene. I 400—500 m kan den ikke adskilles fra en Slaamaskines Tikken. Gaar man nær til den, da er Sangen saa kolosal, at den sitrer for Ørerne og sætter sig fast i Hovedet til længe efter. Under Sangen bøjer Fuglen sig for over og slaar stærkt med Vingerne.

GUL VIPSTJERT *(Motacilla flava).* Findes ynglende ret almindeligt i smaa Moser, Kær og Markgrøfter, sjælden i de større Moser.

NORDISK GUL VIPSTJERT *(Motacilla borealis).* Trækker almindelig gennem hele Sydsjælland og er paa sine Trækdage mellem 12 og 18 Maj den Vipstjert, der ses mest i Marken. Den kommer saavel enkeltvis som i smaa Selskaber paa indtil 8—10 Stkr., følger efter Ploven nogle Minutter og drager derpaa videre. Da den næst Husrødstjerten er den mest nærgaaende Fugl, er dens Træk interessantest, jo større Flokken er; fra de mest ravnsorthovede Hanner uden Spor af hvid Øjestribe ses andre med halv og endnu andre med hel Øjestribe; de sidste kan kun kendes fra den gule Vipstjert ved Kindernes mørkere Farve og Fuglens lidt afvigende Bygning. De mest typiske Hanner adskiller sig igen i 2 Grupper, hvoraf den ene har gul Strube og mørk gul Underside, den anden hvid Strube og meget bleggul Underside.

RINGDROSSEL *(Turdus torqvatus).* Den ses hvert Foraar paa Træk omkring 1 Maj saavel enkeltvis som i smaa Selskaber.

RØDSTJERT *(Ruticilla phoenicura).* Yngler her flere Steder i Pilehækkene. Et Par har i mange Aar, ogsaa iaar, ynglet her ved Gaarden. Ungerne har den Vane, sidst i Juni, før de kan flyve, at hoppe ned paa Jorden, hvor de flagrer om mellem Blomsterne; de ligne da store Humlebier.

SORT RØDSTJERT *(Ruticilla titys).* Adskillige Gange har jeg set den paa Foraarstræk de første Dage af April og paa Efter-

aarstræk i det Mylder af Fugle, der viser sig paa Grændsen af Avgust og September. En ad. ♂ her fra Gaarden 29 Marts 1905 findes hos Hr. Konservator Hansen i Herning. Fra 6 September 1907 opholdt en Fugl af denne Art sig henved 8 Dage paa Gaarden her; den var meningsløs tam; blev en Dør aabnet paa Staldbygningerne, fløj den med indenfor, flagrede hen i Vinduerne, blev smidt ud for atter at flyve ind.

HORTULAN *(Emberiza hortulana)*. Hortulanen trækker almindeligt gennem Sydsjælland om Foraaret og er i mange Aar ankommet nøjagtigt 2 Maj. I Storm og Regn ses den udsætte Rejsen endog til 18 Maj; men klarer Vejret en Dag, og man opholder sig i Marken, ses Hortulan efter Hortulan stryge forbi nord over. Paa Efteraarstrækket er den endnu almindeligere fra 20 Avgust, talrigst omkring 26 Avgust, hvor der næppe findes en Roemark uden Hortulaner. Medens den om Foraaret er tam som en Gulspurv og følger med disse fra Pilehegnene ud paa Markerne efter Agerkaalfrø og Havrekærner, er den om Høsten yderst sky, løber lange Strækninger og kan i sin nye Dragt under Opflyvningen næsten kun paa Stemmen kendes fra Piberne.

BOMLÆRKE *(Emberiza miliaria)*. Endnu almindelig som ynglende; men selv om den er Landets mest haardføre Fugl, hvad jo let kan ses om Vinteren, er den aftaget i Antal i de senere Aar. Grunden hertil er sikkert, at den er en daarlig Forsvarer af sine Æg og altfor godvillig overlader disse til Musene. Medens Sanglærkens, Bynkefuglens og andre lignende Fugles Reder holdes fri for Mus, ses Bomlærkens Rede ofte forladt, og Æggene baaret bort eller udsuget paa Stedet af Mus. Blandt de talrige hvide og brogede Varieteter af Fugle, jeg dels har set dels modtaget, forekommer de fleste blandt Bomlærkerne. Maaske ses flere brogede Sanglærker; men den er jo ogsaa en langt talrigere Fugl.

YNGLETIDEN I ESBJERGEGNEN.

IAGTTAGELSER FRA 1915, 1916 OG 1917.

AF

PETER SKOVGAARD.

MED 4 FOTOGRAFIER AF FORFATTEREN.

Efter nu at have fulgt Fuglelivet her paa Egnen gennem alle Aarstider staar tilbage for mig at beskrive, hvorledes Fuglelivet udfolder sig her i Sommerens Løb; ja egentlig mangler ogsaa det rigtige Efteraarstræk; men netop her er der et Slip i de Tider, jeg har været bundet til Egnen, et Slip paa en lille Maaned fra medio August til medio September, men netop paa en Tid, hvor saa meget foregaar.

De Fugle, der denne Gang kan blive Tale om, er da særlig de Fugle, som Egnen kan kalde sine med Rette, Ynglefuglene, hvis Færd jeg har fulgt, og hvis Forekomst jeg vil skildre, saa vidt, som min Iagttagelse har naaet. Listen over dem, der skulde komme, var afsluttet, da jeg forlod Egnen 21 Maj 1915, og alle havde travlt med at tænke paa Yngelen, ja der var dog endnu nogle, der hørte til længere nord paa, der rastede og tøvede med at tiltræde Rejsen; deraf var der ogsaa nogle, da jeg i 1916 tog fat, hvor jeg slap i 1915, og ankom en Dag senere, 22 Maj. Saaledes kunde man endnu se Flokke af Ryler *(Tringa alpina)* og Regnspover *(Numenius arqvatus)*, Kobbersnepper *(Limosa lapponica)* og Strandhjejler *(Charadrius sqvatarola)*, og helt hen til 30 Maj trak enkelte Mursejlere *(Cypselus apus)* nordpaa langs Stranden. Hvad Regnspoven angaar, saa er der ikke længe imellem, at de sidste rejser nordpaa, og at man atter har de første for sydgaaende; saaledes var Mellemrummet i 1916 kun fra 25 Maj til 30 Juni, fra jeg saa de sidste ved Esbjerg Havn, til de første, en Flok paa 5 fløj mod S.V. over Vilslev. Om enkelte oversomrende bringer Kludder i Regnskabet, kan jeg ikke afgøre. Knortegaasen *(Anser torqvatus)* holdt sig i 1916 usædvanlig længe, saaledes gik stort Træk mod N. i Dagene omkring 15 Maj, og det var særligt i de sidste Dage, at Flokkene var store. Den brogede Fluesnapper *(Muscicapa atricapilla)* holdt sig i 1915 til 16 Maj, i 1916 saa jeg endnu en Han 25 Maj paa Fanø.

Men saa blev der tilbage Ynglefuglene; de tæller selvfølgelig mange Vandfugle, den graa Havmaage *(Larus argentatus)* med sin Ynglekoloni paa Fanø; Hættemaage *(Larus*

ridibundus), Havterne *(Sterna macrura)* og Terne *(Sterna hirundo)* har jeg ikke set Rede af ved Esbjerg; men paa Fanø yngler de alle omend sparsomt. Dvergternen *(Sterna minuta)* derimod saa jeg ret hyppig ynglende langs Stranden ved Esbjerg, særlig paa Opfyldningen til den ny Eksporthavn. Opfyldningen danner et ca. 40 ha stort, jævnt Areal med spredt Bevoksning af Marehalm, i øvrigt dækket af smaa Sten og knuste Muslingeskaller, der ligger tilbage, hvor den oppumpede tørre, pulverformige Klæg er blæst bort. Arealet ligger borte fra Færdselen, idet der indenfor dette og langs den nærmeste Vej gaar et lavt vandfyldt Terrain, der kun tillader Adgang i begge Ender af Opfyldningen, hvilket praktisk talt vil sige, at Færdselen holdes ude. Foruden mange Par Dvergterner, som skændende fløj over Fladen eller svævede over den lavvandede, langstrakte Indsø, hvor de søgte efter Fisk, var der fuldt af Præstekraver baade hvidbrystet *(Ægialitis cantiana)* og stor *(Ægialitis hiaticula)* og alle var de »Invalider« og kappedes om at trække de besøgende bort, snart hid snart did; af og til løb man dog lige paa Reden. Den hvidbrystede Præstekrave havde hyppigst sin ved en lille Marehalmstot, medens den stores laa frit. Den førstes har jeg kun fundet med 3 Æg, den sidstes kun med 4 Æg. Et enkelt Par Strandskader *(Hæmatopus ostreologus)* havde ogsaa Rede her og som sagt Dvergternen; dens Rede fandt jeg med 2 Æg paa et særlig stenet Sted, hvor der til Reden var skrabet en lille Skaal ned i den faste Klæg imellem Stene; andre Steder har jeg fundet dens Æg lige paa Sandet eller mellem Smaagrus. Havneopfyldningen var det eneste Sted, hvor den hvidbrystede Præstekrave ynglede ved Esbjerg, paa Fanø var den almindelig og den almindeligste af Slægten. De tre andre, Strandskaden, Dvergternen og den store Præstekrave traf man ynglende spredt langs hele Kysten ved Esbjerg; Strandskaden faatallig og mest S. for Esbjerg. Af andre Kystboere kan nævnes Digesvalen *(Hirundo riparia)*, som paa et enkelt Sted ved Sæden Strand midt imellem Esbjerg og Hjerting havde en større Koloni; i de paa dette Sted særlig høje Skrænter var der vel nok mindst 100 Par men mange gamle Huller imellem. En halv Snes af disse mellem Digesvalernes Huller var beboede af Stære *(Sturnus vulgaris)*; de var let kendelige, for Ungernes Skarn havde kalket ned ad Brinken under disse Huller, der ogsaa var noget større end Digesvalernes, og Underkanten var slidt af, saa Hul-

lets Overkant stod frem som et Halvtag over Indgangen. Stærene fouragerede paa Markerne lige ovenover og sad paa Kanten af Brinken og ventede et gunstigt Øjeblik til at gaa paa Reden at fodre. Digesvalerne søgte Føde langs Stranden foran og særlig oppe foran Brinken. Digesvalen ruger desuden almindeligt i Egnen og tager til Takke med selv meget smaa Sand-

Yngleplads for Havmaager.

grave, som en Skyttegrav fra i Fjor; et Hul, hvoraf Sand til en Nybygning bliver taget, kan tilfredsstille 2 til 5 Par; mange fik deres Rede forstyrret, vist af Børn, der var de eneste, der kunde komme til Rederne paa de Steder; ved Nybygningerne gik de dog ogsaa til efterhaanden, som Sandet blev taget. Det var sørgeligt at se et halvt Dusin Reder ligge udkradsede paa Bunden af saadan et Hul og de store gabende Redehuller til Vidne om Ødelæggelsen. De andre Svaler var ogsaa almindelige i Egnen, Landsvalen *(Hirundo rustica)* overalt, Bysvalen *(Hirundo urbica)* pletvis; saaledes saa jeg den ikke i selve Esbjerg. Mursejleren saa jeg kun paa Træk gennem Egnen, og den rugede vist ikke nærmere end i Ribe.

Af Ænder saa jeg Stokand *(Anas boscas)*, Gravand *(Tadorna cornuta)* og Ederfugl *(Somateria mollissima)* i Yngletiden; Stokanden spredt hist og her og kun almindeligere paa Fanø; her var baade større og mindre Ællinger i Vandhuller og Grøfter paa Halen[1] 4 Juni. Ederfuglen gik med nogle bitte smaa

[1] Den store Halvo mod Ost

Ællinger, jeg saa saaledes 8 Ederfugle gaa i Vandkanten udfor Halen med tilsammen 3 Ællinger; om det var Resterne af en større Yngel, som den vaade Sommer havde formindsket, eller den graa Havmaage, af hvilken nogle opholdt sig i umiddelbar Nærhed af Flokken, havde fourageret for stærkt iblandt dem, eller det muligvis kun var de første af Aarets Unger, der var naaet Havet, skal jeg lade staa hen. Af Gravanden saas enkelte

Rede med Æg af Havmaage.

Par ved Esbjerg Strand nordpaa. Paa Fanø var der paa Halen en Flok paa 25—30 gamle Fugle, der solede sig i Kanten af Engene 4 Juni; ynglende saa jeg ingen; men de faa Par paa Esbjergsiden har saa god Plads, at de kan vælge den saa frit, at de let undgaar Opdagelse, og mit Eftersyn paa Fanø 4 Juni var for summarisk, til at jeg kunde finde alt.

Hvad i øvrigt Fanø angaar, vil jeg henvise til M. Klinges Artikel »Et Besøg paa Fanø i Pinsen 1911«, (her i Tidsskr. Aarg. 6, S. 212), idet jeg hertil vil knytte de enkelte Bemærkninger, mine Iagttagelser giver Anledning til. Af Tilvækst eller Fugle, der trænger til Støtte i deres Ret til at kaldes Ynglefugle derovre, vil jeg nævne Tornskaden *(Lanius collyrio)*, som jeg saa Par af der 25 Maj 1916; Svalekliren *(Totanus ochropus)* saa jeg et enkelt Eksemplar af 17 Maj 1915, Gulspurven *(Emberiza citrinella)* var der 21 April 1915; men jeg

saa den hverken 25 Maj eller 4 Juni 1916, det samme gælder Grønirisk *(Ligurinus chloris)*; Gøgen *(Cuculus canorus)* var der baade 25 Maj og 4 Juni 1916, ligesaa Munken *(Sylvia atricapilla)*. Ved den nordligste Fuglekøje, der ligger hen, var der en lille Familie Krager *(Corvus cornix)* 4 Juni 1916 og ligesaa 19 Juni 1917; og hvad nu Stormmaagen *(Larus canus)* angaar, saa noterer jeg 4 Juni 1916 mange ved Østkysten ogsaa 19 Juni 1917 en Del ved Vestkysten, og jeg er mere tilbøjelig til at tro, at de yngler skjult et Sted i det store Terræn, end at det skulde være tilfældige Gæster. Splitternen *(Sterna cantiaca)* noterer jeg baade 25 Maj og 4 Juni 1916, men saa intet til dens Yngel, dog har jeg i Efteraaret 1915 under en Plankestabel fundet Rester af en, sikkert ikke flyvedygtig, ung Fugl blandt andre Levninger fra Hermelinens Maaltider. Skovspurven *(Passer montanus)* traf jeg paa Besøgene 15 og 21 April 1915. Agerhøns *(Perdix cinerea)* træffes ret almindeligt i Egnen — Fanø undtaget. Rørhøns *(Gallinula chloropus)* saa jeg kun enkelte Steder: Spangsbjerg Mose, Endrupholm og i et lille Vandhul ved Bramminge Kirke. Viben *(Vanellus cristatus)* er meget almindelig baade i Kystegnene og oppe paa de tørre Marker og vidtstrakte Enge. Paa Markerne var de i Juni at træffe saavel rugende som i ret store Flokke; efter den Tid saas de saa godt som udelukkende paa Engene. Senere, i Begyndelsen af August, var der dog igen Vibeflokke paa Markerne, og nu var de i Flok med Hjejler *(Charadrius pluvialis)*, saa maaske har begge Arter været Fugle paa Træk nordfra. Om Hjejlen yngler i Egnen, fik jeg ikke endelig afgjort; paa Fanø var der 4 Juni en Hun paa Lyngmarkerne paa det indre af Halen, der teede sig, som om den havde Rede i Nærheden. Oppe paa Strandengen paa Nordspidsen af Fanø var der 25 Maj nogle Strandhjejler *(Charadrius squatarola)* i Sommmerdragt; men da jeg efter den Tid nemlig 30 Maj og 4 Juni saa Smaaflokke af den trække over Esbjerg Strand mod N. N. Ø., saa var det maaske kun de sidste Efternølere fra Trækket. Rylen ruger i hvert Fald paa Nordspidsen af Fanø og efter alt at dømme ogsaa paa Strandengene ved Darum; andre Steder traf jeg den ikke under Forhold, der tyder paa Ynglen. Horsegøgen *(Gallinago scolopacina)* er i Bramminge Omegn usædvanlig talrig i Yngletiden, og man kunde af og til se det usædvanlige Syn, at en af dem sad paa Toppen af en Tørveskrue og gnæggede. I

Darum Strandenge var der et Sted, hvor de sidst i Juli og først i August holdt til i Mængde, saaledes at man for hvert Skridt rejste en hel lille Flok af dem; Stedet var lidt anderledes beskaffent end den øvrige Strandeng, idet der her var et Virvar af Smaaholme med mudrede Kanaler imellem og nogen sivagtig Bevoksning, hvor der var nok af Føde og Skjul for dem. Ved Esbjerg og paa Fanø ynglede ogsaa nogle, men færre, paa de dertil egnede Steder.

Paa Engene dels udenfor, dels indenfor Ribediget, var der en Del flere Vadefugle; Rødben *(Totanus calidris)*, Engenes Karakterfugl, ynglede meget almindeligt; Brushønsene *(Machetes pugnax)* var sparsomt repræsenterede, men havde dog hist og her et Par Unger gaaende og saas senere ret jævnlig i Smaaflokke flyvende over Engene. Af Klirer traf jeg desuden Svaleklirer i 1915, 27 April og 10 Maj, og i 1916, 22 Juli og 9 August, begge Gange i 1915 ved Endrupholm, i 1916 omkring Darum, altid kun et enkelt Eksemplar; Tinksmeden *(Totanus glareola)* saa jeg underligt nok ikke, medens jeg havde Station i Egnen, men først paa et flygtigt Besøg 17 Juni 1917, da den sad paa en Hegnspæl N. V. for Darum og »tikkede«; Mudderkliren *(Actitis hypoleuca)* saas en enkelt Gang, nogle faa Stykker ved Kongeaaen 12 Juli 1916, og med Trækket i Begyndelsen af August 1916 saas f. Eks. 7 og 9 August nogle faa.

De to største af Egnens Fugle hørte ogsaa til Vadefuglene, Hejren *(Ardea cinerea)* og Storken *(Ciconia alba)*; den første saas i Juli Maaned 1916 snart hist snart her, en enkelt flyvende, og i August saa jeg ved Stranden Smaaflokke paa 8—10 Stykker og talte en Dag (9 August) 20 ialt. Hvor de ynglede, ved jeg ikke; men det er sikkert ikke i Nærheden; dog er det let at forstaa, at de søgte til Egnen med de mange Aaer og fladvandede Vadesteder. Storken fandtes i Egnen i en Snes ynglende Par; der var saaledes Par paa Endrupholm, Bramminge Hovedgaard, Bramminge Nygaard, paa to Gaarde i Veng, paa Kærgaard, Ploustrup Møllegaard, paa en Gaard i store og en i lille Darum, 3 Par i Tjæreborg, 6 i Vilslev, 1 i Jernvedlund, ligesaa i Hjortlund, i Gredsted og paa Gredstedbro Station, endelig et Par paa en af de østligste Gaarde i Rindby paa Fanø; men de stod paa en tom Rede; der var lidt Tilvækst at notere, idet 2 af Rederne i Vilslev og Reden paa Gredstedbro Station var ny og beboede i 1917 og ikke før. Henimod Esbjerg var

der ingen Reder, først oppe ved Guldager var der Reder; men de var gamle og tomme.

Sidst i Juni 1916 blæste det ret stærkt fra Vest, og dette drev en Del Strandfugle op over Land; af Graa Havmaage, Hættemaage og Terner saa jeg saaledes 22 og 29 Juni nogle; blandt Ternerne var udfløjne Unger; jeg har noteret dem som Splitterner, og jeg ved, jeg var dem nær nok til at se Næbspidsens Farve; men senere har jeg ladet mig fortælle, at det kun er Sandternen *(Sterna anglica)*, der gaar ind over Land, saa jeg blev usikker paa min Bestemmelses Rigtighed; ganske vist var Besøget ikke frivilligt, og de yngler jo begge i Egnen, saa det passer maaske alligevel. Splitternen, mener jeg altsaa, ynglede paa det nordligste af Fanø, og Sandternen traf jeg senere med næppe flyvedygtig Unge, der krævede Mad, ved Darum Strand.

I Egnen findes mange Landsbykirker, og det har sin særlige Interesse at undersøge disse, da de saa godt som alle er beboet af Fugle, og man maa undres over, hvordan deres forskellige Beboere kan enes under samme Tag; man ser den stridbare Taarnfalk *(Falco tinnunculus)* og den urolige Allike *(Corvus monedula)* Side om Side, og det gaar tilsyneladende udmærket Aar efter Aar; om der sker noget Lovovergreb, som undgaar menneskelig Iagttagelse, saa har det i hvert Fald ingen Indflydelse paa det Faktum, at de stadig benytter de samme Taarne.

Darum Kirke 8 Juli 1916. Gylp, Fjer og Madrester efter Taarnfalk og Slørugle *(Strix flammea)*. 17 Juni 1917. Et Kuld flyvefærdige Taarnfalke, enkelt Kuld Allike blev fodret.

Sneum Kirke 29 Juli 1916. Meget Gylp og Fjer efter Taarnfalk, mindre efter Slørugle. 16 Juni 1917. Taarnfalkrede med 6 Æg.

Hunderup Kirke 1915. En Del Alliker om Taarnet, ikke nærmere undersøgt. 1916 var Taarnet under Reparation hele Sommeren. 17 Juni 1917. 2 Kuld halvvoksne Alliker; Taarnfalkrede med 7 Æg.

Bramminge gl. Kirke 1915. I Maj saas stadig Alliker om Taarnet. 31 Juli 1916. Flyvefærdige Taarnfalkeunger i Taarnet, Allikerne var tidligere borte. 16 Juni 1917. 3 flyvefærdige Taarnfalkeunger. Saa intet til Alliker.

Vester Nykirke 31 Juli 1916. Spor efter baade Taarnfalk og Alliker, der dog alle havde Ungerne ude. 16 Juni 1917. Mindst 6 Kuld Alliker i Taarnet; en Flok paa 50 Fugle kredsede om Taarnet.

Vilslev Kirke 1 August 1916. Flere tomme Allikereder, død indtørret Unge. Taarnfalkrede hvoraf Ungerne var ude, en anden med 3 halvvoksne Unger i og en med 1 nylagt og friskt Æg. En Del Fjer og Gylp af Slørugle. 17 Juni 1917. Mindst 6 Kuld flyvefærdige Alliker. 2 Juli 1917. Et Kuld med 5 smaa Dununger af Taarnfalk.

Jernved Kirke kun undersøgt 1917 2 Juli; Taarnfalk med 2 Dununger og Kirkeugle *(Athene noctua)* med flyvefærdige Unger.

Hjortlund Kirke. Fuldstændig tillukket for Fugle.

Tjæreborg Kirke. Alle Rester af Reder udrenset, desuden Lækat i Kirken.

Taarnfalken har jeg foruden i Kirkerne fundet ynglende i Murhul paa Kærgaard; i 1916 6 Æg og 1917 6 Æg, i Gran ved Kærgaard 1915 6 Æg og i Ædelgran ved Endrupholm 1915 5 Æg. Tidspunkterne for disse Kirkefugles Ynglen er jo saaledes, at de tildels afløser hinanden; men de griber dog tilstrækkeligt ind i hinanden, til at der kunde opstaa Strid, men som sagt, der mærkes intet. Taarnfalkene synes at ruge to Gange[1], i hvert Fald er det karakteristisk her, hvad jeg ogsaa har iagttaget andetsteds, at der er tidlige Unger paa Vingerne omkring Midten af Juni og sene Unger, der flyver først i August (se iøvrigt Notaterne fra Vilslev Kirke 1916). Sløruglerne har jeg desværre ikke set; men de er der sikkert som ynglende. F. Eks. talte Beboerne af Kærgaard om, at de plejede at have Ugler inde paa Loftet, hvor jeg ogsaa har fundet deres Gylp; men hvor de gemmer sig, efter at Ungerne er paa Vingerne, ved jeg ikke. I Ribeegnen[2] lever de endog saa ubemærket, at Folk mener, at de kommer trækkende dertil ved Vintertid, medens Sagen vel er den, at de om Vinteren søger tilhuse og derfor bliver iagttaget og skudt. Det er for Resten underligt, som nogle Fugle bliver borte, naar Ungerne er flyvefærdige; den rødryggede Tornskade, der er ret

[1] Jeg har her sogt at understrege nogle af de mange Opgaver, der endnu er for Danmarks Ornithologer. I det Hele trænger vi til at faa nogle grundigere Iagttagelser over hver enkelt Fugl gennem alle Aarets og Dognets Tider i Lighed med de af Overlærer H. Chr. C. Mortensen i »Stæren, Myreloven og andre Fortællinger fra Dyrelivet« givne Beskrivelser af Stærens Levevis, helst med flere Data.

[2] Jeg fremdrager dette Forhold fra Naboegnen, da jeg ikke har noget Kendskab til Uglernes Vinterforhold i Brammingeegnen, men ved at Uglernes Yngleforhold i Kirkerne og Plantager næsten er de samme her som der.

hyppig i Egnen, hvor de mange Tjørnehegn særlig omkring Gredstedbro byder den udmærkede Betingelser; den ses daglig paa Telefontraadene og skræpper, naar man nærmer sig Reden; men efter at Ungerne er ude, saa er de alle væk, og der maa dog paa det Tidspunkt være tre Gange saa mange at kigge efter som under Yngletiden. Gøgen, der er meget mere faatallig, ser man dog tit, selv efter at den er holdt op at gale, enkeltvis

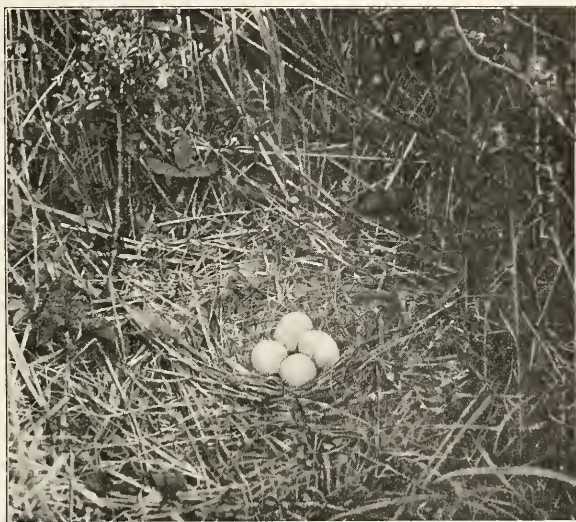
Æg af Dvergterne.

flyve omkring, ligesom dens Unger træffes skrigende efter Mad, efter at de forlængst ser ud til at burde arbejde for egen Føde. Viber, Stære og Alliker forlader jo Ynglepladserne med deres Unger; men at man dog ser noget til dem kan nemt forklares ud fra det Faktum, at de samles i Flokke.

Sumphornuglen *(Otus brachyotus)* traf jeg heller ikke med Yngel, men dog paa Steder, der var ideelle for den baade ved Esbjerg og paa Fanø, saa jeg formoder, at den yngler begge Steder. Skovhornuglen *(Otus vulgaris)* yngler ligesaa sikkert og langt hyppigere; men heller ikke den saa jeg i Yngletiden; til Gengæld fandt jeg i den Tid i flere Plantager dens Gylp i Hundredvis, ligesom dens frisk fældede Fjer fandtes i Mængde de paagældende Steder. Og Aar efter Aar fandt jeg det saaledes i de samme Plantager. Medens Plantagerne er paa Tale, saa vil jeg nævne Spurvehøgen *(Accipiter nisus)*, som var godt repræsenteret i Egnen, idet den fandtes i alle de Plan-

tager, hvor jeg søgte den d. v. s. 5 Steder, og alle Stederne havde jeg den mindst 2 Aar i Træk. Den delte gerne selv meget smaa Plantager med enten Taarnfalk eller ogsaa Skovhornugle. Paa Fanø har Taarnfalken søgt at yngle paa et af Hotellerne, og i en Plantage der saa jeg Rede af Spurvehøg, som man fortalte mig, der var Æg i om Foraaret 1915.

Ringduen *(Columba palumbus)* var at træffe i alle Smaaskove

Rede af Graa Kærhøg.

og Plantager paa Esbjergsiden, paa Fanø manglede den ganske. Gøgen var derimod overalt, og dens Plejeforhold fik jeg set lidt til, idet jeg traf en udfløjen Unge krævende Mad af Engpiber *(Anthus pratensis)*. Et andet Sted traf jeg gentagne Gange paa et ret snævert afgrænset Terrain dels en ung Gøg, der krævede Mad, dels et Par Høgesangere *(Sylvia nisoria)*, der bragte Mad, og selv om jeg aldrig saa Fodring, saa var det mig ikke muligt at konstatere noget andet Maal for Høgesangerens Bringen Mad eller nogen anden Fugl, der kunde være Plejemoder. Høgesanger fandt jeg andetsteds Rede af 28 Juni 1916 med 3 Unger og 1 Æg, næste Dag var der 4 Unger. Stor Flagspætte *(Dendrocopus major)* ynglede ved Endrupholm, men ellers næppe i Egnen; den saas dog paa Strejf ogsaa i Sommertiden, bl. a. saa jeg den klatre paa og hakke i Telefonpæle ved Ribevejen

nær Gredstedbro. Skovskaden *(Garrulus glandarius)* ynglede ogsaa kun ved Endrupholm, medens Skaden *(Pica caudata)* var almindelig udbredt; den fandtes dog ikke paa Fanø. Kragen var faatallig, men spredt at træffe i Egnen, og baade i 1916 og 1917 traf jeg nogle Sortkrager *(Corvus cornix var. corone)* iblandt, i 1917 endda en Familie samlet. Forældrene var en graa og en sort, og Ungerne var to graa og to mørke, hvoraf igen den ene var helt sort; Lærke *(Alauda arvensis)* og Toplærke *(Alauda cristata)* var almindelige; Mejserne var næsten udelukkende knyttet til Endrupholm, hvor jeg da ogsaa traf Musvit *(Parus major)*, Blaamejse *(Parus coeruleus)*, Sumpmejse *(Parus palustris)* og Topmejse *(Parus cristatus)* og sikkert alle ynglende; Topmejsen traf jeg desuden en enkelt Gang ved Kærgaard. Rødkælk *(Erithacus rubecula)* og Jernspurv *(Accentor modularis)* var overalt faatallige, men dog ret vidt udbredte, endda i en enkelt Række Graner holdt Jernspurven til lige ved Bramminge Station. Tornsanger *(Sylvia cinerea)* og Gærdesanger *(Sylvia curruca)* var ret almindelige. Munk, Havesanger *(Sylvia hortensis)* og Gulbug *(Hypolais icterina)* var mindre hyppige, men saas dog flere Steder; særlig var der et Anlæg eller større Have i Udkanten af Bramminge, hvor der var mange Sangere foruden mange andre Smaafugle: Tornirisk *(Cannabina linota)*, Grønirisk *(Ligurinus chloris)*, Solsort *(Turdus merula)*; Træpiber *(Anthus arboreus)* og Sangdrossel *(Turdus musicus)*; men naar Træpiberen undtages, var disse alle almindelige; Træpiberen traf jeg ellers kun ved Endrupholm. Løvsangeren *(Phyllopseustes trochilus)* var væsentligst i Anlægene ved Esbjerg, men ogsaa paa Fanø og ved Endrupholm; Gærdesmutte *(Troglodytes parvulus)* og Fuglekonge *(Regulus cristatus)* var jævnt udbredt; Rørsangeren *(Acrocephalus arundinaceus)* fandtes i Egnen, men sparsomt i Forhold til det tilsyneladende glimrende Terrain for den, derimod var Rørspurven *(Emberiza schoeniclus)* meget udbredt og ret almindelig. Engene husede mange Engpibere og Gule Vipstjerte *(Motacilla flava)*, Engpiberen var dog ogsaa almindelig langs Vejene og paa de mere hedeagtige Strækninger. Bynkefuglen *(Praticola rubetra)* havde en noget lignende Udbredelse som Engpiberen, men var knap saa talrig; Stenpikker *(Saxicola oenanthe)* var faatallig, hyppigst langs Esbjerg-Hjertingvejen og paa Hederne deromkring. Den graa Fluesnapper var faatallig, men

ret udbredt, Stillidsen nærmest sjælden; Spurven *(Passer domesticus)* og Skovspurven almindelige, og det var ret tit, at man traf deres Rede fritbygget i Granhækkene; Bogfinken *(Fringilla coelebs)*, Gulspurven *(Emberiza citrinella)* og Bomlærken *(Emberiza miliaria)* var særlig i Brammingeegnen almindelige.

Agerriksen *(Crex pratensis)* mærkede jeg intet til før i 1917, da jeg midt i Juni hørte den flere Aftener i Træk i en tør Kornmark ved Tjæreborg.

Endnu en Fugl har jeg truffet indenfor Grænserne af det Omraade, jeg har iagttaget, nemlig den graa Kærhøg *(Circus cineraceus)*; men af Hensyn til Ægrøveriet og anden Samlen skal jeg kun lige nævne det, uden at gaa nærmere ind paa Spørgsmaalet, da jeg gerne vil have Udsigt til i Fremtiden at have samme Glæde af den, som jeg havde i den Tid, jeg var der i Egnen.

Naturligvis gør dette Billede af Yngleforholdene i Esbjergegnen ikke Fordring paa at være fuldkomment; Folk fra Egnen nævner f. Eks. Rørvagtel *(Porzana maruetta)* og Natravn *(Caprimulgus europæus)* som faste Ynglefugle, og mine sidste Oplevelser med Tinksmed og Agerrikse saavel som de mange ikke fuldt beviste Paastande viser jo ogsaa, at man kan leve der i lang Tid uden at se alt; men det giver dog nogenlunde det Billede, man vil faa at se, naar man, uden at have fast Stade der i mange Aar, vil danne sit Kendskab til Egnens Fugle.

OM NOGLE FOR GRØNLANDS ØST- OG VESTKYST NYE OG SJÆLDNE ARTER.

AF

O. HELMS OG E. LEHN SCHIØLER.

ØSTKYSTEN (O. HELMS).

Fra Grønlands Østkyst har Kolonibestyrer Johan Petersen, der efter et ca. tyveaarigt Ophold i Angmagsalik vendte hjem i 1915, medbragt forskellige Fugleskind, hvoriblandt adskillige af Arter, der er sjældnere i Grønland, for en eller to's Vedkommende overhovedet ikke trufne før.

Krikand *(Anas crecca* L.). Tidligere er af Kolonibestyrer Petersen nedsendt 4 Skind, der nu er forøget med et femte, af en ung Fugl, skudt 20 Oktober 1914. Antagelig er alle Skindene af den typiske europæiske Race; men da kun Hannen i Pragtdragt, derimod ikke Hunnen og de unge Fugle, adskiller sig fra den amerikanske Race, som er truffet paa Grønlands Vestkyst, er det ikke muligt at afgøre med Sikkerhed, hvilken af Racerne det drejer sig om. — Artens nærmeste Yngleplads er Island, hvor den er almindlig.

Spidsand *(Anas acuta* L.). Fra Østgrønland var Arten, der adskillige Gange er skudt paa Vestkysten, ikke tidligere kendt. Kolonibest. Petersen hjembragte Skindet af en Hun, skudt 13 Maj 1913 ved Sermilik. — Fuglen er antagelig kommen fra Island, hvor Arten yngler almindeligt.

Engsnarre *(Crex pratensis* Bechst). I Vestgrønland har Arten vist sig nogle Gange, og fra Østkysten har Kolonibest. Petersen tidligere hjemsendt et Skind; der foreligger nu et Skind til af en Fugl, der blev skudt 25 Oktober 1912 ved Stationen Angmagsalik — vistnok en ung Fugl. — Artens nærmeste Ynglepladser er Norge og Storbritanien.

Blishøne *(Fulica atra* L. *typica).* Arten var hidtil ukendt for Østgrønland, medens den enkelte Gange er truffet paa Vestkysten, hvor ogsaa den nærstaaende amerikanske Art eller Race er truffet. Skindet af en gammel Fugl af den typiske europæiske Race blev hjemsendt; Fuglen blev 5 Maj 1914 bragt til Kolonibest. Petersen af en Grønlænder, som et Par Dage iforvejen havde taget den paa Isen, hvor en Ravn gjorde Jagt paa

den. Den var meget mager og havde i Maven kun nogle Smaasten. — Det er en ret lang Rejse, denne daarlige Flyver har gjort for at naa til Østgrønland. Dens nærmeste Yngleplads er de britiske Øer; paa Island træffes den af og til, men yngler ikke.

Storspove *(Numenius arqvatus* L.). Medens den lille Spove ret almindelig træffes i Grønland baade paa Vestkysten og særlig paa Østkysten, hvor den i Foraarstiden ses hyppig, var Storspoven hidtil ikke truffet i Grønland; 23 August 1913 skriver Kolonibest. Petersen i sin Dagbog: »Idag skød en af Præstens Sønner en Regnspove her i Nærheden af Husene, den var saa mager, saa jeg tror næppe, den havde levet mange Dage til, hvis den skulde have fortsat sin Tilværelse her i vore Omgivelser. Det hjembragte Skind viste sig at være af en ung Han fra samme Aar. — Artens nærmeste Ynglepladser er Storbritanien og Norge; paa Island træffes den kun sjældent.

Dobbelt Bekkasin, Horsegøg *(Gallinago scolopacina* Bonap. *typica)*. Kolonibest. Petersen har tidligere hjemsendt 3 Skind af denne Art; 2 nye er nu komne til, det ene af en Fugl, skudt 30 April 1913 mellem Stationens Huse; den var meget lidt sky og forholdsvis velnæret; det andet fik P. 15 Maj s. Aar fra Norajik i Angmagsalikfjorden. Fuglen var funden død der i Nærheden et Par Dage iforvejen. — Antagelig stammer begge Fuglene fra Island, hvor Arten er en hyppig Ynglefugl.

Dværgfalk *(Falco æsalon* Tunst). Om Dværgfalk i Grønland havde man hidtil kun Meddelelsen om det Eksemplar, som blev skudt 3 Maj 1875 ved Kap Farvel og af Wiepken sendt til Kumlien; men om Fuglen var skudt i selve Grønland eller paa Havet vidstes ikke. Den første sikre Dværgfalk fra Grønland foreligger nu, idet Kolonibest. Petersen har hjembragt et Skind, hvorom det i hans Dagbog for 8 Juli 1915 hedder: »Jeg modtog fra Angmagsætpladsen i Dagens Løb en Dværgfalk, som var skudt der for nogle Dage siden, antagelig 2 eller 3 Juli«. — Fuglen var et Aar gammel, i de unge Fugles graabrune Dragt; men mellem de stærkt slidte Fjer stak hist og her frem nogle nye, graablaa Fjer, visende, at Fuglen var en ung Han i Færd med at antage den gamle Fugls Fjerklædning. — Dværgfalken yngler ret almindelig paa Island, saa dens Forekomst paa Grønlands Østkyst kan ikke forundre.

Vandrefalk *(Falco peregrinus* Tunst. *typicus)*. Medens Arten

yngler ret hyppig paa Vestkysten, er den tidligere kun truffet et Par Gange paa Østkysten; 11 Juni 1911 skriver Kolonibest. Petersen: »Modtog idag fra Angmagsætpladsen en Vandrefalk, som et Par Dage iforvejen var skudt i Tasiusak, N. for selve Angmagsætpladsen, hvor der i flere Aar skal have været en Rugeplads for den. Hunnen til den, jeg modtog, som ligeledes var bleven skudt, var desværre gaaet tabt«. Det hjembragte Eksemplar var en gammel Han; vistnok af den europæiske Race.

VESTKYSTEN. (E. LEHN SCHIØLER).

Bjærgand *(Fuligula marila affinis* Eyt.). Fra Sukkertoppen har Kolonibestyrer Langskov sendt en Bjærgand af Artens lille Race *affinis;* det er en ung Han skudt (vistnok) i Februar 1917. Paa Ryg og Kropsiden ses frembrydende Fjer af første Pragtdragt, saa grovvatrede, at Race-Bestemmelsen jfr. D. O. F. T. 6 Aarg. S. 69—71 ikke volder nogen Vanskelighed; Vingen maaler 205 mm, Næbbet (maalt fra Fjergrænsen paa Panden) 39 mm.

Enkelte Gange tilforn har Racen *affinis* vist sig paa Vestkysten jfr. H. Winge: Grønlands Fugle, S. 83.

Fløjlsand *(Oidemia fusca* L. *typica).* Fra Fiskenæsset nedsendtes i Sommeren 1916 blandt en Del saltede Fugle en ung Fløjlsand, skudt — vistnok — i Januar eller Februar Maaned samme Aar; den var i ren Ungfugledragt, Kropskelettet og Hovedet i Alkohol findes i min Samling; Fuglen er af Artens europæiske Form.

Storspove *(Numenius arquatus* L.). Ogsaa Vestkysten har haft sit Besøg af Storspoven, jfr. foranstaaende Meddelelse fra Østkysten, idet Hr. Langskov har sendt en Storspove, skudt 16 Novbr. 1915 ved Nanortalik i Julianehaab Distrikt.

Amerikansk Blishøne *(Fulica americana* Gmel). Fra Sydprøven har Hr. Langskov sendt en Han af den amerikanske Blishøne; »den kom flyvende 5 Novbr. 1915 og faldt ned i Stranden, hvor den fandtes død«.

Har vist sig to Gange paa Vestkysten af Grønland, skriver H. Winge l. c. S. 147.

Vibe *(Vanellus cristatus* Meyer). Fra Nanortalik modtoges i 1916 to Viber, skudte 16 og 17 Novbr. 1915, vist Hun og Han, og fra Sukkertoppen en Han i 1917, skudt 29 Januar samme

Aar. Desuden modtaget 2 Viber fra Bogtrykker Møller i Godthaab, begge ♀, skudte 29 og 30 Januar 1917.

Vibens Besøg i Grønland synes at blive hyppigere.

Kilehalet Maage (*Larus roseus* Macgill). Modtaget gennem Dr. Krabbe fra Bogtrykker Møller et udfarvet Eksemplar, skudt 12 Maj 1917 ved Godthaab omtrent midt paa Fjorden udfor Kolonien.

Hættemaage (*Larus ridibundus* L.). Fra Fiskenæsset nedsendtes i Aar en Hættemaage, skudt 29 Januar; ogsaa Kropskelettet medfulgte. Fuglen er smukt udfarvet i Vinterdragt og mærket Hun.

Hættemaagen har ikke tilforn været truffet i Grønland.

Vindrossel (*Turdus iliacus* L.). En gammel Hun skudt 9 Januar og en ung Han skudt 29 Februar 1916, begge ved Julianehaab, har Hr. Langskov hjemsendt. Artens nærmeste Yngleplads er jo Island, hvorfra rimeligvis de to Stykker stamme.

Vindroslen er et Par Gange set paa Grønlands Vestkyst, skriver H. Winge l. c. S. 283.

Solsort (*Turdus merula* L.). En Solsort fra Sydprøven har Hr. Langskov sendt; det er en ung Fugl i første voksne Dragt, sort med svagt graabrune Kanter paa mange af Fjerene; Næbbet endnu ikke gult.

Det er første Gang, Solsorten nævnes fra Grønland.

ANMELDELSER.

SVENSKA FÅGLAR EFTER NATUREN OCH PAA STEN RITADE AF M. OCH W. VON WRIGHT. MED TEKST AF PROF. EINAR LÖNNBERG.

(Ivar Baarsen, Stockholm 1917).

Det svenske Værk »Nordens Fåglar« er endnu ikke afsluttet, før Sverig igen byder os et stort nyt Fuglearbejde, der fremtræder som anden — unægtelig noget sene — Udgave af Brødrene von Wright's Fugleatlas, der udkom for ca. 90 Aar siden. De 184 Tavler, som fandtes i den oprindelige Udgave, kommer med her, desuden 44 Tavler, som dengang ikke blev reproducerede. Medens Tavlerne i den første Udgave var haandkolorerede, bliver det nu Farvelithografier.

Den oprindelige Udgave var kun et Billedværk uden Tekst; i den nye Udgave skrives Teksten, der skal omhandle alle Sverigs Fugle af Prof. Einar Lönnberg; ifølge Subskriptionsindbydelsen skal der kun i ringe Grad lægges Vægt paa Dragtbeskrivelse, som Tavlerne delvis skal overflødiggøre, hvorimod Hovedvægten vil blive lagt paa en udførlig og populær Skildring af Fuglenes Biologi.

Værket skal komme i ca. 50 Hæfter à 3 Kr. og være fuldført senest i 1919.

Det første Hæfte — i stort Folio — er udkommet, indeholder 4 Farvetavler af Kongeørn, Blaa- og Topmejse, Brushane og Sule — den sidste efter en af de hidtil ikke reproducerede Originaltavler. Billederne er en Fryd for Øjet, og Reproduktionen gengiver alle Enkeltheder paa det skønneste; holder de efterfølgende Tavler Maal med de nu udkomne, vil det blive et overordentlig smukt Værk. For saa vidt er alt saare godt; men en Svaghed har Bogen selvfølgelig i, at Tavlerne kun giver 1 Billede af hver Art, vel oftest af den gamle Han i Pragtdragt.

Teksten, der ikke følges med Tavlerne, begynder med Kragefuglene og indgaaende berettes om Ravn og Krage. Paa Beskrivelsen af Fuglene anvendes kun faa Linjer, hvorimod deres Udbredelse og Levevis skildres udførligt, i ikke ringe Grad paa Grundlag af Forf.s egne Iagttagelser. For enhver med Øje for smukke Afbildninger af Fugle og med Interesse for Fuglenes Liv tegner Værket til at blive en rig Kilde at øse af, og det vil sikkert ogsaa i vort Land vække Interesse. O. H.

R. HØRRING: FUGLENE VED DE DANSKE FYR I 1915. 33te AARSBERETNING OM DANSKE FUGLE.

(Særtryk af Vidensk. Medd. fra Dansk-naturhist. Foren. Bd. 68).

Ved Fyrene faldt i 1915 antagelig omkring 4500 Fugle, hvoraf ca. 190 Lærker og 500 Drosler; Faldet var størst ved Fyrene ved Jyllands Sydvestkyst. Fra Blaavandshuk Fyr indsendtes 841 Fugle

fra 35 Nætter, fra Vyl Fyrskib 217 fra 78 Nætter og fra Horns Rev Fyrskib 298 fra 54 Nætter. Det Tidsrum af Aaret, hvor de fleste Fugle faldt, var de første $^{2}/_{3}$ af Oktober; Tallet af faldne Fugle i denne Periode overgaar langt dem, der faldt under hele det øvrige Efteraarstræk. Man undrer sig over paa dette sene Tidspunkt at træffe Arter som Træpiber, Broget Fluesnapper, Havesanger og Gærdesanger, Arter som man paa dette Tidspunkt saa at sige aldrig ser her i Landet; danske Fugle er det jo utvivlsomt ikke; men det var interessant at vide, hvor de kom fra.

To hidtil ikke ved Fyrene faldne Arter er indsendte iaar, Sortterne og Laplandsverling og bringer Tallet af de ved Fyrene faldne Arter op til 170. O. H.

AQUILA. ZEITSCHR. DER KGL. UNGAR. ORNITHOL. ZENTRALE. AARG. 23. RED. AF STEFAN CHERNEL VON CHERNELHÀZA.

(Budapest 1917).

Efter Otto Hermans Død har Chernel von Chernelhàza overtaget Redaktionen af det smukke Aarsskrift; det nu udsendte Bind følger væsentlig i de tidligere Aarganges Spor, indeholder som sædvanlig Artikler om Foraarstrækket i Ungarn og Beretning om Fuglebeskyttelsen i de to sidste Aar; den har selvfølgelig lidt en Del Afbræk ved Krigen; men der arbejdes dog stadig ihærdigt bl. a. med Opsættelse af Redekasser og Fodringsapparater. Ved disse sidste gaar Bestræbelserne væsentlig ud paa at udelukke Spurvene; for dem, der giver sig af med Fuglebeskyttelse af denne Art, findes i Afhandlingen (af Titus Csörgey) mange interessante Enkeltheder. Jacob Schenk skriver om »Altberühmte siebenbürgische Vogelsammlungen«; mest Indtryk gør den Skæbne, som er overgaaet Grev Lázars' Samling af 2000 opstillede Fugle og 8000 Æg. Samlingen — den største i Siebenbürgen — stammede fra Midten af forrige Aarhundrede; Ejeren maatte af økonomiske Grunde forpagte sit Gods bort og forlade sit Slot. Salene, hvor Samlingen fandtes, blev brugte til Kornmagasin, og da Samlingen omkring 1880 bogstavelig blev udgravet af Hvededyngerne, fandtes kun en ringe Del i brugbar Stand. — Aarsskriftets vægtigste Bidrag er Koloman Lambrecht's: »Geschichte und Bibliographie der Palæoornithologie« med en henved 100 Sider fyldende Fortegnelse over palæornithologiske Afhandlinger. O. H.

DANSK TIDSSKRIFT INDEX. SYSTEM. FORTEGNELSE OVER INDHOLDET AF 180 DANSKE TIDSSKRIFTER. UDARBEJDET AF SVEND DAHL OG TH. DOSSING.

2den Aarg. 1916. (J. L. Lybeckers Forlag).

334 Sider fylder Fortegnelsen over Indholdet af danske Tidsskrifter i 1916. »En uundværlig Haandbog« er vel den staaende Benævnelse, som Anmelderne bruger om Bogen, og det kan være

rigtigt nok, selv om man ikke er klar over Betydningen af at opbevare og udgive hele dette Stof, hvoraf en overvejende Del er ganske ligegyldige Ting; men det er vel vanskeligt at trække en Grændse, og fra et Bibliothekssynspunkt er antagelig den ene Artikel saa god som den anden. Skulde Bogen have nærmere Interesse for almindelige Mennesker, maatte den tage med ikke blot Tidsskriftartikler, men det i Forhold til disse saare ringe Antal Bøger, der udkommer om de samme Emner. Ser man f. Eks. under »Grønland«, saa opregnes der en Række ubetydelige Smaating, medens Afhandlinger i det store Værk »Meddelelser om Grønland«, der forresten synes ligesaa godt et Tidsskrift som saa mange andre, ikke tages med. O. H.

BENGT BERG: SÄLLSYNTA FÅGLAR, FÖRSTA SAMLINGEN.

(P. A. Nordstedt & Söners Förlag, Stockholm. 15 Kr.)

I 3 Bind giver Forf. her en Fremstilling af 4 Fuglearter, der staar paa Randen af Tilintetgørelse i Sverige, nemlig Stor Kobbersneppe *(Limosa ægocephala)*, Hornet Lappedykker *(Podicipes auritus)*, Sortterne *(Sterna nigra)* og Dværgmaage *(Larus minutus.)*. Forf. har væsentlig hentet sit Materiale til disse Monografier paa Øland, og hans Arbejdsmetode er den samme, som kendes fra »Tåkern« og »Stora Karlsö«. Bøgerne er overdaadigt udstyrede med Fotografigengivelser, af hvilke Størsteparten er fortrinlige; med ganske særlig Interesse læser man Værket om Dværgmaagen; her holder Forf. sig ikke alene til Naturstudierne, men søger ogsaa at danne et Billede af hele Fuglens Udbredelse i Nordeuropa, i hvilket Øjemed han har samlet Materiale fra flere Lande, ogsaa her fra Danmark; og man maa sige, at Resultatet er blevet meget smukt og vil have blivende Værdi gennem Tiderne. Teksten, der ellers slutter sig meget nøje til Illustrationerne, er fortrinlig og forener paa det mest tiltalende det underholdende og virkelig videnskabeligt belærende. Enhver, der har Interesse for Nordens Fugleliv, vil have meget Udbytte af dette Værk, og med Interesse maa man imødese følgende Arbejder af samme Slags; Forf. kalder jo dette beskedent for første Samling, saa der kommer forhaabentlig mere endnu.

S. M. S.

SVERIGES NATUR. SVENSKA NATURSKYDDSFÖRENINGENS ÅRSSKRIFT 1917.

(Wahlström & Widstrand i Kommission).

Bogen slutter sig i Udstyr og Tekst nær til den svenske Turistforenings statelige Aarsskrift og behandler ogsaa mange Emner af samme Art.

Man faar ved at læse Aarsskriftet et stærkt Indtryk af den Iver, hvormed Naturvenner i vort nordlige Naboland arbejder for at bevare Ejendommeligheder i Naturen for den fremtrængende Kulturs Ødelæggelser. Med særlig Interesse læser man en Artikel af Sten Berg-

man »Om Fågellifvet i vår nordligaste nationalpark«, en Skildring fra Nationalparken ved Abisko. Speciel zoologisk Interesse har ogsaa Thor Högdahls Opsats »Bätre skydd för vårt lands djurvärld«.

Det er dog ingenlunde Zoologer alene, der med Interesse vil se Bogen igennem. Enhver vil med største Glæde kunne betragte de mange pragtfulde Fotografier af ejendommelige Naturformationer, hvad enten det drejer sig om Gengivelser af levende eller død Natur. At udgive et saadant Aarsskrift er sikkert meget klogt af en Naturfredningsforening; det er en ypperlig Maade at komme i Kontakt med den store Offentlighed paa, og det turde være et smukt Eksempel til Efterfølgelse for os. S. M. S.

ROLF PALMGREN: VILDNADEN OCH MÄNNISKAN. REFLEXIONER OCH KRITIKER I JAKTLAGSFRÅGAR.

(Helsingfors 1915. Silius & Hertzbergs förlag. 3,50 kr.).

Forfatteren har i denne Bog forsøgt at vække en Stemning i sit Hjemland for Bevarelse af nogle af dets karakteristiske Dyrearter. Han gør dette paa forskellige Maader; og det kunde maaske være lærerigt for enhver Naturfredningsven at studere lidt i denne Bog for at se, hvorledes andre Landes Fredningsagitatorer arbejder.

Forfatteren er i sine Fredningsprinciper meget nøgtern. Han gaar ud fra, at er en Dyreart (og han beskæftiger sig særlig med Fuglene) i særlig Grad skadelig saavel for Landbrug som Husdyrhold og Jagt paa madnyttig Vildt, da bør Individernes Antal holdes nede med Midler, der er de mest humane, man kan fremskaffe. Men saa siger Forf., og ud fra et naturvenligt Standpunkt ganske uangribeligt, at er Arten først bragt ned til at være en Sjældenhed, maa Loven drage Omsorg for, at den ikke helt uddør.

Det er derfor en af Forf.s Hovedopgaver i sin Bog at vise, om visse Arter, der i Almindelighed anses for skadelige, ikke mindst af Jægerne, nu ogsaa virkeligt er det.

Forf. gør i dette Spørgsmaal en Sondring mellem 2 Faktorer, der vist ikke tidligere er saa skarpt pointeret ved Spørgsmaal om Dyrefredning. Han skelner mellem, om Arten er skadelig for Landbruget eller for Jagten (»Lystjagten« om man vil) eller skadelig for begge; og Forf. kommer ofte til det Standpunkt, at den Fugl, der i Jagtloven har faaet det sorte Stempel paa sig, i Virkeligheden ofte overhovedet ikke er skadelig, tværtimod nyttig; en anden Art kan maaske nok være noget skadelig for Jagten, medens den i høj Grad gavner Landbruget ved at hente den største Mængde af sin Føde blandt de skadelige Insekter.

Hvad vilde da være rimeligere end i saadanne Tilfælde at tilsidesætte Jægernes Interesser for Samfundets.

Bogen er velgørende fri for de højstemte, lyriske Udgydelser, Folk ofte ynder at fremkomme med i Spørgsmaal som disse. Forf.s Konklusioner hviler paa Selviagttagelser i Finland og paa Forskeres

videnskabelige Undersøgelser i andre Lande, Sverige og Tyskland f. Eks.

Naar Forf. saa endelig i Bogens forskellige Kapitler viser, hvad der bør gøres, saa maa det være nok at pege paa et Par enkelte Ting, der ogsaa har Interesse for os herhjemme.

Jagtloven bør revideres, ikke efter Jægernes Synspunkter alene, men ogsaa efter Samraad med de Mennesker, der har gjort Studiet af Dyrelivet i Naturen til deres Livsarbejde. Og er der saa endelig en Jagtlov, hvordan den saa nu end er, maa Myndighederne sørge for, at den overholdes. Hvor smukt lyder det ikke for enhver Naturven, at Jagt- og Fredningslov skal overholdes! — Men bliver da den nuværende Jagtlov overholdt, som den burde?

Endelig siger Forf. det fuldstændig rigtige, som alle maatte kunne enes om, at er et Dyr dømt til Forfølgelse, bør det ske paa human Maade og f. Eks. ikke ved Saks, Gift, ejheller gennem Betaling af Skydepenge. Det gaar lige saa meget ud over de uskyldige at bruge disse Midler. Musvaagen gaar i Saks eller æder Gift lige saa vel som Duehøgen, og hvem kan garantere, at den Mand, der udbetaler Skydepræmier, er den rette til at skelne de forskellige Arter fra hinanden.

Af disse spredte Bemærkninger kan det forstaas, at Bogen med sine godt 200 Sider kan have Værdi for andre end Finnerne; de Spørgsmaal, Forfatteren fremlægger, er lige saa brændende i vort Land som i hans, derfor vil enhver Naturven have Udbytte af at læse denne Bog, ikke mindst da den ogsaa indeholder mangt og meget af biologisk Interesse. S. M. S.

ROAR CHRISTENSEN: FUGLE I NATUREN.

Mosens Fugleliv med 30 Gengivelser af Fotografier.

(Nyt Nordisk Forlag, Kjøbenhavn 1916. Kr. 1,50).

Bogen svarer nøje til de af samme Forfatter tidligere udgivne Hefter med Fotografier af Fugle i Naturen. Her omhandles efter Forf.s egen Paaskrift paa Titelbladet »Mosens Fugleliv«; men det turde dog vel være et Spørgsmaal, om de her skildrede Fugle: Graaand, Knobsvane, Kærsanger, Drosselrørsanger, Rørsanger og Sivsanger virkelig kan give et Udtryk for Mosens Fugleliv. Efter Forf.s smukke og stemningsfyldte Indledning venter man unægtelig at blive ført helt ud i Moselivets mystiske Aabenbaringer; men man har Indtryk af ikke at komme længere end lige til Mosekanten, hvor Tilværelsen er mer eller mindre under Kultur endnu.

Mangt og meget maa man være uenig med Forf. i, saaledes at de fleste Graaænder skulde yngle i Kornmarker og paa Grøftekanter (pag. 19), at en afslaaet Andrik ligner en Lappedykker (pag. 22), og at en And paa Aftentræk har en lydløs Flugt »mindende noget om Uglens« (pag. 23).

Bogens Billeder af Graaand og Knobsvane er gennemgaaende daarlige; om det eventuelt skyldes daarlig Reproduktion af gode Plader er for saa vidt Læseren ligegyldigt. At de 4 Gengivelser

pag. 19 overhovedet er kommet med, maa man tro, skyldes en Fejltagelse.

Sidste Halvdel af Bogen er bedre, og her er Gengivelserne baade smukkere og mere illustrerende, saaledes at man har megen Fornøjelse af dem.

Bogen maa, trods sine iøjnefaldende Mangler, have udfyldt en tom Plads, thi den er af Dagspressens Anmeldelser bleven modtaget yderst velvilligt. Absolut begejstrede for den kan imidlertid Ornithologerne ikke være, især ikke naar man sammenligner den med, hvad der præsteres af samme Art i vore Nabolande, f. Eks. i Sverige.

S. M. S.

INDEX.

FORENINGSMEDDELELSER.

UDFLUGT TIL HARESKOV OG SØNDERSØ 18 JUNI 1916.

Fra Slangerupbanens Station paa Nørrebro afgik Deltagerne, hvis Antal kun var 12, om Morgenen Kl. 8 med Tog til Hareskov Station, hvorfra man spadserede gennem Hareskov, spiste Frokost i Skovløberhuset nær ved Søndersø, hvorefter man gjorde hele Turen langs Søndersøens østlige Bred for til sidst — en Del af Selskabet lidt tidligere end de øvrige — at vende tilbage til København med Tog fra Værløse Station. Turen var begunstiget af fint Vejr og det ornithologiske Udbytte jævnt tilfredsstillende.

Ialt iagttoges med Sikkerhed følgende 39 Arter: Stor Lappedykker *(Podicipes cristatus)* mindst 10 i Søndersø (en gammel saas svømmende med Unge paa Ryggen), Blishøne *(Fulica atra)* 1, Vibe *(Vanellus cristatus)* 1, Hættemaage *(Larus ridibundus)* 1, Stormmaage *(Larus canus)* 3 sammen, Hejre *(Ardea cinerea)* 1, Ringdue *(Columba palumbus)* nogle, Gøg *(Cuculus canorus)*, Par Stk., Skovskade *(Garrulus glandarius)* 1, Allike *(Corvus monedula)* nogle, Krage *(Corvus cornix)*, nogle, Forstuesvale *(Hirundo rustica)* en Del, Spætmejse *(Sitta europæa)* 1, Lærke *(Alauda arvensis)* 1, Stær *(Sturnus vulgaris)* Par Stk., Gærdesmutte *(Troglodytes parvulus)* en Del, Træpikker *(Certhia familiaris)* 1, Jernspurv *(Accentor modularis)* 1, Musvit *(Parus major)* 1 + 1, Blaamejse *(Parus coeruleus)* Par Stk., Graamejse *(Parus palustris)* nogle, Halemejse *(Acredula caudata)* 1, Tornsanger *(Sylvia cinerea)* nogle, Munk *(Sylvia atricapilla)* Par Stk., Havesanger *(Sylvia hortensis)* en Del, Gulbug *(Hypolais icterina)* nogle, Rørsanger *(Acrocephalus arundinaceus)* en Del, Løvsanger *(Phyllopseustes trochilus)* en Del samt 1 Rede med Unger, Fuglekonge *(Regulus cristatus)* Par Stk., Hvid Vipstjært *(Motacilla alba)* 1 + 1, Sangdrossel *(Turdus musicus)* en Del, Solsort *(Turdus merula)* mange, Bynkefugl *(Praticola rubetra)* 1, Rødkælk *(Erithacus rubecula)* 1, Nattergal *(Luscinia philomela)* nogle samt 1 Rede med Unger, Spurv *(Passer domesticus)* nogle, Skovspurv *(Passer montanus)* 1, Bogfinke *(Fringilla coelebs)* mange, Gulvspurv *(Emberiza citrinella)* mange,

Kl. ca. 5¼ var de sidste Deltagere atter i København.

TH. N. KRABBE.

UDFLUGT TIL DAMHUSSØEN 17. SEPTEMBER 1916.

Deltagerne, hvis Antal var 16, mødtes om Morgenen Kl. 9 paa Raadhuspladsen, kørte til Vanløse, hvorfra man straks begav sig til Damhussøen, hvis Bredder samt den til Søen førende Kanal man afsøgte i Løbet af c. 3 Timer. Vejret var fint, og det ornithologiske Udbytte efter Forholdene ret tilfredsstillende. Søens Vandstand var

lovlig høj; som Følge deraf savnedes Vadefugle. Som en Mærkelighed tør det vel i Betragtning af den sene Datum nævnes, at man saa 2 Mursvaler.

Med Sikkerhed iagttoges ialt følgende 25 Arter: Pibeand *(Anas penelops)* ca. 10 sammen, Stokand *(Anas boscas)* nogle, Stor Lappedykker *(Podicipes cristatus)* nogle, Rørhøne *(Gallinula chloropus)* nogle, Blishøne *(Fulica atra)* ca. 200, spredte (deriblandt mindst 15 ikke udvoksne Unger), Ryle *(Tringa)* (vist *alpina*) 4 sammen, Hættemaage *(Larus ridibundus)* Par Stk, Stormmaage *(Larus canus)* 4 sammen, Mursvale *(Cypselus apus)* 2 sammen, Digesvale *(Hirundo riparia)* nogle, Bysvale *(Hirundo urbica)* nogle, Forstuesvale *(Hirundo rustica)* Mængde, Stær *Sturnus vulgaris)* ca. 10 + ca. 50, Musvit *(Parus major)* Par Stk., Blaamejse *(Parus coeruleus)* Par Stk., Løvsanger *(Phyllopseustes trochilus)* 1, Fuglekonge *(Regulus cristatus)* 1, Gul Vipstjært *(Motacilla flava)* 2 sammen, Solsort *(Turdus meruta)* Par Stk., Rødstjært *(Ruticilla phoenicura)* Par Stk., Rødkælk *(Erithacus rubecula)* 1, Spurv *(Passer domesticus)* nogle, Skovspurv *(Passer montanus)* nogle, Bogfinke *(Fringilla coelebs)* nogle Stk., Irisk *(Cannabina linota)* 1.

Ved 1-Tiden forlod de fleste af Deltagerne Søen og tog tilbage til Byen, og en Del af disse begav sig til Tivoli og besaa Teatermaler Carl Lunds og Konservator A. L.V. Manniches Arrangementer af danske Landskaber (»Danmark gennem Aarstiderne«) med opstillede Pattedyr og Fugle, idet der ved Hr. Manniches Velvilje var skaffet Deltagerne Adgang udenfor den almindelige Besøgstid.

TH. N. KRABBE.

UDFLUGT TIL SALTHOLM 24 SEPTEMBER 1916.

Om Morgenen Kl. $8^1/_2$ mødtes Deltagerne, hvis Antal var 21, paa Amagerbro Station, hvorfra man med Tog tog til Kastrup. Med en lejet Motorbaad satte man over Drogden og ankom efter en Del Genvordigheder — Motoren gjorde to Gange Knuder og voldte selvfølgelig nogen Forsinkelse — Kl. $10^1/_2$ til Saltholm. Efter afholdt Frokost i det militære Marketenderi foretog Selskabet, fordelt paa tre Vogne, Turen paa Øen paa den sædvanlige Maade, idet man først begav sig over til »Skoven«, hvorpaa man fulgte Østkysten et Stykke sydpaa for endelig at sætte Kursen tværs over Øen, idet man derpaa, nærmest følgende Vestkysten, vendte tilbage til Marketenderiet. Da Øens militære Kommandant, Hr. Kaptajn Kjær, hørte om vor upaalidelige Motorbaad, var han saa elskværdig at tilbyde Selskabet Overfart tilbage til Byen i Militærvæsenets Motorbaad, et Tilbud, man med Tak og Glæde modtog, og efter at have indtaget en Forfriskning, forlod man saa Øen henimod Kl. 6. Vejret havde været vidunderligt, og selv om den ornithologiske Liste ikke bød paa større Mærkeligheder, turde den dog sikkert kaldes respektabel.

Der iagttoges med Sikkerhed følgende 28 Arter: Spidsand *(Anas acuta)* 4 sammen, Stokand *(Anas boscas)* 3 sammen, Agerhøne *(Perdix cinerea)* 13 sammen, Hjejle *(Charadrius pluvialis)* c. 25 sammen, Præstekrave *(Aegialitis hiaticula)* 1 + 3, Strandskade *(Hæmatopus ostreologus)* 4 sammen, Storspove *(Numenius arqvatus)* ca. 30 sammen, Mudderklire *(Actitis hypoleuca)* 1, Dværgryle *(Tringa minuta)* 1, Ryle *(Tringa alpina)*, 1, Hættemaage *(Larus ridibundus)* Par Stk., Stormmaage *(Larus canus)* en Del, Havmaage *(Larus argentatus)* Par Stk., Svartbag *(Larus marinus)* Par Stk., Spurvehøg *(Accipiter nisus)* 1, Forstuesvale *(Hirundo rustica)* en Del, Lærke *(Alauda arvensis)* Mængde, Stær *(Sturnus vulgaris)* mange, Gærdesmutte *(Troglodytes parvulus)* 1 + 1, Blaamejse *(Parus coeruleus)* 1, Engpiber *(Anthus pratensis)* Par Stk., Skærpiber *(Anthus aqvaticus var. obscurus)* 1 + 2, Gul Vipstjært *(Motacilla flava)* 3 sammen, Hvid Vipstjært *(Motacilla alba)* nogle, Stenpikker *(Saxicola oenanthe)* 1 + 1, Rødkælk *(Erithacus rubecula)* Par Stk., Spurv *(Passer domesticus)* en Del, Irisk *(Cannabina linota)* ca. 20 sammen.

Kl. ca. 6½ Aften var man atter i København.

TH. N. KRABBE.

DANSK ORNITHOLOGISK FORENINGS GENERALFORSAMLING.

Den 24 Oktober 1916 afholdtes Foreningens aarlige Generalforsamling i Citys Selskabslokaler. Omtrent et halvt Hundrede Medlemmer havde givet Møde.

Til Dirigent valgtes Kontorchef O. F. Jansen, der erklærede Generalforsamlingen for lovlig indvarslet. Formanden aflagde derefter Beretning om Foreningens Virksomhed i det forløbne Aar, der var Foreningens 10de Leveaar, og berørte derved de forskellige Opgaver, der var arbejdet paa siden Foreningens Stiftelse. I det forløbne Aar var der udført en Del foreløbige Forarbejder til en Udarbejdelse af en ny »Danmarks Fugle« som Afløser af Kjærbøllings nu noget forældede Værk. En Kreds af Medlemmer, nemlig d'Hrr. Overlæge Helms, Fuldmægtig Olsen, Mag. Horring og Forststuderende Weis havde sammen med Formanden drøftet Sagen indgaaende. Kontorchef Jansen havde beredvilligt lovet at forvalte den pekuniære Side af Sagen. Formanden gav den glædelige Meddelelse at have modtaget 500 Kr. fra en anonym Giver til de nødvendige Forarbejder for denne Opgave. Den foreløbige Plan gik da ud paa, at Værket skulde udgives af »Dansk ornithologisk Forening« og udarbejdes af en Kreds af dertil udvalgte Medlemmer af Foreningen. Værket, der formentlig vil foreligge i ca. 7 Bind, skulde saavel omfatte Anatomi som Biologi og illustreres af en Kreds af Kunstnere, der allerede havde givet deres Tilsagn dertil paa rimelige Vilkaar. Den samlede Pris for Værket vilde antagelig blive omkring 150 Kr., men det vilde formentlig udkomme saaledes, at

den aarlige Udgift vilde beløbe sig til 20 à 30 Kr., og det saaledes blev muliggjort at anskaffe Værket paa moderate Vilkaar. Oplaget skulde være paa 500—1000 Eksemplarer, og det Beløb, der som Forskud var nødvendigt for at begynde Foretagendet, var skaffet til Veje. Formanden foreslog iøvrigt, at der blev indkaldt til et Møde, paa hvilket Sagen yderligere kunde diskuteres.

Kontorchef Jansen rettede senere en Tak til Vekselllerer Schiøler, fordi denne havde ført Sagen saa langt frem, og fremhævede den nationale Betydning, som et saadant Værk vilde have. Medlemmerne sluttede sig hertil ved at rejse sig.

Det næste Punkt paa Dagsordenen var: Fremlæggelse af det reviderede Regnskab. Foruden Medlemskontingent og andre Indtægter var der modtaget en Gave paa 150 Kr. Regnskabet, der balancerede med 2292 Kr. 74 Øre, udviste et Overskud paa 739 Kr. 42 Øre. Da Trykningen af sidste Hefte imidlertid ikke var betalt i Lighed med Forholdene ved forrige Aars Generalforsamling, var der faktisk et Underskud. Medens det tilsyneladende Overskud forrige Aar var Kr. 292. 94. var det imidlertid i Aar 739. 42. Forfatterne til en Del af de sidste Hefters rigt illustrerede Artikler havde selv bekostet en stor Del af Clicheerne.

Derefter forelaa der Valg af 3 Bestyrelsesmedlemmer i Stedet for E. Lehn-Schiøler, A. Hagerup og A. Koefoed. Paa de udsendte Kort var fejlagtigt anført andre Navne. Formanden meddelte, at Fuldmægtig R. Jul. Olsen havde ønsket at udtræde af Bestyrelsen og udtalte endvidere, at han og Koefoed ligeledes mente at burde træde tilbage, da de paa Grund af Travlhed ikke kunde gøre saa meget for Foreningen, som var ønskeligt; af den Grund ønskede de at stille Mandaterne til Disposition, men var dog villige til at forblive, saafremt der ikke var andre, der kunde formaas til at overtage dem.

Hertil svarede Pastor Barfod, at Vekselllerer Schiøler var uundværlig i Bestyrelsen og opfordrede til Genvalg ogsaa af de øvrige Bestyrelsesmedlemmer.

Overlæge Helms sluttede sig til Pastor Barfods Udtalelser og rettede en særlig Tak til Revisor Koefoed for det fortræffelige Arbejde, han i Aarenes Løb havde udført for Foreningen.

Resultatet blev da, at d'Hrr. E. Lehn Schiøler og A. Koefoed modtog Genvalg, og der blev givet Bestyrelsen Bemyndigelse til at supplere sig med et Medlem i Stedet for Hr. R. Jul. Olsen, der ikke ønskede at genvælges.

Under Dagsordenens sidste Punkt: Behandling af mulig indkomne Forslag fra Medlemmer, oplæste Formanden en Skrivelse, hvori et Medlem, Assistent Svend Petersen, meddelte, at han skænkede en Del ornithologiske Afhandlinger og Billeder til Bortsalg ved Auktion. Denne blev senere afholdt og Beløbet, ca. 33 Kr., overgik efter Giverens Ønske til det paatænkte ornithologiske Fond.

Endvidere forelaa en Skrivelse fra Forstkandidat O. Fabricius med Ønske om at faa de to paa forrige Aars Generalforsamling

fremsatte Forslag til Behandling igen. (Forslagene gik ud paa at søge oprettet et Fond til Fremme af ornithologiske Studier og at lade afholde Foredragsrækker med Gennemgang af danske Fugle).

Formanden beklagede, at Bestyrelsen, der med stor Interesse omfattede disse Forslag, ikke havde haft Tid til at udrette noget i den Retning. Tiden tillod i Øjeblikket ikke ham selv at udføre noget personligt Arbejde i denne Sag; men hans Samlinger stod til enhver Tid til Tjeneste for eventuelle Foredragsholdere.

Forstkandidat Fabricius foreslog, at der blev nedsat et Udvalg til at tage sig af de to Planer, et Forslag, der vandt almindelig Tilslutning.

Overlæge Helms fandt begge Planer fortræffelige og gav samtidig den glædelige Meddelelse, at nogle faa Medlemmer havde sammenskudt 200 Kr. som Grundlag for et saadant Fond, der særlig for de yngre Ornithologer kunde have stor Betydning.

Stud. med. Saxtorph takkede paa de yngre Ornithologers Vegne og anbefalede samtidig stærkt de paatænkte Foredragsrækker, idet en meget stor Del af Foreningens Medlemmer kun havde et yderst ringe Kendskab til vore almindelige Fugle.

Der udviklede sig en Del Diskussion mellem Medlemmerne angaaende det foreslaaede Udvalg, der resulterede i, at d'Hrr. Vekselerer Schiøler, Docent Stamm, Student Saxtorph og Forststuderende Weis blev udpeget til at arbejde saavel paa Afholdelse af de paatænkte Foredragsrækker som paa Oprettelse af et ornithologisk Fond.

Efter at Direktør C. Rubow yderligere havde rettet en Tak til Formanden, fremsatte Læge Krabbe et Forslag om at optage Punktet »Eventuelt« paa de kommende Generalforsamlingers Dagsorden og paapegede, hvor nødvendigt det var at udvise Forsigtighed med at optage sjældnere Fugle i Rapporter fra Foreningens Ekskursioner.

Derefter hævedes Generalforsamlingen.

Efter Generalforsamlingen blev den førnævnte Bogauktion afholdt, hvorefter Stud. mag. Å. Vedel Tåning holdt et særdeles interessant og velformet Foredrag om Storkens Udbredelse og Aftagen her i Landet, der tilsyneladende vakte almindelig Interesse blandt de tilstedeværende Medlemmer. Foredraget vil senere fremkomme her i Tidsskriftet. P. J.

MØDE I DANSK ORNITHOLOGISK FORENING 13 DECEMBER 1916.

Paa dette Møde, der som sædvanlig afholdtes i Citys Selskabslokaler og var besøgt af ca. 35 Medlemmer, holdt Overlæge O. Helms et Foredrag om ynglende Fugle ved Sanatoriet ved Nakkebølle Fjord. I Yngletiden 1916 blev der foretaget en særdeles grundig Optælling af Antallet af ynglende Fugle paa Sanatoriet og den dertil hørende Park og Køkkenhave, et Omraade paa ialt 11 ha. Ved en gennemført og omhyggelig Undersøgelse af Krat og Buske blev der gjort Forsøg paa at komme det virkelige Tal saa nær som muligt; men

det siger sig selv, at i hvert Fald en Del Reder (særlig af de jordynglende Fugle) var anbragt saaledes, at de undgik Opmærksomheden ved Optællingen.

Resultatet af Undersøgelserne viste, at 30 Arter fandtes ynglende paa det undersøgte Terræn. Af disse blev der fundet 68 Reder med Æg eller Unger, 50 Reder med udfløjne Unger og 66 Reder, byggede i 1916, men uden Indhold. I disse Tal er dog ikke medregnet Reder af Stær og Spurv.

I dette Tidsskrifts 1ste Aargang, pag. 169, findes en mindre Meddelelse af Forpagter A. Valentiner om Antallet af ynglende Fugle paa et mindre Areal; men fraset denne korte Meddelelse foreligger der, saavidt vides, hidtil intet vedrørende Undersøgelser i den Retning her fra Landet og vist overhovedet ikke i den ornithologiske Litteratur, bortset fra Optælling af Strandfuglereder paa Holme o. lign. Denne Optælling af ynglende Fugle ved Nakkebøllefjord Sanatorium er den første Undersøgelse, der er drevet systematisk paa et større Areal, og det vil være af stor Interesse, om en saadan Optælling kan foretages flere Aar i Træk, saaledes at der kan drages Sammenligninger mellem Antallet af ynglende Par af de forskellige Arter i en Aarrække.

Efter Foredraget, der paahørtes med megen Interesse, takkede Formanden.

Den aarlige Bogauktion over de ved Bytteforbindelse indkomne Hefter og Bøger blev derefter foretaget; som sædvanlig var Overlæge Helms Auktionarius.

P. J.

DANSK ORNITHOLOGISK FORENINGS REJSE- OG STUDIEFOND.

I Overensstemmelse med den paa Foreningens Generalforsamling vedtagne Beslutning om Dannelse af et saadant Fond udsendtes i Slutningen af forrige Aar følgende Skrivelse:

»Paa den i Dansk ornithologisk Forening den 24. Oktober d. A. afholdte almindelige Generalforsamling blev der givet Meddelelse om, at der af nogle Medlemmer var skænket en Sum af Kr. 200 som første Bidrag til Dannelsen af et Fond til Støtte for ornithologiske Undersøgelser. Til Udvidelse og Forøgelse samt Styrelse af dette Fond nedsattes et Udvalg bestaaende af Nedennævnte, som er traadt sammen og har valgt medundertegnede Docent Stamm til Formand og Forretningsfører.

Vi undertegnede tillader os derfor at henvende os til Foreningens Medlemmer med indtrængende Anmodning om at ville yde Bidrag til Fondet ved enten lejlighedsvis at indsende større eller mindre Beløb som Gave til medundertegnede Docent Stamm eller at tegne sig som aarlige Bidragydere. Saadanne aarlige Bidrag vil da kunne indkræves sammen med Medlemsbetalingen.

Udvalget benytter Lejligheden til at opfordre saadanne Medlem-

mer, der maatte mene sig berettigede til at modtage Støtte fra Fondet til Løsningen af en bestemt Opgave, til at indsende Anmodning om Bistand til Udvalgets Formand med Angivelse af Emnets Art og Omfang.

Det er Meningen, naar Fondet har naaet en betydeligere Størrelse, at paapege Opgaver, hvis Løsning vil have Betydning for Udgivelsen af det Skrift om Danmarks Fugle, som Foreningen paatænker at udgive.

Regnskab og Beretning om Fondets Virksomhed vil blive aflagt paa Dansk ornithologisk Forenings aarlige Generalforsamling.

København i November 1916.

E. LEHN SCHIØLER. H. WEIS. S. M. SAXTORPH.

R. H. STAMM,
Docent, Udvalgets Formand,
Larslejstræde 9 [3]. Kbhvn. K.

I den forløbne Tid har Udvalget haft den Glæde fra forskellig Side at modtage Bidrag til Fondet, hvis Størrelse nu er ca. 700 Kr.; samtidig er der tegnet aarlige Bidrag til en samlet Sum af 47 Kr. Det vil derfor rimeligvis allerede i indeværende Aar være muligt at uddele en enkelt mindre Rejseunderstøttelse; iøvrigt er det selvfølgelig Meningen, at, i al Fald foreløbig, alle større Bidrag til Fondet henlægges til en Kapital, hvis Renter, sammen med de aarlige Bidrag kan anvendes de enkelte Aar.

Eventuelle Andragender om Understøttelse fra Fondet maa være dettes Formand i Hænde senest den 15. Maj.

R. H. STAMM.

NYERE MEDDELELSER OM DANSKE FUGLE.

I det sidste Hefte af denne Aargang vil blive offentliggjort, hvad der er indkommet af saadanne Meddelelser til Redaktøren siden sidste Offentliggørelse. Det i tidligere Aargange fremkomne Materiale er af ikke ringe Interesse og vil være af stor Værdi for et kommende Værk om Danmarks Fugle; netop med det Formaal for Øje anmodes Medlemmerne om snarest muligt at indsende til Redaktionen, hvad de maatte ligge inde med af slige Meddelelser. Red.

NYT BESTYRELSESMEDLEM.

I Henhold til den Bemyndigelse, der paa Generalforsamlingen blev givet Bestyrelsen til at supplere sig med et nyt Medlem, har den formaaet Docent R. H Stamm til at indtræde i Bestyrelsen.

TIL MEDLEMMERNE.

Breve og Henvendelser til Foreningen bedes sendte til Formanden, Vekselerer E. Lehn Schiøler, Uraniavej 14—16, V.

Artikler og Meddelelser til Tidsskriftet bedes sendte til Redaktøren, Overlæge O. Helms, Sanatoriet ved Nakkebølle Fjord pr. Pejrup, Fyen.

Avertissementer til Tidsskriftet og Regningskrav til Foreningen bedes sendte til Kassereren, Kontorchef A. Koefoed, Smallegade 56[3], F; Telefon Gothaab 942 x.

Meddelelse om Flytning bedes tilstillet Kassereren.

Ekskursionsudvalget bestaar af Læge Th. N. Krabbe, Konservator A. L. V. Manniche og Docent R. H. Stamm. Forslag til Ekskursioner bedes sendte til Udvalgets Formand, Læge Th. N. Krabbe, Geysers Allé 2, S.

Forfattere af større Artikler kan, naar det ønskes, gratis faa 25 Særtryk.

Ny tiltrædende Medlemmer kan, saavidt Oplaget rækker, faa Tidsskriftets første og anden Aargang (næsten udsolgte) for 10 Kr. hver, de øvrige Aargange for 5 Kr. hver.

Indmeldelse i Foreningen kan ske til et af Bestyrelsens Medlemmer, til Kredsformændene eller Redaktøren. Medlemsbidraget er 4 Kr. aarlig, heri indbefattet Betaling for Tidsskriftet, for udenlandske Medlemmer 5 Kr.

E. LEHN SCHIØLER,
Formand,
Uraniavej 14—16, V.

A. HAGERUP,
Næstformand,
Kolding.

A. KOEFOED,
Kasserer,
Smallegade 56[3], F.

P. JESPERSEN,
Sekretær,
Marstrandsgade 25[1], Ø.

R. H. STAMM,
Larslejstræde 9[3], K.

FORENINGSMEDDELELSER.

UDFLUGT TIL AMAGERS SYDKYST 11 FEBRUAR 1917.

Om Morgenen Kl. ca. $8^3/_4$ afgik Deltagerne, hvis Antal kun var 8, fra Amagerbro Station med Tog til St. Magleby, hvorfra man ad Biveje nærmest Amagers Sydkyst begav sig til Dragør. Efter at have indtaget Frokost her gik man langs Sydkysten, idet man tildels færdedes paa Isen langs Land, vestpaa til Aflandshage, og efter et lille Hvil her forlod man Kysten og gik ad Landevejen tilbage til St. Magleby, hvorfra man med Tog vendte tilbage til København. Alle Deltagere havde fundet Turen ualmindelig prægtig, idet Solskin og stille Luft ikke var langt fra at skabe Sommertemperatur samtidig med, at Landskabet var udpræget vinterligt med Is over alt Indvand og nærmest saa langt ud i Stranden, som Øjet rakte, og i Samklang hermed Synet af de mange trækkende Svaner og Flokke af andre Søfugle — bl. a. mange Dykænder — ude over Isen. Desværre tillod Afstandene kun undtagelsesvis nøjagtig Artsbestemmelse af de sidstnævnte. En Blishøne, lige forinden skudt i Stranden ud for St. Magleby, var vel nok den største Mærkelighed i den ikke særlig store ornithologiske Liste.

Med Sikkerhed iagttoges ialt følgende 20 Arter: Sangsvane *(Cygnus musicus)* en Del (en Gang saas 17 samtidig), Hvinand *(Clanguta glaucion)* 1 vistnok mange, Blishøne *(Fulica atra)* 1, Hættemaage *(Larus ridibundus)* 1, Stormmaage *(Larus canus)* mange, Spurvehøg *(Accipiter nisus)* 1, Krage *Corvus cornix)* nogle, Lærke *(Alauda arvensis)* en Del (Sang hørtes en Gang), Musvit *(Parus major)* nogle, Blaamejse *(Parus coeruleus)* nogle, Solsort *(Turdus merula)* nogle, Rødkælk *(Erithacus rubecula)* 1, Husspurv *(Passer domesticus)* en Del, Skovspurv *(Passer montanus)* nogle, Bogfinke *(Fringilla coelebs)* nogle, Kvæker *(Fringilla montifringilla)* 1, Svenske *(Ligurinus chloris)* nogle, Gulspurv *(Emberiza citrinella)* nogle, Bomlærke *(Emberiza miliaria)* ca. 5 sammen, Snespurv *(Emberiza nivalis)* 2 sammen.

Kl. ca. $5^1/_2$ om Eftermiddagen var man atter i København.

TH. N. KRABBE.

UDFLUGT TIL RYGET, FARUM OG NORRESKOV 17 JULI 1917.

Fra Slangerupbanens Station paa Nørrebro afgik Deltagerne, hvis Antal kun var 11, Kl. ca. 9 om Morgenen med Tog til Værløse, hvorfra man begav sig til Ryget. Gennem denne Skovs østlige Del og videre langs Farumsøens sydlige Bred gik Turen derpaa til

Fiskebæk, hvor man holdt Frokosthvil, hvorefter man gjorde en mindre Tur ind i Nørreskov, efter at en Del af Selskabet efterhaanden var vendt tilbage til Byen. Fra Nørreskov gik man tilbage til Farum og derfra med Tog til København. Vejret var fint, og det ornithologiske Udbytte jevnt.

Følgende 27 Arter iagttoges med Sikkerhed: Hættemaage *(Larus ridibundus)* 2 sammen, Stork *(Ciconia alba)* en Rede med 1 gammel og 2 Unger i Værløse By, Musevaage *(Buteo vulgaris)* 2 sammen, Ringdue *(Columba palumbus)* 1, Gøg *(Cuculus canorus)* Par Stk., Allike *(Corvus monedula)* Par Stk. sammen, Krage *(Corvus cornix)* en Del, Digesvale *(Hirundo riparia)* en Del ynglende i en Grusgrav, Bysvale *(Hirundo urbica)* en Del, Forstuesvale *(Hirundo rustica)* mange, Lærke *(Alauda arvensis)* en Del, Stær *(Sturnus vulgaris)* nogle, Musvit *(Parus major)* 1, Tornsanger *(Sylvia cinerea)* 1, Munk *(Sylvia atricapilla)* nogle, Havesanger *(Sylvia hortensis)* en Del, Gulbug *(Hypolais icterina)* nogle, Rørsanger *(Acrocephalus arundinaceus)* nogle, Løvsanger *(Phyllopseustes trochilus)* en Del, Skovpiber *(Anthus arboreus)* Par Stk., Sangdrossel *(Turdus musicus)* 1, Solsort *(Turdus merula)* Par Stk., Nattergal *(Luscinia philomela)* 1, Husspurv *(Passer domesticus)* nogle, Bogfinke *(Fringilla coelebs)* mange, Svenske *(Ligurinus chloris)* Par Stk., Gulspurv *(Emberiza citrinella)* en Del.

Kl. ca. 5 om Eftermiddagen var de sidste Deltagere atter i København.

TH. N. KRABBE.

TIL MEDLEMMERNE.

Breve og Henvendelser til Foreningen bedes sendte til Formanden, Vekselllerer E. Lehn Schiøler, Uraniavej 14—16, V.

Artikler og Meddelelser til Tidsskriftet bedes sendte til Redaktøren, Overlæge O. Helms, Sanatoriet ved Nakkebølle Fjord pr. Pejrup, Fyen.

Avertissementer til Tidsskriftet og Regningskrav til Foreningen bedes sendte til Kassereren, Revisor A. Koefoed, Smallegade 56³, Telefon Gothaab 942 x. Meddelelse om Flytning bedes tilstillet Kassereren.

Ekskursionsudvalget bestaar af Læge Th. N. Krabbe, Konservator A. L. V. Manniche og Docent R. H. Stamm. Forslag til Ekskursioner bedes sendte til Udvalgets Formand, Læge Th. N. Krabbe, Geysers Vej 2.

Redaktionssekretær er stud. med. S. M. Saxtorph, Jens Juelsgade 6² Ø.

Forfattere af større Artikler kan, naar det ønskes, gratis faa 25 Særtryk.

Ny tiltrædende Medlemmer kan, saavidt Oplaget rækker, faa Tidsskriftets første og anden Aargang for 10 Kr. hver (næsten udsolgte), de øvrige Aargange for 5 Kr. hver.

Indmeldelse i Foreningen kan ske til et af Bestyrelsens Medlemmer, til Redaktøren eller Redaktionssekretæren. Medlemsbidraget er 4 Kr. aarlig, heri indbefattet Betaling for Tidsskriftet, for udenlandske Medlemmer 5 Kr.

E. LEHN SCHIØLER, Formand, Uraniavej 14—16, V.

A. HAGERUP, Næstformand, Kolding.

A. KOEFOED, Kasserer, Smallegade 56 [3], F.

P. JESPERSEN, Sekretær, Marstrandsgade 25 [1], Ø.

R. H. STAMM, Larslejstræde 9 [3], K.

FØLGENDE MEDLEMMER ER TILKOMNE.

Clausen, Viggo, Kaptain i Marinen, St. Kongensgade 87.
Dahlgreen, H. R., Tandlæge, Rudkøbing.
Gad, Alf., Grosserer, Gl. Kongevej 64.
Grundtvig, M., Frk., N. Farimagsgade 72.
Helms, Tage, stud. med., Nørrebrogade 50 [3]
Hjort, Chr., stud. mag., Ringstedgade 4.
Hvass, Jens A., Forststuderende, N. Farimagsgade 11.
Johannsen, K., Herredsfuldmægtig, Roskilde.
Jünger, O., Ingeniør, Vedbæk.
— , Frue, Vedbæk.
Larsson, Fr., Godsforvalter, Christinehof, Löfvestad, Sverige.
Lotz, Poul, Forststuderende, Rungsted.
Nielsen, Alf., Købmand, Strandgaarden, Rudkøbing.
— , Alf., Forststuderende, Strandvej 96.
Pedersen, Anders, Risegaard, Lou St.
Petersen, Carl, Nørrevang, Skelund St.
Ryder, Harald, Landvæsenselev, Hjelmerupgaard, Fangel.
Sand, Rich., cand. pharm., Svendborg.
Scheel, Oluf, Kaptajn, Greve, 5. Artilleri-Afd., Holbæk.
Schäffer, Einar, Læge, Nørrebrogade 168.
Schornstein, Max, Overrabiner, N. Voldgade 15.
Steenstrup, Erik, stud. polyt., Gothersgade 115.
Trier, J., Overretssagfører, Clausensvej 24, Gentofte.
Zoologisk Have, ved Direktør Dreyer, Valby.

11. AARGANG HÆFTE I

DANSK ORNITHOLOGISK FORENINGS TIDSSKRIFT

REDIGERET AF

O. HELMS

Kjøbenhavn Marts 1917

INDHOLDSFORTEGNELSE.

DANSK ORNITHOLOGISK FORENINGS TIDSSKRIFT

AARGANG 11, HÆFTE I.

H. H. THIELES BOGTRYKKERI. KØBENHAVN

11. AARGANG HÆFTE II

DANSK ORNITHOLOGISK FORENINGS TIDSSKRIFT

REDIGERET AF

O. HELMS

Kjøbenhavn Juli 1917

INDHOLDSFORTEGNELSE.

DANSK ORNITHOLOGISK FORENINGS TIDSSKRIFT

AARGANG 11, HÆFTE II.

DANSK ORNITHOLOGISK FORENINGS TIDSSKRIFT. Saa langt Restoplaget rækker, kan 1. og 2. Aargang faas for 10 Kr., de øvrige Aargange for 5 Kr. pr. Stk. ved Henvendelse til Kassereren, AXEL KOEFOED, Smallegade Nr. 56[3]. Telefon Gothaab 942 x., indtil 1 Oktober Villa Skovly, Holte.

Næste Hæfte vil indeholde Fortsættelse af Rækken „Nyere Meddelelser om danske Fugle". Bidrag hertil bedes indsendt inden 1. August.

Red.

H. H. THIELES BOGTRYKKERI. KØBENHAVN

11. AARGANG HÆFTE III—IV

DANSK ORNITHOLOGISK FORENINGS TIDSSKRIFT

REDIGERET AF

O. HELMS

Kjøbenhavn September 1917

NATUREN

ILLUSTRERET MAANEDSSKRIFT FOR
POPULÆR NATURVIDENSKAB

Utgit af Bergens Museum. — Redigeret af Prof. Jens Holmboe med Bistand af Prof. Dr. August Brinkmann, Prof. Dr. Bjørn Helland Hansen og Prof. Dr. Carl Fred. Kolderup. Pris 5 Kr. aarlig. Kommissionær for Danmark: Lehmann & Stage, Kbhvn.

INDHOLDSFORTEGNELSE.

DANSK ORNITHOLOGISK FORENINGS TIDSSKRIFT

AARGANG 11, HÆFTE III—IV.

DANSK ORNITHOLOGISK FORENINGS TIDSSKRIFT. Saa langt Restoplaget rækker, kan 1. og 2. Aargang faas for 10 Kr., de øvrige Aargange for 5 Kr. pr. Stk. ved Henvendelse til Kassereren, AXEL KOEFOED, Smallegade Nr. 56[3]. Telefon Gothaab 942 x., indtil 1 Oktober Villa Skovly, Holte.

H. H. THIELES BOGTRYKKERI. KØBENHAVN

